

PJESMA O CIDU

M A T I C A H R V A T S K A

POSEBNA IZDANJA

Glavni urednik
LUKA ŠEPUT

Izvršna urednica
VESNA ZEDNIK

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001009680

ISBN 978-953-341-131-6

PJESMA O CIDU

Dvojezično izdanje

Preveo i priredio
MATE MARAS

MATICA HRVATSKA
Zagreb MMXVIII

PREDGOVOR

Cid odrubljuje glavu neprijatelju
(minijatura iz 1344)

SPOMENIK SREDNJOVJEKOVNE EPIKE

*Ovdje počinju junaštva moga Cida iz Vivara...
Stvoritelj pomože njemu, Bog što s neba gospoduje.*

Pjesma o Cidu (*Cantar de mio Cid*) temeljno je djelo španjolske književnosti, epski spjev koji pripovijeda o životu i djelima legendarnoga naslovnog lika s kraja uzburkanoga 11. stoljeća. Poput mnogih drugih srednjovjekovnih djela, spjev se temelji na historijskoj ličnosti, ali je velik dio priče izmišljen da bi se prikazao idealizirani portret glavnoga junaka te naglasila uloga koju je odigrao u dramatičnim epizodama povijesti španjolskoga naroda. Cid je vitez prognanik u kojemu se ogledaju tradicionalne značajke hispanske duše: vjera u Boga, odanost kralju i svojoj zemlji, beskrajna privrženost obitelji, velikodušnost prema svima i osobna žrtva kojom se brani vlastita čast.

Već početni prizor sadrži tipične karakteristike toga spjeva. Dojmljivim pri povjednim postupkom koji je snažno povezan sa stvarnošću, uz potpunu odsutnost uzvišena stila, anonimni pjesnik uvodi čitatelja usred zbivanja u nostalgičnom trenutku kad se junak okreće i promatra drage stvari i mjesta što ih mora napustiti: „Iz očiju tako gorke lijuć suze, / okreće glavu, gledati ih uze. / Vidje otvorena bez zasuna vrata, / i klinove prazne, bez krvnog plasnja, / i lijegala bez sokola, bez jastreba mitarena. / Uzdahnu moj Cide, jer ga more jadi pusti, / prozbori moj Cide, dobro i s mjerom on zausti: / ‘Hvala tebi koji jesi na visini, Gospodine! / Oče višnji, ovo meni zli dušmani moji čine!’“ (stihovi 1-9). Taj tugaljivi početak uskoro dobiva nastavak: plač onih koji izlaze na ulice da vide junaka i njegove vjerne drugove koji možda zauvjek napuštaju zavičaj.

Spjev dakle na poetičan način obrađuje zgode i nezgode koje proživljava Rodrigo Ruy Díaz iz Vivara, poznatiji pod svojim arapskim nadimkom *Cid* koji je izravan kastiljski prijevod arapske riječi *sayyid*, što znači „gospodar“; katkada se naziva i epitetom *Campeador*, što znači „ratnik“, ali najčešće ga njegovi drugovi, a i pjesnik-pjevač, s toliko posesivnosti i opipljive dragosti zovu *mio Cid*.

Ova poema o junaštvima legendarnog vojskovođe, koji je u doba kralja Alfonса VI. preoteo dio španjolskoga juga od islamskih osvajača, jedan je od najstarijih dokumenata španjolske kulture. U *Pjesmi o Cidu* isprepleću se ironija, herojska drama i realizam dok se predstavljaju slikovite figure muslimana, židova i kršćana, pružajući današnjim čitateljima jedinstven pogled na srednjovjekovnu Španjolsku.

Povijesna pozadina

Godine 711. Arapi trijumfalno prodiru na Iberski poluotok, ruše oronulu vizigotsku vlast i nezadrživo osvajaju najveći dio španjolskoga teritorija, tako da u rukama kršćana ostaje samo uzak pojas na sjeveru. Tri stoljeća muslimanskom Španjolskom vladat će omejidski kalifat iz Cordobe; Arapi ga nazivaju Al-Andalus i to legendarno ime ostat će i nakon 1301. kad se kalifat, nakon duga razdoblja veličine i kulturnih dostignuća, raspada na mala kraljevstva (*taifas*) koja će poslije toga postupno slabiti i nestajati pred sporim ali snažnim napredovanjem kršćanskih kraljevstava sa sjevera. Razdoblje oslobođanja ili *reconquista* trajalo je gotovo osam stoljeća — od bitke kod Covadonge (722.) do pada kraljevstva Granade (1492.) — uz dugačke intervale mirovanja i česte slučajevne povremenih savezništava između muslimana i kršćana u borbama s protivnicima iste vjeroispovijesti. U tim povijesnim zbivanjima formira se posebno ibersko društvo, nastalo od kršćanske i muslimanske (maurske) sastavnice, uz snažnu prisutnost židovske zajednice.

Posljednja četvrtina 11. stoljeća, kada u Kastilji vlada kralj Alfonso VI. koji je prognao Cida, nazivala se riječju *fitna*, što otprilike znači „vremena kušnje“. Dugo su prije toga relativno malena kršćanska kraljevstva sa sjevera — Asturija, Galicija, León, Navarra, Aragón, Barcelona i Kastilja — održavala ravnotežu u dodirima s islamskim svijetom preko vrlo propusnih i stalno promjenljivih granica. Ali kad su preuzetnije krenula u vojne pohode, muslimanski gradovi-države postajali su sve ranjiviji da bi s vremenom počeli plaćati danak (*parias*) kršćanskim kraljevstvima u zamjenu za zaštitu od svakovrsnih opasnosti.

Razlozi svih Cidovih akcija protiv maurskoga pučanstva političke su i vojne naravi, nikada ih ne potiču ideološko-religijski uzroci. On pošteđuje život preživjelima iz bitke za Alcocer, jer mu okrutnost ne bi donijela nikakvu korist, i to se može primijeniti na bilo kojeg neprijatelja: „Maure i Maurkinje,

ne možemo njih prodati, / ako ih pak posmičemo, to se ne isplati, / primimo ih mi unutra, u našoj su vlasti, / u kućama nek nas služe, na stan ćemo njima pasti“ (stihovi 619-22). Isto tako najsilovitiji vojni nasrtaji odgovaraju samo Cidovoj strategiji ili taktici: „A provali iz zasjede Campeador tada, / hita prema Castejónu, pouzdano, / Maure i Maurkinje zarobljuje mahom, / i sva lutajuća naokolo stada“ (stihovi 464-66). Ne smije se naposljetku zaboraviti da je jedan od najvjernijih Cidovih vazala bio musliman Abengalbón.

Historijski i epski Cid

Rodrigo Ruy Díaz bio je karizmatična i dobro poznata figura za života, što je potvrđeno u mnogim povijesnim poveljama (*diplomas*). Rođen je vjerojatno oko 1040. u Vivaru, seocetu blizu Burgosa, u obitelji sitnih kastiljskih vlastelina (*infanzones*), ali odgrio se na dvoru Ferdinanda I. prijateljujući s kraljevićem Sanchom. Kad je njegov školski kolega stupio na prijestolje, Rodrigo je sudjelovao u njegovim ratnim pohodima i pročuo se pod imenom Cid. Nakon Sanchove nasilne smrti krunu je naslijedio njegov brat Alfonso VI. koji uskoro šalje Cida u maursku Sevilju da pokupi godišnji danak. Uto Granada iskoristi priliku da skupa s nekim kršćanskim saveznicima napadne seviljskog rivala. Cid je tada, boreći se na strani Sevilje, vjerojatno porazio neprijateljske snage u bitci kod Cabre (1079.), zarobivši i ponizivši sunarodnjaka grofa Garcíju Ordoñeza. Ta je epizoda digla prašinu na kastiljskom dvoru i začela prve potvore — Cid je bio optužen da je zadržao dio prikupljenih dažbina — što je naposljetku završilo kaznom prognanstva.

Rodrigo Díaz tada odlazi u Barcelonu gdje ne nailazi na dobar prijam, zatim prosljeđuje u Zaragozu i ondje nekoliko godina služi kao vrstan vojskovođa. Ta najamnička služba nije nimalo čudna za ono doba kad su se lako razvrgavali savezi i prijateljstva, kad je prisilan suživot muslimana i kršćana stvorio „mješovit“ sustav u kojem su profesionalni vojnici često ratovali čas za jednoga čas za drugoga vladara, neovisno o vjeri ili etničkoj pripadnosti.

U toj se fazi malo-pomalo obnavljaju Cidove veze s kraljem, sve do pomirenja (1087.) na koje ih je navela i zajednička opasnost od invazije Almoravida — berberskog pučanstva koje je pod vodstvom istoimene dinastije priteklo u pomoć toledskom kraljevstvu nakon njegova pada u kršćanske ruke (1085.) i koje je potom trideset godina dominiralo političkom sudbinom poluoto-

ka. Zbog te ugroze Cid završava obveze prema Zaragozi i polazi u pohod na istočnu obalu Španjolske gdje pokorava gradove i sela, zarobljuje dva puta grofa od Barcelone, izbjegava moguće sukobe s kraljem Alfonsom i opasno se usmjerava prema Valenciji da bi je na koncu osvojio (1094.).

Rodrigo Ruy Díaz ili Cid Campeador umro je 1099. Proživio je život ispunjen vojničkom hrabrošću i slavom tijekom osobito značajna razdoblja španjolske povijesti. Njegovo se ime susreće u knjigama na latinskom i kastiljskom jeziku, posebno u masivnoj povijesti *Estoria de España*; nedavno su čak otkriveni arapski tekstovi o Cidu, nastali za njegova života, u kojima je tako opisan te se na prvi pogled čini da je muslimanski ratnik.

Za razliku od likova iz popularnih balada i šire pučke tradicije koja je puna savršenih junaka i nadljudskih pothvata, epski Cid se može definirati kao oliceњe mjere. Njegove vrline nisu idealizirane, poema ga predstavlja kao čovjeka koji razmišlja, uvijek svjestan granica ljudskih mogućnosti: hrabar je i oprezan, odan i velikodušan, pobožan i milosrdan, uzor primjerena ponašanja u javnosti. Njegova neprijeporna veličina nije lišena ljudskih slabosti i prepustaњa osjećajima koji ga približuju običnom čovjeku, kao pri oproštaju sa ženom i kćerima: „Lijepa brada spusti ruke, / uze kćeri u naručje, / na srce ih privi, jer ih silno voli; / uz dahnu duboko, gorke suze proli“ (stihovi 274-77).

Cid se zapravo nikada ne doimlje kao figura od jednoga komada, jer je sav uronjen u svoju sadašnjost. On se suzdržava da ne reagira naglo ni na najteže uvrede, sve strpljivo podnosi, a kad u strategiji i zapovijedanju donosi odluke, nikada ne zanemaruje razloge ili gledišta protivnika: „Hvala tebi, nebeski moj Oče! / U njihovoj mi smo zemlji, činimo im svake zloće, / njihov kruh smo došli jesti i njihovo vino pitи; / zato s pravom čine, ako opsjeti nas hoće“ (stihovi 1102b-05). Nije na odmet spomenuti da je Cid jedan od rijetkih episkih junaka (možda i jedini) koji posjeduje smisao za humor, kako se vidi iz dijaloga s marokanskim kraljem Bukarom: „Ti dolaziš preko mora. Vrati se, Bukare! / Ogledat se moraš s Cidom bujne brade; / pozdravit se nama valja i uglavit prijateljstvo“ (stihovi 2408-11).

Postanak spjeva

Široka etničko-kulturna pozadina poeme proteže se od srednjovjekovnoga latiniteta do francuske epske tradicije i arapske književnosti, obuhvaćajući

napose folklorne primjese. Španjolska je u to vrijeme najjače obilježena ne-prestanim lokalnim ratovima koji su morali iznjedriti epsku poeziju što je pjevala o junaštvu, domoljublju, poštenju i velikodušnosti. Iako se temeljila na stvarnim događajima i bila namijenjena širokom krugu slušatelja, najvećim se dijelom nije sačuvala jer se prenosila isključivo usmenom predajom.

U brojnim raspravama povjesnoga, lingvističkoga i kulturnoga tipa, *Pjesma o Cidu* smještala se u dugački vremenski luk od prve polovine 12. stoljeća (blizu ispričanih događaja) do početka 13. stoljeća (prema datumu *kolofona*). Poema nam je doduše stigla anonimna, ali je obilježena snažnom osobnošću autora koji pokazuje široko poznavanje pravne materije i vjerskoga okružja te posjeduje određen ukus u stilu i retorici. Ta se činjenica sukobljuje s romantičnom idejom o pučko-pjevačkom ostvarenju, kolektivnom djelu s prinosima više generacija putujućih pjevača ili žonglera (*juglares*).

Da španjolska epska vrsta ipak ne počinje sa *Cidom* dokazuje zanimljiv podatak: iberske epske pjesme često su poslužile kao izvori mnogim kasnijim ljetopisima koji se očvidno nisu previše zabrinjavali zbog nepouzdanosti preuzetih izvješća. Mnoge od tih *crónicas* čak sadrže stihove s asonancijama koji su doslovce prepisani ili samo pretvoreni u prozu, katkada s blagim promjenama.

Zbog svega toga proučavatelji epike podijelili su se na dvije suprotstavljenе škole koje su pokušale rekonstruirati izvore i putove takva pjesništva. *Tradicionalisti*, sljedbenici misli iz doba romantizma, drže da su epski spjevovi lijepi primjeri žonglerske umjetnosti, da je tu riječ o vrlo dugo tradiciji pučke književnosti koja bi sezala sve do daleke germanске kulture, prave kolijevke srednjovjekovne junačke poezije. *Individualisti* pak ukazuju na govornička obilježja teksta, što bi značilo da je postojao školovan autor, vjerojatno iz redovničkih krugova gdje se mogla steći odgovarajuća književna naobrazba.

Dakle, kritičari su podijeljeni glede autorstva spjeva. Pristaše „tradicionalističke“ ili „oralne“ teorije drže da nije postojao samo jedan autor djela, nego da je ono rezultat folklorne tradicije koja je isprepletala priče što su se razvijale tijekom više generacija. Oni označuju godinu 1140. kao vjerojatno vrijeme nastanka definitivne verzije i sugeriraju da je djelo napisljeku sastavio neki putujući pjesnik-pjevač nakon smrti povjesnoga Cida. S druge strane, pristaše „individualističke“ ili „pozitivističke“ teorije ističu sofisticiran jezik poeme

i referencije na zakonske kodekse te posudbe iz književnosti drugih kultura, tvrdeći kako je *Cid* morao biti djelo školovana čovjeka, možda redovnika ili pravnika s područja grada Burgosa. Neki od njih čak misle da je autor spjeva čovjek koji se potpisao na sačuvanom rukopisu, iako većina stručnjaka vjeruje da je on bio samo prepisivač izvornoga djela.

Cantar de gesta

Srednjovjekovni su pjevači putovali od dvora do dvora, u službi višega i niže-
ga plemstva, a nastupali su i na trgovima pred gradskim pukom. Ako se prihvati pretpostavka da je anonimni pjevač pridonio stvaranju spjeva, središnje je ipak pitanje koliko je takav *juglar*, kazivanjem ili pjevanjem uz glazbenu pratnju, davao život epskom tekstu i svaki ga put prilikom „materijaliziranja“ mijenjaо.

U početku dvadesetog stoljeća španjolski učenjak Ramón Menéndez Pidal objavio je dva djela — svoje izdanje *Pjesme o Cidu*, koje je izlazilo između 1908. i 1911., te monumentalnu monografiju *La España del Cid* (1929.) — koja su pripremila tlo za odgovore na postavljena pitanja i uvelike oblikovala gledanje na poemu i njezino značenje. Za njega je ta poema nedvojbeno proizvod usmene tradicije, tipičan primjer „pjesme o junackim djelima“ (*cantar de gesta*), španjolski ekvivalent starofrancuske srednjovjekovne epske vrste.

To dokazuje činjenicom da u tekstu *Pjesme o Cidu* postoji mnoštvo glasova koji se obraćaju svojoj publici ili sugovorniku. Tu je ponajprije nazočan pjevač-izvođač koji slušatelje naziva *señores* („Loša stvar je, oj gospodo, ne imati hljeba“, stih 1178) ili upravlja njihov pogled i obraća pozornost na junake u bitkama, rabeći izraze *sabet* („znajte“), *afé*, *afélos* („evo, eto ih, kadli“), *veriedes* („da vidjeste“) itd. Pjevač to čini i kada opravdava svoj izbor ili način kazivanja: „Ali ostavimo prijepor infanata od Carrióna, / zbog nečasna čina grdnim im prisjede; / govòrimo mi o onom što u sretan čas se rodi“ (stihovi 3708-3710).

Sličan odnos komuniciranja javlja se i među figurama koje napučuju spjev: stanovnici Burgosa promatraju i komentiraju Cidov ulazak u grad (kitice 3 i 4); Mauri proučavaju i procjenjuju postupke junaka koji im osvaja i pljačka zemlje (kitica 29); sudionici kraljevskoga suda dive se Campeadoru i prosuđuju njegove zahtjeve za pravdom (kitica 137).

Imajući u vidu takvo živo sudjelovanje u dijaloškom kontekstu, gdje se osobe same predstavljaju i govore, moglo bi se čak pretpostaviti da se poema izvodila kao predstava kazališnoga tipa. Iako se to protivi ideji uzvišene epske deklamacije, ne smije se zaboraviti da nam se u *Pjesmi o Cidu* stalno obraća iznimani gledatelj-komentator koji, zazivajući Stvoritelja, pokazuje sklonost prema Cidu i blagost prema njegovim „nepodopštinama“, kao u slučaju škrinjā s pijeskom umjesto blaga: „Neka ga odnesu noću da ne vidi kršten nitko; / neka Stvoritelj ga vidi sa svećima svojim svjema, / to nerado činim al' mi druge nema“ (stihovi 93-95).

Rukopis

Postoji jedan jedini primjerak rukopisa *Cida* koji se čuva u Nacionalnoj biblioteci u Madridu i s pravom se smatra nacionalnim blagom. Riječ je o pergamentnom kodeksu quarto-formata iz sredine 14. stoljeća, koji je bez iluminacija ali je pisan lijepim rukopisom; nedostaju mu tri lista, početni i dva iz sredine, uz ukupan gubitak oko 150 stihova. To je prijepis izgubljenog izvornika na kojem je upisana godina 1207. te ime Per Abbat, kako se vidi iz uobičajenog *kolofona* na kraju dokumenta gdje su se prepisivači ili autori očitovali javnosti: „Tko napisa ovu knjigu, Bog mu dao raja. Amen! / Napisa je Per Abbat u mjesecu svibnju / tisuću dvjesta četrdeset petog ljeta našeg doba.“ (O starom španjolskom računaju vremena vidjeti bilješku uz stih 3733.)

Dugo se kodeks čuvao u samostanu Sвете Klare u Vivaru i mnogo je puta bio prepisan. Sredinom 18. stoljeća Tomas Antonio Sanchez posudio je rukopis iz samostana da bi ga godine 1779. objelodanio uvrstivši ga u zbirku *Colección de poesías castellanas anteriores al siglo XV*. Sanchez nikada nije samostanu vratio rukopis koji je gotovo dva stoljeća kružio među kolezionarima i učenjacima, sve do 1960., kad ga je napokon otkupila španjolska država i trajno smjestila u Nacionalnu biblioteku.

Teško je reći tko je bio onaj Per Abbat: neki laik s prezimenom redovničkoga podrijetla ili neki opat po imenu Pedro? Tu ne pomaže mnogo dvosmislenost glagola *escribió*, jer se u ono doba koristio za posao prepisivača i sastavljača teksta. Ipak je vjerojatnije da je riječ o prepisivaču jer su se autori vrlo rijetko potpisivali.

Pjesma o Cidu je srodnna s drugim nacionalnim epovima u kojima anonimni autori pripovijedaju o mitologiziranim događajima iz povijesti nastajanja narodâ i država. Preživjela je oko osam stotina godina kao napisana poema i možda nekoliko desetljeća više kao dio usmene poetske tradicije.

Autor spjeva

Neizvjesnost o identitetu autora *Pjesme o Cidu* urodila je golemom literaturom o njezinu izvorištu. Trebamo li autorstvo razumjeti kao dio usmene tradicije koja se u Španjolskoj dugo bavila legendarnim događajima ili pak povjerovati da sadrži autentične historijske informacije? Epska poezija je po definiciji pripovjedna vrsta koja nosi obilježja objektivnosti i, za razliku od lirske poezije, izbjegava atmosferu neizvjesnosti i rasprave o vrijednostima. Danas je možda najuvjerljivija pretpostavka da prva jezgra poeme potječe od lutajućih pjesnika-pjevača koji su pripovijedali o Cidovim djelima i pretvarali ih u legendu, dok neki učeniji *juglar* nije preradio i zapisao njihove stihove, dajući tako poemi sadašnji oblik.

U svakom slučaju, jedna od najizrazitijih značajki poeme jest njezina relativna bliskost s ispričanim povijesnim zbivanjima. Bez obzira na to je li autor Cida bio nepismeni pučki pjevač ili učeni pravnik koji se školovao u Francuskoj i čitao francuske epske pjesme (primjerice *Chanson de Roland*), on je evocirao prošlost koja je još živjela u pučkom pamćenju i bila dovoljno dobro poznata te nije trebalo prepričavati znamenite historijske prekretnice da bi se razumjela.

Na prvi pogled doista se čini da je u *Pjesmi o Cidu* potvrđena vjernost detaljima svakidašnjeg života i događajima što se temelje na činjenicama koje su historijski i topografski locirane. Ali svako novo istraživanje i svaki novi podatak do kojega se dođe na povijesnom polju sve više opovrgavaju tu ideju, čak i kada znamo da postoje mnoge podudarnosti između mjestâ i zbivanjâ, jer autoru *Cida* nije bilo toliko stalo do veličanja pojedinih događaja koliko do stvaranja grandiozne freske koja je povijesno vjerojatna.

Glavni lik

Mnogo prije otkrića poeme postojalo je obilje podataka o Cidu, kao dio pučke predaje za njegova života ili tijekom kojega desetljeća poslije njegove smrti.

Među tom građom ima historijskoga ali isto tako legendarnoga i književnoga materijala, i često je teško uočiti razliku među njima. Iz cijele poeme izbjija želja nepoznatoga pjevača da svojem junaku pripiše najuzvišenije osobine mitskih proporcija, ali Cid Campeador istodobno ostaje naglašeno human lik koji može i pogriješiti: nepobjediv je u ratu, uvijek u službi svoga kralja, domovine i vjere, ljubomoran na vlastite osjećaje, ali također velikodušan prema protivnicima i uzoran *pater familias*. Čak ni njegovi pothvati, za razliku od većine primjera iz francuskih i njemačkih spjevova, nemaju nadljudske ili nadnaravne karakteristike.

Ako su Cidovi krajnji ciljevi povratak časti i kraljeve milosti te oslobođenje teritorija ispod maurske vlasti, čini se da su njegovi trenutačni ciljevi financijska sigurnost, viši društveni položaj obitelji i stalna vojska na raspaganju. Cidova ljudska strana lijepo se vidi u navedenim uvodnim stihovima, a još jezgrovitije je poslije opisano njegovo junaštvo: „Moj Cid kopljje rabi, na mač meće ruku, / Maura toliko ubi da im broja nema, / niz njegov se lakat curkom krvca slijeva“ (stihovi 1722-24).

Na početku spjeva doznajemo da je kralj Alfonso nepravedno prognao Cida, ali uzroci njegova zločina i kazne ostaju nejasni zbog toga što nedostaje prvi list rukopisa. Ne spominje se što je točno učinio da je rasrdio kralja i zaslužio strašnu osudu, ali već od toga dramatična i dirljiva početka nigdje ne dolazi u pitanje na čijoj strani leže simpatije slušatelja. Kroz tri pjevanja, od junakova izlaska iz Burgosa i odlaska u poslovične pustoši prognanstva — koje znače sve ono što leži izvan kastiljskih granica — pjesnik nas nerijetko podsjeća da je on iz Vivara, iz srca stare Kastilje, kršćanskoga kraljevstva koje je napisljeku oslobodilo zemlju poluotoka što su dugo bile pod muslimanskom vlašću.

Popularnost epopeje o Rodrigu Díazu iz Vivara brzo je prešla zavičajne granice i požnjela golem uspjeh po cijelom kontinentu. Među djelima koja su nastala pod njezinim utjecajem valja posebno istaknuti glasovitu tragediju Pierrea Corneillea koja upravo nosi naslov *Le Cid* (1637.), iako se njezin pi-sac ne oslanja toliko na akciju koliko na psihološku dramu osoba.

Kratak sadržaj

Svrativši se nakon osude u grad Burgos, čijim je stanovnicima kralj strogo naredio da ga ne prime i da mu ne pomognu, Cid ipak uspijeva okupiti četu

boraca i s pomoću lukavštine domoći se novca od dvojice lihvara, Rahela i Vidasa. Nakon rastanka sa ženom Jimenom i kćerima Elvirom i Sol, koje ostaju u samostanu u nedalekoj Cardeñi, Cid sa svojom družinom odlazi na maurski teritorij i uskoro osvaja nekoliko gradova te zarobljuje grofa od Barcelone. Od plijena šalje trideset konja na dar kralju Alfonsu koji, iako ne obnavlja svoju naklonost prema Cidu, ukida zapovijed po kojoj je svima bilo zabranjeno da mu pomažu. S još većom vojskom Cid ponovno kreće u bitke, osvaja Valenciju i svjedoči porazu marokanskoga kralja. Opet šalje don Alfonsu dar, ovaj put dvjesta konja, i uspijeva zadobiti kraljevski oprost.

Kad je Cid povratio čast, moć i bogatstvo, kralj mu predlaže da svoje kćeri uda za grofove (*infante*) od Carrióna. Iako se čini da je Cid nesklon tomu zbog razlike u dobi i društvenom položaju, vjenčanje se obavi. Poslije, u epi-zodi sa Cidovim lavom koji pobjegne iz kaveza, infanti se kukavički ponašaju i javno se osramote. Tražeći potajno načina da se osvete, odlučuju se vratiti sa ženama u Carrión. Prvu noć na povratku provedu u domu Maura Abengalbóna, Cidova prisnog prijatelja; infanti se dogovaraju ubiti domaćina ali ih netko čuje i oda pa odustanu. Drugu noć provedu u šumi kod Corpesa te ujutro pošalju pratinju da nastavi put a oni se sa ženama zadrže; namrtvo ih istuku i ostave da bi se tako napokon osvetili Cidu. Međutim, jedan Cidov vitez nađe mlađe žene i povrati ih k svijesti, zatim javi gospodaru što se dogodilo. Gnjevan zbog takva obrata zbivanja, Cid zahtijeva pravdu od kralja koji saziva suđenje (*cortes*) u Toledo. Naposljetku su infanti proglašeni krivima, prisiljeni su vratiti darove, miraz i protumiraz, te prihvatići izazov na dvoboju u kojem će biti poraženi. Kad je tako osvjetlao čast, Cid dobiva ponudu da uda kćeri za knezove od Navarre i Aragóna. Spjev završava spokojnom smrću glavnoga junaka u Valenciji.

Struktura spjeva

Cantar de mio Cid obuhvaća 3.730 stihova, raspoređenih u 152 kitice (*tiradas*) nejednake dužine. Iako u sačuvanom prijepisu nema nikakvih unutarnjih podjela, poema se tradicionalno dijeli na tri pjevanja: *Cantar del destierro* („Prognanstvo“, stihovi 1-1085), *Cantar de las bodas* („Ženidba“, stihovi 1086-2277) i *Cantar de Corpес* („Beščašće u Corpесu“, stihovi 2278-3730). To je potvrđeno i stihovima koji najavljuju tematsku promjenu kazi-

vanja: „Ovdje počinju junaštva moga Cida iz Vivara“ (stih 1085) i „Ovdje završiše ove pjesme redci, / Stvoritelj vam pomogao i njegovi sveci“ (stihovi 2277-78). Neki zbog toga misle da su postojale tri zasebne pjesme koje su poslije spojene u jednu, ali čini se da su razlozi podjele bili praktične naravi — pjevač nije mogao otpjevati čitav spjev u jednom nastupu.

I druge značajke poeme — stihovi rastavljeni nadvoje, često ponavljane formule, uporaba asonancija — potvrđuju da je poema koja je do nas došla bila sastavljena i izvođena usmeno, a tako se i prenosila prije nego što je zapisana. Ali zbog mjestimičnih učenih ili crkvenih izraza, te podrobnoga razumijevanja pravosudnih tradicija, neki kritičari misle da su tijekom stvaranja poeme ipak bili u igri razni pisani izvori.

Jednostavna pripovjedna linija, stalno prožeta dubokom ljudskošću i čvrstom vjerom u Boga, razvija se kroz uspone i padove, duž okosnice koja označuje gubitak i ponovno stjecanje časti protagonista. Pritom se sustavno slijede dva traga zbivanja. Najprije se kazuje kako Campeador, zbog podlosti i zavisti neprijatelja, pada u nemilost Alfonsa VI. da bi tek zahvaljujući vojnim pobjedama i brojnim darovima opet zadobio gospodarovu naklonost. Zatim se prati drugi trag: Cidove se kćeri udaju za infante od Carrióna, gramzivce i kukavice koji se za pretrpljenu sramotu osvećuju se nad bespomoćnim ženama. Cid zahtijeva i ostvaruje dvostruku zadovoljštinu: materijalnu odštetu i poniženje infanata u tradicionalnoj kušnji oružja.

Metrika, jezik, stil

Čitava iberska epska tradicija obilježena je znatnom slobodom koja često prelazi u nepravilnost. Za *Pjesmu o Cidu* može se reći da su njezine osnovne jedinice polustihovi promjenljive dužine koja varira od tri do dvanaest i više slogova; polustihovi se preko snažno istaknute cezure slažu u stihove kojima dužina također varira od devet do osamnaest i više slogova; a stihovi naposljetku tvore nejednake epske kitice (*tiradas*) koje broje od tri do stotinu devedeset tri redka. Zvučnu ujednačenost donekle osigurava asonancija: svaki stih u pojedinoj kitici zatvara se s jednakim parom naglašenog i nenaglašenog samoglasnika (ako nedostaje nenaglašeni dio, obično se nadomješta uvođenjem eufoničkoga *e*; ponekad su dopuštene i iznimke, kao što primjerice umjesto *ó-e* može stajati *ó-i* pa čak i *ó-o*).

Usprkos tolikoj raznolikosti u spjevu se mogu prepoznati i neke invarijante koje navode na pomisao kako je postojala faza brižnjeg metričkog slaganja koje se narušavalo tijekom prijenosa teksta. Riječ je o polustihovima od sedam i osam slogova koji prema izračunu Menéndeza Pidala iznose oko 40 odnosno 24 posto cjeline. Ako se još ima na umu i treća skupina od šest slogova koja je također brojna, moglo bi se pretpostaviti da je u podlozi sačuvane poeme možda ležao stih oblika 7 plus 7, s odstupanjima od jednoga do dva sloga; pritom se ipak valja suzdržati od ishitrenih zaključaka jer se ne zna točno način kako su se brojili slogovi u slučaju dodirivanja vokala. Ne može se isključiti ni mogućnost da je napisani tekst bio samo djelomičan predložak i da su pjevači-izvoditelji automatski nadoknađivali metrička odstupanja.

Glede jezika poeme, lako je ustanoviti da je posrijedi bogat i složen jezični sustav gdje se najistaknutije riječi (posuđenice, latinizmi i arhaizmi) skladno uklapaju u konkretno i svakidašnje kastiljsko tkivo. Iako je iskaz putujućih pjevača općenito bio pučki jednostavan, njihove su rečenice prožete životnom snagom. Uistinu, tek jedna petina leksika poeme nije više živa, dok se njegov glavni dio — gotovo tri petine riječi — sačuvao netaknut sve do danas; u preostaloj petini građe promijenio se oblik ili značenje.

Od drugih elemenata na stilističko-formalnoj razini valja spomenuti formule, odnosno epitetne izraze što se uz neznatne varijacije ciklički ponavljaju u fiksnom obliku: *el que en buen hora nació*, „onaj što u sretan čas se rodi“; *el que en buen hora ciñó espada*, „onaj koji mač u dobar čas pripasa“; *burgalés cumplido*, „Burgošanin valjan, čestit“; *el moro Abengalvón*, „Maur Abengalbón“ itd.

Kritika i sudbina djela

Još prije nego što je *Pjesma o Cidu* bila naširoko poznata, legenda o njezinu junaku imala je snažan utjecaj na španjolsku i europsku književnost. Čini se da je najranije učene komentare dao benediktinski redovnik Sarmiento koji je proučavao kopiju rukopisa u Madridu i godine 1750. napisao bilješke određujući metar i jezik. Španjolski kritičari u 18. stoljeću vidjeli su u poemi važan dio narodne povijesti i folklorne baštine, ali su smatrali da je manjkava u formi i ustroju te je nisu držali velikom literaturom. Ugled poeme porastao je u 19. stoljeću s oduševljenim ocjenama romantičara kao što su bili Coleridge i Herder, a neki su kritičari sastavljača poeme nazivali “španjolskim Homerom”.

Nakon takvih općenitih prosudbi nastupilo je doba najširega kritičkog pristupa — od račlambe motiva i pripovjednih obrazaca do potanka proučavanja tehnike i stila. Osobito se naširoko obrađivala nepravilnost dužine stihova i metra: jedni su to smatrali dokazom autorova pomanjkanja pjesničke vještine, drugi su pak u tome vidjeli utjecaj glazbe koja je pratila izvođenje. Danas postoje opširni komentari poeme na raznim jezicima iz pera najuglednijih kritičara koji obrađuju sljedeće teme: pitanje postanja i autorstva; uporaba folklornih tradicija u kompoziciji; nacionalni i religijski identitet; miješanje književnosti i povijesti; obiteljska čast i osobna hrabrost; odnosi na relaciji vazal-gospodar; dramske pripovjedne tehnike; konkretan govor; gospodarski i društveni aspekt života; uporaba jezika; sličnost sa srednjovjekovnim romancama.

Cijelo to vrijeme raspravljalo o tome je li poemu napisao učen čovjek ili je nastala kao usmeno djelo s korijenima u kastiljskoj folklornoj tradiciji. Čini se da na to pitanje nema definitivna odgovora, ali kritičari su jednodušni u ocjeni da je *Pjesma o Cidu*, bez obzira na to tko joj je autor, španjolsko nacionalno blago, historijski važno i umjetnički složeno književno djelo.

Pjesma o Cidu dugo je zauzimala poticajno mjesto u španjolskoj svijesti o vlastitoj srednjovjekovnoj prošlosti, a zahvaljujući raskošnom filmu *El Cid*, u kojem glume Charlton Heston i Sophia Loren (1961.), njezin se ugled prošrio i izvan granica Španjolske kao svojevrstan prozor u to neobično poglavlje europske povijesti.

Godine 2007. čitava je Španjolska slavila osamstotu obljetnicu *Pjesme o Cidu*, uz mnoge izložbe i javne predstave. Možda će se najduže pamtitи skandal koji je izbio oko mača koji je dugo bio izložen u Vojnom muzeju u Toledou kao Cidova Tizona. Usprkos tome što je Ministarstvo kulture objavilo da taj mač nipošto nije mogao pripadati Cidu, jer je ispitivanjem utvrđeno da je iskovan u četrnaestom ili petnaestom stoljeću, autonomna pokrajina Kastilja i León otkupila ga je za golemu svotu i otada je izložen u katedrali u Burgosu gdje se nalaze grobovi Cida i njegove žene Jimene.

Na žalost, zbog niza negativnih predrasuda poema se danas u Španjolskoj vrlo malo čita. S jedne strane, zanimanje za nacionalni ep opadalo je posljednjih desetljeća u društvu koje se ponosilo svojim socijalnim i ekonomskim napretkom, jer se *Pjesma o Cidu* dugo smatrala emblematskim obilježjem Francova

režima; s druge pak strane, otkada je nastupilo doba „političke korektnosti“, drži se da je ona otvoreno antimuslimanska i da slavi prijetvorni kršćanski pogled na svijet. Ne pomaže ni činjenica da najnovija zbivanja sve više potvrđuje kako su te predrasude uvelike neopravdane — doimlju se upravo kao duboka ironija.

Zbog svega toga *Cid* je postao jednom od onih knjiga koje rijetki poznaju ali mnogi tvrde da su ih pročitali. Veliko iznenađenje čeka one koji misle da poema obrađuje epsku borbu između kršćana i muslimana u srednjovjekovnoj Španjolskoj. Iako je istina da je Cid ratnik epskih sposobnosti, i premda se prate njegovi pothvati na bojnim poljima od Zaragoze do Valencije, srž poeme nije ratovanje. Poema otkriva daleko složeniju situaciju u kojoj kršćanskom junaku najpovjerljiviji saveznik može biti musliman i gdje su najogavniji zlotvori važni članovi kastiljske aristokracije. Zahvaljujući izravnosti u izražavanju, čitatelji se nađu prenijeti u oduvijek poznat svijet dok se opisuju temeljni aspekti ljudskoga stanja: zavodljivost bogatstva, tuga zbog odlaska iz domovine, neizreciva ljubav prema djeci, srdžba zbog izdaje. I sve se to odvija na pozornici gdje je ratovanje životna stvarnost, dok se paralelno vodi borba da se sirovo nasilje nadomjesti vladavinom zakona. Ukratko rečeno, pred nama je epska priča koja nam je istodobno daleka i neočekivano bliska.

Bilješka o prijevodu

S velikim se teškoćama suočava svatko koga zapadne uzbudljiva ali nezahvalna dužnost prevodenja poezije. Ovdje se postavlja pitanje kako neobičan i zanosan poj kastiljske junačke pjesme, jedinstven u europskoj književnosti, premjestiti u okružje hrvatske prozodije. Trebalo je naći ekvivalente stihovima različite duljine (od 9 do 18 slogova), koji se sastoje od dvaju polustihova (od 3 do 12 slogova) te koji su raspoređeni u nejednake kitice (od 3 do 193 stiha) s često nedosljednom asonancijom.

U tom prividnom kaosu ipak postoje dva obilježja duboke pravilnosti koja se neporecivo osjeti čim se pjesma počne deklamirati: prvo, među stihovima prevladavaju dominantne silabičke strukture, jer su sastavljeni u raznim kombinacijama polustihova od šest, sedam i osam slogova; drugo, u pripadnim polustihovima dosljedno se poštuje dvonaglasni ritam. Stoga cjelina ostavlja

dojam suptilno ostavljena nereda i mjestimice hrapava iskaza koji će onima što su naviknuti na pravilna skandiranja djelovati pomalo „barbarski“. To je prevoditelju omogućilo da umjesto asonancija slobodno rabi pravilne i nepravilne rime, te da se oslanja na metričku gipkost trohejskih redaka, primjenjujući ritam koji leži u podlozi stiha hrvatskih bugaršćica i junačke epike. Čini se da je poštivanje takve prozodije stvorilo kontekst u kojem je uporaba starinskoga leksika ponovno dobila smisao i život.

Posebice se prevoditelj trudio da cezura između polustihova, koja je grafički istaknuta razmakom od nekoliko slovnih mjesta, bude i zvučno istaknuta, makar ponekad na štetu cjelovitosti izraza. Jasno je da se odabrane rime nisu mogle provlačiti kroz čitave kitice i da su rimovani stihovi često predaleko jedni od drugih da bi se dobilo naglašenje podudaranje; to se ponegdje nadoknađivalo unutarnjim rimama: „toliko je konja gojnih, sedlenika bojnih, / moj ih Cide sve zarobi, na dar ih ne dobi“ (stihovi 2010-2011).

Ritam je u pravilu trohejski, što znači da naglasci padaju na neparne slogove, kako je primjereno naravi hrvatskoga jezika. Ponekad se upravo zbog toga ritma od čitatelja zahtijeva da se posluže sinerezom, tj. da stapaju susjedne samoglasnike u dvoglas, kakav je bio običaj u renesansnoj dubrovačkoj poeziji: „U ruke ih ovdje primam, doña_Elviru_i doña Sol, / predajem ih za supruge infantima_od Carrióna“ (stihovi 2097-2098). Ugledajući se opet u hrvatsku epsku baštinu, u prijevodu se po potrebi rabi vokativ umjesto nominativa: „Uzdahnu moj Cide, jer ga more jadi pusti, / prozbori moj Cide, dobro_i s mjerom on zausti“ (stihovi 6-7).

Rečeno je da u izvorniku nedostaju tri lista s kojima se izgubilo oko 150 stihova. Na tim mjestima priređivači teksta umeću prozne navode iz onovremenih ljetopisa; u prijevodu su takvi umetci stavljeni u uglaste zagrade i ispisani košim slovima, kao što se vidi na samom početku spjeva: *Povjesnica pri povijeda kako Cid poruči svima svojim priateljima i rođacima i vazalima te im obznani da mu je kralj naredio izaći iz njegove zemlje u roku od devet dana....* Takve se zagrade s točkicama nalaze i na mjestima gdje su pojedine riječi ili čitavi polustihovi nečitki — [.....]. Numeracija stihova pridržava se prihvaćenih španjolskih izdanja, uvažavajući i nepravilnosti koje se javljaju u nizanju brojeva. Ako je ponegdje jedan stih iz rukopisa pretvoren u dva stiha, uz drugi broj je dodano slovo (npr. 3525, 3525b); ako su dva stiha slivena u jedan, to je

naznačeno s dva broja (npr. 1719-1720); ako je na nekim mjestima promijenjen poredak stihova, i to je jasno obilježeno (npr. 2116, 2115, 2117).

Ovo je prvi prijevod poeme na hrvatski jezik; sadržajem i formom slijedi izvornik koliko je to bilo moguće i često je izraz u njemu repetitivan kao u originalu. Prevoditelj nije nastojao obogaćivati leksik, ali je rado prihvaćao obilnu uporabu pridjeva i manjkavo slaganje vremena — dvije osobitosti kastiljske oralne epike gdje se vrijeme priče nerijetko zna pomiješati s trenutnim riječima pjevača. Primijenjen je dakle jednostavan izričaj kakav se nalazi u izvorniku (vječan u svojoj suvremenosti), bez pretjeranih arhaizama i kultizama, uz poneki tehnički termin, eda se *Pjesma o Cidu* ne bi pretvorila u herojsku poeziju poznatu iz drugih srednjovjekovnih epova.

Pri prevođenju te pisanju predgovora i bilježaka prevoditelj se najviše služio sljedećim izdanjima spjeva i popratnom literaturom:

Cantar de mio Cid, con un ensayo de F. Rico, ur. Alberto Montaner, Real Academia Espanola, Barcelona 1993.

Cantare del Cid, introduzione, traduzione e note di Andrea Baldissera, Garzanti, Milano 2003.

Chansons de geste espagnoles, traductions et présentation de Georges Martin, Flammarion, Paris 2005.

The Song of the Cid. A Dual-Language Edition With Parallel Text. Translated by Burton Raffel, Penguin Books, New York 2009.

El Poema del Cid o Cantar de mio Cid: Texto original y transcripción Moderna, Edición, adaptación, prólogo y notas del célebre crítico literario Juan Bautista Bergua y José Bergua, Madrid 2012.

Mate Maras

Rodrigo Diaz de Vivar

Onde adios, alas sus hermosas
Quieren nos bishendes bien una ria ame minaya
Dios como fue alegre todo a el sonllado
Se minaya albartanez, asi era legado
Diziendo les liliades de pines, de hermanas
De sus compinas e glas q auien dandias
Dios como el alegre la barda belida
E albartanez pago las mill millas
E al duro liliades de su mug, de sus fijas
Dios como el qd pagado fizq gemit alegria
ya albartanez biuades muchos dus
Don lo tardo el q en buen oza nacio
Tierras dal cui negras las ha parido
En derreda todo lo ha parido
El tercer dia don xad y el tornado
Braava el mandado por las tierras todas
Desando ha alos de monco, alos de huelca
Por q dan puras plaz alos de sangreca
De myo qd say que q no temien ninguna fuerza
Con estas granadas el posada tornando leua
Todos sin alegres granadas temen q mides
Digo amio qd mucho a albartanez
Centriles el caballo q non lo pudo endurir
Bra ciellos decir uos he la verda
Si en un logar mora siemp lo so puede mignar

Rukopis Pjesme o Cidu
(14. stoljeće, Nacionalna biblioteka u Madridu)

PJESMA O CIDU
CANTAR DE MIO CID

CANTAR DE MIO CID

Cantar primero

[Cuenta la estoria que enbió el Cid por todos sus amigos e sus parientes e sus vasallos, e mostróles en cómмо le mandava el rey salir de la tierra fasta nueve días. E díxoles: —Amigos, quiero saber de vos cuáles queredes ir conigo. E los que conigo fuerdes, de Dios ayades buen grado, e los que acá fincáredes, quiero me ir vuestro pagado.— Estonce fabló don Álvar Fáñez, su primo cormano: —Conbusco iremos todos, Cid, por yermos e por poblados, e nunca vos falleceremos en cuanto seamos bivos e sanos; conbusco despenderemos las mulas e los caballos, e los averes e los paños; siempre vos serviremos como leales amigos e vassallos.— Estonce otorgaron todos lo que dixo Álvar Fáñez e mucho les agradesció mio Cid cuanto allí fue razónado. E desque el Cid tomó el aver, movió con sus amigos de Bivar e mandó que se fuesen camino de Burgos. E cuando el Cid vio los sus palascios desheredados e sin gente, e las perchas sin acores e los portales sin estrado...]

1

De los sos ojos tan fuertemiente llorando,
tornava la cabeza e estávalos catando.

Vio puertas abiertas e uços sin cañados,
alcándaras vazías,

sin pieles e sin mantos
e sin faltones e sin adtores mudados.

Sospiró mio Cid, ca mucho avié grandes cuidados;
fabló mio Cid bien e tan mesurado:
—Grado a ti, Señor Padre que estás en alto,
¡Esto me an buelto mios enemigos malos!—

5

PJESMA O CIDU

Prvo pjevanje

[Povjesnica pripovijeda kako Cid poruči svima svojim prijateljima i rođacima i važalima te im obznani da mu je kralj naredio izaći iz njegove zemlje u roku od devet dana. I reče im: „Prijatelji, želim od vas znati koji žele poći sa mnom. I koji sa mnom budete, neka vas Bog nagradi; a koji ovdje ostanete, želim otici zadovoljan s time.“ Tada progovori don Alvar Fáñez, prvi njegov rođak: „Svi ćemo s vama poći, Cide, kroz pustosi i naselja, i nikada vas ne ćemo iznevjeriti dok budemo živi i zdravi; s vama ćemo umarati mazge i konje, u dobru i u zlu; vazda ćemo vas služiti kao vjerni prijatelji i vazali.“ Tada svi potvrdiše što je rekao Alvar Fáñez i silno im zahvalili moj Cid za sve što se ondje besjedilo. I pošto Cid uze svoja dobra, krenu s prijateljima iz Vivara i zapovjedi da se upute prema Burgosu. I kada vidje Cid svoje dvore, poharane i bez čeljadi, i lijegala bez jastrebova i trijemove bez ijedne klupe...]

1

2

Allí piensan de aguijar, allí sueltan las riendas:
 a la exida de Bivar ovieron la corneja diestra
 e entrando a Burgos oviéronla siniestra.
 Meció mio Cid los ombros

10

e engrameó la tiesta:
 -¡Albricia, Álbar Fáñez, ca echados somos de tierra!-

3

Mio Cid Ruy Díaz por Burgos entró,
 en su compaña sessenta pendones.
 Exiénlo ver mugieres e varones,
 burgeses e burgesas por las finiestras son,
 plorando de los ojos, tanto avién el dolor,
 de las sus bocas todos dizán una razón:
 -¡Dios, qué buen vassallo,

15

si oviesse buen señor!-

20

4

Conbidar le ien de grado, mas ninguno non osava:
 el rey don Alfonso tanto avié la grand saña.
 Antes de la noche en Burgos d'él entró su carta,
 con grand recabdo e fuertemiente sellada:
 que a mio Cid Ruy Díaz

25

que nadi n·ol' diessen posada,
 e aquel que ge la diesse sopiesse vera palabra,
 que perderié los averes

e más los ojos de la cara,
 e aun demás los cuerpos e las almas.
 Grande duelo avién las yentes cristianas,
 ascóndense de mio Cid,

ca no l' osan dezir nada.

30

El Campeador adeliñó a su posada,
 assí commo llegó a la puerta, fallóla bien cerrada,

2

Već podbosti razmišljaju, već opuštat uzde stanu:
na izlasku iz Vivara imali su zdesna vranu,
u Burgosu na ulasku imali je s lijevu stranu.
A moj Cid potrése glavom,

10

ramenima slegne:
„Dobar znak, Alvare Fáñezu, jer smo prognani iz zemlje!“

3

Moj Cid Ruy Díaz u Burgos uđe zatim,
šezdeset je plamenaca u njegovoј pratnji.
Žene i muškarci da ga vide izlazili,
varošani i varošanke na prozore dohodili;
od tolike boli suze iz očiju otočili,
a iz usta svi su redom iste riječi govorili:
„Bože, dobra li vazala,

15

da je dobra gospodara!“

20

4

Pozvali bi njega rado, al' se nitko ne usudi
jerbo kralj Alfonso bješe u tolikoj silnoj srdžbi.
U Burgos je prošle noći stigla zapovijed od njega,
uz opreznost preveliku i tvrdo zapečaćena:
da mom Cidu Ruyu Díazu

16b

nitko konaka ne dade,
a onaj tko mu ga poda istinutu riječ nek znade —
izgubit će sva imanja

i oči iz glave,
i ostati k tomu bez duše i tijela.
Vela bješe tuga kršćanskoga puka,
kriju se od moga Cida,

25

ni pisnut se ne usude.

Moj se Campeador uputi do svoga sijela,
kad na vrata stiže, ona dobro zapriječena,

30

por miedo del rey Alfonso, que assí lo avién parada,
que si non la quebrantás por fuerça
que non ge la abriese nadi.

Los de mio Cid a altas voces llaman,
los de dentro non les querién tornar palabra.
Aguijó mio Cid, a la puerta se llegava,
sacó el pie del estribera, una feridal' dava;
non se abre la puerta, ca bien era cerrada.

35

Una niña de nuef años a ojo se parava:
-¡Ya Campeador, en buen ora cinxiestes espada!
El rey lo ha vedado, anoch d'él entró su carta,
con grant recabdo e fuertemiente sellada.
Non vos osariemos abrir nin coger por nada,
si non, perderímos los averes e las casas,
e demás los ojos de las caras.

40

Cid, en el nuestro mal vós non ganades nada,
mas el Criador vos vala con todas sus vertudes Santas.—
Esto la niña dixo e tornós' para su casa.

45

Ya lo vee el Cid que del rey non avié gracia;
partios' de la puerta, por Burgos aguijava,
llegó a Santa María, luego descavalga,
fincó los inojos, de coraçon rogava.

50

La oración fecha, luego cavalgava,
salió por la puerta e Arlançon passava,
cabo essa villa en la glera posava,
fincava la tienda e luego descavalgava.

55

Mio Cid Ruy Díaz, el que en buen ora cinxo espada,
posó en la glera cuando no'l coge nadi en casa,
derredor d'él una bueña compaña;
assí posó mio Cid commo si fuesse en montaña.
Vedada l'an compra dentro en Burgos la casa
de toda cosas cuantas son de vianda;
non le osarién vender al menos dinarada.

zbog straha od kralja Alfonsa koji ovako zapovijeda:
da ih nitko ne otvori,

ako silom ne provali.

Oni oko moga Cida iza glasa zvali,
oni im iznutra odgovora nisu dali.

35

Podbode moj Cide, do vrata dopada,
iz stremena nogu diže, udarac im zada,
ne otvaraju se vrata, jer su dobro zapriječena.

Pojavi se pred očima curica od devet ljeta:
„Campeadore, u čas dobar mač ste pripasali!

40

Zabranio kralj, jer sinoć stigla zapovijed od njega,
uz opreznost preveliku i tvrdo zapečaćena.

Ne sm'jemo vam otvoriti ni primit vas na noćište,
jer inače izgubismo sav imetak i kućište,
i još k tomu oči iz glave.

45

Od nesreće naše, Cide, koristi vam ne imade;
sa svim svetim krjepostima nek vam Stvoritelj valjade.“
To curica reče i kući se vraća.

Već Cid vidi da milošcu kralj mu ne uzvraća;
otide od vrata, po Burgosu mamuzao,
do Marije Svetе stiže, i smjesta je tu sjahao,
na prignutim koljenima, od srca se molit stao.
Kad molitvu svrši, smjesta se na konja vinu,
izađe kroz vrata, i Arlanzón minu;

50

zastade na žalu u blizini grada,
da podigne šator smjesta ondje sjaha.

Cid Ruy Díaz, koji mač u dobar čas pripasa,
ostade na žalu, kad mu nitko konaka ne pruža,
oko njega dobra družba;

55

tako moj se Cid odmori kanda je u gori.

U Burgosu gradu kúpiti mu brane
ijednoga kusa svekolike hrane;
prodali mu ne bi ni prebite pare.

60

5

Martín Antolínez, el burgalés complido,
a mio Cid e a los suyos abástales de pan e de vino;
non lo compra, ca él se lo avié consigo,
de todo conducho bien los ovo bastidos.
Pagós' mio Cid e todos los otros

65

que van a so cervicio.

Fabló Martín Antolínez, odredes lo que ha dicho:
-¡Ya Campeador, en buen ora fuestes nacido!
Esta noch yagamos e váimosnos al matino,
ca acusado seré de lo que vos he servido,
en ira del rey Alfonso yo seré metido.
Si convusco escapo sano o bivo,
aun cerca o tarde el rey quererm' ha por amigo;
si non, cuanto dexo no lo precio un figo. -

70

75

6

Fabló mio Cid, el que en buen ora cinxo espada:
-¡Martín Antolínez, sodes ardida lança,
si yo bivo, doblarvos he la soldada!
Espeso he el oro e toda la plata,
bien lo vedes que yo non trayo nada,
e huebos me serié para toda mi compaña.
Ferlo he amidos, de grado non avrié nada:
con vuestro consejo bastir quiero dos arcas,
inchámoslas d'arena, ca bien serán pesadas,
cubiertas de guadalmecí e bien enclaveadas,

80

85

7

los guadamecís vermejos e los clavos bien dorados.
Por Rachel e Vidas vayádesme privado:
cuando en Burgos me vedaron compra
e el rey me ha airado,
non puedo traer el aver, ca mucho es pesado;

90

5

Martín Antolínez, Burgošanin vrijedan,
moga Cida i njegove kruhom opskrbi i vinom,
ne kupuje ništa jer imаш svega,
nadari ih dobro svakom poputbinom.
Raduje se Cid i drugi

65

dojedan što služi njega.

Reče Martín Antolínez, počujte što zbori:
„Oj Campeadore, što u sretan čas se rodi!
Noćas ćemo počinuti, a ujutro odlazimo,
jer će mene optužiti zbog toga što vas počastih,
i srdžba Alfonsa kralja na mene će pasti.
Ako s vama živ i zdrav se spasih,
kralj će me za prijatelja prije ili poslije htjeti;
ako ne će, što ostavljam suhe smokve mi ne vrijedi.“

70

75

Reče moj Cid, onaj koji mač u dobar čas pripasa:
„Martíne Antolínezu, što se hrabro koplja laća,
ostanem li na životu dvostruka vam slijedi plaća!
Sve sam zlato i sve srebro potrošio,
dobro vidite da ništa nisam donosio,
od goleme mi je nužde porad cijele moje družbe.
Ništa ne bih rado ali sila mi je:
da se, uz vaš savjet, prave škrinje dvije,
i da budu teške, pijeskom napunjene,
dobro začavlane, šarnom kožom pokrivenе.“

80

85

Šarna koža i skrletna, čavli dobro pozlaćeni.
„Do Rahela i Vidasa kriomice podîte mi:
u Burgosu kupovat mi brane,
kralj se srđi na me,
svoje blago nositi ne mogu, preteško je za me;

90

enpeñárgelo he por lo que fuere guisado,
de noche lo lieven que non lo vean cristianos.
Véalo el Criador con todos los sos santos,
yo más non puedo e amidos lo fago.-

95

8

Martín Antolínez non lo detardava,
por Rachel e Vidas apriessa demandava.
Passó por Burgos, al castiello entrava,
por Rachel e Vidas apriessa demandava.

9

Rachel e Vidas en uno estavan amos, 100
en cuenta de sus averes,
de los que avién ganados.
Llegó Martín Antolínez a guisa de menbrado:
-¿Ó sodes, Rachel e Vidas, los mios amigos caros?
En poridad fablar querría con amos.-
Non lo detardan, todos tres se apartaron.
-Rachel e Vidas, amos me dat las manos,
que non me descubrades a moros nin a cristianos,
por siempre vos faré ricos
que non seades menguados.

El Campeador por las parias fue entrado,
grandes averes priso e mucho sobejanos; 110
retovo d'ellos cuanto que fue algo,
por én vino a aquesto por que fue acusado.
Tiene dos arcas llenas de oro esmerado,
ya lo vedes, que el rey le ha airado;
dexado ha heredades e casas e palacios;
aquéllas non las puede lever, si non, serié ventado; 115
el Campeador dexarlas ha en vuestra mano,
e prestalde de aver lo que sea guisado.
Prended las arcas e metedlas en vuestro salvo,
con grand jura meted ý las fes amos

105

110

115

120

morat će ga založiti, kako bude razborito.
 Neka ga odnesu noću da ne vidi kršten nitko;
 neka Stvoritelj ga vidi sa svecima svojim svjema,
 to nerado činim al' mi druge nema.“

95

8

Martín Antolínez ne časi ni časa,
 raspita se žurno za Rahela i Vidasa;
 po Burgosu zađe, do kaštela hita,
 za Rahela i Vidasa žurno se raspita.

9

A Rahel i Vidas zajedno su stali,
 zarađen imetak
 skupa prebrajali.

100

Stiže Martín Antolínez pa im mudro veli:
 „Gdje ste, Rahele i Vidasu, dragi prijatelji?
 S obojicom u tajnosti govoriti želim.“
 Nisu časili ni časa, sva tri se u stranu djeli.
 „Rahele i ti Vidasu, podajte mi ruke oba,
 Mauru ni kršćaninu da ne ćete mene odat;
 zavijek ćete bit bogati,
 nigda sirotovat.

105

Campeador u ophodnji, danak utjeruje,
 mnogo blaga sakupio i od viška mu je;
 zadrža za sebe sve što vrijedno bješe,
 stoga protiv njega optužbu podniješe.
 Ima dvije škrinje pune suha zlata.
 Već vidite kako kralja srdžba hvata;
 baštinu je ostavio, palače i kuće,
 a ne može škrinje nosit, da ga ne nanjuše.
 Nakani ih Campeador predati u vaše ruke,
 vi mu blaga uzajmite koliko je razborito.
 Preuzmite škrinje, sklonite ih gdje je skrito;
 obojica pod prisegom zadajte mi vjeru

110

115

120

- que non las catedes en todo aqueste año.–
 Rachel e Vidas seyéntse consejando:
 –Nós huebos avemos en todo de ganar algo;
 bien lo sabemos, que él gañó algo
 cuando a tierra de moros entró,
 que grant aver ha sacado. 125
- Non duerme sin sospecha qui aver trae monedado.
 Estas arcas prendámoslas amos,
 en logar las metamos que non sea ventado.
 Mas dezidnos del Cid, ¿de qué será pagado,
 o qué ganancia nos dará por todo aqueste año?–
 Respuso Martín Antolínez a guisa de menbrado:
 –Mio Cid querrá lo que sea aguisado,
 pedirvos ha poco por dexar so aver en salvo;
 acógensele omnes de todas partes menguados,
 ha menester seiscientos marcos.– 135
- Dixo Rachel e Vidas: –Dárgelos hemos de grado.–
 –Ya vedes que entra la noch, el Cid es presurado,
 huebos avemos que nos dedes los marcos.–
 Dixo Rachel e Vidas: –Non se faze assí el mercado,
 sinon primero prendiendo e despues dando.– 140
- Dixo Martín Antolínez: –Yo d'esso me pago.
 Amos tred al Campeador contado,
 e nós vos ayudaremos, que assí es aguisado,
 por aduzir las arcas e meterlas en vuestro salvo,
 que non lo sepan moros nin cristianos.– 145
- Dixo Rachel e Vidas: –Nós d'esto nos pagamos;
 las arcas aduchas, prendet seyescientos marcos.–
 Martín Antolínez cavalgó privado
 con Rachel e Vidas de voluntad e de grado.
 Non viene a la puent, ca por el agua ha passado,
 que ge lo non ventassen de Burgos omne nado. 150
- Afévoslos a la tienda del Campeador contado,
 assí commo entraron, al Cid besáronle las manos.
 Sonrisós' mio Cid, estávalos fablando:
 –¡Ya don Rachel e Vidas, avédesme olbidado! 155

da ih ne čete otvarat za godinu cijelu.“
Pošto su se svjetovali, Rahel će i Vidas njemu:
„Mi moramo nešto dobiti u svemu;
u maursku zemlju ušav, znamo dobro,
on je nekakav dobitak
s pustim blagom pobro.

Ne spava bez crva sumnje tko je blago zgomilao.

125

Ove škrinje nas dva uzimamo,
gdje ih ne će nanjušiti, sklanjamo ih tamo.
Ali recite o Cidu: koliko će zaiskati,

ili koju će nam dobit za godinu dana dati?"

Vrnu Martín Antolínez, pa im mudro veli:

„Koliko je razborito moj Cid od vas želi,

pitat će vas malo – da blago pohrani:

utječu se niem u liudi sa svih strana u bogari.

„treba od nevolje“

Reče Rabeš a i Vidas: „Dat čemo mu drage volje.“

Vidite, vež po životu bývate — a nůžda je, značte.

„Vidite, vec hoc se hvata, — a hvezda je, znaite, ijer Gidu se jake žuri — marke name daite“

jer Cidu se jako zuri,
Bača Bača da i Vidac
marke narina dajte.
Bača dža to nija.

Reče Rahel a i Vidas: „Pogodba to nije, moć je podjela dečaka – očuvanje grada.“

vec se poslije daje, a uzimlje prije. 140

Reče Martin Antolinez: "Ja pristajem na to."

K proslavljenom Campeadoru obojica pohitajte,

vama čemo mi pomoći, jer je tako razborito,

da te škrinje prenesete i sklonite gdje je skrito,

da Mauri ni kršćani ne doznaju za to.“

Reče Rahel a i Vidas: „Pristajemo na to;

kada škrinje stignu, šeststo maraka uzimajte.“

Martín Antolínez s Vidasom je i Rahelom

kriomice odjahao, drage volje i veselo.

Ne prelazi preko mosta, već je gazio po vodi,

da ga nitko ne otkrije u Burgosu tko se rodio

Proslavljenog Campeadora, gle, k šatoru pristupiše,

istog časa kad su ušli, Cidu ruke poljubiše.

Nasmiješi se moj Cid njima, i ovako zborit krene:

„Don Rahele i Vidasu, ah, zaboraviste mene!

Ya me exco de tierra ca del rey só airado;
 a lo que·m' semeja, de lo mío avredes algo,
 mientra que vivades non seredes menguados.-
 Don Rachel e Vidas a mio Cid besáronle las manos.
 Martín Antolínez el pleito ha parado
 que sobre aquellas arcas

160

darle ien seiscientos marcos,
 e bien ge las guardarién hasta cabo del año,
 ca assi·l' dieran la fe e ge lo avién jurado,
 que si antes las catassen,

que fuessen perjurados,
 non les diesse mio Cid de la ganancia un dinero malo.

165

Dixo Martín Antolínez: -Carguen las arcas privado:
 levaldas, Rachel e Vidas, ponedlas en vuestro salvo;
 yo iré conusco, que adugamos los marcos,
 ca a mover ha mio Cid ante que cante el gallo.-

Al cargar de las arcas veriedes gozo tanto,
 non las podién poner en somo

170

maguer eran esforçados,
 grádanse Rachel e Vidas con averes monedados,
 ca mientra que visquiessen refechos eran amos.
 Rachel a mio Cid ba'l' besar la máno:

10

-;Ya Campeador, en buen ora cinxiestes espada!
 De Castiella vós ides pora las yentes estrañas,
 assí es vuestra ventura, grandes son vuestras ganancias;
 una piel vermeja, morisca e ondrada,

175

Cid, beso vuestra mano en don que la yo aya.-

-Plazme, -dixo el Cid-, -d'aquí sea mandada,
 si vos la aduxier d'allá, si non, contalda sobre las arcas.-

180

[Raquel e Vidas las arcas levavan,
 con ellos Martín Antolínez por Burgos entrava.
 Con todo recabdo llegan a la posada.]

181b

181c

181d

En medio del palacio tendieron un almoçalla,

Evo odlazim iz zemlje, kralj me progna u ljutini;
vi ćete od moga dobit, kako mi se čini,
nema više oskudice dok budete živi!“
Don Rahel i Vidas Cidu ruke poljubili.
Oni i Martín Antolínez pogodbu imadu:
da maraka šest stotina

160

za te škrinje dadu,
i dobro ih pričuvaju do kraja godine;
zadali su njemu vjeru, prisegli pred njime,
krivokletnici će biti

ako otvore ih prije,
od mog Cida ne dobiše ni prebite pare pride. 165
Reče Martín Antolínez: „Naprtite škrinje hitno,
nosite ih, Rahele i Vidasu, sklonite ih gdje je skrito;
ja ću s vama poći i marke uzeti,
moj Cid mora prije krenut nego zapjevaju pijetli.“
Da vidite tog veselja kad su škrinje tovarili — 170
podignut ih ne mogoše

premda su se potrudili.

Raduju se Rahel i Vidas rad imetka unovčena,
jerbo sve dok budu živi bit će oba opskrbljena.
Rahel ide mojem Cidu ruku ljubit sada:

10

„Oj Campeadore, koji mač u dobar čas pripasa!
Iz Kastilje odlazite među ljude iz tuđine,
velika je vaša dobit, takve ste sudbine:
pa maursko jedno krvno, skrletno, na cijeni,
Cide, ruku vama ljubim, na dar dajte meni.“

„Neka bude“, reče Cid, „odsad ga imajte;
ako vam ga ne donesem, sa škrinjama računajte.“
[Rahel i Vidas odnesoše škrinje, 180
Martín Antolínez s njima u Burgos uniđe; 181b
s velikim oprezom u kuću prislijeli.] 181c
Rasprostrijše oni sag, nasred dvorane ga djeli, 181d

175

180

181b

181c

181d

sobr'ella una savana de rançal e muy blanca.
A tod el primer colpe echaron trezientos marcos de plata,
notólos don Martino, sin peso los tomava;
los otros trezientos en oro ge los pagavan.
Cinco escuderos tiene don Martino,
a todos los cargava;
cuando esto ovo fecho, odredes lo que fablava:
-Ya don Rachel e Vidas,
en vuestras manos son las arcas;
yo que esto vos gané bien merecía calças.-

11

Entre Rachel e Vidas aparte ixierón amos:
—Démole buen don, ca él nos lo ha buscado.
Martín Antolínez, un burgalés contado,
vós lo merecedes, darvos queremos buen dado,
de que fagades calças e rica piel e buen manto:
dámossos en don a vós treínta marcos. 195
Mereçernoslos hedes, ca esto es aguisado;
atorgarnos hedes esto que avemos parado.—
Gradeciolo don Martino e recibió los marcos,
gradó exir de la posada e espidiós' de amos.
Exido es de Burgos e Arlançon ha passado,
vino para la tienda del que en buen ora nasco.
Recibiolo el Cid abiertos amos los braços:
—¡Venides, Martín Antolínez,
el mió fiel vassallo! 200
Aún vea el día que de mí ayades algo!—
—Vengo, Campeador, con todo buen recabdo;
vós seiscientos e yo treínta he ganados.
Mandad coger la tienda e vayamos privado:
en San Pero de Cardeña y nos cante el gallo;
veremos vuestra mugier menbrada fijadalgo.
Mesuraremos la posada e quitaremos el reinado;
mucho es huebos ca cerca viene el plazo.— 210

preko njega lanena se plahta bijeli.
 Istresu u prvi mah trista maraka od srebra,
 ne važe ih don Martín, pogledom ih prebra; 185
 preostale tri stotine još u zlatu prima;
 pet momaka Martín ima,
 sve predaje njima.

Kad to svrši, počujte što reče:
 „Don Rahele i Vidasu,
 svaki škrinju steče,
 što vam zaradu priskrbih, ja zasluzih bječve“ 190

11

Rahel se i Vidas skupa u stranu odmaknu:
 „Dajmo njemu dobar dar, jer nam to namaknu. —
 Don Martíne Antolínezu, od Burgosa plemeniti,
 želimo vas dobrim darom po zasluzi nadariti,
 da se bječve i skupo krvno i ogrtač dobar plati. 195
 Trideset vam maraka na dar čemo dati,
 to je posve razborito, vi ćete ih zasluziti;
 kako smo se nagodili, jamac ćete nama biti.“

Zahvaljuje don Martín i marke uzima,
 iz kuće im hoće poći, opršta se s njima. 200
 Izašavši iz Burgosa, preko Arlanzóna hodi,
 i pod šator onom dođe što u sretan čas se rodi.
 Dočekuje Cid s objema rukama ga raširenim:
 „Dolazite, don Martíne,
 moj vazale vjerni?
 Kad ću vidjet dana da vas darima obaspem!“ 205
 „Dolazim, Campeadore, oprezno nadasve;
 vi dobiste šest stotina, a trideset meni teče.
 Dajte da se šator svije, i krenimo preče,
 u Cardeñi, u Svetom Petru, da nam pijevac kukuriječe;
 vidjet ćemo vašu ženu, vlastelinku vrijednu; 210
 s mjerom ćemo boraviti, iz kraljevstva krenut;
 golema je nužda, brzo rok istječe.“

12

Estas palabras dichas, la tienda es cogida,
Mio Cid e sus compañas cavalgan tan áina;
la cara del caballo tornó a Santa María,
alçó su mano diestra, la cara se santigua:
A tí lo gradesco, Dios, que cielo e tierra guías;
válanme tus virtudes, gloriosa Santa María!
D'aquí quito Castiella, pues que el rey he en ira,
non sé si entraré y más en todos los misos días,
¡Vuestra virtud me vala, Gloriosa, en mi exida,
e me ayude e me acorra de noch e de día!
Si vós assí lo fizieéredes e la ventura me fuere complida,
mando al vuestro altar buenas donas e ricas;
esto he yo en debdo: que faga y cantar mill missas.-

13

Spidiós' el caboso de cuer e de veluntad.
Sueltan las riendas e piensan de aguijar.
Dixo Martín Antolínez: el burgalés natural:
-Veré a la mugier a todo mio solaz;
castigarlos he cómmodo abrán a far. 228b
Si el rey me lo quisiere tomar, a mí non m'incal.
Antes seré convusco que el sol quiera rayar.-
Tornávas' Martín Antolínez a Burgos
e Mio Cid a aguijar 230
pora San Pero de Cardeña
cuanto pudo, a espolear. 233

14

Apriessa cantan los gallos e quieren quebrar albores 235
cuando llegó a San Pero el buen Campeador 236
con estos cavalleros que'l' sirven a so sabor. 234
El abbat don Sancho, cristiano del Criador, 237
rezava los matines abuelta de los albores;

12

Na te riječi izrečene šator mu raspreme,
moj Cid žurno sa družinom pojaše da krene;
put Marije Svetе glavu konja svog okreće, 215
desnu ruku digne, križa znak na čelo meće:
„Zahvalan sam tebi, Bože, što zemljom i nebom ravnaš;
valjala mi tvoja krjepost, Sveta Marijo preslavna!
Sada napuštam Kastilju, kralj se na me ljuti,
ne znam hoću li se više za života povrnuti. 220
Valjala mi tvoja krjepost, o Preslavna, u prognanstvu,
pomogla mi i pritekla po noći i danu!
Ako tako učinite, i sreća me sklona prati,
na vaš oltar ja ču dare bogate i dobre slati;
tisuću pjevanih misa, to sam dužan platit.“ 225

13

Od srca i drage volje junak se oprosti.
Opuštaju uzde i spravni podbosti.
Reče Martín Antolínez, Burgošanin rodom:
„Idem vidjet ženu, mirno i spokojno, 228b
da im dadem savjet što da sami čine.
Ako kralj me htjedne plijenit, mene to ne brine.
Bit ču s vama prije nego sunce sine.“ 230
U Burgos se Martín Antolínez vraća,
a Cidu je podbost sila:
put Cardeñe, k Svetom Petru,
on mamùza iz petnih žila. 233

14

Već su pijetli zapjevali, praskozorje sve je bliže,
kada dobri Campeador do Svetoga Petra stiže, 235
s vitezima svojim kojima je služit želja, 236
A opat don Sancho, kršćanin u Stvoritelja, 234
jutrenju je govorio u svetuće dana; 237

ý estaba doña Ximena con cinco dueñas de pro,
rogando a San Pero e al Criador:
-¡Tú, que a todos guías val a mio Cid el Campeador!–

240

15

Llamavan a la puerta, ý sopieron el mandado.
¡Dios qué alegre fue el abbat don Sancho!
Con lunbres e con candelas al corral dieron salto,
con tan grant gozo reciben al que en buen ora nasco. 245
-Gradéscolo a Dios, mio Cid,
–dixo el abbat don Sancho–,
pues que aquí vos veo, prendet de mí ospedado.–
Dixo el Cid: –Gracias, don abbat, e só vuestro pagado,
yo adobaré conducho pora mí e pora mis vassallos;
mas, porque me vo de tierra, dévos cincuaenta marcos.
Si yo algún día visquier, servos han doblados,
non quiero fazer en el monesterio un dinero de daño.
Evades aquí, pora doña Ximena dóvos ciento marcos;
a ella e a sus fiernas e a sus dueñas sirvádeslas est año.
Dues fijas dexo niñas e prendetlas en los braços; 255
aquéllas vos acomiendo a vós, abbat don Sancho,
d'ellas e de mi mugier fagades todo recabdo.
Si essa despensa vos falleciere o vos menguare algo,
bien las abastad, yo assí vos lo mando;
por un marco que despendades,

al monesterio daré yo cuatro.– 260

Otorgado ge lo avié el abbat de grado.
Afevos doña Ximena con sus fijas dó va llegando,
señas dueñas las traen e adúzenlas adelant.
Ant'el Campeador doña Ximena

fincó los inojos amos,

llorava de los ojos, quísol' besar las manos: 265
-¡Merced, Campeador, en ora buena fuestes nado!
Por malos mestureros de tierra sodes echado.

tu je bila doña Jimena, s pet čestitih dama,
moleći se Svetom Petru, zazva Stvoritelja ime:
„Pomozi mi Cidu Campeadoru, ti što ravnaš svime.“

240

15

Povikaše ispred vrata; tu doznaše što se zbilo.
Bože, opatu don Sanchu koliko je drago bilo!
Sa svijećama i lučima u dvorište s ostalima hodi;
s velikim veseljem prime onog što u sretan čas se rodi.

I don Sancho opat reče:

245

„Zahvaljujem Bogu, Cide;
prihvativate gostoprимство, kad vas ovdje vidjeh.“
Reče Cid: „Don Sancho, hvala, dužan vama bit ću;
za se i vazale svoje poputbinu pripravit ću,
al' vam maraka pedeset dajem, jer iz zemlje krećem.
Ako koji dan poživim, bit će vam udvostručene;
ne želim ni jednu paru samostanu nanijet štete.
Evo dajem sto maraka na račun doña Jimene:
da zbrinete za godinu dana nju i kćeri i gospođe njene.
Dvije kćeri djevojčice ostavljam vam pod zaštitom;

vama, opate don Sancho, preporučujem ih pritom,
o njima i mojoj ženi skrbite u svemu.
Ako polog ponestane, il' uzmanjkate u čemu,
ovime vam naređujem da ih dobro providite;
samostanu dat ću četiri
za marku što potrošite.“

250

255

260

To je opat drage volje potvrđio njemu.
Gle, doña Jimena s dvije kćeri stiže,
gospođe ih nose i dovode bliže.
Ispred Cida doña Jimena

obadva koljena svije,
htjede mu poljubit ruke, iz očiju suze lije:
„Smilujte se, Campeadore, rođeni u sretan čas!
Opaki su klevetnici prognali iz zemlje vas.

265

16

¡Merced, ya Cid, barba tan complida!
 Fem' ante vós, yo e vuestras fijas,
 ifantes son e de días chicas, 269b
 con aquestas mis dueñas de quien só yo servida.
 Yo lo veo que estades vós en ida,
 e nós de vós partirnos hemos en vida:
 ¡dadnos consejo, por amor de Santa María!–
 Enclinó las manos la barba vellida,
 a las sus fijas en braços las prendía, 275
 llególas al coraçón, ca mucho las quería;
 llora de los ojos, tan fuertemientre sospira:
 –¡Ya doña Ximena la mi mugier tan complida,
 commo a la mi alma yo tanto vos quería!
 Ya lo vedes que partirnos emos en vida, 280
 yo iré e vós fincaredes remanida.
 ¡Plega a Dios e a Santa María
 que aún con mis manos case estas mis fijas,
 o que dé ventura e algunos días vida,
 e vós, mugier ondrada, de mí seades servida!–

17

Grand yantar le fazen al buen Campeador. 285
 Tañen las campanas en San Pero a clamor.
 Por Castiella oyendo van los pregones
 cómmo se va de tierra mio Cid el Campeador;
 unos dexan casas e otros onores.
 En aques día a la puent de Arlançon,
 ciento quinze cavalleros todos juntados son. 290
 todos demandan por mio Cid el Campeador.
 Martín Antolínez con ellos' cojó,
 vanse para San Pero do está el que en buen punto nació.

16

Smilujte se, Cide, brado njegovana!
 Ja i vaše kćeri stojimo pred vama,
 nedorasle su po dobi i nejake one,
 s ovim gospođama koje mene dvore.269b
 A već vidim da uskoro putujete,
 da se od nas za života rastajete.
 Svjetujte nas, rad Marije Svetе!“
 Lijepa brada spusti ruke,
 uze kćeri u naručje,270
 na srce ih privi, jer ih silno voli;
 uzdahnu duboko, gorke suze proli:
 „Ah, doña Jimena, ljube moja savršena,
 kano moja duša meni omiljena!275
 Već vidite, mi se rastajemo za života,
 ja ču poći, a vi ćete zatvorene ostat.
 Dao Bog i Sveta Marija još meni,
 da rukama svojim udomim te kćeri,280
 i da sreća doda mom životu dana,
 da vam sluga budem, ljube poštovana!“282b

17

Velika se gozba čini za dobrog Campeadora,285
 u Svetome Petru glasno zvone zvona.
 Puče glas i svud se čuje diljem čitave Kastilje,
 kako moj Cid Campeador iz svog zavičaja ide.
 Jedni kuće ostavljaju, drugi sva imanja svoja;
 u taj dan kraj mosta preko Arlanzóna290
 sastalo se skupa sto pedeset vitezova,
 svi pitaju redom za mog Cida Campeadora.
 Martín Antolínez stiže da ih k Svetom Petru vodi,
 gdje se onaj nalazio što u sretan čas se rodi.

18

- Cuando lo sopo mio Cid el de Bivar, 295
que l' crece conpaña por que más valdrá,
apriessa cavalga, recebirlos sale;
dont los ovo a tojo tornos a sonrisar.
Lléganle todos, la máno l' ban besar. 298b
- Fabló mio Cid de toda voluntad:
-Yo ruego a Dios e al Padre spiritual, 300
vós que por mí dexades casas e heredades,
enantes que yo muera algún bien vos pueda far,
lo que perdedes doblado vos lo cobrar.-
- Plogo a mió Cid porque creció en la yantar, 305
plogo a los otros omnes, todos cuantos con él están.
Los seis días de plazo passados los an,
tres an por trocir, sepades que non más.
- Mandó el rey a mio Cid a aguardar,
que si después del plazo en su tierra l' pudiés tomar, 310
por oro nin por plata non podrié escapar.
El día es exido, la noch querié entrar.
- a sos cavalleros mandólos todos juntar:
-Oíd varones, non vos caya en pesar,
poco aver trayo, darvos quiero vuestra part. 315
Sed menbrados cómmodo lo devedes far:
a la mañana cuando los gallos cantarán,
non vos tardedes, mandedes ensellar;
en San Pero a matines tandrá el buen abbat,
la missa nos dirá, ésta será de Santa Trinidad.
- La missa dicha, pensemos de cavalgar, 320
ca el plazo viene acerca, mucho avemos de andar.-
Cuemo lo mandó mio Cid, assí lo an todos a far.
Passando va la noch, viniendo la man;
a los mediados gallos, piessan de ensellar.
- Tañen a matines a una priessa tan grand, 325
mio Cid e su mugier a la eglesia van.
Echós' doña Ximena en los grados delant'el altar,

18

- Kada doznade moj Cide, onaj iz Vivara,295
da družina raste, i s njom veća snaga,
žurno pojaha, u susret njima krenu;
čim ih okom spazi, smjesta se osmjejhnu;
svi mu prilaze da ruku ljubnu njemu.298b
- Prozbori moj Cide iz dubine srca:
„Od Boga ja molim, od duhovnog Oca,300
vi što s mene ostaviste baštinu i kuće,
da vam mognem bit na dobro, prije nego umrem,
da ono što izgubite dvostruko vam vrnem.“
- Raduje se Campeador, sve je više gozbenika,
raduju se drugi ljudi, družina mu svakolika.305
- Šest dana od roka tu proboraviše;
tri imaju jošte proći, znajte da ih nema više.
Kralj poruči mojem Cidu neka dobro bdije:
ulove li ga u zemlji da se poslije roka krije,
ni za zlato ni za srebro spasa njemu nije.310
- Dan je istekao, noćca hoće pasti;
on naredi ljudstvu da se skupa sjati:
„Čujte, vitezovi, teško vam ne bilo,
malo novca nosim, dat ēu vam vaš dio.
- Što je vama činit, dobro znajte:315
sutra ujutro će pijevci zapjevati,
ne kasnite, konje osedljajte;
zvona Svetog Petra k jutrenjoj će zvati,
o Presvetom Trojstvu misu će nam opat reći;
- kad se svrši misa, mislimo jahati,320
jer se bliži rok, a mnogo nam je teći.“
- Kako Cid naredi, tako čine redom.
Noć prolazeć minu, zora stiže grēdom;
o pijevcima drugim sedlaju već oni.
U velikoj žurbi za jutrenju zvoni,325
u crkvu moj Cid sa svojom ženom hodi.
Na stube doña Jimena pred oltarom pade,

moleć Stvoritelja što najbolje znade,
da Bog moga Cida od zla oslobodi:
„O Gospode slavni, Oče, koji jesi na nebesi?!” 330
Ti nebo i zemlju stvori, i još more treće;
ti zvijezde i mjesec stvori, i sunce što grijе;
tijelom postade od Svetе Majke nam Marije;
javi se u Betlehemu, kako tvoja volja bješe;
pastiri te pozdravili, došli da te hvale, 335
tri kralja iz Arabije stigla da te slave,
Melkior, Gašpar i Baltazar nose dare,
zlato, tamjan i mirihu,
kako tvoja volja bješe;
spasio si Jonu kad u more pade,
spasio si Daniela od lavova i hude jame, 340
spasio u Rimu svetoga Sebastijana,
spasio Suzanu svetu od lažnih kleveta;
po zemlji hodio
trideset dva ljeta,
tvoreć čuda, Oče duhovni, da se pripovijeda:
načini od vode vino i kruh od kamena, 345
uskrсnu Lazaru; tvoja volja bješe
da te uhvate Žudije;
na križ te propeše
nā brdu zvanom Kalvarija, gdjeno Golgota se reče;
dva lupeža s tobom, s obje su ti strane,
jedan je u raju, drugi tamo ući ne će. 350
Viseći na križu silno načini znamenje:
Longin slijep bijaše, ne moguće vidjet veće,
koplje tebi u bok zari, otud krv poteče;
po kopljаči dolje curi, da mu ruke okrvavi,
podиže ih gore, na lice ih stavi, 355
oči otvori, i vidi na sve strane,
odmah u te povjerova, i tako ozdravi.
Iz groba si uskrсnuo [.....]
i sašao nad pakao, kako tvoja volje bješe,
i paklena vrata razbi te izvede oce svete. 360

Tú eres rey de los reyes e de tod el mundo padre,
a ti adoro e creo de toda voluntad,
e ruego a San Peidro que me ayude a rogar
por mio Cid el Campeador

que Dios le curie de mal;

¡cuando oy nos partimos, en vida nos faz juntar!—

365

La oración fecha, la missa acabada la an,
salieron de la eglesia, ya quieren cavalgar.

El Cid a doña Ximena ívala abraçar,
doña Ximena al Cid la máno.l' va besar,
llorando de los ojos

que non sabe qué se far,

370

e él a las niñas tornólas a catar:

—A Dios vos acomiendo, fijas, e al Padre spiritual.

agora nos partimos, Dios sabe el ajuntar.—

Llorando de los ojos que non viestes atal,
assí.s' parten unos d'otros

commo la uña de la carne.

375

Mio Cid con los sos vassallos pensó de cavalgar.

a todos esperando, la cabeza tornando va;

a tan grand sabor fabló Minaya Álbar Fáñez:

—Cid, ¿dó son vuestros esfuerços?

¡en buen ora nasquiestes de madre!

Pensemos de ir nuestra vía, esto sea de vagar.

380

Aun todos estos duelos en gozo se tornarán,

Dios, que nos dio las almas consejo nos dará.—

Al abbat don Sancho tornan de castigar

cómomo sirva a doña Ximena e a las fijas que ha,

e a todas sus dueñas que con ellas están;

bien sepa el abbat que buen galardón d'ello prendrá.

385

Tornado es don Sancho e fabló Álbar Fáñez:

—Si viéredes yentes venir por connusco ir, abbat,

dezildes que prendan el rastro e piensen de andar,

ca en yermo o en poblado

podernos han alcançar.—

390

Soltaron las riendas, piensan de andar.

Ti si kralj nad kraljevima, svom te svojom voljom štujem,
cijelogra si svijeta otac, u tebe vjerujem;
i Svetoga Petra molim da mi pomogne moliti
za mog Cida Campeadora

da ga Bog od zala štiti;

mi se danas rastajemo, daj nam da se živi sastanemo!“

365

Molitva je izrečena, misa im je završena;
izlaze iz crkve oni, i već hoće uzjahati.

Pođe Cid k doña Jimeni i želi je zagrliti;
a doña Jimena Cidu hoće ruku poljubiti,
iz očiju suze roni,

ne zna što da radi.

370

A on tada povrati se djevojčice pogledati:

„Predajem vas Bogu, kćeri, Ocu duhovnom s nebesa;

mi ćemo se sada rastat, Bog zna kad ćemo se sastat.“

Roneć suze iz očiju — ne vidjeste takva časa —
jedni se od drugih dijele

k'o nokat od mesa.

375

Moj Cid već je s vazalima spreman odjahati;

čekajući svekolike, glavu on okreće,

a Minaya Alvar Fáñez vrlo mudro reče:

„Cide, gdje je vaša hrabrost?

U čas dobar rodila vas mati!

To je puko dangubljenje, valja nama putovati.

380

Ipak sve će ove boli veseljem postati,

Bog koji nam dade duše lijeka će nam dati.“

Opet opata don Sancha idu upozorit
kako ima doña Jimenu i njezine kćeri dvorit,

i njezine sve gospoje koje s njima stoje;

da zna opat kako za to nagradu će dobru dobit.

Obazre se opat Sancho, Alvar Fáñez reče njemu:

„Vidite li ljude koji žele s nama ići,

kažite im trag da slijede, opate, da krenu,

u pustoši il' naselju

lasno će nas stići.“

385

Spremaju se za polazak, uzde opuštaju;

390

- cerca viene el plazo por el reino quitar.
Vino mio Cid yazer a Spinaz de Can,
grandes yentes se le acojen
essa noch de todas partes. 395
- Otro día mañana piensan de cavagnar,
ixiendos' va de tierra el Campeador leal;
de siniestro Sant Estevan, una buena cipdad,
de diestro Alilón las torres, que moros las han.
Passó por Alcobiella, que de Castiella fin es ya;
la calçada de Quinea ívala traspassar,
sobre Navas de Palos el Duero va passar,
a la Figueruela mio Cid iva posar;
vánsele acogiendo yentes de todas partes. 400

19

- Y se echava mio Cid después que fue cenado fue,
un suéño'l priso dulce, tan bien se adurmió;
el ángel Gabriel a él vino en sueño:
-¡Cavalgad, Cid, el buen Campeador,
ca nuncua en tan buen punto cavalgó varón!
Mientra que visquiéredes bien se fará lo to.-
Cuando despertó el Cid, la cara se santigó,
sinava la cara, a Dios se acomendó. 410

20

- Mucho era pagado del sueño que soñado ha.
Otro día mañana piensan de cavagnar,
és día ha de plazo, sepades que non más;
a la sierra de Miedes ellos ivan posar: 415

21

- Aún era de día, non era puesto el sol,
mandó ver sus yentes mio Cid el Campeador:
sin las peonadas e omnes valientes que son,
notó trecientas lanças, que todas tienen pendones.

uskoro se rok primiče da kraljevstvo napuštaju.
Cid moj na noćište u Espinaz de Can pane,
te se noći mnogo ljudi

pridruži sa svake strane.

395

Drugog dana jutrom jahati nastavlja,
Campeador vjerni zavičaj ostavlja; 394
dobar grad je San Esteban slijeva njima,
Alilón je zdesna, tornjeve mu Maur ima.
Prođe pokraj Alcubille koja već je kraj Kastilje;
kolovoz Quineu polazi presjeći, 400
minuv Navapalos, Dueros će prijeći,
a kod Figueruele Cid će se odmarat;
idu oni primajući ljude sa svih strana.

19

Sada Cid moj liježe, čim je večerao;
san usnio sladak, drijemež ga je ophrvaо. 405
Andeo Gabrijel u snu njemu dođe:
„Jaši, Cide, jaši, dobri Campeadore,
u čas bolji nikad junak pojahati ne odluči!
Pratit će te dobro sve dokle poživiš“
Kad se Cid probudi, lice on prekriži,
znamenova lice, Bogu svom se preporuči.

20

Jako mu je ugodio san koji je snio.
Drugog dana jutrom jahati je nastavio,
zadnji dan je roka, znajte da ih nema više;
u planinu Miedes odoše na taborište. 415

21

Još je bilo dana, sunce još ne minu,
a Cid Campeador sazva na smotru družinu;
ne računajuć pješake, ljude svoje najvrjednije,
trista nabroji kopalja, a svako plamenac vije.

22

–Temprano dat cevada, ¡Sí el Criador vos salve! 420
 El qui quisiere comer; e qui no, cavalgue.
 Passaremos la sierra, que fiera es e grand,
 la tierra del rey Alfonso esta noch la podemos quitar;
 después, qui nos buscare fallarnos podrá.–
 De noch passan la sierra, vinida es la man, 425
 e por la loma ayuso piensan de andar.
 En medio de una montaña maravillosa e grand
 fizó mio Cid posar e cevada dar.
 Díxoles a todos cómmodo querié trasnochar;
 vassallos tan buenos por coraçón lo an, 430
 mandado de so señor todo lo han a far.
 Ante que anochesca piensan de cavalgar,
 por tal lo faze mio Cid que non lo ventasse nadi;
 andidieron de noch, que vagar non se dan.
 O dizen Castejón, el que es sobre Fenares, 435
 mio Cid se echó en celada con aquellos que él trae.
 El que en buen ora nasco
 toda la noche en celada yaze
 commo los consejava Minaya Álbar Fáñez:

23

–¡Ya Cid, en buen ora cinxiestes espada!
 Vós con ciento de aquesta nuestra compaña, 440
 pues que a Castejón sacaremos a celada...
 [.....]
 –Vós con los dozientos idvos en algara;
 allá vaya Álbar Álbarez e Álbar Salvadórez, sin falla
 e Galín García, una fardida lança, 443b
 cavalleros buenos que acompañen a Minaya.
 A osadas corred, que por miedo non dexedes nada, 445
 Fita ayuso e por Guadalfajara,
 fata Alcalá lleguen las algaras,
 e bien acojan todas las ganancias, 446b

22

„Rano ječam dajte konjma, Stvoritelj vam dao sreće! 420
 I tko hoće neka jede, a tko ne će neka kreće.
 Prijеći ćemo tu planinu, veliku i divlju,
 iz zemlje Alfonsa kralja noćas možemo izaći;
 poslije toga tko nas traži, lasno će nas naći.“
 Planinu su prešli noću, i stigla je zora, 425
 po padini misle dolje sići odozgora.
 Usred jedne šume, velike i čudne,
 moj Cid htjede počinuti, da se ječam dade konjma.
 Reče svima kako hoće noću putovati;
 vazal dobri sve dojedan od srca prihvati, 430
 jer zapovijed gospodara vršiti se mora.
 Dok se nije sunočalo, pojahali prije,
 jerbo Cid učini tako da ga nitko ne otkrije;
 putovali noću, krzmati im dano nije.
 Vele da kod Castejóna, gdje Henares teče, 435
 Cid zasjede u busiju, s onima štono ih vodi.
 Svu noć leža u busiji
 onaj što se sretan rodi,
 a Minaya Alvar Fáñez njima savjet reče:

23

„Oj Cide, u dobar čas se opasaste mačem!
 Vi ostajte sa stotinom od družine naše, 440
 nakon što u Castejónu u zasjedu namamimo...
 [.....]
 „Vi podđite u poharu sa stotine dvije;
 Alvar Álvarez nek tamо i Alvar Salvadórez ide, 443b
 neka i Galín García, kopljaniк držovit grede,
 vitezovi dobri Minayu što slijede.
 Jurišajte da od straha ničega ne ostavite, 445
 kroz Guadalajaru, prošav podno Hite,
 sve do Alcalá pohara nek stigne;
 i da se na hrpu dobro zgrne sve što zaplijenite, 446b

que por miedo de los moros non dexen nada;
 e yo con los ciento aquí fincaré en la çaga,
 terné yo Castejón don abremos grand enpara. 450

Si cueta vos fuere alguna al algara,
 fazedme mandado muy privado a la çaga;
 ¡d'aqueste acorro fablará toda España!–
 Nonbrados son los que irán en el algara
 e los que con mio Cid ficarán en la çaga. 455

Ya quiebran los albores e vinié la mañana,
 ixié el sol, ¡Dios, qué fermoso apuntava!
 En Castejón todos se levantavan,
 abren las puertas, de fuera salto davan,
 por ver sus labores e todas sus heredades. 460

Todos son exidos, las puertas abiertas an dexadas,
 con pocas de gentes que en Castejón fincaran;
 las yentes de fuera todas son derramadas.

El Campeador salió de la celada,
 corrie a Castejón sin falla, 464b
 moros e moras aviélos de ganancia,
 e essos gañadós cuantos en derredor andan.
 Mio Cid don Rodrigo a la puerta adeliñava,
 los que la tienen, cuando vieron la rebata,
 ovieron miedo e fue desenparada. 465

Mio Cid Ruy Díaz por las puertas entrava,
 en mano trae desnuda el espada,
 quinze moros matava de los que alcançava;
 gañó a Castejón e el oro e la plata.
 Sos cavalleros llegan con la ganancia,
 déxanla a mio Cid, todo esto non precia nada. 470

Afevos los dozientos e tres en el algara,
 a sin dubda corren [.....];
 fasta Alcalá llegó la señá de Minaya,
 e desí arriba tórnanse con la ganancia, 477b
 Fenares arriba e por Guadalfajara.
 Tanto traen las grandes ganancias,
 muchos gañados de ovejas e de vacas, 480

da od straha od Maura ničega ne ostavite.
 A ja ovdje sa stotinom ostat ču u zalaznici,
 Castejón ču zadržati, štit će nama snažan biti. 450
 Ako kakva pogibao u pohari vam zaprijeti,
 vrlo žurno meni javite u zalaznici;
 o toj pomoći će sva Španjolska govoriti!“
 Izabraše one što u poharu će ići,
 i one što s mojim Cidom ostat će u zalaznici. 455
 Već zarudi praskozorje i jutro je osvanulo,
 izašlo je sunce, Bože, što je lijepo ogranelo!
 Odmah ustadoše svi u Castejónu,
 otvaraju vrata, vani su u skoku,
 da obađu oranice i baštinu cijelu svoju. 460
 Svi izašli i pustili otvorena vrata,
 ostade u Castejónu malo ljudi sada:
 svi se ljudi razidoše izvan grada.
 A provali iz zasjede Campeador tada,
 hita prema Castejónu, pouzdano, 464b
 Maure i Maurkinje zarobljuje mahom,
 i sva lutajuća naokolo stada. 465
 Moj Cid don Rodrigo spram vrata se puti;
 kad vidješe branitelji da su napadnuti,
 nebranjena ostaviše od golema straha.
 Moj je Cid Ruy Díaz ušao kroz vrata, 470
 s golim isukanim u desnici mačem,
 petnaest Maura ubi što dotiče;
 zadobi Castejón i zlato i srebro.
 I njegovi vitezovi dolaze mu s plijenom,
 ostave ga mojem Cidu, ali ništa on ne mari. 475
 Gle onijeh dvjesta i tri kojino su u pohari
 trkom tekli, bez krvanja [.....];
 sve do Alcalá dopriješe s Minayinim stijegom,
 i otamo stižu vraćajući se s plijenom, 477b
 uzvodno duž Henaresa, preko Guadalajare.
 Toliko donose silna plijena iz pohare,
 mnogo stada ovaca i krava, 480

e de ropas e de otras riquizas largas. 481b
 Derecha viene la señá de Minaya,
 non osa ninguno dar salto a la çaga.
 Con aqueste aver tórnanse essa compaña,
 felos en Castejón o el Campeador estava; 485
 el castiello dexó en so poder, el Campeador cavalga,
 saliólos recibir con esta su mesnada;
 los braços abiertos, recibe a Minaya:
 -¡Venides, Álbar Fáñez, una fardida lança!
 Dó yo vos enbiás, bien abría tal esperança. 490
 Esso con esto sea ayuntado;
 dóvos la quinta, si la quisíeredes, Minaya.—

24

-Mucho vos lo gradesco, Campeador contado;
 d'aquesta quinta que me avedes mandado
 pagarse ía d'ella Alfonso el castellano. 495
 Yo vos la suelto e avello quitado.
 A Dios lo prometo, a aquel que está en alto,
 fata que yo me pague sobre mio buen cavallo
 lidiando con moros en el campo,
 que empleye la lança e al espada meta mano 500
 e por el cobdo ayuso la sangre destellando,
 ante Ruy Díaz el lidiador contado,
 non prendré de vós cuanto vale un dinero malo;
 pues que por mí ganaredes
 quesquier que sea d'algo,
 todo lo otro afelo en vuestra mano.— 505

25

Estas ganancias allí eran juntadas.
 Comidiós' mio Cid, el que en buen ora cinxo espada,
 el rey Alfonso que llegarién sus compañas,
 que'l buscarié mal con todas sus mesnadas.
 Mandó partir tod' aquesta ganancia, 510

i odjeće i drugoga golema bogatstva. 481b
 Gdje god stijeg Minayin uzdignut se vio,
 nitko nije zalaznicu napasti mu smio.
 S tolikim dobitkom družina se vrati,
 eto ih u Castejónu gdjeno Campeador staja; 485
 ostavivši kaštel s ljudstvom, Campeador tad pojaha,
 izade ih dočekati, družina ga prati;
 raširenih ruku Alvaru Fáñezu kliče:
 „Dodoste, Minaya, drzoviti kopljaniče?
 Kamo god da vas odaslah, istomu se nadah! 490
 A od svega plijena, kad se ovo s onim spaja,
 petinu vam dajem, ako hoćete, Minaya.“

24

„Silno vama zahvaljujem, Campeadore proslavljeni,
 za petinu koju udijeliste meni;
 nek Alfonso Kastiljski se njome uspokoji; 495
 prepuštam je vama, ostavljam na volju.
 Pred Bogom sad obećavam, Onim što visoko stoji:
 dok se svega ne zasitim na svom dobrom konju,
 boreći se s Maurima na bojnome polju,
 dokle koplje rabim, na mač ruku mećem, 500
 i niz lakat meni curkom krvca teče,
 pred Ruyem Díazom, borcem proslavljenim —
 ni prebite pare ne ču vam uzeti.
 Dok od mene ne steknete
 nešto drugo vrijedno,
 sve ostalo u vašoj ruci nek bude zajedno.“ 505

25

Sve što zadobiše, skupiše na hrpu tada.
 Pomisli moj Cide koji mač u dobar čas pripasa:
 kralj će don Alfonso s vojskom dohoditi,
 sa svom svojom pratnjom na zlo će ga potražiti.
 Naredi da stečevina sva se ima podijeliti, 510

sos quiñoneros que ge los diessen por carta.

Sos cavalleros ý an arribança,

a cada uno d'ellos caen ciento marcos de plata,

e a los peones la meatad sin falla;

toda la quinta a mio Cid fincava.

515

Aquí non lo puede vender, nin dar en presentaja,

nin cativos nin cativas non quiso traer en su compaña;

fabló con los de Castejón

e envió a Fita e a Guadalfajara,

esta quinta por cuánto serié comprada,

aun de lo que diessen que oviessen grand ganancia.

520

Asmaron los moros tres mill marcos de plata,

plogo a mio Cid d'aquesta presentaja;

a tercer día dados fueron sin falla.

Asmó mio Cid con toda su compaña

que en el castiello non í avrié morada

525

e que serié retenedor, mas non y avrié agua:

-Moros en paz, ca escripta es la carta,

buscar ie el rey Alfonso con toda su mesnada.

Quitar quiero Castejón: oíd, escuelas e Minaya:

26

lo que yo dixier non lo tengades a mal:

530

en Castejón non podriemos fincar,

cerca es el rey Alfonso e buscarnos verná,

mas el castiello non lo quiero hermar,

ciento moros e ciento moras quierolas quitar,

porque lo pris d'ellos que de mí non digan mal.

535

Todos sodes pagados e ninguno por pagar,

cras a la mañana pensemos de cavalgar;

con Alfonso mio señor non querría lidiar.-

Lo que dixo el Cid a todos los otros plaz;

del castiello que prisieron todos ricos se parten.

540

Los moros e las moras bendiziéndol están.

Vanse Fenares arriba cuanto pueden andar,

i njegovi da časnici to na papir metnu:
da njegovi vitezovi prednost imaju pri dijelu,
sto maraka svakom od njih da bude u srebru,
a pješaci polovicu svakako da beru;
čitava petina Cidu mojemu pripade.

Tu ne može da je proda, niti da je na dar dade,
jer ni sužnje ni sužnjice ne uzima u družinu.
Pa govori s Castejónom,

za koliko njegovu bi
veliku će dobit imat javi u Hitu i Guadalajaru,
kupili petinu,
za ono što dadu.

Usve maraka u srebru tri tisuće procijeniše,
svidjelo se mojem Cidu što Mauri ponudiše;
to trećega dana pouzdano isplatiše.

Prosudi moj Cide s čitavom družinom

da se u kaštelu ne bi boravilo;

posjednik bi njegov bio, ali vode nije bilo:

„Mauri u miru stoje, povelja je potpisana,

al' nas traži kralj Alfonso, sa svom svojom silom;

Castejón ču napustiti; čujte, ljudi i Minaya,

¹⁰ See, e.g., *U.S. v. Babbitt*, 1995 U.S. App. LEXIS 13221 (1995) (en banc), *U.S. v. Babbitt*, 1995 U.S. App. LEXIS 13222 (1995) (en banc), *U.S. v. Babbitt*, 1995 U.S. App. LEXIS 13223 (1995) (en banc).

ovo sto cu vama reci za zlo meni ne uz
Gajic x lidi x

jer je kralj Alfonso blizu, i doci će da nađe
dijin ūđenje.

ali nipošto ne zelim ovaj kastel opustiti,

sto Maura i sto hocu Maurkinja otpustiti,

jer ga od njih ja osvojih, da ne zbole zlo o m
Mladić je učinio to i učinio to da

Nikog nema da ga platim, svi ste is

sutradan ujutro mnimo pojezditi,

jer s Alfonsom gospodarom ne bih htio bo

I što reče Cid, to svima bijaše po čudi;

iz kaštela osvojena bogati su pošli ljudi.

Mauri i Maurkinje blagoslov mu reknu.

Putuju koliko mogu uz Henares rijeku,

trocen las Alcarrias e ivan adelant,
por las cuevas d'Anquita ellos passando van.
Passaron las aguas, entraron al campo de Torancio, 545
por essas tierras ayuso cuanto pueden andar,
entre Fariza e Cetina mio Cid iva albergar;
grandes son las ganancias que priso por la tierra do va.
Non lo saben los moros el ardiment que an.
Otro día moviós' mio Cid el de Bivar, 550
e passó a Alfama, la Foz ayuso va,
passó a Bovierca e a Teca, que es adelant,
e sobre Alcocer mio Cid iva posar,
en un otero redondo, fuerte e grand;
acerca corre Salón, agua no.l' puedent vedar. 555
Mio Cid don Rodrigo Alcocer cueda ganar.

27

Bien puebla el otero, firme prende las posadas,
los unos contra la sierra, e los otros contra la agua.
El buen Campeador, que en buen ora cinxo espada, 560
derredor del otero bien cerca del agua,
a todos sos varones mandó fazer una cárcava,
que de día nin de noch non les diessen arrebata,
que sopiesssen que mio Cid allí avié fincança.

28

Por todas essas tierras ivan los mandados,
que el Campeador mio Cid allí avié poblado, 565
venido es a moros, exido es de cristianos;
en la su vezindad non se treven ganar tanto.
Aguardándose va mio Cid con todos sus vassallos,
el castiello de Alcocer en paria va entrando.

29

Los de Alcocer a mio Cid ya.l' dan parias, 570
e los de Teca e los de Terrer la casa.

naprijed idu stalno, Alcarriju svu presijeku,
kroz gudure Anguite prolazeći teku.
Kad prijeđoše vode, stigoše na Taranz polje, 545
putuju koliko mogu tim zemljama dolje,
moj Cid između Arize i Cetine tabor diže;
golem plijen je što ga steće zemljom kuda stiže.
Mauri ne znadu kakvu nakanu imadu.
Pokrenu se drugog dana moj Cid, onaj iz Vivara, 550
i prođe Alhamu, i dolje kroz ždrijelo gazi,
Bubiercu prođe, i Atecu, dalje se nalazi;
ponad Alcocera moj Cid ide stati
na brežuljku što je zaobljen i jak i velik;
Jalón teče u blizini, vodu mu ne mogu kratit. 555
Moj Cid don Rodrigo Alcocer osvojiti želi.

27

Dobro posjedne brežuljak, mjesto taborišta tvrda;
jedni naspram vode, drugi naspram brda.
Dobri Campeador, koji mač pripasa u čas dobar,
okolo brežuljka, gdje je vrlo blizu voda, 560
vojnicima svojim svima naredi da opkop grade,
da po danu ni po noći njih ne iznenade;
neka znadu da moj Cide na počinak ondje pade.

28

Po svim onim zemljama su pronijele se vijesti
da moj Cide Campeador ondje tabor smjesti; 565
kršćani ga izagnali, došao je k Maurima,
zbog njega se ne usude ni raditi na poljima.
Cid se moj veseli sa svim svojim vazalima,
kaštel Alcocer se spremi plaćat danak njima.

29

Oni već iz Alcocera mojem Cidu daju danak, 570
k tomu oni iz Atece, i Terrera svoga grada.

A los de Calataút, sabet, mal les pesava.
 Allí yogo mio Cid complidas quinze semanas.
 Cuando vio mio Cid que Alcocer non se le dava,
 él fizó un art e non lo detardava:
 dexa una tienda fita e las otras levava,
 cojós' Salón ayuso, la su seña alçada,
 las lorigas vestidas e cintas las espadas,
 a guisa de menbrado, por sacarlos a celada.
 Veyénlo los de Alcocer,

575

¡Dios, cómmo se alabavan!:
 –Fallido ha a mio Cid el pan e la cevada;
 las otras abés lieva, una tienda ha dexada;
 de guisa va mio Cid commo si escapasse de arrancada.
 Demos salto a él e feremos grant ganancia,
 antes que'l prendan los de Terrer,

580

si non, non nos darán dent nada; 585
 la paria quél ha presa tornárnosla ha doblada.–
 Salieron de Alcocer a una priessa much estraña.
 Mio Cid, cuando los vio fuera,

cogiós' commo de arrancada,
 cojiós' Salón ayuso, con los sos abuela anda.
 Dizen los de Alcocer: –¡Ya se nos va la ganancia!– 590
 Los grandes e los chicos fuera salto davan,
 al sabor del prender, de lo ál non piensan nada,
 abiertas dexan las puertas
 que ninguno non las guarda.

El buen Campeador la su cara tornava,
 vio que entr'ellos e el castiello
 mucho avié grand plaça,

595

mandó tornar la seña, apriessa espoloneavan:
 –¡Firidlos, cavalleros, todos sines dubdança!
 ¡Con la merced del Criador,

nuestra es la ganancia!–
 Bueltos son con ellos por medio de la llana,
 ¡Dios, qué bueno es el gozo por aquesta mañana! 600
 Mio Cid e Álbar Fáñez adelant aguijavan,

Onima iz Calatayuda, znajte, teško sve to pada.
Počinu moj Cide ondje punih petnaest tjedana.
Kada vidje moj ti Cide da se Alcocer ne slama,
uteče se lukavštini, i kasnio nije:

575

jedan šator pripet osta, digli se ostali,
i nizvodno duž Jalóna njegov stijeg se vije,
oklope su svi navukli i mačeve pripasali,
kako mudar čovjek radi da bi mu u klopu pali.

Vide to iz Alcocera;

Bože, hvastati se stali:

580

„Ponestalo mojem Cidu i kruha i ječma;
jedan šator ostavio, druge dignu jedva;
tako odlazi moj Cide, kanda u rasulu bježa.
Dajte, napadnimo njega, rad velika plijena,
otmu li ga iz Terrera,

ništa nama ne će dati;

585

danak što ga uze, da dvostruko nama vrati.“
Izlaze iz Alcocera s nekom žurbom čudnom.
Videći ih, povuče se

moj Cid kanda pred rasulom;
niz Jalón se niže spusti, sa svojima skupa jaše.
Kažu oni iz Alcocera: „Gle, ode nam blago naše!“
Odrasli i djeca vani u jurnjavu svi se daše,
ne misle ni na što drugo, pohlepom se taže;
otvorena puste vrata,

bez ikakve straže.

Nato dobri Campeador natrag lice naže,
između njih i kaštela

velik razmak gleda;
nek okrenu stijeg i žurno mamuzaju, zapovijeda:
„Udarajte, vitezovi, svi bez kolebanja!
Eto nama plijena,

po milosti Stvoritelja!“

Skobiše se s njima nasred polja ravna:
Bože, toga jutra kojeg li veselja!
Moj Cide i Alvar Fáñez naprijed mamuzali,

590

595

600

tienen buenos caballos, sabet, a su guisa les andan,
entr'ellos e el castiello en essora entravan.

Los vassallos de mio Cid sin piedad les davan,
en un ora e un poco de logar

trezientos moros matan.

605

Dando grandes alaridos los que están en la celada,
dexando van los delant, por el castiello se tornavan;
las espadas desnudas, a la puerta se paravan,
luego llegavan los sos, ca fecha es el arrancada.

Mio Cid gañó a Alcocer,

sabet, por esta maña.

610

30

Vino Pero Vermúez que la seña tiene en mano,
metióla en somo en todo lo más alto.

Fabló mio Cid Ruy Díaz, el que en buen ora fue nado:

–¡Grado a Dios del cielo e a todos los sos santos,

ya mejoraremos posadas a dueños e a cavallos!

615

31

Oíd a mí, Álbar Fáñez e todos los cavalleros:
en este castiello grand aver avemos preso,
los moros yazen muertos, de bivos pocos veo;
los moros e las moras vender non los podremos,
que los descabecemos nada non ganaremos,

620

cojámossos de dentro, ca el señorío tenemos,

posaremos en sus casas e d'ellos nos serviremos.–

32

Mio Cid con esta ganancia en Alcocer está,
fizo enbiar por la tienda que dexara allá.

Mucho pesa a los de Teca, e a los de Terrer non plaze,
e a los de Calatayut non plaze.

625

Al rey de Valencia enbiaron con mensaje,

dobri su im konji, znajte, na volju im hodit dali,
između njih i kaštela potom nadirali.

Bez ganuća udaraju Cidovi vazali,
za jednu su dobru uru

trista Maura poklali.

605

Podigoše halabuku koji su u klopu pali;
puste ga da prođe naprijed, pa se vraćaju pred kulu,
s isukanim mačevima, dojedan na vrata ide;
a njegovi smjesta stižu, uzročnici tom rasulu.
Tom varkom Alcocer, znajte,

osvoji moj Cide.

610

30

A Pedro Bermúdez dođe, što u ruci stijeg vijori,
podignu ga na vrhunac, visoko nad svima.
Onaj što se sretan rodi, Cid Ruy Díaz, zbori:
„Hvala Bogu u visini, i njegovim svim svecima,
smještaj ćemo poboljšati jahačima i konjima!

615

31

Čujte, Alvare Fáñezu, vitezovi, čujte i vi,
imetak smo silan u kaštelu nagrabili.
Mauri tu mrtvi leže, malo vidim živih;
Maure i Maurkinje, ne možemo njih prodati,
ako ih pak posmičemo, to se ne isplati,
primimo ih mi unutra, u našoj su vlasti,
u kućama nek nas služe, na stan ćemo njima pasti.“

620

32

Stoji Cid u Alcoceru s onim što zaplijeni,
šalje da donesu šator ondje ostavljeni.
Teško pritišće Atecu, ni Terreru nije mio,
ni puku iz Calatayuda nije omilio.
Oni kralju Valencije jave preko poklisara,

625

que a uno que dizién mio Cid Ruy Díaz de Bivar
airólo el rey Alfonso, de tierra echado lo ha,
vino posar sobre Alcocer en un tan fuerte logar,
sacólos a celada, el castiello ganado ha.

630

—Si non das consejo, a Teca e a Terrer perderás,
perderás Calatayut, que non puede escapar.
Ribera de Salón toda irá a mal,
assí ferá lo de Siloca, que es del otra part.—

635

Cuando lo oyó el rey Tamín por cuer le pesó mal:
—Tres reyes veo de moros derredor de mí estar.

Non lo detardedes, los dos id para allá.

Tres mill moros levedes con armas de lidiar,
con los de la frontera, que vos ayudarán
prendétmelo a vida, aduzídmelo deland;
porque se me entró en mi tierra,

derecho me avrá a dar.—

640

Tres mill moros cavalgan e piensan de andar,
ellos vinieron a la noch en Sogorve posar.

Otro día mañana piensan de cavalgar,
vinieron a la noch a Celfa posar,
por los de la frontera piensan de enviar;
non lo detienen, vienen de todas partes.

645

Ixieron de Celfa, la que dizen de Canal,
andidieron todo'l día que vagar non se dan,
vinieron essa noche en Calatayut posar.
Por todas essas tierras los pregones dan,
gentes se ayuntaron sobejanas de grandes
con aquestos dos reyes que dizen Fáriz e Galve;

650

al bueno de mio Cid en Alcocer le van cercar.

655

33

Fincaron las tiendas e prendend las posadas,
crecen estos virtos, ca yentes son sobejanas.

Las arrobdas que los moros sacan
de día e de noch enbuetas andan en armas;

kako netko koga zovu Cid Ruy Díaz iz Vivara,
 što rasrdi kralja Alfonsa te iz zemlje ga izagna,
 dođe opsjesti Alcocer, s tvrda položaja, 630
 namami ih u zasjedu, tako kaštel on osvaja:
 „Ako li nam ne pomogneš, Atecu i Terrer ti ćeš izgubiti,
 izgubit ćeš Calatayud, ne može se sam spasiti.
 Cijela obala Jalóna zlo će završiti,
 za Jilocu, s druge strane, jednako će biti.“ 635
 Kralj Tamin kad vijest je čuo, na srce mu teško pala:
 „Tri maurska emira su, vidim, oko mene stala.
 Nemojte mi oklijevati, dvojica nek tamo hite.
 Tri tisuće Maura u boj pod oružjem povedite;
 oni s granice vam ne će pomoći uskratit, 640
 živa mi ga uhvatite, pred me ga dovedite;
 jer u moju zemlju uđe,
 morat će mi za to platit.“
 Do tri tisuće Maura pojašu i poći kane,
 i dodoše oni obnoć u Segorbe da počinu.
 Drugog dana krenu jahat prije zore rane, 645
 dodoše u Cellu obnoć ondje da počinu;
 svim onima duž granice glasnike već šalju,
 ovi nimalo ne kasne, dolaze sa svake strane.
 Izadoše oni iz Celle, od Kanala zvane,
 putovali cijelog dana, ne da im se da krzmaju, 650
 stigoše u Calatayud iste noći da počinu.
 Kroz sve one zemlje proglaš daju,
 a ljudi se uvelike prekomjerno zberu
 iza dva emira što se Galve i Fáriz nazivaju;
 idu moga dobrog Cida opsjesti u Alcoceru. 655

Šatore su razapeli, položaje zauzeli,
 raste vojska pusta, previše je ljudstva.
 Ophodnje su slati Mauri počeli,
 pod oružjem skupa idu i dnevne i noćne,

muchas son las arrobdas e grande es el almofalla,
a los de mio Cid ya les tuellen el agua.
Mesnadas de mio Cid exir querién a la batalla,
el que en buen ora nasco firme ge lo vedava;
toviérongela en cerca complidas tres semanas.

660

34

A cabo de tres semanas, la quarta querié entrar, 665
mio Cid con los sos tornós' a acordar:
—El agua nos an vedada, exir nos ha el pan.
Que nos queramos ir de noch no nos lo consintrán;
grandes son los poderes por con ellos lidiar.
Dezidme, cavalleros, cómmodo vos plaze de far.—
Primero fabló Minaya, un cavallero de prestar:
—De Castiella la gentil exidos somos acá,
si con moros non lidiáremos, no nos darán del pan.
Bien somos nós seiscientos, algunos ay de más;
en el nombre del Criador, que non pase por ál: 675
vayámoslos ferir en aquel día de cras.—
Dixo el Campeador: —A mi guisa fablastes,
ondrástesvos Minaya, ca avervoslo iedes de far.—
Todos los moros e las moras

de fuera los manda echar,
que non sopesse ninguno esta su poridad.

680

El día e la noche piénsanse de adobar.
Otro día mañana el sol querié apuntar;
armado es el mio Cid con cuantos que él ha.
Fablava mio Cid commo odredes contar:
—Todos iscamos fuera, que nadi non raste, 685
sinon dos peones solos por la puerta guardar.
Si nós muriéremos en campo,

en castiello nos entrará;

si venciéremos la batalla, creçremos en rictad.

E vós, Pero Vermúez, la mi señá tomad,

685

commo sodes muy bueno, tenerla edes sin art,

690

mnogo je ophodnja porad vojske moćne;
moga Cida i njegove od vode su već odsjekli.
Družina mog Cida izaći u bitku hoće,
onaj što se sretan rodi čvrst je, to im ne da;
držali ga pod opsadom čitava tri tjedna.

660

34

Tri su tjedna prošla, četvrti da počne,
moj se Cide sa svojima ide svjetovati:
„Od vode su nas odsjekli, kruha će nam ponestati.
Kušamo li poći noću, to nam ne će dati;
snage su im prevelike da se s njima bitka vodi.
Što vam je po volji činit, recite mi, vitezovi.“

665

Prvi prozbori Minaya, vitez uzoriti:
„Iz Kastilje plemenite ovamo smo stigli;
od Maura nema kruha, moramo se s njima biti.
Imade nas dobrih šeststo, možda čak i više nešto;
pa u ime Stvoritelja, jer nam druge nema,
idemo u dan sutrašnji na njih udariti.“
Reče njemu Campeador: „Po volji mi govorite,
zaslužiste čast, Minaya, kako treba da činite.“
Sve Maure i Maurkinje

670

istjerati dade,
da ne dozna nitko za njegove tajne;
toga dana i te noći spremiti se kane.
Drugog dana jutrom, kada sunce grane,
naoružan Cid sa svima koliko ih ima.
Kako ćete čuti sada, govoriti moj Cide stane:
„Izađimo svi napolje, neka nitko ne ostane,
osim dvojice pješaka, neka vrata brane.
Zginemo li na bojištu,

675

kaštel će nam pasti;
pobjedimo li u bitci, bogatstvo će naše rasti.
A vi, Pedro Bermúdezu, vama stijeg moj slijedi;
kako jeste vrlo hrabri, držite ga vjerno,

685

690

35

Enbraçan los escudos delant los corações,
abaxan las lanças abueltas de los pendones,
enclinaron las caras de suso de los arzones,
ívanlos ferir de fuertes corações.
A grandes vozes llama el que en buen ora nació:

s njim ne ćete pojezditi
ako ja ne zapovjedim.“

Poljubi on Cidu ruku, stijeg uzima revno.
Otvoriše vrata, napolje u trku jure;
vide maurske ophodnje,
u vojsku se natrag žure.

Kakva hitnja kod Maura! Idu da se oružaju,
od bubnjeva silne buke zemlja samo što ne pukne;
Mauri se oružaju, u redove žurno staju.
Mauri sa svoje strane glavna stijega dva ističu;
a tko bi im prebrojio

dva reda pješaka?

Maurski se već redovi pomiješani naprijed miču,
da moj Cide i njegovi dopadnu im šaka.

„Budite mi mirni, druzi, na ovome mjestu stojte;
dok vam ja ne zapovjedim napuštati red nemojte.“
Ali onaj Pedro Bermúdez to ne može izdržati,
stijeg u ruci drži, poče mamuzati:

„Stvoritelj vam pomogao, Cide, Campeadore slavni!
Vaš stijeg idem postaviti u red onaj glavni,
da vidimo kako njega

tko je dužan branii.“

Reče na to Campeador: „Ne tako, za ljubav Božju!“

Odgovori Pedro Bermúdez: „Drugačije ne će biti!“

Mamuzati konja stade i u glavni red upade.

Mauri ga dočekaju, stijeg mu hoće ugrabiti;
žestoko ga udaraju, ne mogu ga pokositi.

Reče na to Campeador: „U pomoć, za ljubav Božju!“

695

700

705

710

715

Štitove pritežu na grudima ispred srca,
i spuštaju kopljia skupa s plamencima,
i svima su lica prignuta nad oblucima,
idu snažno udarati od sveg srca.

Iza glasa zove onaj što u sretan čas se rodi:

—¡Feridlos, caballeros, por amor del criador!
¡Yo só Ruy Díaz el Cid Campeador!—
Todos fieren en el az
trezientas lanças son,
seños moros mataron,
a la tornada que fazen
dó está Pero Vermúez,
todas tienen pendones;
todos de seños colpes;
otros tantos son.

720

36

Veriedes tantas lanças premer e alçar,
tanta adágara foradar e passar,
tanta loriga falsar e desmanchar,
tantos pendones blancos salir vermejos en sangre,
tantos buenos caballos sin sos dueños andar.
Los moros llaman – Mafómát!

730

37

¡Cuál lidia bien sobre exorado arzón
mio Cid Ruy Díaz, el buen lidiador!
Minaya Álbar Fáñez, que Çorita mandó,
Martín Antolínez, el burgalés de pro,
Muño Gustioz, que so criado fue,
Martín Muñoz, el que mandó a Mont Mayor,
Álbar Albarez e Álbar Salvadórez,
Galín García, el bueno de Aragón,
Félez Muñoz, so sobrino del Campeador,
desí adelante, cuantos que ý son,
acorren la señá e a mio Cid el Campeador.

735

740

38

A Minaya Álbar Fáñez matáronle el caballo,
bien lo acorren mesnadas de cristianos.

745

„Udarajte, vitezovi, ljubio vas Stvorac!
 Ja sam Cid Ruy Díaz, Campeador borac!“
 Svi navale na red gdje se Pedro sam nahodi;
 kopalja je tri stotine, sva su s plamencima,
 i dojedno po Maura udarcem dojednim ubi,
 a kad bilo na povrate, još toliko drugih.

720

Da vidjeste tolika koplja, stegnuta i podignuta,
 tolike štitove, napukle i probijene,
 tolike oklope, zgruhane i prosječene,
 tolike plamence bijele, od krvi crvene,
 mnogog dobra konja bez jahača kako luta!
 Mauri kliču „Muhamede!“

730

Tisuću i trista Maura
 na mjestu već mrtvo palo.

36

Kako dobro nad oblukom pozlaćenim on se bori,
 moj vam Cid Ruy Díaz, onaj borac добри!
 Minaya Alvar Fáñez, koji Zoritom upravlja,
 Martín Antolínez, Burgosanin valjan,
 Muño Gustioz, svojta Campeadora,
 Martín Muñoz, gospodar Monte Mayora,
 Alvar Álvarez i Alvar Salvadórez,
 i Galín García, zatočnik od Aragóna,
 Félez Muñoz, nećak Campeadora,
 koliko ih god imade, od tog časa idu
 u pomoć svom stijegu i Campeadoru Cidu.

735

740

745

La lança ha quebrada, al espada metió mano;
maguer de pie, buenos colpes va dando.

Violo mio Cid Ruy Díaz el castellano,
acostós' a un aguazil que tenié buen cavallo,
diol' tal espadada con el so diestro braço,
cortól' por la cintura, el medio echó en campo: 750
a Minaya Álbar Fáñez íval' dar el cavallo:
—¡Cavalgad, Minaya, vós sodes el mio diestro braço!
Oy en este día de vós abré grand bando;
firmes son los moros, aún no-s' van del campo;— 755
Cavalgó Minaya, el espada en la mano,
por estas fuerças fuertemiente lidiando;
a los que alcança valos delibrando.
Mio Cid Ruy Díaz, el que en buen ora nasco,
al rey Fáriz tres colpes le avié dado, 760
los dos le fallen e el úno.l' ha tomado;
por la loriga ayuso la sangre destellando,
bolvió la rienda por írsele del campo.
Por aquel golpe rancado es el fonsado.

39

Martín Antolínez un colpe dio a Galve, 765
las carbonclas del yelmo, echógelas aparte,
cortól' el yelmo que llegó a la carne;
sabet, el otro non ge l'osó esperar.
Arrancado es el rey Fáriz e Galve.
¡Tan buen día por la cristiandad, 770
ca fuyén los morosde la part!
Los de mio Cid firiendo en alcáz,
el rey Fáriz en Terrer se fue entrar
e a Galve no.l' cogieron allá,
para Calatayut, cuanto puede se va.
El Campeador íval' en alcáz, 775
fata Calatayut duró el segudar.

Slomio je koplje, pa se mača laća;
premda s nogu, dobre udarce uzvraća.
Vidje ga moj Cide, moj Ruy Díaz od Kastilje;
jednom časniku pristupi što imашa dobra konja,
desnicom mu takav udarac zadade, 750
presiječe ga po pojusu, polovica na tlo pade.
Minayi Alvaru Fáñezu ide dati konja:
„Jašite, Minaya, vi ste desna ruka moja!
Bit ćeće mi pojačanje usred današnjega boja;
još Mauri čvrsto stoje, ne odlaze s polja.“ 755
Pojaha Minaya, mač u ruci steže,
žestoko se bori s onim snagama viteže;
na drugi ih svijet otprema do kojih doseže.
Moj vam Cid Ruy Díaz, što u sretan čas se rodi,
emiru Fárizu tri udarca zada, 760
dva ga promašila, a jedan ga zgodi;
curkom curi krvca kroz oklop mu dolje,
okrenu on uzdu da napusti polje.
Od toga udarca cijela vojska strada.

39

Martín Antolínez Galvea jedanput šine, 765
razbacu mu kojekuda s kacige rubine,
kacigu rasiječe i meso zahvati,
znajte, drugi zamah nije smio dočekati.
Poražen je emir Fáriz, poražen je Galve.
Kakav dobar danak za kršćane svane, 770
jer Mauri pobjegoše na sve strane!
Cidovi ih u potjeri ne prestaju tući,
morade u Terrer emir Fáriz ući;
ne primiše ondje Galvea emira,
put Calatayuda jezdi glavom bez obzira. 775
Moj se Campeador za njim u potjeru daje,
do Calatayuda proganjanje traje.

40

A Minaya Álbar Fáñez bien l'anda el cavallo,
d'aquestos moros mató treinta e cuatro;
espada tajador, sangriento trae el braço,
por el cobdo ayuso la sangre destellando.

780

Dize Minaya: —Agora só pagado,
que a Castiella irán buenos mandados,
que mio Cid Ruy Díaz lid campal ha arrancado.—
Tantos moros yazen muertos

que pocos bivos ha dexados,

785

ca en alcaz sin dubda les fueron dando.

Ya-s' tornan los del que en buen ora nasco.

Andava mio Cid sobre so buen cavallo,
la cofia fronzida, ¡Dios, cómмо es bien barbado!

Almófar a cuestas, la espada en la mano,
vio los sos cómмо-s' van allegando:

790

—¡Grado a Dios, a aquel que está en alto,
cuando tal batalla avemos arrancado!—

Esta albergada los de mio Cid

luego la an robado

de escudos e de armas e de otros averes largos;

795

de los moriscos, cuando son llegados,

fallaron quinientos e diez cavallos.

796b

Grand alegryea va entre essos cristianos,

más de quinze de los sos menos non fallaron.

Traen oro e plata que non saben recabdo,

con aquesta ganancia

refechos son todos essos cristianos.

800

A so castiello a los moros dentro los an tornados;

mandó mio Cid aún que les diessen algo.

Grant ha el gozo mio Cid con todos sos vassallos,

dio a partir estos dineros e estos averes largos.

En la su quinta al Cid caen ciento cavallos.

805

¡Dios, qué bien pagó a todos sus vassallos,

a los peones e a los encavalgados!

40

Minayu Alvara Fáñeza nosi konjic добри,
od onih Maura trideset i četiri pobi;
okrvavi ruke, britkim mačem сiječe,
niz lakat mu dolje curkom krvca teče.
„Sad sam zadovoljan“, to Minaya reče,
jer će u Kastilju dobre vijesti stići,
moj se Cid Ruy Díaz u boju prodići.
Toliki su Mauri mrtvi

780

da ih malo živih оста,
jer su ih bez dvojbe tukli u potjeri dosta.
Vraćaju se ljudi onog što u sretan čas se rodi.
Na svom dobrom konju мој Cide dohodi,
zatiljnik mu nabran — Bože, kakvu bujnu bradu има! —
mač mu je u рuci, naglavница на plećima,
gleda kako okuplja se njegova družina:
„Hvala dragom Богу, Onому с висина,
kad smo takvu bitku mi izvojevali!“
Cidovi su onaj тabor

785

smjesta poharali:
štitova su mnogo i oružja našli,
i obilje drugih stvari kad su тамо заšli,
i maurskiх konja petsto i deset zarobiše.
Veliko veselje vlada među kršćanima,
njihovih ne manjka od petnaest više.
Nose zlata i srebra, ni prebrojiti ne znadu,
od tog plijena svи se ovi

795

kršćani obogatiše.

796b

A Maure u svoj kaštel natrag povratiše;
čak мој Cide zapovjedi da им нешто dadu.
Veliko veselje има мој Cid sa свим vazalima,
dade да се novci dijele i dobra обилна.
Cida sto zapade konja, то је njegova petina.
Bože, kako добро плати svojim vazalima,
pješacima svima i onima u sedlima.

800

805

Bien lo aguisa el que en buen ora nasco,
cuantos él trae todos son pagados.

—Oíd, Minaya, sodes mio diestro braço:
d'aquesta riqueza que el Criador nos ha dado
a vuestra guisa prended con vuestra mano.
Enbiarvos quiero a Castiella con mandado
d'esta batalla que avemos arrancado;
al rey Alfonso, que me ha airado,
quiérol' enbiar en don treinta cavallos,
todos con siellas e muy bien enfrenados,
señas espadas de los arçones colgando.—
Dixo Minaya Álbar Fáñez:

—Esto faré yo de grado.—

810

815

—Evades aquí oro e plata,
una huesa llena, que nada no'l' mingua;
en Santa María de Burgos quitedes mill missas,
lo que romaneciere daldo a mi mugier e a mis fijas,
que rueguen por mí las noches e los días;
si les yo visquier, serán dueñas ricas.—

820

825

42

Minaya Álbar Fáñez d'esto es pagado,
por ir con él omnes son contados.
agora davan cevada, ya la noch era entrada,
Mio Cid Ruy Díaz con los sos se acordava.

826b

43

—¡Ídesvos, Minaya, a Castiella la gentil!
A nuestros amigos bien les podedes dezir:
'Dios nos valió e venciemos la lid.'
A la tornada, si nos falláredes aquí,
si non, do sopiéredes que somos indos conseguir.

830

Odredio dobro onaj što u sretan čas se rodi,
svi dojednog isplaćeni koliko ih vodi.

„Počujte, Minaya, vi ste desna ruka meni:
od bogatstva koje nama Stvoritelj udijeli
uzmite po miloj volji svojom rukom.

Poslati vas želim u Kastilju sa porukom
kako smo u ovoj bitci pobjedu odnijeli;
kralju pak Alfonsu, što se na me rasrdio,
trideset bih konja na dar poslati mu htio,
vrlo dobro zauzdani, sa sedlima svi će biti,
o svaki će obluk jedan mač se objesiti.“

A Minaya Alvar Fáñez:

„To ču rado učiniti.“

810

815

„I evo vam ovdje čizma srebra i zlata,
ništa joj ne manjka, puna je puncata;
platite tisuću misa Majci Svetoj od Burgosa,
mojoj ženi i kćerima dajte što preosta,
i noćima i danima da se mole za me;
ako im poživim, bogate će biti dame.“

820

825

42

Minaya je Alvar Fáñez zadovoljan s time,
i ljudi su izabrani da bi pošli s njime.
Već se noćca uhvatila, sada daju ječam;
a moj Cid Ruy Díaz sa svojima vijeća:

826b

43

„Idite, Minaya, do Kastilje plemenite!
Prijateljima ovako našim besjedite:
‘Bog pomože nama, u bitci smo pobijedili.’
Na povratku, nadite nas gdje smo bili,
ako ne, gdje čuste da smo, tamo prosljedite.

830

Por lanças e por espadas avemos de guarir,
si non, en esta tierra angosta non podriemos bivir.-

835

44

Ya es aguisado, mañana·s' fue Minaya
e el Campeador fincó con su mesnada.
La tierra es angosta e sobejana de mala;
todos los días a mio Cid aguardavan
moros de las fronteras e unas yentes estrañas.
Sanó el rey Fáriz, con él se consejavan;
entre los de Teca e los de Terrer la casa
e los de Calatayut, que es más ondrada,
assí lo an asmado e metudo en carta:
vendido les ha Alcocer por tres mill marcos de plata.

840

845

45

Mio Cid Ruy Díaz a Alcocer es venido.
¡Qué bien pagó a sus vassallos mismos!
A cavalleros e a peones fechos los ha ricos,
en todos los sos non fallariedes un mesquino:
qui a buen señor sirve, siempre bive en delicio.

850

46

Cuando mio Cid el castiello quiso quitar,
moros e moras tomáronse a quexar:
-¡Vaste, mio Cid; nuestras oraciones
váyante delante!

Nós pagados fincamos, señor, de la tu part.-

Cuando quitó a Alcocer mio Cid el de Bivar,
moros e moras compeçaron de llorar.

Alçó su seña, el Campeador se va,
passó Salón ayuso, aguijó cabadelant;
al exir de Salón mucho hovo buenas aves.

Plogo a los de Terrer e a los de Calatayut más,

855

860

Kopljima i mačevima valja nam da namičemo,
ako ne, na škrtoj zemlji preživjeti ne možemo.“

835

44

Već je određeno, sutradan Minaya ide,
a ostaje sa družinom Campeador Cide.
Ta je zemlja škrta i zla iznad svega;
svaki dan na Cida paze i uhode njega
Mauri na granicama i neki ljudi strani.
Ozdravio emir Fáriz, s njim se svjetovali;
oni iz Atece, i grada Terrera,
i Calatayuda, što je štovan svuda,
ovako su procijenili i na papir zapisali:
Alcocer im proda u srebru za tri tisuće maraka.

840

845

45

Moj Cid se Ruy Díaz u Alcocer svrati.
Kako dobro one svoje podanike plati!
Konjanike i pješake listom obogati,
ne čete mu među svima naći ubogara:
vazda uživa tko služi dobra gospodara.

850

46

Kad moj Cide kaštel napuštaše,
Mauri i Maurkinje jadati se staše:
„Ti ideš, moj Cide;
molitve te prate naše!
Ostajemo zadovoljni, gospodaru, s tvoje strane.“
Kad napusti Alcocer moj Cid, onaj iz Vivara,
Mauri i Maurkinje gorko zaplakaše.
Odlazi moj Campeador, stijeg visoko vio,
prijeđe Jalón dolje, podbode i naprijed jaše;
na izlasku iz Jalóna dobra znamenja imaše.
Drago svima iz Terrera, još više iz Calatayuda,

855

860

pesó a los de Alcocer ca pro les fazié grant,
 Aguijó mio Cid, ivas' cabadelant,
 ý fincó en un poyo que es sobre Montreal;
 alto es el poyo, maravilloso e grant,
 non teme guerra, sabet, a nulla part.

865

Metió en paria a Daroca enantes,
 desí a Molina, que es del otra part,
 la tercera Teruel, que estaba delant;
 en su mano tenié a Celfa la de Canal.

47

¡Mio Cid Ruy Díaz de Dios aya su gracia!
 Ido es a Castiella Álbar Fáñez Minaya,
 treinta cavallos al rey los enpresentava.
 Violos el rey, fermoso sonrisava:
 –¿Quién' los dio éstos, sí vos vala Dios, Minaya?–
 –Mio Cid Ruy Díaz,

870

que en buen ora cinxo espada.

875

Venció dos reyes de moros en aquesta batalla;
 sobejana es, señor, la su ganancia.
 A vós, rey ondrado, enbía esta presentaja,
 bésavos los pies e las manos amas
 que l'ayades merced, sí el Criador vos vala.–
 Dixo el rey: –Mucho es mañana
 omne airado, que de señor non ha gracia,
 por acogello a cabo de tres semanas.
 Mas, después que de moros fue,

880

prendo esta presentaja;

aún me plaze de mio Cid, que fizó tal ganancia.
 Sobr'esto todo, a vós quito, Minaya;
 honores e tierras avellas condonadas.
 Id e venit, d'aquí vos do mi gracia,
 mas del Cid Campeador yo non vos digo nada.
 Sobre aquesto todo, dezirvos quiero, Minaya,

885

890

žao svima iz Alcocera, jer im je na korist bio.
Podbode moj Cide, odlazi i naprijed jaše,
i na jednom brdu ponad Monreala stane;
a divno i moćno brdo, visoko bijaše,
ne strahuje od napada, znajte, ni od koje strane.
I danak Daroci najprije nameće,
pa zatim Molini, što je sučelice stala,
i daljemu Teruelu, to je mjesto treće;
u rukama drži Cellu od Kanala.

865

47

Moj vam Cid Ruy Díaz kod Boga je u milosti!

870

Alvar Fáñez zvan Minaya
da bi onih trideset konja
Kralj se lijepo nasmiješio
„Tko li dade njih, Minaya,
„Moj vam Cid Ruy Díaz,
do Kastilje otišao
kralju na dar dao.
kada ih je ugledao:
Bog vas pomogao?“

875

što je mač u dobar čas pasao,

dva emira od Maura
obilni su, gospodaru,

Kralju poštovani, od njega vam evo dara,

i ljubi vam noge, i cjeliya ruke obje;

i da vam na pomoć bude. Stvoritelj se smilovao.“

Kralj mu reče: Za čovjeka kojeg sam prognao

Kralj mu recce: „Za covjeka kojeg sam prognao, koji nije u milosti svoga gospodara

koji nije u imnosti svoga gospodara, prerađeno je da se primi poslije tri tek

preferano je da se prima posjećuje tek tijedna.
Ali kad su od Maure

All kād su od Maura,
na odbijam, da

ne odbijam dara;
kao i da vidiš, Gid je da se uči.

drago mi je što se Cide domogao takva pli
Budućim

Povrh svega toga vama, Minaya, oprostih;

neka vam je sav imetak, i sva zemlja povraćena.

Idite i dolazite, po mojoj milosti,

a za Cida Campeadora ništa vam ne velim

Povrh svega tog, Minaya, reći vama želim: 890

48

de todo mio reino los que lo quisieren far,
 buenos e valientes, pora mio Cid huyar,
 suéltoles los cuerpos e quítoles las heredades.—
 Besóle las manos Minaya Álbar Fáñez:
 —Grado e gracias, rey, commo a señor natural.
 Esto feches agora, ál feredes adelant.—

895

49

—Id por Castiella e déxenvos andar, Minaya,
 sin nulla dubda id a mio Cid buscar ganancia.—
Quiérovos dezir del que en buen ora nasco e cinxo espada.
 Aquel poyo, en él priso posada;
 mientras que sea el pueblo de moros

900

e la yente cristiana,

el Poyo de mio Cid asi.l' dirán por carta.

Estando allí mucha tierra preava,
 el río de Martín todo lo metió en paria.A Saragoça sus nuevas llegavan,
 non plaze a los moros, firmemientre les pesava.

905

Allí sovo mio Cid complidas quinze semanas.

Cuando vio el caboso que se tardava Minaya,
 con todas sus yentes hizo una trasnochada;

dexó el poyo, todo lo desenparava,

910

allénde Teruel don Rodrigo passava,

en el pinar de Tévar don Roy Díaz posava,

todas essas tierras todas las preava,

a Saragoça metuda l'ha en paria.

Cuando esto fecho ovo,

a cabo de tres semanas,

915

de Castiella venido es Minaya,

dozientos con él, que todos ciñen espadas,
 non son en cuenta, sabet, las peonadas.

Cuando vio mio Cid asomar a Minaya,

el cavallo corriendo, valo abraçar sin falla,

920

48

Iz kraljevstva cijelog moga, svi koji bi htjeli,
dobri i valjani, da pomognu mojem Cidu,
imanja im sva ostavljam, slobodno nek idu.“
Alvar Fáñez zvan Minaya ruku mu poljubi vruće:
„Svaka čast i hvala, kralju, dobri gospodaru.
Ovo sada učiniste, više ćete ubuduće.“

895

49

„Prolazite kroz Kastilju, nek vas propuste, Minaya,
s mojim Cidom plijen tražiti idite bez straha.“
Da vam kazujem o onom koji mač u dobar čas pripasa.
Ono brdo, na kojem zasta,

900

dok maurskog bude sela
i kršćanske čeljadi,
Brdo moga Cida, tako će ga spisi zvati.
Boraveći onđe, mnogo zemlju on pohara,
svoj dolini duž Martína nametnuo danak.
O njemu do Zaragoze stizali su glasi,
Maurima nije drago, to im teško pada.
Ondje se moj Cide dva-tri tjedna skrasi.
Kada junak vidje da Minaya kasni,
sa svim svojim ljudima u noćni pohod podje,
cijelo brdo napustio, bez obrane ostavio;

905

onkraj Teruela don Rodrigo prođe,
u boriku kod Tévara don Ruy Díaz zasta,
i sve one zemlje, sve ih on pohara,
Zaragozi nametnuo danak.

910

Dok je sve to učinio,
do tri tjedna traja;
kadli iz Kastilje dolazi Minaya,
s njime dvjesta jaše, svaki mača paše,
u tom zbroju, znajte, nisu mu pješaci.
Kad vidje moj Cide da Minaya se pojavi,
pojuri na konju, u zagrljaj mu se baci,

915

920

besóle la boca e los ojos de la cara.
Todo ge lo dize, que l'encubre nada.
El Campeador fermoso sonrrisava:
-¡Grado a Dios e a las sus vertudes santas,
mientra vós visquiéredes, bien me irá a mí, Minaya!-

925

50

¡Dios, cómico fue alegre todo aquél fonsado
que Minaya Álbar Fáñez assí era llegado,
diziéndoles saludes de primos e de hermanos,
e de sus compañías, aquellas que avién dexado!

51

¡Dios, cómmo es alegre la barba vellida
que Álbar Fáñez pagó las mill missas
e que'l dixo saludes de su mugier e de sus fijas!
¡Dios, cómmo fue el Cid pagado
e fizó grand alegría!
—¡Ya Álbar Fáñez, bivades muchos días!—

930

52

Non lo tardó el que en buen ora nasco,
tierras de Alcañiz negras las va parando
e a derredor todo lo va preando;
al tercer día, dón ixo, y es tornado.

935

53

Ya va el mandado por las tierras todas,
pesando va a los de Moncón e a los de Huesca;
porque dan parias plaze a los de Saragoça,
de mio Cid Ruy Díaz que non temién ninguna fonta.

940

54

Con estas ganancias a la posada tornándose van;

pa mu ljubi usta i oči u glavi.
Sve mu ovaj kaza, ništa nije skrio.
Moj se Campeador lijepo nasmiješio:
„Bogu i njegovim krjepostima svetim hvala,
dok budete živi, dobro će mi ići, Minaya!“

925

50

Bože, koliko veselja u čitavoj onoj vojsci
što Minaya Alvar Fáñez tako k njima stiže,
jer od braće i rođaka pozdrave im nosi,
i od njihovih družina, onih koje ostaviše!

51

Bože, kad se lijepa brada stade radovati
što Minaya Alvar Fáñez tisuću mu misa plati,
i pozdrave doneše mu od žene i dviju kćeri!
Bože, moj Cid zadovoljan
silno se veseli!
„Ah, moj Alvare Fáñezu, mnogo dana poživjeli!“

930

52

Ne okljeva onaj što u sretan čas se rodi,
zemlje sve do Alcañiza ostavi u crnu,
u pohari okolicu čitavu pohodi;
trećeg dana, otkud podje, onamo se vrnu.

935

53

Po svim zemljama se novost širit stala,
pa onima iz Monzóna i Huesce teško pala;
Zaragoza danak plača, zadovoljna stoji,
nasilja se od mog Cida nikakva ne boji.

940

54

Vraćaju se s takvim plijenom, dolaze u taborište;

todos son alegres, ganancias traen grandes,
plogo a mio Cid e mucho a Álbar Fáñez. 945
 Sonrisós' el caboso, que non lo pudo endurar:
 –¡Ya cavalleros! dezirvos he la verdad:
 qui en un logar mora siempre lo so puede menguar.
 Cras a la mañana pensemos de cavalgar,
 dexat estas posadas e iremos adelant.– 950
 Estonces se mudó el Cid al puerto de Alucant,
 dent corre mio Cid a Huesa e a Montalván;
 en aquessa corrida diez días ovieron a morar.
 Fueron los mandados a todas partes
 que el salido de Castiella assí los trae tan mal; 955
 los mandados son idos a todas partes,

55

llegaron las nuevas al conde de Barcilona
 que mio Cid Ruy Díaz que'l corrié la tierra toda;
 ovo grand pesar e tóvos'lo a grand fonta.

56

El conde es muy follón e dixo una vanidat: 960
 –Grandes tuertos me tiene mio Cid el de Bivar,
 dentro en mi cort tuerto me tovo grand,
 firióm' el sobrino e no-n' lo enmendó más;
 agora córrem' las tierras que en mi enpara están.
 Non lo desafié, ni'l torné amistad, 965
 mas cuando él me lo busca, irgelo he yo demandar.–
 Grandes son los poderes e apriessa llegándose van,
 entre moros e cristianos gentes se le allegan grandes.
 Adeliñan tras mio Cid, el bueno de Bivar,
 tres días e dos noches pensaron de andar, 970
 alcançaron a mio Cid en Tévar e el pinar;
 así viene esforçado el conde,
 que a manos se le cuidó tomar.
 Mio Cid don Rodrigo ganancia trae grand,

svi radosni što su mogli plijen toliki steći,
moj Cid zadovoljan, Alvar Fáñez više. 945
 Ne mogavši dulje čekat, junak se nasmiješi:
 „Čujte, vitezovi, moram istinu vam reći;
 tko na mjestu dugo biva, svega će mu pomanjkati.
 Sutra ujutro nam valja rano uzjahati;
 napustite ovaj tabor, naprijed čemo teći.“ 950
 Do prijevoja Alucanta moj se Cide tad premjesti,
 odande pak pohitao put Huese i Montalbána;
 u toj provali im bješe boraviti deset dana.
 Na sve su se strane raširile vijesti
 da prognanik iz Kastilje postupa sa svima loše; 955
 te i takve vijesti na sve strane došle.

55

Do grofa od Barcelone novosti su stigle potom,
 da mu Cid Ruy Díaz harači po cijeloj zemlji;
 to ga muči, i to drži velikom sramotom.

56

Grof je veliki kukavelj, tašto progovara: 960
 „Nanese mi silne krivde moj Cid, onaj iz Vivara,
 u mojoj dvorištu pričini mi štete pritom,
 nećaka mi rani, nigda ne htje to ublažit;
 sad mi hara po zemljama koje su pod mojim štitom.
 Niti sam ga izazvao, nit mu prijateljstva kratih, 965
 ali kad me ište, neka ode ja ču tražit.“
 Velike mu snage, i žurno se okupljaju,
 od Maura i kršćana velika se vojska stvara.
 Polaze za mojim Cidom, onim dobrim iz Vivara,
 tri su dana i dvije noći putovali, ne prestaju, 970
 i sustigli moga Cida u boriku kod Tévara;
 grof se upinje toliko,
 misli da će ga zarobit.
 Moj Cid don Rodrigo nosi silnu dobit;

dice de una sierra e llegava a un val.
 Del conde don Remont venido l'es mensaje; 975
 mio Cid cuando lo oyó, enbió para allá:
 —Digades al conde non lo tenga a mal,
 de lo so non lievo nada, déxem' ir en paz.—
 Respuso el conde: —¡Esto non será verdad!
 ¡Lo de antes e de agora todo m' lo pechará,
 sabrá el salido a quién vino desondrar!— 980
 Tornós' el mandadero cuanto pudo más;
 essora lo coñosce mio Cid el de Bivar
 que a menos de batalla no s' pueden den quitar:

57

—¡Ya cavalleros, apart fazed la ganancia,
 apriessa vos guarnid e metedos en las armas!
 El conde don Remont darnos ha grant batalla,
 de moros e de cristianos gentes trae sobejanas,
 a menos de batalla non nos dexarié por nada.
 Pues adelant irán tras nós, aquí sea la batalla;
 apretad los cavallos, e bistades las armas. 990
 Ellos vienen cuesta yuso e todos trahen calças,
 e las siellas coceras e las cinchas amojadas;
 nós cavalgaremos siellas gallegas
 e huesas sobre calças,
 ciento cavalleros
 devemos vencer aquellas mesnadas. 995
 Antes que ellos lleguen al llano,

presentémosles las lanças:
 por uno que fírgades tres siellas irán vazias.
 Verá Remont Verenguel tras quién vino en alcança,
 oy en este pinar de Tévar por tollerme la ganancia.—

58

Todos son adobados cuando mio Cid esto ovo fablado,
 las armas avién presas e sedién sobre los cavallos; 1000

silazio niz planinu i stigao u dolinu.
 Od grofa mu don Ramóna glasnik se prikuči; 975
 moj Cid, kad ga poču, onamo poruči:
 „Recite svom grofu neka za zlo ne uzima,
 nek me ostavi na miru, njemu ništa ne otimam.“
 Grof uzvratiti: „Uistinu ne će biti tako!
 Sve od prije i od sada platit će mi podjednako; 980
 koga dođe sramotiti, prognanik će znati!“
 Koliko ga noge nose taj se glasnik vrati;
 moj Cid, onaj iz Vivara, tada shvati
 da bez bitke ne će otud otići nikako.

57

„Čujte, vitezovi, pljen na stranu ostavite,
 žurno mi se pripremite i oružje pripašite! 985
 Grof don Ramón na nas u veliku bitku kreće,
 od Maura i kršćana preko mjere vodi ljude,
 ako bitku ne bijemo, nipošto nas pustit ne će.
 Da za nama ne bi išli, ovdje neka bitka bude;
 dobro konje opravite, oružja se prihvate. 990
 Dolaze ovamo dolje, svi u čarapama,
 lagana imadu sedla labavih kolana;
 mi jašemo na galješkim,
 s čizmama i čarapama,
 moramo sa sto konjika
 pobijediti one čete. 995

Dok ne stignu na ravnicu,
 kad im kopljia pokažete,
 tri će sedla ostat prazna za jednoga udarena.
 Vidjet će Ramón Berenguer u potjeru za kim krete,
 da me danas u boriku kod Tévara liši plijena.“

58

Pripravan je svatko bio kad je moj Cid to zborio,
 oružje su već uzeli, na konje usjeli; 1000

vieron la cuesta yuso la fuerça de los frances.
 Al fondón de la cuesta, cerca es del llano,
 mandóles ferir mio Cid,
 el que en buen ora nasco;
 esto fazen los sos de voluntad e de grado,
 los pendones e las lanças tan bien las van empleando,
 a los unos firiendo e a los otros derrocando.
 Vencido ha esta batalla el que en buen ora nasco,
 al conde don Remont a presón le ha tomado.

1005

59

Ý gañó a Colada,
 que más vale de mill marcos de plata,
 ý benció esta batalla por o ondró su barba.
 Prísolo al conde, pora su tienda lo levava,
 a sos creenderos guardarlo mandava.
 De fuera de la tienda un salto dava,
 de todas partes los sos se ajuntavan;
 plogo a mio Cid ca grandes son las ganancias.
 A mio Cid don Rodrigo grant cozina l'adobavan;
 el conde don Remont non ge lo precia nada;
 adúzenle los comeres, delant ge los paravan,
 él non lo quiere comer, a todos los sosañava:
 –Non comré un bocado
 por cuanto ha en toda España,
 antes perderé el cuerpo e dexaré el alma,
 pues que tales malcalçados me vencieron de batalla.–

1010

1015

1020

60

Mio Cid Ruy Díaz odredes lo que dixo:
 –Comed, conde, d'este pan e beved d'este vino;
 si lo que digo fiziéredes saldredes de cativo,
 si non, en todos vuestros días
 non veredes cristianismo.–

1025

niz padinu vide vojsku, snagu katalonsku.
Na dnu one nizbrdice, a blizu ravnice,
zapovjedi napad Cide

što u sretan čas se rodi;
njegovi to rado čine i od drage volje,
tako dobro rabe plamenac i koplje,
jedne udaraju, druge iz sedla obaraju.
Pobjedi u bitci onaj što u sretan čas se rodi,
grofa don Ramóna u sužanjstvo vodi.

1005

59

Tu dobi Coladu,

tisuć maraka i više vrijedi,
gdjeno na čast svojoj bradi u bitci pobijedi.
I zarobi grofa, dovede ga pod svoj šator,
i slugama vjernim da ga čuvaju naredi;
izvan šatora se zatim prošetao malo.
Njegovi se ljudi sa svih strana okupljaju;
drago mojem Cidu što toliki plijen zaplijeni.
Mojem Cidu don Rodrigu gozbu pripravljaju,
koju grof don Ramón nimalo ne cijeni;
donose mu jela, predanju ih stavljaju,
on ne želi jesti, jela mu se gade:
„Ne ču zalogaj

1010

za sve što Španjolska imade!
Prije ču izgubit tijelo i predati dušu svoju,
kad me bogci bosonogi svladaše u boju.“

1015

1020

Što mu Cid Ruy Díaz na to reče, čujte:
„Pijte ovog vina, grofe, i kruha blagujte;
ako činite što kažem, više sužanj nijeste,
ako ne, do sudnjeg dana
kršćanina ne vidjeste.“

1025

61

Dixo el conde: —Comede, don Rodrigo,
e pensedes de folgar,
que yo dexarme'he morir, que non quiero yantar.—
Fasta tercer día no'l pueden acordar;
ellos partiendo estas ganancias grandes,
no'l pueden fazer comer un muesso de pan. 1030

62

Dixo mio Cid: —Comed, conde, algo, ca si non comedes, non veredes cristianos; e si vós comiéredes don yo sea pagado, a vós e a dos fijosdalgo quitarvos he los cuerpos, e darvos he de mano.—	1033b
Cuando esto oyó el conde ya s'iva alegrando: —Si lo fizíeredes, Cid, lo que avedes fablado, tanto cuanto yo viva seré dent maravillado.—	1035b
—Pues comed, conde, e cuando fuéredes yantado a vós e a otros dos darvos he de mano, mas cuanto avedes perdido e yo gané en canpo, sabet, non vos daré a vós un dinero malo, ca huebos me lo he e para estos mios vassallos que conmigo andan lazrados.	1040
Prendiendo de vós e de otros irnos hemos pagando; abremos esta vida mientras ploguiere al Padre Santo, commo qui ira ha de rey e de tierra es echado.—	1042
Alegre es el conde e pidió agua a las manos, e tiénengelo delant e diérongelo privado.	1044
Con los cavalleros que el Cid le avié dados, comiendo va el conde, ¡Dios, qué de buen grado! Sobr'él sedié el que en buen ora nasco:	1045
—Si bien non comedes, conde, don yo sea pagado, aquí feremos la morada, no nos partiremos amos.—	1055
Aquí dixo el conde: —¡De voluntad e de grado!— Con estos dos cavalleros apriessa va yantando;	

61

62

Reče moj Cid njemu: „Grofe, nešto pojedite;	
ako ne jedete, kršćane već ne vidjeste;	1033b
ako pak budete jeli, i mene zadovoljite,	
moći ćete slobodni otići,	1035
vi i ona dva plemića, jer ću od vas ruke dići.“	1035b
Čim je grof to čuo već se razveseli:	
„Ako ćete, Cide, što ste rekli i učinit,	
koliko poživim, tomu ću se divit.“	
„Pa blagujte onda, grofe; kad budete jeli,	
od vas i dvojice drugih ja ću ruke dići.	1040
Ali što u boju stekoh, a vi izgubiste,	
znajte, ne ću vama dati ni pare prebite,	1042
jer se moram skrbiti za se i za ove moje ljude	1044
koji svuda sa mnom nesretnici blude.	1045
Vama i drugim uzimljući, za nas ćemo namaknuti,	
živjet ćemo tako dokle Svetog Oca volja bude,	
kano prognanik iz zemlje i na koga kralj se ljuti.“	
Radosno je grof za ruke vode zaiskao,	
a sluge je pred njim drže, brzo mu je pruže.	1050
S ona dva viteza koja mu je Cid moj dao	
grof započe jesti. Bože, kako rado!	
Pokraj njega stoji onaj što u sretan čas se rodi:	
„Ako dobro ne jedete, grofe, i da meni godi,	
ne ćemo se nas dva rastat, tu ćemo prebivat duže.“	
Grof mu tada reče: „Od volje i rado!“	
Te s dvojicom vitezova žurno jesti ide;	

- pagado es mio Cid, que lo está aguardando,
porque el conde don Remont
tan bien bolvié las manos.
- Si vos ploguiere, mio Cid, de ir somos guisados; 1060
mandad nos dar las bestias, e cavalgaremos privado.
Del día que fue conde non yanté tan de buen grado,
el sabor que dend he non será olbidoado.–
Danle tres palafrés muy bien ensellados
e buenas vestiduras de pelliçones e de mantos. 1065
El conde don Remont entre los dos es entrado,
fata cabo del albergada escurriólos el castellano:
–¡Ya vos ides, conde, a guisa de muy franco!
¡En grado vos lo tengo lo que me avedes dexado!
Si vos viniere emiente que quisiéredes vengallo, 1070
si me viniéredes buscar, fallarme podredes,
o me dexaredes de lo vuestro,
o de lo mio levaredes algo.– 1072-73
- Folguedes ya, mio Cid, sodes en vuestro salvo;
pagado vos he por todo aqueste año, 1075
de venirvos buscar sol non será pensado.–

63

- Aguijava el conde e pensava de andar,
tornando va la cabeza e catándos' atrás,
miedo iva aviendo que mio Cid se repintrá,
lo que non ferié el caboso por cuanto en el mundo ha, 1080
una deslealtança, ca non la fizo alguandre.
Ido es el conde, tornós' el de Bivar,
juntós' con sus mesnadas, conpeçólas' de pagar
de la ganancia que an fecha, maravillosa e grand: 1084
¡Tan ricos son los sos que non saben qué se an! 1086

a moj Cid je zadovoljan kada na to vidje
kako grofa don Ramóna

dobro ruke služe.

„Mi smo spremni poći, ako hoćete, moj Cide;
jahat čemo smjesta, neka dadu nam živine.

1060

Tako slatko nisam jeo od dana kad grofom postah,
zaboravit ne ču okus, zauvijek će ostat.“

Tri konjica njima daju, čestito ih osedlaju,
a njih dobro odijevaju u krvna i plašte;

1065

grof don Ramón u sredini među dvama jaše.
Sve do kraja taborišta Kastiljac ih prati:
„Ko slobodan čovjek, grofe, sada odlazite!
Zahvalan sam za sve ono što mi ostaviste!

Ako bi vam na um palo da se osvetite,
lako ćete mene naći kad me potražite —
da još ostavite svoga,

1070

il' odnesete od moga.“

1072-73

„Možete u miru, Cide, i spokojsvju počivati;
za čitavu ovu godinu vam platih,
a da vas potraži, nikom ne će na um pasti.“

1075

63

Grof podbode i već krenu da će odjahati,
glavu okrećući, natrag gledajući,
da će moj Cid požaliti, strah ga obuzima;
ali ne bi junak za sve što na svijetu ima
počinio vjerolomstvo, jer ga nigda ne počini.
Ode tako grof, a svojoj se družini
i zgrnutom plijenu onaj iz Vivara vrati,
s hrpe silne iobilne da im plati.

1080

Toliko su svi bogati, te ne znaju što imaju!

1084

1086

Cantar segundo

64

Aquí-s' conpieça la gesta de Mio Cid el de Bivar. 1085
 Poblado ha Mio Cid el puerto de Alucant, 1087
 dexado ha Saragoça e las tierras d'acá:
 e dexado a Huesa, e las tierras de Montalván;
 contra la mar salada conpeçó de guerrear, 1090
 a orient exe el sol e tornós' a essa part.
 Mio Cid gañó a Xérica e a Onda e a Almenar,
 tierras de Borriana todas conquistas las ha.

65

Ayudóle el Criador, el Señor que es en cielo.
 Él con todo esto priso a Murviedro; 1095
 ya veyé mio Cid que Dios le iva valiendo.
 Dentro en Valencia non es poco el miedo.

66

Pesa a los de Valencia, sabet, non les plaze,
 prisieron so consejo que-l' viniessen cercar.
 Trasnocharon de noch al alva de la man 1100
 acerca de Murviedro tornan tiendas a fincar.
 Violo mio Cid, tomós' a maravillar:
 -¡Grado a ti, Padre spiritual! 1102b
 En sus tierras somos e fémosles todo mal,
 bevemos so vino e comemos el so pan;
 si nos cercar vienen, con derecho lo fazen. 1105
 A menos de lid aquesto no-s' partirá;
 vayan los mandados
 por los que nos deven ayudar,
 los unos a Xérica e los otros a Alucad,
 desí a Onda e los otros a Almenar,

Drugo pjevanje

64

Ovdje počinju junaštva moga Cida iz Vivara. 1085
 Zaposjede Campeador prijevoj iznad Alucanta,
 a ostavi Zaragozu i zemlje u onom kraju,
 i ostavi Huesu i zemlje kod Montalbána;
 vojevati poče prema moru slanu, 1090
 s istoka izlazi sunce, okrenu se na tu stranu.
 Pod mojim su Cidom Onda, Jérica i Almenara,
 i pokori Burrianu s tamošnjim zemljama.

65

Stvoritelj pomože njemu, Bog što s neba gospoduje.
 Zauze kraj svega toga Murviedro tada; 1095
 već vidje moj Cide da mu Gospod pogoduje.
 A unutar Valencije strah nemali vlada.

66

Tišti njih iz Valencije, znajte, nije im na volju,
 odlučiše da ga pođu opjesti na polju.
 Pješačili noću sve do rujne zore, 1100
 blizu Murviedra razapeli već šatore.
 Vidje to moj Cide, čuditi se poče:
 „Hvala tebi, nebeski moj Oče!
 U njihovoj mi smo zemlji, činimo im svake zloće,
 njihov kruh smo došli jesti i njihovo vino pitи;
 zato s pravom čine, ako opjesti nas hoće. 1105
 Bez bitke se ovo ne će razriješiti;
 glasnici nek pođu k svima
 što nam moraju pomoći,
 u Jéricu neka jedni, u Alcant drugi odu,
 te jedni u Almenaru, a drugi u Ondu,

67

Passe la noche e venga la mañana,
aparejados me sed a cavallos e armas;
iremos ver aquella su almofalla.
Commo omnes exidos de tierra estraña,
allí parecrá el que merece la soldada.-

68

Oíd qué dixo Minaya Álbar Fáñez:
—Campeador, fagamos lo que a vós plaze.
A mí dedes ciento cavalleros,
que non vos pido más,
vós con los otros firádeslos delant, 1130
bien los ferredes, que dubda non y avrá;
yo con los ciento entraré del otra part,
commo fio por Dios, el campo nuestro será.—
Commo ge lo ha dicho,
al Campeador mucho plaze.
Mañana era e piénsanse de armar,
quis cada uno d'ellos bien sabe lo que ha de far; 1135

onima iz Burriane smjesta valja amo doći. 1110
 Nasred bojnog čemo polja zametnuti bitku,
 u Boga se ufajući, nadam se dobitku.“
 Kad su svi se okupili trećeg dana,
 onaj što se sretan rodi poče govoriti:
 „Počujte me, druzi, neka Bog vas štiti! 1115
 Nakon što se rastadosmo
 od dobrih kršćana,
 (po volji nam nije bilo,
 nit smo mogli išta više),
 mi smo samo naprijed išli, Bogu hvala.
 Oni nas iz Valencije evo opkoliše;
 želimo li trajno u zemljama ovim biti, 1120
 moramo žestoko pameti ih naučiti.

67

Neka noćca prođe i nek jutro dođe,
 budite mi spremni, na konjima, pod oružjem;
 poći čemo tu njihovu vojsku pogledati.
 Mi smo poput prognanika usred zemlje tuđe, 1125
 a tko plaću zaslužuje, ondje će se znati.“

68

Čujte što Minaya Alvar Fáñez veli:
 „Campeadore, činit čemo što vam duša želi.
 Dajte mi sto konjanika,
 ne ištem ih više,
 vi s drugima na njih sprijeda udarite, 1130
 ne će biti dvojbe kad ih tući stanu;
 sa stotinom ja ču dotle sunuti na drugu stranu,
 kako se u Boga ufam, ostat čemo na megdanu.“
 Campeadoru drago bješe
 kako to mu reče.
 Jutro svanu, oružat se stanu, 1135
 svaki od njih dobro znade što činit imade;

moj Cid u svetu napasti ih kreće.

„Sad u ime Stvoritelja

i apostola Santiaga,

udrite ih, prijatelji, po volji i silnoj želji,

jer sam ja Ruy Díaz, moj Cid od Vivara!“

1140

Da vidjeste gdje toliko konopa je popucalo,

kolaca se polomilo i šatorskih krila palo.

Maura je mnoštvo, uspješno se brane;

tada Alvar Fáñez napade ih s druge strane:

premda žale, morali su predati se il' rasuti,

1145

ili, svi koji su mogli, navrat-nanos umaknuti.

1151

Velika je radost na poprištu zavladala!

1146

Dva maurska emira su u potjeri pala,

sve do Valencije proganjanje teče.

Velika li plijena

što ga Cid moj steče!

Cebollu i svekoliko dalje zauzeše;

1150

poharali tabor, vraćaju se vedro,

1152

noseći taj plijen veliki

ulaze u Murviedro.

O mojemu Cidu, znajte, odjeknu glasine;

vlada strah u Valenciji, jer ne znaju što da čine.

1155

Odjekuju te glasine preko mora u daljine.

69

Moj se Cid i svi mu druzi veseliti stali

što im Bog pomože te su nadjačali.

Izvidnice zatim slali, noću upadali,

došli u Culleru, u Játivu došli,

1160

i još niže stigli, kroz Deniju selo prošli;

sve do mora Maurima zemlju grubo gaze,

osvojili Benicadell, staze i bogaze.

70

Cuando el Cid Campeador ovo Peña Cadiella,
mal les pesa en Xátiva e dentro en Gujera,
non es con recabdo el dolor de Valencia.

1165

71

En tierra de moros prendiendo e ganando
e durmiendo los días e las noches trasnochando,
en ganar aquellas villas mio Cid duró tres años.

72

A los de Valencia escarmentados los han,
non osan fuires exir nin con él se ajuntar.
Tajávales las huertas e fazíales grand mal,
en cada uno d'estos años mio Cid les tollió el pan.
Mal se aquexan los de Valencia

1170

que non sabent qué-s' far,

de ninguna part que sea non les vinié pan.
Nin da cossejo padre a fijo

1175

nin fijo a padre,

nin amigo a amigo no-s' pueden consolar.

¡Mala cueta es, señores, aver mingua de pan,
fijos e mugieres verlos murir de fanbre!

Delante veyén so duelo, non se pueden huviar,
por el rey de Marruecos ovieron a enbiar;
con el de los Montes Claros

1180

avié guerra tan grand,

non les dixo consejo, nin los vino huviar.

Sópolo mio Cid, de coraçon le plaz;

salió de Murviedro una noch en trasnochada,
amaneció a mio Cid en tierras de Montreal.

1185

Por Aragón e por Navarra pregón mandó echar,
a tierras de Castilla enbió sus mensajes:
quien quiere perder cueta e venir a ritad,
viniesse a mio Cid, que ha sabor de cavalgar,
cercar quiere a Valencia por a cristianos la dar.

1190

70

Kada Cid se Campeador domože Benicadella,
teško jadikuju i Játiva i Cullera,
Valenciju pritisnula tuga neizmjerna.

1165

71

Dok u zemlji od Maura, robeći i harajući,
noću putujući, danju spavajući,
te gradove Cid osvaja, tri godine traja.

72

U Valenciji su narod grdno zlostavljali;
izači se ne usude, nit su s njim se ogledali.
Nasade im pustošio, nanosio zla im velja,
Cid je svih tih godina ih lišavao hljeba.
Kukaju u Valenciji,

1170

ne znaju što činit treba,
ni s jedne im strane ne dolazi hljeba.
Otac sinu ni sin ocu

1175

oslon ne zna dati,
a ne može utješiti ni prijatelj prijatelja.
Loša stvar je, oj gospodo, ne imati hljeba,
djecu gledati i žene kako umiru od gladi!
I buduće jade videć ne mogu ih olakšati;

1180

kralju od Maroka valjalo je glase slati;
veliki je rat vodio

s onijem iz Svijetlih gora,
pomoći im ne moguše niti dati odgovora.
Kad doznade to moj Cide, u srcu mu milo;

1185

izađe iz Murviedra, putuje po noći,
u zemljama Monreala već se Cidu ojutriло.
Proglas ga po Aragónu i Navarri prati,
i glasnike odašilje u zemlje Kastilje:
tko napustit bijedu želi, do bogatstva doći,
nek pristupi k mojoj Cidu koji žudi pojahati,

1190

opsjedat će Valenciju, kršćanima nju predati.

73

—Quien quiere ir comigo cercar a Valencia,
 (todos vengan de grado, ninguno non ha premia),
 tres días le speraré en Canal de Celfa.—
 Esto dixo Mio Cid el que en buen ora nasco,
 tornávas' a Murviedro ca él se la ha ganado.

1195

74

Andidieron los pregones, sabet, a todas partes;
 al sabor de la ganancia non lo quieren detardar,
 grandes yentes se le acojen de la buena cristiandad.
 Creciendo va en riqueza mio Cid el de Bivar;
 cuando vio mio Cid las gentes juntadas,

conpeçós' de pagar.

Mio Cid don Rodrigo non lo quiso detardar,
 adeliñó para Valencia e sobr'ella·s' va echar,
 bien la cerca mio Cid, que non yávía art;
 viédales exir e viédales entrar.

1205

Sonando van sus nuevas todas a todas partes;
 más le vienen a mio Cid, sabet, que no·s' le van.
 Metióla en plazo, si les viniessen huviar.

Nueve meses complidos, sabet, sobr'ella yaz,
 cuando vino el dezeno oviérongela a dar.

1210

Grandes son los gozos que van por es logar,
 cuando Mio Cid gañó a Valencia e entró en la cibdad.

Los que fueron de pie cavalleros se fazen;
 el oro e la plata ¿quién vos lo podrié contar?

Todos eran ricos cuantos que allí ha.

1215

Mio Cid don Rodrigo la quinta mandó tomar,
 en el aver monedado treínta mill marcos le caen,
 e los otros averes ¿quién los podrié contar?

Alegre era el Campeador con todos los que ha
 cuando su seña cabdal sedié en somo del alcáçar.

1220

73

„Tko god hoće sa mnom poći Valenciju opsjedati,
nek svi dođu dragovoljno, nikog ne ču primorati,
u Celli ču od Kanala do tri ih dana čekati.“

Tako reče moj Cid, onaj što u sretan čas se rodi,
vratí se u Murviedro, jer ga za se oslobođe.

1195

74

Proglasi su išli, znajte, na sve četiri strane,
zbog žuđene hasne ne žele da kasne,
mnoštvo mu se pridružuje sve dobrih kršćana.
Bogatstvo se povećava moga Cida iz Vivara;
videć ljude okupljene,

mojem Cidu jako godi.

Moj Cid don Rodrigo ne oklijeva u prigodi,
uputi se k Valenciji da na nju udara,
opsjednu je dobro, tu nema prijevara;
zapriječi im da izlaze, i zapriječi da ulaze.

1205

Glasovi o njemu, znajte, odjekuju na sve strane;
k mojem Cidu tu dolaze, više nego što odlaze.
Da dobiju kakvu pomoć, primirje joj dade;
pod njom devet punih, znajte, mjeseci ostade,
deseti kad stiže, silom mu je predadoše.

1210

Veliko veselje u taboru svem nastade,
kad osvoji Valenciju i moj Cide u grad uđe.
Koji bijahu pješaci, konjanici postadoše;
a zlata i srebra, tko bi prebrojio?
Svi obogatili koliko ih ondje ima.

1215

Moj Cid don Rodrigo petinu na dijelu uze,
u markama novca trideset tisuća prima;
druge imovine, tko bi prebrojio?

Radostan je Campeador sa svojima svima bio,
kada njegov stijeg se glavni navrh kaštela razvio.

1220

75

Ya folgava mio Cid con todas sus compañas;
a aquel rey de Sevilla el mandado llegava
que presa es Valencia, que non ge la enparan.
Vinolos ver con treínta mill de armas,
aprés de la huerta ovieron la batalla;
arrancólos mio Cid, el de la luenga barba,
fata dentro en Xátiva duró el arrancada.
En el passar de Xúcar y veriedes barata,
moros en arruenco amidos bever agua.

1225

Aquel rey de Sevilla con tres colpes escapa.
Tornado es mio Cid con toda esta ganancia;
buena fue la de Valencia cuando ganaron la casa,
más mucho fue provechosa, sabet, esta arrancada;
a todos los menores cayeron ciento marcos de plata.
¡Las nuevas del cavallero ya vedes dó llegavan!

1230

1235

76

Grand alegría es entre todos essos cristianos
con mio Cid Ruy Díaz, el que en buen ora nasco.
Ya'l crece la barba, e vále allongando;
dixo mio Cid de la su boca atanto:
-Por amor del rey Alfonso

1240

nin entrarié en ella tigera,
ni un pelo non avrié tajado,
e que fablassen d'esto moros e cristianos.—
Mio Cid don Rodrigo en Valencia está folgando,
con él Minaya Álbar Fáñez
que no s' le parte de so braco.

1245

Los que exeron de tierra de Madrid son abordados,
a todos les dio en Valencia casas, el que en buena ora nasco
casas e heredades de que son pagados;
el amor de mio Cid ya lo ivan provando.

1246b

75

Već moj Cide počinuo i vojska mu svakolika
onom kralju od Sevilje glasi dolazili
da je pala Valencija, nisu mu je obranili.

Dode na njih sa trideset tisuća vojnika,
u blizini nasada se zametnula bitka;
pobjedi moj Cide, onaj duge brade,
predvodio do Játive žestoke napade.

Kad su Júcar prelazili, da vidjeste zgode,
Mauri su protiv volje u pogibli pili vode

Onaj kralj je iz Sevilje s tri udarca umakao.

Cid se vrati sa svim pljenom što ga je sabrao;
dobra bješe dobit kadno Valenciju osvojiše,
ali ova pobjeda je unosna još više;
po sto maraka u srebru najmanji se svi podmi-

Sad vidite dokle vijesti o tom vitezu se šire!

/6

Veliko veselje vlada među svima krsanima
s mojim Cidom don Rodrigom što u sretan čas se rodi.
Učišću te da budeš i u dalekoj budućnosti.

Vec mu raste brada, i produžuje se stalno;
ovako na svoja usta moj Cid progovori:
„Za ljubav Alfonsa kralja,

koji me prognao, 1240

u nju ne će škare zaći,

ni vlas jednu odrezati,
za pripovijest neka bude kršćanima i Maurima.“
Spokojno u Valenciji moj Cid don Rodrigo staja,
s njim Minaya Alvar Fáñez,

od njega se ne odvaja.

Oni što su s njim prognani imućni su i bogati; 1245
dade im u Valenciji onaj što se sretan rodi

posjede i kuće, s tim su jako zadovoljni; 1246b
darežljivost moga Cida svi su osjetili,

Los que fueron con él

e los de después todos son pagados.
 Véelo mio Cid, que con los averes que avién tomados,
 que si·s' pudiessen ir, ferlo ien de grado. 1250
 Esto mandó mio Cid, Minaya lo ovo consejado:
 que ningún omne de los sos vassallos
 que-s' le non spidiés, o no·l' besás la mano, 1252b
 s·il' pudiessen prender o fuesse alcançado,
 tomássenle el aver e pusiéssenle en un palo.
 Afevos todo aquesto puesto en buen recabdo, 1255
 con Minaya Álbar Fáñez él se va consejando:
 –Si vós quisiéredes, Minaya, quiero saber recabdo
 de los que son aquí e comigo ganaron algo.
 Meterlos he en escripto e todos sean contados,
 que si alguno-s' furtare o menos le fallaren, 1260
 el aver me avrá a tornar a aquestos misos vassallos
 que curian a Valencia e andan arrobdando.–
 Allí dixo Minaya: –Consejo es aguisado.–

77

Mandólos venir a la cort e a todos los juntar;
 cuando los falló, por cuenta fízolos nonbrar;
 tres mill e seiscientos avié mio Cid el de Bivar, 1265
 alégras'le el coraçon e tornós' a sonrisar:
 –¡Grado a Dios, Minaya, e a Santa María madre,
 con más pocos ixiemos de la casa de Bivar!
 Agora avemos riqueza, más avremos adelant.
 Si a vós ploguiere, Minaya,
 e non vos caya en pesar, 1270
 enbiarvos quiero a Castiella, dó avemos heredades,
 al rey Alfonso mio señor natural;
 d'estas mis ganancias que avemos fechas acá,
 darle quiero ciento cavallos, e vós ídgelos lever.
 Desí por mí besalde la mano e firme ge lo rogarad
 por mi mugier e mis fijas, que·m' las dexe sacar; 1275

oni s njim i oni poslige
plaćeni su bili.

Vidi moj Cid: s imovinom koju su dobili,
kad bi mogli sad otići, to bi rado učinili.

1250

Ovo naloži moj Cide, Minaya ga svjetovao:
da dojedan čovjek od njegovih svih vazala,
tko ga ne bi pozdravio i ruku mu poljubio,
ako bi se ulovio i zarobljen bio,

1252b

da ostane bez imanja i digne se na vješala.
Eto, kad je sve to tako dobro odredio,
on se s Alvarom Fáñezom opet poče svjetovati:
„Ako hocete, Minaya, želio bih točno znati
o onima koji sa mnom nešto stekoše, o svima,
da se metnu napismeno, svi da budu pobrojeni;
ako bi se neki skrili, il' ne bili zatečeni,
imovinu će mi vratit ovim vazalima
koji u ophodnje idu i nad Valencijom bdiju.“
A Minaya reče pritom: „Svjetujete razborito.“

1260

1260b

Naredi da svi se skupe, da mu dođu u dvorište;
kad ih ondje nađe, da se prebroje zaište:
tri tisuće šest stotina ima moj Cid iz Vivara.

1265

Nasmiješi se, zaigra mu srce iz njedara:
„O Minaya, Bogu hvala, i Mariji Majci Svetoj,
s manjim brojem izađosmo iz grada Vivara!
Sada imamo bogatstvo, a još više ubuduće.
Ako voljni ste, Minaya,

ako ne pada vam teško,
slao bih vas u Kastilju gdje imamo kuće,
do Alfonsa kralja, moga dobrog gospodara;
od ovoga plijena što ga ovdje dadoh zbrati,
odvest ćeće do sto konja, što mu želim dati,
i ruku mu ljubnut za me, i revno ga preklinjati
da dopusti da izvedem svoju ženu i svoje kćeri;

1270

1275

enbiaré por ellas, e vós sabed el mensage:
la mugier de Mio Cid e sus fijas las infantes,
de guisa irán por ellas que a grand ondra vernán 1280
a estas tierras estrañas que nos pudiemos ganar.-

Essora dixo Minaya: -De buena voluntad.-
Pues esto an fablado, piénsanse de adobar;
ciento omnes le dio Mio Cid a Álbar Fáñez
por servirle en la carrera [.....] 1284b
e mandó mill marcos de plata a San Pero levar,
e que los diesse al abbat don Sancho. 1285

78

79

Plogo a Álbar Fáñez de lo que dixo don Rodrigo.
A este don Jerónimo ya l'otorgan por obispo,

s porukom ču po njih slati, vi ćete je znati:
po Cidovu ženu i po nejake mu kćeri
na takav će način doći da s velikom časti 1280
u tuđinske stignu zemlje što će nam pripasti.“
Tada uzvrati Minaya: „Drage volje.“
Nakon takva razgovora spremaju se brže-bolje;
moj Cid Alvaru Fáñezu sto ljudi izreda
da ga slušaju na putu [.....]; 1284b
i Svetomu Petru posla tisuću maraka srebra,
da ih opatu don Sanchu odnese i pred. 1285

78

Dok su ovim novostima svi se radovali,
dođe jedan postrizenič od istočne strane,
biskup koga po imenu don Jerónimom su zvali;
vrlo mudar bješe, upućen u knjigu mnogu, 1290
vrlo srčan k tomu i s konja i s nogu.
Za pothvate moga Cida raspitivati se stane,
žudi biskup da na polju
ogleda se s Maurima,
i da zasiti se boja udarajući po njima,
da ga potkraj vijeka kršten svijet ne oplakuje. 1295
A moj Cid je zadovoljan kad to čuje:
„Počujte, Minaya,
Bogu što se gore stani,
zahvalimo Njemu,
kada pomoći nam kani!
U zemljama Valencije osnovat ču biskupiju
i dati je ovom vrlom kršćaninu. 1300
Odnijet ćete dobre vijesti,
kad pođete u Kastilju.“

79

Voli čuti Alvar Fáñez što mu don Rodrigo veli.
Oni toga Jerónima za biskupa već potvrde,

diéronle en Valencia o bien puede estar rico.

¡Dios, qué alegre era todo cristianismo,
que en tierras de Valencia señor avié obispo!
Alegre fue Minaya e spidiós' e vínos.

1305

80

Tierras de Valencia remanidas en paz,
adeliñó para Castiella Minaya Álbar Fáñez;
dexarévos las possadas, non las quiero contar.
Demandó por Alfonso, dó lo podrié fallar;
fuera el rey a San Fagunt aún poco ha,
tornós' a Carrión, y lo podrié fallar.
Alegre fue de aquesto Minaya Álbar Fáñez,
con esta presenteja adeliñó para allá.

1310

1315

81–82

De missa era exido essora el rey Alfonso,
afé Minaya Álbar Fáñez, dó llega tan apuesto;
fincó sos inojos ante tod' el pueblo,
a los pies del rey Alfonso cayó con grand duelo,
besávale las manos e fabló tan apuesto:

1320

—¡Merced, señor Alfonso, por amor del Criador!
Besávavos las manos mio Cid lidiador,
los pies e las manos, commo a tan buen señor,
que l'ayades merced, sí vos vala el Criador.

Echástesle de tierra, non ha la vuestra amor;

1325

maguer en tierra agena, él bien faze lo so:
ganada ha a Xérica e a Onda por nombre,
priso a Almenar e a Murviedro, que es miyor,
assí fizó Cebolla e adelant Castejón

e Peña Cadiella, que es una peña fuert;

1330

con aquestas todas de Valencia es señor.

Obispo fizó de su mano el buen Campeador

e fizó cinco lides campales e todas las arrancó.

Grandes son las ganancias que'l dio el Criador,

u Valenciji mu dali toliko da bogat bude.
 Bože, kako puk kršćanski radova se cijeli,
 što u zemlje Valencije taj gospodin biskup dođe!
 Raduje se i Minaya, pa se oprosti i podje.

1305

80

Zemlje Valencije ostavi u miru,
 uputi se Alvar Fáñez u Kastilju;
 počinke vam izostavljam, brojiti ih ne bih htio.
 Raspita se za Alfonsa, gdje bi mogao ga naći;
 kralj mu je u Sahagúnu sve do malo prije bio,
 vratio se u Carrión, ondje bi ga mogao naći.
 Minaya se Alvar Fáñez stoga obraduje,
 pa sa svojim darom onamo se upućuje.

1310

1315

81-82

Kralj Alfonso tada bješe izašao s mise,
 kad Minaya Alvar Fáñez stiže kako valja;
 koljeno pred cijelim pukom prignu, pokloni se,
 u dubokoj tuzi pade pred noge Alfonsa kralja,
 poljubi mu ruke i prozbori kako valja:
 „Gospodaru Alfonso, milost, ljubio vas Stvorac!
 Ljubio bi vama ruke moj Cid, srčan borac,
 noge i ruke gospodaru dobrom cjelivao,
 da se smilujete, Stvoritelj vam pomogao.
 Prognali ste ga iz zemlje, bez ljubavi vaše osta;
 premda je u tuđoj zemlji, obavio posla dosta:
 po imenu Ondu i Jéricu on pokori,
 i zauze Almenaru, i Murviedro, što je bolje,
 to učini s Castejónom i Cebollom prije,
 ni planina Benicadell, tvrda stijena ne odolje;
 povrh svega toga gospodar je Valencije.
 Svojom rukom Campeador biskupa zaredi,
 i povede pet bitaka, u svima pobijedi.
 Velike dobitke njemu Stvoritelj udijeli,

1320

1325

1330

fevos aquí las señas, verdad vos digo yo: 1335
cient cavallos gruessos e corredores,
de siellas e de frenos todos guarnidos son,
bésavos las manos que los prendades vos;
razonas' por vuestro vassallo e a vos tiene por señor.—
Alçó la mano diestra, el rey se santigó: 1340
—De tan fieras ganancias

commo ha fechas el Campeador,
sí me vala Sant Esidro, plazme de coraçon
e plázem' de las nuevas que faze el Campeador;
recibo estos cavallos que m'enbía de don.—

Maguer plogo al rey, mucho pesó a Garcí Ordóñez:
—¡Semeja que en tierra de moros non ha bivo omne
cuando assí faze a su guisa el Cid Campeador!—

Dixo el rey al conde: ¡Dexad essa razón,
que en todas guisas mejor me sirve que vós.—

Fablava Minaya y a guisa de varón:
—Merced vos pide el Cid, si vos cayesse en sabor,
por su mugier doña Ximena e sus fijas amas a dos,
saldrién del monesterio dó elle las dexó
e irién para Valencia al buen Campeador.—

Essora dixo el rey: —Plazme de coraçon;
yo les mandaré dar conducho.

mientra que por mi tierra fueren,
de fonta e de mal curiallas, e de desonor;
cuando en cabo de mi tierra aquestas dueñas fueren,
catad cómimo las sirvades vós e el Campeador.
¡Oídme, escuelas e toda la mi cort! 1360
Non quiero que nada pierda el Campeador,
a todas las escuelas que a él dizan señor
porque los deseredé, todo ge lo suelto yo;
sírvanle sus herdades dó fuere el Campeador,
atrégoles los cuerpos de mal e de ocasión,
por tal fago aquesto que sirvan a so señor.— 1365
Minaya Álbar Fáñez las manos le besó,
sonrisós' el rey, tan yellido fabló:

dokazi su evo ovdje, istinu vam velim:
stotinu je konja, svi su brzi i stameni,
sedlima su redom i uzdama opremljeni,
uzmite ih, kralju, jer vam ruke ljubi harno,
vašim smatra se vazalom i drži vas gospodarom.“

1335

Kralj podiže desnu ruku, prekrižit se mora:
„Zbog tolikog divna plijena

1340

što zapade Campeadora,

srcu mi je drago, svetoga mi Izidora,
drago mi je i zbog vijesti o djelima Campeadora;
primam ove konje što mi na dar šalje.“

Premda kralju bješe drago, García je Ordóñez kivan:

1345

„U maurskoj zemlji kanda čovjeka vam nema živa, kad se radi što je volja Cida Campeadora.“

A kralj reče grofu: „Pustite to umovanje, jer me u svakom slučaju bolje od vas služi!“

Tu Minaya junaka progovori dalje:

1350

„Milost od vas prosi Cide, ako vas zamolit smije,
za ženu doña Jimenu i za kćeri dvije,
da izađu iz samostana gdjeno s njima se razdruži,
u Valenciju da podu do dobrog Campeadora.“

Kralj mu tada reče: „Srcu mi je drago;

poputbinu ču im dati

moju zemlju dok mi

naredit ču da ih brane od sramote i z

ali kad te gospo ižadju na moju među.

... budite im na usluzi — vi i Campeador.

Nek me čuje pratnja i moj cijeli dvor.

Ne želim da išta izgubi Campeador;

Pre zemlju da ista legast Campador,
svakom sledbeniku što ga gospodarom zove

svakom sjedbeniku - što ga gospodarom zove,
zato što ih razbaštinib - sad im vraćam sve po želiji

zato sto mi razbastili, sad mi vracam sve po zcu, da baštinom niemu služe, gdje god Campeador bice

za njihova tijela jamcim protiv zla i pogriješnog ljudstva. "Za vam je

da služe svom gospodaru to sam učinio.

Tad Minaya Alvar Fañez ruke mu je poljubio.

nasmiješi se kralj i tako lijepo mu proslovi:

—Los que quisieren ir servir al Campeador
de mí sean quitos e vayan a la gracia del Criador; 1370
más ganaremos en esto que en otra desonor.—
Aquí entraron en fabla los ifantes de Carrión:
—Mucho crecen las nuevas de mio Cid el Campeador,
bien casariemos con sus fijas para huebos de pro.
Non la osariemos acometer nós esta razón, 1375
mio Cid es de Bivar e nós de los condes de Carrión.—
Non lo dizen a nadi e fincó esta razón.
Minaya Álbar Fáñez al buen rey se espidió.
—¡Ya vos ides, Minaya, id a la gracia del Criador!
Levedes un portero, tengo que vos avrá pro: 1380
si leváredes las dueñas, sírvanlas a su sabor,
fata dentro en Medina
denles cuanto huebos les fuer,
desí adelantpiense d'ellas el Campeador.—
Espidiós' Minaya e vasse de la cort.

83

Los ifantes de Carrión [.....] 1385
dando ivan conpaña a Minaya Álbar Fáñez: 1385b
—En todo sodes pro, en esto assí lo fagades:
saludadnos a mio Cid el de Bivar,
somos en so pro cuanto lo podemos far,
el Cid que bien nos quiera nada non perderá.—
Respuso Minaya: —Esto non me ha por qué pesar.— 1390
Ido es Minaya, tórnanse los ifantes;
adeliñó para San Pero o las dueñas están,
¡tan grand fue el gozo cuándo l' vieron assomar!
Decido es Minaya, a San Pero va rogar,
cuando acabó la oración a las dueñas se va tornar. 1395
—Omíllom', doña Ximena, Dios vos curie de mal,
assí faga a vuestras fijas las ifantes.
Salúdavos mio Cid allá onde elle está;
sano lo dexé e con tan grand rictad.

„Koji htjednu poći služiti Campeadora,
prosto im bilo, neka idu u milosti Stvoritelja;
tako ćemo dobit više nego s poniženjem novim.“ 1370
 Tu se počnu došaptavat infanti od Carrióna:
„Uvelike raste slava moga Cida Campeadora,
valja nam se oženiti kćerima mu, zbog dobīti.
Ne bismo se ipak smjeli u te stvari upustiti,
Cid je iz Vivara, a mi grofovi od Carrióna.“ 1375
 To ne kažu nikom, o tom nema zbora dalje.
A Minaya Alvar Fáñez opraća se s kraljem.
„Idete, Minaya? Sretno u milosti Stvoritelja!
Povedite i dvornika, koristan će biti:
ako gospe povedete, neka im na volju služe,
dok ne stignu u Medinu,
sve što treba da im pruže;
a odande neka budu na skrbi Campeadora.“
Oprosti se tad Minaya i otiđe s dvora.

83

Infanti od Carrióna [.....], 1385
 pošli s Alvarom Fáñezom da ga malo prate:
„Vi ste izvrsni u svemu, pa nam ovo učinite:
moga Cida iz Vivara od nas pozdravite;
mi smo mu na službu, koliko se može biti,
ako Cid nam dobro želi, ništa ne će izgubiti.“ 1385b
 Minaya im odgovori: „Ničim to ne tišti mene.“ 1390
 Minaya je otišao, infanti se vrati;
uputi se k Svetom Petru, gdje stanuju one žene,
kad vidješe da dolazi, veliko veselje bješe!
Sjahao Minaya, ide u crkvi se pomoliti;
kad molitvu završio, prema gospođama krene. 1395
 „Klanjam se, doña Jimena, neka Bog vas od zla štiti,
neka zaklon bude vašim nejakim kćerima.
Moj Cid s mjesta gdje prebiva pozdrav šalje svima,
ostavih ga ondje zdrava u velikim bogatstvima.

El rey por su merced sueltas me vos ha
por levaros a Valencia, que avemos por heredad; 1400
si vos viesse el Cid sanas e sin mal,
todo serié alegre, que non avrié ningún pesar.-
Dixo doña Ximena: -El Criador lo mande.-

Dio tres caballeros Minaya Álbar Fáñez, 1405
enviólos a mio Cid a Valencia dó está:
-Dezid al Campeador, que Dios le curie de mal,
que su mugier e sus fijas el rey sueltas me las ha,
mientra que fuéremos por sus tierras
conducho nos mandó dar;

de aquestos quinze días, si Dios nos curiare de mal, 1410
seremos ý yo e su mugier e sus fijas que él ha
y todas las dueñas con ellas, cuantas buenas ellas han.-
Idos son los caballeros e d'ello pensarán,
remaneció en San Pero Minaya Álbar Fáñez:
Veriedes caballeros venir de todas partes, 1415
irse quiere a Valencia a mio Cid el de Bivar;
que les toviesse pro rogavan a Álbar Fáñez.
Diziendo está Minaya: -Esto feré de veluntad.-
A Minaya sessenta e cinco
caballeros acrecido.l' han
e él se tenié ciento que aduxiera d'allá; 1420
por ir con estas dueñas bueña compaña se faze.
Los quinientos marcos dio Minaya al abbat,
de los otros quinientos dezirvos he qué faze:
Minaya a doña Ximina e a sus fijas que ha
e a las otras dueñas que las sirven delant, 1425
el bueno de Minaya pensólas de adobar
de los mejores guarnimientos
que en Burgos pudo fallar,
palafrés e mulas, que non parescan mal.

Cuando estas dueñas adobadas las ha,
el bueno de Minaya pensar quiere de cavalgar; 1430
afevos Rachel e Vidas a los pies le caen:
-¡Merced, Minaya, cavallero de prestar!

- Kralj mi vas u svojem milosrđu oslobodi, 1400
 u naš posjed Valenciju da vas vodim;
 da vas sada moj Cid vidi, tako zdrave, bez nevolja,
 silno bi se radowao, kamen bi mu s srca pao.“
 A doña Jimena reče: „Nek se vrši Božja volja.“
 Tad Minaya Alvar Fáñez konjanika tri izdvoji, 1405
 pa ih šalje k mojoem Cidu u Valenciju gdje stoji:
 „Recite Campeadoru, Bog ga od zla sačuvao,
 ženu njegovu i kćeri slobodne mi kralj predao;
 dok na njegovoj smo zemlji,
 davat će nam poputbinu;
 odsada za petnaest dana, ako Bog nas od zla štiti, 1410
 ja i žena mu i kćeri tamo ćemo biti,
 i gospode što su s njima, koliko ih dobrih ima.“
 Odjezdili konjanici, o tome se brinu.
 Minaya u Svetom Petru osta i počinu.
 Da vidjeste kako k njemu dolaze sa sviju strana, 1415
 želete poći u Valenciju k mojoem Cidu iz Vivara;
 Alvara Fáñeza mole da ih uzme i povede.
 Govori Minaya: „To ću rado učiniti.“
 Šezdeset pet konjanika
 Minayi pristupi,
 a stotinu već imase što odonud njih dovede; 1420
 za put s onim gospodama dobru pratnju skupi.
 S petsto maraka Minaya opata nagradi,
 s drugih petsto kazat ću vam što uradi:
 doña Jimenu i kćeri, kojeno su s njome,
 i gospode druge štono sveudilj ih dvore, 1425
 opravit Minaya hoće, u Burgos podoše,
 po najbolje ruho
 što ga naći uzmogoše,
 te konje i mazge što ne izgledaju loše.
 Kad je ove gospe lijepo opremio,
 dobrí je Minaya pojahati htio; 1430
 kadli Rahel sa Vidasom pred noge mu pade:
 „Smilujte nam se, Minaya, viteže čestiti!

- ¡Desfechos nos ha el Cid, sabet, si no nos val!
 Soltariemos la ganancia, que nos diesse el cabdal.-
 -Yo lo veré con el Cid, si Dios me lieva allá; 1435
 por lo que avedes fecho buen cosiment ý avrá.-
 Dixo Rachel e Vidas: -¡El Criador lo mande!
 Si non, dexaremos Burgos, irlo hemos buscar.-
 Ido es para San Pero Minaya Álbar Fáñez,
 muchas yentes se le acogen, pensó de cavalgar, 1440
 grand duelo es al partir del abbat:
 -¡Sí vos vala el Criador, Minaya Álbar Fáñez!
 Por mí al Campeador las manos le besad
 aqueste monesterio no lo quiera olvidar,
 todos los días del sieglo en levarlo adelant 1445
 el Cid siempre valdrá más.-
 Respuso Minaya: -Ferlo he de veluntad.-
 Ya s'espiden e piensan de cavalgar,
 el portero con ellos que los ha de aguardar;
 por la tierra del rey mucho conducho les dan. 1450
 De San Pero fasta Medina en cinco días van,
 felos en Medina las dueñas e Álbar Fáñez.
 Dirévos de los cavalleros que levaron el mensaje:
 al ora que lo sopo mio Cid el de Bivar,
 plógol' de coraçon e tornos' a alegrar, 1455
 de la su boca conpeçó de fablar:
 -Qui buen mandadero enbía tal deve sperar!
 Tú, Muño Gustioz, e Pero Vermúez delant
 e Martín Antolínez, un burgalés leal,
 el obispo don Jerónimo, coronado de prestar, 1460
 cavalguedes con ciento
 guisados para huebos de lidiar.
 Por Santa María vós vayades passar,
 vayades a Molina que yaze más adelant,
 tiénela Avengalvón, mio amigo es de paz,
 con otros ciento cavalleros bien vos consigrá. 1465
 Id para Medina cuanto lo pudiéredes far,
 mi mugier e mis fijas con Minaya Álbar Fáñez

Ako li nam ne pomogne, znajte, Cide nas uništi!
 Kamate mu opraćamo, neka glavnicu nam dade.“

„Vidjet ću se s mojim Cidom, ako Bog me donde štiti; 1435
 za ono što učiniste dobra nagrada će biti.“

Reče Rahel sa Vidasom: „Stvoritelj vas čuo!
 Ako ne, mi ćemo za njim, ostavljamo Burgos.“

Iz Svetoga Petra Alvar Fáñez podje,
 mnogi mu se pridružili, mamuzati poče, 1440
 a opat je na rastanku tugovati stao:
 „Alvare Fáñezu, Stvoritelj vam pomogao!
 Poljubite ruke Campeadoru za me,
 da samostan ovaj nikada ne zaboravi,
 u svom srcu cijelog vijeka da ga nosi u sve dane, 1445
 pa će vazda moj Cid biti vrjedniji u slavi.“
 „Učinit ću drage volje“, Minaya uzvrati.
 Već se opraćaju, i počinju mamuzati,
 i dvornik je s njima koji se o svima brine;
 kroz kraljevu zemlju prime izobila poputbine. 1450
 Pet dana od Svetog Petra idu do Medine,
 Alvar Fáñez s gospodama u Medinu stigne.
 Sad ću vam za konjanike što poruku nose reći.
 Moj Cid, onaj iz Vivara, istog časa kad saznade,
 u srcu se od veselja radovati opet stade, 1455
 i besjeda poče iz njegovih usta teći:
 „Tko glasnika dobra šalje, nek ovakve goji nade!
 Naprijed, Muño Gustiozu, Pedro Bermúdezu, kreni,
 Martíne Antolínezu, moj Burgošanine vjerni,
 biskupe don Jerónimo, uzorito postriženi, 1460
 pojašite sa stotinom

što su za boj spremni.

Kroz Santa Mariju vama valja proći,
 da možete u Molinu, koja dalje leži, doći,
 nju mi drži Abengalbón, prijatelj u miru sa mnom,
 sa sto drugih konjanika dobro će vas otpratiti. 1465
 S njim ćete, što brže mogli, put Medine produžiti:
 ondje ćete naći moju ženu i moje kćeri,

así commo a mí dixieron, y los podredes fallar;
con grand ondra aduzídmelas delant.

E yo fincaré en Valencia, que mucho costádo.m' ha,
grand locura serié si la desenparás;
yo fincaré en Valencia, ca la tengo por heredad.–
Esto era dicho, piensan de cavalgar
e cuanto que pueden non fican de andar,
trocieron a Santa María

1470

e vinieron albergar a Fronchales
e el otro día vinieron a Molina posar.

1475

El moro Avengalvón, cuando sopo el mensaje,
saliólos recibir con grant gozo que faze:
–¡Venides los vassallos de mio amigo natural!

A mí non me pesa, sabet, mucho me plaze.–

1480

Fabló Muño Gustioz, non speró a nadi:
–Mio Cid vos saludava e mandólo recabdar
con ciento cavalleros que privádo l'acorradess;
su mugier e sus fijas en Medina están,
que vayades por ellas, adugádesgelas acá
e fata en Valencia d'ellas non vos partades.–
Dixo Avengalvón: –Ferlo he de veluntad.–
Essa noch conducho les dio grand,
a la mañana piensan de cavalgar;

1485

ciénto.l' pidieron, mas él con dozientos va.

1490

Passan las montañas, que son fieras e grandes,
passaron Mata de Toranz

de tal guisa que ningún miedo non han,
por el val de Arbuxelo piensan a deprunar.

1492b

E en Medina todo el recabdo está,
envió dos cavalleros Minaya que sopiessen la verdad,
esto non detardan ca de coraçon lo han;
el uno fincó con ellos e el otro tornó a Álbar Fáñez:
–Virtos del Campeador a nós vienen buscar,
afevos aquí Pero Vermúez delant
e Muño Gustioz, que vos quieren sin art,
e Martín Antolínez, el burgalés natural,

1495

1499b

1500

- s Alvarom Fáñezom, kako su mi rekli;
 uz veliko poštovanje dovedite njih preda me.
 Ja u Valenciji ostah, stajala me dosta,
 velika bi ludost bila napustit je bez obrane;
 u Valenciji ču ostat, baštinom će mojom postat.“ 1470
 Što rečeno učinjeno, istog časa mamuzaju,
 i koliko god su mogli putovati ne prestaju,
 kroz Santa Mariju prošli,
 u Bronchales na konak došli; 1475
 drugog dana u Medinu stigli da počinu.
 Maur Abengalbón, kad poruku primi,
 izade ih dočekati, silno im se razveseli:
 „O vazali moga dobrog prijatelja, dođoste li?
 Ne pada mi teško, znajte, ugodu mi čini.“ 1480
 Ništa ne čekaše Muño Gustioz, nego veli:
 „Pozdravlja vas Cid i reče da se pobrinete
 te mu žurno sa stotinu konjanika pomognete;
 žena njegova i kćeri sad su u Medini,
 po njih da odete, i amo ih dovedete,
 i da sve do Valencije od njih se ne rastajete.“ 1485
 Reče Abengalbón: „Ja ču drage volje poći.“
 Velikom ih poputbinom opskrbi te noći,
 a ujutro pojahaše smjesta;
 stotinu ga upitali, a on ide s dvjesta. 1490
 Prelaze planine, velike i divlje,
 i prijeđoše Campo Taranz mnogo življe,
 nikakva ih strava nije obuzela; 1492b
 zatim počnu silaziti niz dolinu Arbujuela.
 Zabrinutost vlada kod Minaye u Medini;
 dva konjika šalje, da sve dozna po istini,
 a na srcu to je njima, pa vrijeme ne gube; 1495
 jedan ostade s ovima, drugi se k Minayi vrati:
 „Campeadorova vojska dolazi nas poiskati;
 evo tu je Pedro Bermúdez, koji naprijed hodi,
 i Muño Gustioz, oba vas bez himbe ljube,
 i još Martín Antolínez što u Burgosu se rodi, 1499b
 1500

e el obispo don Jerónimo, coranado leal,
e el alcayaz Avengalvón con sus fuerças que trae
por sabor de mio Cid de grand ondra-l' dar;
todos vienen en uno, agora llegarán.—

Essora dixo Minaya: —¡Vaimos cavalgar!— 1505

Esso fue apriessa fecho, que no-s' quieren detardar,
bien salieron den ciento que non parecen mal,
en buenos caballos a cuberturas de cendales
e a petrales e a cascaveles;

e escudos a los cuellos traen
e en las manos lanças que pendones traen, 1510
que sopiessen los otros

de qué seso era Álbar Fáñez
o cuémo saliera de Castiella

con estas dueñas que trae.

Los que ivan mesurando e llegando delant
luego toman armas e tómanse a deportar,
por cerca de Salón tan grandes gozos van.

1515

Dón llegan los otros, a Minaya se van homillar;
cuando llegó Avengalvón, dont a ojo lo ha,
sonrisándose de la boca ívalo a abraçar,
en el ombro lo saluda ca tal es su usaje:

—¡Tan buen día convusco, Minaya Álbar Fáñez! 1520

Traedes estas dueñas por ó valdremos más,
mugier del Cid lidiador e sus fijas naturales;
ondrarvos hemos todos, ca tal es la su auze,
maguer que mal le queramos, non ge lo podremos fer,
en paz o en guerra de lo nuestro abrá, 1525

¡múcho-l' tengo por torpe

qui non conosce la verdad!—

Sonrisós' de la boca Minaya Álbar Fáñez.

—¡Ya Avengalvón, amígo-l' sodes sin falla!
Si Dios me llegare al Cid e lo vea con el alma,

i biskup don Jerónimo, postrženik odan,
i *alcaide* Abengalbón, koji svoje snage vodi
da veliku čast i ljubav mojem Cidu oda;
svi dolaze skupa, tek što ne stigoše.“

Tad Minaya reče: „Idemo mi pojahati!“

1505

To je žurno učinjeno, jer ne žele oklijevati,
stotina ih otud krene, i ne izgledaju loše:
na konjima dobrim sa svilenim pokrovima,
s pršnjacima i praporima,

o vratu sa štitovima,
u rukama nose kopinja s plamencima;

1510

oprezan je Alvar Fáñez,

da bi drugi mogli znati
kako podje iz Kastilje

s tim gospama koje prati.

Oni što su brže išli i najprije došli,
smjesta uzimaju oružje, počinju se nadmetati,
tako kraj Jalóna velika se digla graja.

1515

Čim dodoše drugi, Minayi se klanjat pošli;
kada dode Abengalbón, kad ga okom spazi,
usta mu se smiješe, zagrliti ga dolazi,
u rame ga ljubi jer je takva običaja:

„Dobar dan vam bio, štovani Minaya!

1520

Vi vodite ove gospe, da nas drugi više cijene,
ženu Cida borca i s njom kćeri mu rođene;
svi ćemo vas častit, takva mu je zvijezda,
premda njemu zlo željeli, ne bismo mu ga nanijeli,
uz a nj smo u miru i kad u rat krene;

zbilja ludim onog sudim

1525

tko istinu ne zna!“

Nasmiješe se usta Alvara Fáñeza:

„Hej, Abengalbóne, prijatelj ste, zpora nema!
Odvede li Bog me k Cidu, pa ga s dušom još zatečem,

d'esto que avedes fecho vós non perderedes nada.
 Vayamos posar, ca la cena es adobada.—

Dixo Avengalvón: —Plazme d'esta presentaja!
 Antes d'este tercer día vos la daré doblada.—

Entraron en Medina, sirvíalos Minaya,
 todos fueron alegres del cervicio que tomaran,
 el portero del rey quitarlo mandava;
 ondrado es mio Cid en Valencia do estava
 de tan grand conducho commo en Medína-l' sacaran;
 el rey lo pagó todo e quito se va Minaya.

Passada es la noche, venida es la mañana,
 oída es la missa e luego cavalgavan.
 salieron de Medina e Salón passavan.

Arbuxuelo arriba privado aguijavan,
 el campo de Torancio luégo-l' atravessavan,
 vinieron a Molina, la que Avengalvón mandava.
 El obispo don Jerónimo, buen cristiano sin falla,
 las noches e los días las dueñas aguarda,
 e buen cavallo en diestro que va ante sus armas;
 entre él e Álbar Fáñez ivan a una compaña.

Entrados son a Molina, buena e rica casa;
 el moro Avengalvón bien los sirvié sin falla,
 de cuanto que quisieron non ovieron falla,
 aun las ferraduras quitárgelas mandava.

¡A Minaya e a las dueñas Dios, cómmodo las ondrava!
 Otro día mañana luego cavalgavan,
 fata en Valencia sirvíalos sin falla,
 lo so despendié el moro, que d'ellos non tomava nada.
 Con estas alegrías e nuevas tan ondradas,
 aprés son de Valencia, a tres lleguas contadas.

A mio Cid, el que en buen ora nasco,
dentro a Valencia liévanle el mandado.
Alegre fue mio Cid, que nuncua más nin tanto,

- za to što ste učinili ne ćete pretrpjeti štete. 1530
 Idemo otpočinuti, večera se spremaj.“
 „Ugodan je ovaj doček“, Abengalbón reče.
 „Do isteka trećeg dana dvostruko ću vama dati.“
 Pa uđoše u Medinu gdje Minaya goste služi.
 Svi su zadovoljni dvorbom koja im se pruži; 1535
 kraljev dvornik zapovjedi da se trošak plati.
 Čast je mojem Cidu u Valenciji gdje staja
 što dobiše u Medini takvu poputbinu;
 i sve to na račun kralja, ode slobodan Minaya.
 Noćca minu, vedro jutro sinu; 1540
 čim su misu poslušali, smjesta pojahali.
 Izadoše iz Medine i prijeđoše Jalón,
 uz dolinu Arbujuela žurno mamuzaju,
 potom Campo Taranz hitro presijecaju,
 i stigoše do Moline gdje upravlja Abengalbón. 1545
 A biskup don Jerónimo, dobar kršćanine,
 sve noći i dane za gospe se brine,
 dobar bojni konjic s oružjem mu naprijed stupa;
 on i Alvar Fáñez naporedo jašu skupa.
 I stigoše do Moline, bogata i dobra grada; 1550
 Maur Abengalbón udvoran je stalno,
 koliko god ištu, ničeg nije uzmanjkalo,
 čak naredi da im budu i potkove na dar.
 Bože, što je gospe i Minayu počastio!
 Ujutro su drugog dana smjesta pošli; 1555
 sve do Valencije na uslugu njima bio,
 ništa od njih ne uzima, Maur svoje troši.
 S takvim zadovoljstvom, s tako časnim novostima,
 već su blizu Valencije, tri su milje još pred njima.

Mojem Cidu, onom što u sretan čas se rodi, 1560
 u grad Valenciju poruku donijeli.
 Nikad se moj Cide toliko ne razveseli,

ca de lo que más amava ya.l' viene el mandado.
 Dozientos cavalleros mandó exir privado,
 que reciban a Minaya e a las dueñas fijasdalgo.
 Él sedié en Valencia curiendo e guardando,
 ca bien sabe que Álbar Fáñez trahe todo recabdo.

1565

86

Afevos todos aquestos reciben a Minaya
 e a las dueñas e a las niñas e a las otras conpañas.

Mandó mio Cid a los que ha en su casa
 que guardassen el alcázar e las otras torres altas
 e todas las puertas e las exidas e las entradas,
 e aduxiéssenle a Bavieca (poco avié que.l' ganara,
 aún non sabié mio Cid,

1570

el que en buen ora cinxo espada,
 si serié corredor o si abrié buena parada).

1575

A la puerta de Valencia, do fuese en so salvo,
 delante su mugier e sus fijas

querié tener las armas.

Recebidas las dueñas a una grant ondrança,
 el obispo don Jerónimo adelant se entrava,
 ý dexava el cavallo, pora la capiella adeliñava.

1580

Con cuantos que él puede

que con oras se acordaran,
 sobreelliças vestidas e con cruces de plata,
 recibir salién las dueñas e al bueno de Minaya.

El que en buen ora nasco non lo detardava,
 vistiós' el sobregonel, luenga trae la barba;
 ensiéllanle a Bavieca, cuberturas le echavan,
 mio Cid salió sobr'él e armas de fuste tomava.

1587

Por nombre el cavallo Bavieca cavalga,
 hizo una corrida, jésta fue tan estraña!

1589

Cuando ovo corrido todos se maravillavan,
 d'és día se preció Bavieca

1588

en cuant grant fue España.

1590

jer mu vijesti najaviše što najviše njemu godi.
 Dvjesta konjanika žurno posla da pohite,
 da Minaju dočekaju i gospođe plemenite.
 Osta on u Valenciji da pazi i bdije,
 dobro zna da Alvar Fáñez sve obavlja najpomnije.

1565

86

Eto sviju što Minayu ondje dočekaju,
 i gospe i djevojčice i sve što se s njima druže.
 Cid naredi svima koji mu u kući služe
 da na visok kaštel i ostale kule paze,
 na sva vrata i izlaze i ulaze,
 i Babiecu da dovedu; nedavno ga zarobio,
 moj Cid nije znao,
 još ga ne iskuša,
 je li dobar trkač ili krotko uzdu sluša.
 Na vratima Valencije, na sigurnom gdje je bio,
 pred ženom se i kćerima
 s oružjem pokazat htio.

1570

Kada s mnogim počastima gospe dočekaše,
 prvi biskup Jerónimo uniđe, pred svima,
 do kapele uputi se, pošto s konja sjaše.
 On s onima kojino se
 na časove zbraše,
 u halje zaodjenuti, sa srebrenim križevima,
 krenu gospama u susret i dobrom Minayi.
 Onaj što se sretan rodi nimalo ne kasni,
 tuniku je odjenuo, duga brada njega krasí;
 Babiecu mu osedlaju, na nj pokrovac metnu,
 usjede moj Cide, oružje od drva stegnu.
 Konj po imenu Babieca tada se napregnu,
 nadade se u jurnjavu, silnu, izvanrednu!
 Kad je trku završio, svi ostanu zadivljeni,
 od tog dana sva Španjolska
 Babiecu cijeni.

1580

1587

1585

1589

1588

1590

En cabo del cosso mio Cid descavalgava,
adeliñó a su mugier e a sus fijas amas;
cuando lo vio doña Ximena, a pies se le echava:
-¡Merced, Campeador,

en buen ora cinxiestes espada,

1595

sacada me avedes de muchas vergüenças malas!

Afeme aquí, señor, yo e vuestras fijas amas,
con Dios e conusco buenas son e criadas.-

A la madre e a las fijas bien las abraçava,
del gozo que avién de los sos ojos lloravan.

1600

Todas las sus mesnadas

en grant deleite estavan,

armas tenién e tablados quebrantavan.

Oíd lo que dixo el que en buen ora cinxo espada:

-Vós, mugier querida e ondrada,
e amas mis fijas, mi coraçon e mi alma,

1605

entrad comigo en Valencia la casa,

en esta heredad que vos yo he ganada.-

Madre e fijas las manos le besavan,
a tan grand ondra ellas a Valencia entravan.

87

Adeliñó mio Cid con ellas al alcácer,
allá las subié en el más alto logar.

1610

Ojos vellidos catan a todas partes,
miran Valencia, cómmodo yaze la cibdad,

e del otra parte a ojo han el mar,

miran la huerta, espessa es e grand.

1615

alçan las manos por a Dios rogar

d'esta ganancia, cómmodo es buena e grand.

Mio Cid e sus compañas tan a grand sabor están.

El ivierno es exido, que el março quiere entrar.

Dezirvos quiero nuevas de allent partes del mar,
de aquel rey Yúcef que en Marruecos está.

1620

Na kraju te jezde moj Cid sjaha istog časa,
k svojoj ženi i kćerima obadvjema kroči;
ugleda ga doña Jimena, pa na noge skoči:
"Milost, Campeadore,

koji mač u dobar čas pripasa,

1595

iz mnogih sramota hudih izbaviste mene!

Tu sam, gospodaru, ja i obje kćeri vaše,
s Bogom su i s vama dobro odgojene."

I majku i kćeri čvrsto grli oko pasa;
od radoći što ih prože iz očiju zaplakaše.

1600

Veoma su zadovoljne

sve njegove čete;

igraju se ratne igre, razbijaju mete.

Počujte što reče onaj koji mač u dobar čas pripasa:

„Vi, ljubljena ženo, čašćena i časna,
i obje mi kćeri, srce i duša grudi mojih,
sa mnom u grad Valenciju uniđite, molim,
u baštinu ovu, za vas je osvojih.“

1605

I majka i kćeri ruke su mu poljubile,
ter uz silnu počast u Valenciju ulazile.

87

Uputi se tad moj Cide, do kaštela s njima ide,
ondje ih odvede na najviše mjesto gore.

1610

Lijepe oči razgledaju na sve strane,
promatraju Valenciju, predjele joj vide,
s druge strane na vidiku more,
promatraju i nasade, guste i prostrane;
dižu ruke da se Bogu mole
za dobitak što je i dobar i golem.

1615

Moj Cid i družice raduju se silno skupa.
Zima je već prošla, ožujak nastupa.
O vijestima onkraj mora reći ču vam sada,
o Jusufu kralju što Marokom vlada.

1620

88

Pésol' al rey de Marruecos de mio Cid don Rodrigo:
 -Que en mis heredades fuertemientre es metido
 e él non ge lo gradece sinon a Jesucristo.-
 Aquel rey de Marruecos ajuntava sus virtos, 1625
 con cincuaenta vezes mill de armas
 todos fueron conplidos,
 entraron sobre mar, en las barcas son metidos,
 van buscar a Valencia, a mio Cid don Rodrigo;
 arribado an las naves, fuera eran exidos.

89

Llegaron a Valencia, la que mio Cid ha conquista, 1630
 fincaron las tiendas e posan, las yentes descreídas.
 Estas nuevas a mio Cid eran venidas.

90

-¡Grado al Criador e al Padre espiritual,
 todo el bien que yo he todo lo tengo delant!
 Con afán gané a Valencia e hela por heredad,
 a menos de muert no la puedo dexar. 1635
 ¡Grado al Criador e a Santa María madre,
 mis fijas e mi mugier, que las tengo acá!
 Venido m'es delicio de tierras d'allent mar,
 entraré en las armas, non lo podré dexar;
 mis fijas e mi mugier ver me an lidiar,
 en estas tierras agenes

verán las moradas cómmo se fazen,
 afarto verán por los ojos cómmo se gana el pan.-
 Su mugier e sus fijas subiólas al alcácer,
 alçavan los ojos, tiendas vieron fincar: 1645
 -¿Qu'e:s esto, Cid? ¡sí el Criador vos salve?-
 -¡Ya mugier ondrada, non ayades pesar!
 Riqueza es que nos acrece maravillosa e grand;

88

Krivo kralju od Maroka na mog Cida don Rodriga:
„Što mi zemlje i posjede tvrdo zaposjede;
ugodi svom Isukrstu, za drugo mu nije briga.“
Taj kralj od Maroka kupi vojsku svoju, 1625
pedeset tisuća
vojnika na broju;
ukrca ih sve na lađe, na pučinu zađe,
da potraži Valenciju, da mog Cida nađe;
brodovi su već pristali, s njih se oni iskrcali.

89

Stigoše do Valencije, moga Cida stečevine; 1630
šatore su podignuli, nevjernici počinuli.
Takvi su se glasi sve do moga Cida čuli.

90

„Stvoritelju hvala, i duhovnom Ocu Bogu,
vidim da sve moje dobro tu preda mnom stoji!
Sad baštinim Valenciju, s trudom je osvojih,
ako smrt nas ne rastavi, napustit je ja ne mogu.
Stvoritelju hvala, i Mariji Majci hvala,
moja žena sa kćerima preda me je stala!
Stigla mi je kušnja iz zemalja onkraj mora,
još oružje ne ostavljam, pasati se mora; 1640
s kćerima će moja žena vidjeti me gdje vojujem,
vidjet će u tuđoj zemlji

kako živim i samujem,
dosita će vidjet kako kruh svoj zarađujem.“
Sa kćerima i sa ženom do kaštela ide;
dignu oni pogled i šatore razapete vide: 1645
„Stvoritelj vas pomogao, što je ono, Cide?“
„Ah, čašćena ljube, nemojte se snebivati!
Bogatstvo će naše čudesno i slavno rasti;

ha poco que viniestes, presend vos quieren dar,
por casar son vuestras fijas, adúzenvos axuvar.-
-A vós grado, Cid, e al Padre spiritual.-
-Mugier, sed en este palacio

1650

e si quisiéredes, en el alcácer;
non ayades pavor porque me veades lidiar:
con la merced de Dios e de Santa María madre,
crécem' el coraçón porque estades delant.
¡Con Dios aquesta lid yo la he de arrancar!-

1655

91

Fincadas son las tiendas e parecen los alvores,
a una grand priessa tañién los atamores.
Alegrávas' mio Cid e dixo: -¡Tan buen día es oy!-
Miedo ha su mugier e quiére'l

quebrar el coraçón,

1660

assí fazié a las dueñas e a sus fijas amas a dos,
del día que nasquieran non vieran tal tremor.
Prísos' a la barba el buen Cid Campeador:
-Non ayades miedo, ca todo es vuestra pro.
Antes d'estos quinze días, si ploguiere al Criador,
[.....] aquellos atamores
a vós los pondrán delant e veredes cuáles son,
desí an a ser del obispo don Jerónimo.
colgarlos han en Santa María, madre del Criador.-
Vocación es que hizo el Cid Campeador.
Alegres son las dueñas, perdiendo van el pavor.
Los moros de Marruecos cavalgan a vigor,
por las huertas adentro entran sines pavor.

1665

1666b

1670

92

Violo el atalaya e tanxo el esquila,
prestas son las mesnadas de las yentes cristianas,
adóbanse de coraçón e dan salto de la villa;
do-s' fallan con los moros cometiénlos tan aína,

1675

tek što ste mi došle, dar vam želim dati,
kćeri su vam za udaju, i miraz će sad imati.“
„Ocu duhovnom i vama, Cide, zahvalujem!“
„Na volju vam, u kaštelu,

1650

ili stojte u palači;
nemajte mi straha, ljube, kada podem vojevati.
Ako mi se Bog smiluje i Marija Sveta Mati,
zato što ste sa mnom, u srcu ču biti jači;
uz Božju ču pomoć u tom boju likovati.“

1655

91

Šatori su razapeti, zora zabjeljuje,
u velikoj žurbi bubenjevi zabruje.
Moj se Cid veseli: „Dobar dan je danas!“ veli.
Strah njegova žena čuti,

srce će joj prepuknuti, 1660
i gospođe uplašene, i kćeri joj obadvije,
od rođenja takva jeza morila ih nije.
Dobri Cid se Campeador za bradu uhvati:
„Sve je to u vašu korist, nemojte mi strahovati.
Prije petnaest dana, s voljom Stvoritelja, 1665
[.....] ti bubenjevi što se tresu
pred vas će se položiti da vidite kakvi jesu;
poslije toga zapadaju biskupa don Jerónima,
da vise u Svetoj Mariji, Majci Stvoritelja.“
Takav zavjet Cid Campeador učini pred njima.
Već se gospe obraduju, i strah njihovjenja.
A Mauri iz Maroka pojahali plahovito,
u nasade provalili, jure silovito.

1666b

1670

92

Ugleda ih stražar i kucne u zvono,
spremna je dojedna četa kršćanskoga svijeta,
hrabrošću se zaogrču, izlete iz grada;
s Maurima gdje s skobe napadnu ih bodro,

1675

sácanlos de las huertas mucho a fea guisa,
quinientos mataron d'ellos complidos en és día.

93

Bien fata las tiendas dura aqueste alcaz,
mucho avién fecho, piensan de tornar;
Álbar Salvadórez preso fincó allá. 1680

Tornados son a mio Cid los que comién so pan,
él se lo vio con los ojos, cuéntangelo delant;
alegre es mio Cid por quanto fecho han:

-¡Oídme, caballeros, non rastará por ál:
oy es día bueno e mejor será cras! 1685

Por la mañana prieta todos armados seades,
el obispo don Jerónimo soltura nos dará,
dezirnos ha la missa e pensad de cavalgar. 1688

Irllos hemos ferir en aquel dia de cras
en el nombre del Criador e del apóstol Santi Yagüe. 1690b

¡Más vale que nós los vezcamos,

que ellos cojan el pan!–

Essora dixieron todos: –¡D'amor e de voluntad!–

Fablava Minaya, non lo quiso detardar:
-Pues esso queredes, Cid, a mí mandedes ál:
dadme ciento e treinta cavalleros para huebos de lidiar,
cuando yós los fuéredes ferir 1695

cuando vos los fuerdes ferm,
entraré yo del otra part;

o de amas o del una
Dios nos valdrá.-
Essora dijo el Cid:
-De buena voluntad -

94

És dia es salido e la noch es entrada,
no-s' detardan de adobasse
essas yentes cristianas. 1700

A los mediados gallos, antes de la mañana,
el obispo don Jerónimo la missa les cantava;
la missa dicha, grant sultura les dava:

na ružan ih način istjeraju iz nasada,
ubili ih pet stotina do skončanja dana.

93

Za njima se do šatora dali u najezdu,
dosta toga učinili, unatrage gredu; 1680
Alvar Salvadórez ondje zarobljenik osta.
Vratili se k Cidu oni što kruh njegov jedu,
očima ih svojim vidje, a oni u priče duge;
moj se Cid veseli, jer učinili su dosta:
„Počujte me, vitezovi, nema nama druge; 1685
dobar dan je danas bio, sutra bit će jošte bolje!
Budite mi pod oružjem kad zarudi zora rana,
biskup će nam Jerónimo odrješenje dati, 1689
i pošto nam misu rekne, spremni ćete pojahati. 1688
Na njih ćemo udariti tijekom sutrašnjega dana, 1690
rad imena Stvoritelja i apostola Santiaga. 1690b
Bolje da ih pobijedimo,
nego kruh da otmu nama!“
Svi rekoše tada: „Od ljubavi i od volje!“
Prozbori Minaya, nije htio oklijevati:
„To ištete od njih, Cide, meni pak zapovijedajte: 1695
sto trideset konjanika za borbu mi dajte,
pa kada ih napadnete,
ja ću s druge strane stati;
s jedne ili s obje, Bog će nam valjati.“
Moj Cid na to reče: „Drage volje.“

94

Dan je istekao, noća poodmiče,
kršćani se pripremaju, 1700
okasnili nisu.
O pijevcima drugim, jutro još ne sviće,
biskup im don Jerónimo zapjeva misu;
završila misa, odrješenje njima dade:

—El que aquí muriere lidiando de cara,
préndol' yo los pecados e Dios le abrá el alma.
A vós, Cid don Rodrigo,

1705

en buen ora cinxiestes espada,
yo vos canté la missa por aquesta mañana;
pídobos una dona e séam' presentada:
las feridas primeras que las aya yo otorgadas.—
Dixo el Campeador: —Des aquí vos sean mandadas.—

1710

95

Por las torres de Valencia salidos son todos armados,
mio Cid a los sos vassallos tan bien los acordando;
dexan a las puertas omnes de grant recabdo.
Dio salto mio Cid en Bavieca el so cavallo,
de todas guarnizones muy bien es adobado.
La seña sacan fuera, de Valencia dieron salto,
cuatro mill menos treínta con mio Cid van a cabo,
a los cincuenta mill vanlos ferir de grado;
Álvar Álvarez e Álbar Fáñez

1715

entráronles del otro cabo.

1719-20

Plogo al Criador e ovieron de arrancarlos.
Mio Cid empleó la lança, al espada metió mano,
atantos mata de moros que non fueron contados,
por el cobdo ayuso la sangre destellando.

1725

Al rey Yúcef tres colpes le ovo dados,
saliós'le de so'l espada ca mucho l'andido el cavallo,
metiós'le en Gujera, un castiello palaciano.
Mio Cid el de Bivar fasta allí llegó en alcanço
con otros que l' consiguen de sus buenos vassallos.

Desd' allí se tornó el que en buen ora nasco,
mucho era alegre de lo que han caçado;
allí preció a Bavieca de la cabeza fasta a cabo.
Toda esta ganancia en su mano ha rastado.

1730

Los cincuenta mill por cuenta fueron notados,
non escaparon más de ciento e cuatro.

1735

„Tko pogine ovdje boreći se licem u lice,
ja mu grijeha preuzimam, a dušu mu Bog imade.
A vi, Cide don Rodrigo,

1705

koji mač u dobar čas pasaste,
za vas pjevah misu današnje zornice;
od vas na dar ištem da mi bude udijeljeno:
prve udarce da zadam neka mi je dopušteno.“
Reče Campeador: „Odmah vam je odobreno.“

1710

95

Svi izlaze pod oružjem iz tvrdaljā Valencije,
moj je Cid vazale dobro svjetovao prije;
ljude s velikim iskustvom postave na vrata.
Zaskoči se Campeador na Babiecu svoga hata,
oprema na njemu uredna u svemu.
Valenciju napuštaju, barjak razvijaju,
četiri tisuće manje trideset uz bok Cidu koračaju,
na pedeset njih tisućā hrlo udaraju;

Alvar Álvarez i Alvar Fáñez

1715

navale na drugom kraju.

1719-20

Svidjelo se Stvoritelju da ih tu potuku.
Moj Cid koplje rabi, na mač meće ruku,
Maura toliko ubi da im broja nema,
niz njegov se lakat curkom krvca slijeva.

Tri udarca teška kralj Jusuf zadobi,
umaknu od mača jer mu konjic hitro hodi,
u moćni se tvrdalj u Culleri skloni.
Moj Cid iz Vivara dotamo ga goni
s ostalima što ga slijede od vazala dobrih.

1725

Otamo se vraća onaj što u sretan čas se rodi,
sav radostan što se plijena dokopao lijepa;
ondje ocijeni Babiecu od glave do repa.
Cijeli mu se taj dobitak u rukama sabra.
Pedeset tisuća ljudi računajuć nabrojše,
njih od stotinu i četiri ne pobježe više.

1730

1735

Mesnadas de mio Cid robado han el campo.
 entre oro e plata fallaron tres mill marcos,
 las otras ganancias non avía recabdo.
 Alegre era mio Cid e todos sos vasallos,
 que Dios les ovo merced que vencieron el campo. 1740
 Cuando al rey de Marruecos assí lo an arrancado,
 dexó a Álbar Fáñez por saber todo recabdo;
 con ciento cavalleros a Valencia es entrado,
 fronzida trae la cara, que era desarmado;
 assí entró sobre Bavieca, el espada en la mano. 1745
 Recibiénlo las dueñas que lo están esperando:
 mio Cid fincó ant'ellas, tovo la rienda al cavallo:
 –A vós me omillo, dueñas, grant prez vos he gañado;
 vós teniendo Valencia e yo vencí el campo.
 Esto Dios se lo quiso con todos los sos santos, 1750
 cuando en vuestra venida tal ganancia nos an dado.
 ¿Vedes el espada sangrienta e sudiento el cavallo?
 Con tal cum esto se vencen moros del campo.
 Rogad al Criador que vos biva algúnt año,
 entraredes en prez e besarán vuestras manos.— 1755
 Esto dixo mio Cid diciendo del cavallo.
 Cuando l'vieron de pie que era descavalgado,
 las dueñas e las fijas e la mugier, que vale algo,
 delant el Campeador los inojos fincaron:
 –¡Somos en vuestra merced e bivades muchos años!— 1760
 En buelta con él entraron al palacio
 e ivan posar con él en unos preciosos escaños:
 –Ya, mugier daña Ximena, ¿no·m' lo aviedes rogado?
 Estas dueñas que aduxiestes,
 que vos sirven tanto,
 quierólas casar con de questigos mios vassallos; 1765
 a cada una d'ellas doles dozientos marcos,
 que lo sepan en Castiella, a quién sirvieron tanto.
 Lo de vuestras fijas venirse ha más por espacio.—
 Levantáronse todas e besáronle las manos.
 Grant fue el alegría que fue por el palacio;

1770

1745

1750

1755

1760

1765

Bojišnicu poharala moga Cida družba hrabra,
što zlata što srebra, našli do tri tisuće maraka,
i drugoga plijena, ni broja mu nisu znali.

Radostan je moj Cid bio i njegovi svi vazali,
što im Bog se smilovao ter su u boju nadjačali.

1740

Kad su kralju od Maroka takav nanijeli gubitak,
prepusti on Alvaru Fáñezu da prebroji sav dobitak;
sa stotinu konjanika u Valenciju već stiže,
zatiljnik mu nabran, jer kacigu s glave diže;
te s mačem u ruci uđe, na Babieci jaše.

1745

Primile ga gospe kojeno ga dočekaše;
Cid pritegnu konju uzdu i pred njima stade:
„Klanjam vam se, gospe, golema vas čast zapade;
vi držaste Valenciju dok pobijedih ja u boju.

Ovo Stvoritelj sa svojim svim svetima hotijaše,
kad o vašem dolasku nam plijen ovakav dašē.

1750

Vidite li mač krvavi i konja u znoju?

Ovako se pobijeđuju Mauri na bojnom polju.

Molite se Bogu da vas godinu pozivi koju,
častit će vas uvelike i ljubit će ruke vaše.“

1755

Silazeći s konja moj Cid tako reče.

Na nogama kad ga zreše, jer sjahao bješe,
gospođe i kćeri, i čašćena žena,

pred Campeadorom prignuše koljena:

„Vama smo na milost, poživjeli mnogo ljeta!“

1760

Na povratku u palaču s njim uđoše skupa,
da bi s njime sjele do bogatih idu klupa.

„Ah, doña Jimena, ljube, to li preklinjaste mene?

Ove gospe dovedoste,

služile vas dugo vjerne;

za svoje vazale želim ih udati,

1765

svakoj od njih dvjesta maraka ču dati,

da se znade u Kastilji koga služahu toliko.

A za vaše kćeri jošte vremena se ište.“

Ustale sve one i ruke mu poljubiše.

Nastalo je u palači veselje veliko;

1770

commo lo dixo el Cid, assí lo han acabado.
 Minaya Álbar Fáñez fuera era en el campo
 con todas estas yentes escriviendo e contando.
 Entre tiendas e armas e vestidos preciados,
 tanto fallan d'esto que es mucho sobejano.
 Quiérovos dezir lo que es más granado:
 non pudieron ellos saber la cuenta

1775

de todos los cavallos

que andan ariados e non ha qui tomallos;
 los moros de las tierras ganado se an ý algo.
 Maguer de todo esto, al Campeador contado
 de los buenos e otorgados cayérонle

1780

mill e quinientos cavallos;
 cuando a mio Cid cayeron tantos,
 los otros bien pueden fincar pagados.

1782b

¡Tanta tienda preciada e tanto tendal obrado
 que ha ganado mio Cid con todos sus vassallos!
 La tienda del rey de Marruecos,

que de las otras es cabo,
 dos tendales la sufren con oro son labrados;
 mandó mio Cid Ruy Díaz que en buen hora nasco,
 que fita soviesse la tienda

1785

–Tal tienda commo ésta,

que de Marruecos ha passado,
 enbiarla quiero a Alfonso el castellano,—
 que croviesse sos nuevas de mio Cid, que avié algo.
 Con aquestas riquezas tantas

1790

a Valencia son entrados.
 El obispo don Jerónimo, caboso coronado,
 cuando es farto de lidiar con amas las sus manos,
 non tiene en cuenta los moros que ha matados.
 Lo que cayé a él mucho era sobejano;
 mio Cid don Rodrigo, el que en buen ora nasco,
 de toda la su quinta el diezmo l'ha mandado.

1795

kako moj Cid reče, tako izvršiše.

A Minaya Alvar Fáñez bješe vani na bojištu,
s ljudima je svojim svima što broje i pišu.

Što šatora što oružja što skupe odjeće,
nađoše toliko toga da svega preteče.

A želim vam reći znamenitost ponajvišu:
konjima ni broja

1775

ne mogahu znati,
tumaraju svuda, nema tko ih zauzdati;
za Maure po selima tu nešto imade.

Uza sve to dobrih konja, Campeador scijeni,
tisuću i petsto njemu

1780

na dijelu pripade.

Kad moj Cide toliko ih prima,
i drugi se mogu smatrati plaćenima.

1782b

A šatora skupocjenih i kolaca rezbarenih
koliko moj Cid osvoji sa svim svojim vazalima!
Šator kralja od Maroka,

što se krili nad drugima,
dva ga kolca podupiru, i zlatom su optočeni;
naredi moj Cid Ruy Díaz, što u sretan čas se rodi,
da razapet šator stoji,

da se odande ne diže:

„Taj i takav šator,
koji iz Maroka stiže,

hoću da ga šalju Alfonsu, kastiljskom kralju,
da vjeruje vijesti o drugom što Cid zarobi.“

1790

S tim bogatstvima tolikim

u Valenciju dohodi.

Biskup Jerónimo, postriženik bodri,
dokle obje svoje ruke zasiti u borbi,
ne zna broja Maurima koje pobi.

1795

Njemu je na pretek bilo onoga što dobi;
moj Cid don Rodrigo, što u sretan čas se rodi,
od svoje petine desetinom biskupu ugodi.

96

Alegres son por Valencia las yentes cristianas,
¡tantos avién de averes, de cavallos e de armas!
Alegre es doña Ximena e sus fijas amas
e todas las otras dueñas que-s' tienen por casadas.
El bueno de mio Cid non lo tardó por nada:
-¿Dó sodes, caboso? ¡Venid acá, Minaya!
De lo que a vós cayó vós non gradecedes nada;
d'esta mi quinta (dígovos sin falla)
prended lo que quisiéredes, lo otro remanga;
e cras a la mañana irvos hedes sin falla
con cavallos d'esta quinta que yo he ganada,
con siellas e con frenos e con señas espadas;
por amor de mi mugier e de mis fijas amas,
porque assí las enbió dond' ellas son pagadas,
estos dozientos cavallos irán en presentajas,
que non diga mal el rey Alfonso

del que Valencia manda.—

Mandó a Pero Vermúez que fuesse con Minaya.

1815

Otro día mañana privado cavalgavan
e dozientos omnes lievan en su compaña,
con saludes del Cid, que las manos le besava,
d'esta lid que ha arrancada
dozientos cavallos le enbiava en presentaja:
-E servirlo he siempre mientra que ovisse el alma.—

1819b

1820

97

Salidos son de Valencia e piensan de andar,
tales ganancias traen que son a aguardar.
Andan los días e las noches, que vagar non se dan,
e passada han la sierra que las otras tierras parte.
Por el rey don Alfonso tómanse a preguntar.

1825

96

Po gradu se Valenciji kršćani vesele,
dok tolike konje i oružje dijele!

1800

Vesela je doña Jimena i njezine kćeri dvije
i sve druge gospe što su spremne za udaju.
Dobri Cid ne kasni, doziva Minayu:

„Gdje li ste, junače? Ovamo dođite!

Od onoga što vam spada ništa ne dobiste;
kažem vam bez pogovora, od moje petine
uzimajte što želite, a ostalo ostavite;
jer ujutro sutra bez odgode odlazite
s konjima od te petine što zapade mene,
s mačevima i sedlima i uzdama što ih kite;
zarad mojih dviju kćeri i ljubavi moje žene,
zato što ih amo posla gdje je svaka zadovoljna,
otići će njemu na dar ovih dvjesta konja,
da vladara Valencije

1805

kralj Alfonso ne pokudi.“

Da s Minayom bude, Bermúdezu on naredi.

1815

Rano jutrom pojezdili drugog dana što uslijedi,
odabrali kao pratnju dvjesta ljudi,
noseć pozdrave od Cida koji kralju ruke ljubi,
te njemu iz bitke u kojoj pobijedi
dvjesta konja na dar šalje:

1819b

„I dok je u meni duše, vazda ću ga služit dalje.“

1820

97

Izašli iz Valencije i smjesta polaze,
toliki dobitak nose da na nj budno paze.
I danima i noćima bez počinka gaze,
već su prešli gore koje druge zemlje dijele.
O kralju Alfonsu raspitat se žele.

1825

98

Passando van las tierras e los montes e las aguas,
 llegan a Valladolid, do el rey Alfonso estava.
 Enviávanle mandado Pero Vermúez e Minaya
 que mandasse recibir a esta conpañía:
 mio Cid el de Valencia enbía su presentaja.

1830

99

Alegre fue el rey, non viestes atanto,
 mandó cavalgar apriessa todos sos fijosdalgo,
 ý en los primeros el rey fuera dio salto,
 a ver estos mensajes del que en buen ora nasco.
 Los ifantes de Carrión, sabet, ý s'acertaron,
 e el conde don García, so enemigo malo.
 A los unos plaze e a los otros va pesando.
 A ojo los avién los del que en buen ora nasco,
 cuédanse que es almofalla

ca non vienen con mandado;

el rey don Alfonso séise santiguando.

1840

Minaya e Per Vermúez adelante son llegados,
 firiéronse a tierra, descendieron de los caballos;
 ant'el rey Alfonso los inojos fincados,
 besan la tierra e los pies amos:

-¡Merced, rey Alfonso, sodes tan ondrado!

1845

Por mio Cid el Campeador todo esto vos besamos,
 a vós llama por señor, e tiénes' por vuestro vassallo;
 mucho precia la ondra el Cid quel' avedes dado.

Pocos días ha, rey, que una lid ha arrancado:

a aquel rey de Marruecos, Yúcef por nombrado,

1850

con cincuenta mill arrancólos del campo;

las ganancias que hizo non son con recabdo,

ricos son venidos todos los sos vassallos,

e embávatos dozientos caballos, e bésavos las manos.-

Dixo el rey don Alfonso: -Recíbolos de grado.

1855

Gradéscolo a mio Cid, que tal don me ha enbiado;

98

Preko tih planina i gora i voda spješe,
dodoše u Valladolid gdjeno kralj Alfonso bješe.
Pedro Bermúdez i Minaya glasnika mu šalju,
da naredi da tu četu lijepo dočekaju,
jer je Cid iz Valencije dar poslao kralju.

1830

99

Drago bilo kralju, kano nigda se veseli,
da pojašu žurno veli svoj svojoj vlasteli;
kralj prednjači, među prvima ishodi,
glasnike da vidi onog što u sretan čas se rodi.
Infanti od Carrióna, znajte, ondje su prisutni,
i grof don García, neprijatelj Cidov ljuti.
Jednima je draže, drugima je mrže.
Ljudi onog iz Vivara na pogledu već ih drže;
pomisliše da je vojska,

jer nenajavljeni kroče.

A kralj don Alfonso križati se poče.

1840

Minaya i Pedro Bermúdez u susret im izlazili,
s dobrih konja odskočili i na zemlju doskočili;
pred kraljem Alfonsom koljena su svili,
te mu obje noge i zemljicu poljubili:

„Milost, kralju don Alfonso, svi vas tako časte!

1845

Za mog Cida samo mi vas cjelivamo,
on vas zove gospodarom, vašim drži se vazalom;
moj Cid mnogo cijeni počast koju njemu iskazaste.
Malo dana prođe, kralju, kako pobijedi u bitci
onog kralja od Maroka, Jusuf mu je ime,
i pedeset još tisuća na bojištu s njime;
ne mogu se prebrojiti njegovi dobitci,
svi se njegovi vazali s njim obogatiše,
i šalje vam dvjesta konja, ljubeć ruke obadvije.“
Reče kralj Alfonso: „Primam ih, i draga mi je.
Zahvaljujem mojem Cidu što mi dar toliki pruži;

1850

1855

aún vea el ora que de mí sea pagado.-
 Esto plogo a muchos e besáronle las manos;
 pesó al conde don García, e mal era irado,
 con diez de sos parientes aparte davan salto: 1860
 -¡Maravilla es del Cid, que su ondra crece tanto!
 En la ondra que él ha nós seremos abiltados;
 por tan biltadamiento vencer reyes del campo,
 commo si los fallasse muertos aduzirse los caballos,
 por esto que él faze nós avremos embargo.- 1865

100

Fabló el rey don Alfonso e dixo esta razón:
 -Grado al Criador e al señor Sant Esidro el de León
 estos dozientos caballos que m'embía mio Cid;
 mio reino adelant mejor me podrá servir.
 A vós, Minaya Álbar Fáñez, e a Pero Vermúez aquí
 mándovos los cuerpos ondradamiento servir e vestir
 e guarnirvos de todas armas 1870
 commo vós dixiéredes aquí,
 que bien parescades ante Ruy Díaz mio Cid;
 dovos tres caballos e prendedlos aquí.
 Assí commo semeja e la veluntad me lo diz, 1875
 todas estas nuevas a bien abrán de venir.-

101

Besáronle las manos e entraron a posar;
 bien los mandó servir de cuanto huebos han.
 De los ifantes de Carrión yo vos quiero contar,
 fablando en su consejo, aviendo su poridad: 1880
 -Las nuevas del Cid mucho van adelant,
 demandemos sus fijas para con ellas casar,
 creçremos en nuestra ondra e iremos adelant.-
 Vinién al rey Alfonso con esta poridad:
 -¡Merced vos pedimos commo a rey e a señor natural! 1885

kad bi barem došlo vrijeme da mu se odužim.“
Mnogima se to svidjelo i ruke mu poljubiše;
mrsko grofu don Garciji, pa žestoko planu,
i rođaka deset ovdovi u stranu:

1860

„Čudo je što Cida zapade toliko časti!
Njegova će slava rasti, a naš ugled pasti;
kad lako u boju kraljeve pomete,
kano da ih mrtve nađe konje im odvede,
zbog onoga što učini imat ćemo štete.“

1865

100

Prozbori i ove riječi reče kralj Alfonso:
„Hvala mojem Stvoritelju, Izidoru još Leonskom,
za tih dyjesta konja što ih meni moj Cid posla;
mojem kraljevstvu će moći bolje služit odsad.

1870

Vas, Minaya, šaljem, i vas, Pedro, ovdje,
podvorite svoja tijela te ih odjenite časno
i oružjem opremite

što ćete ga birat ovdje,
da pred mojim Cidom izgledate krasno;
tri vam konja dajem, uzmite ih ovdje.
Kako mi se čini i srce mi sluti,

1875

sve će ove vijesti u dobro se prometnuti.“

101

Ruke njemu poljubiše i podoše počinuti;
što god htjeli on ih dade dobro podvoriti.
O infantima od Carrióna sad vam hoću prozboriti,

1880

kako su se svjetovali govoreći tajno:

„O Cidu se šire glasi kako napreduje sjajno;
pitajmo u njega kćeri da se oženimo njima,
imat ćemo korist, napredovat u častima.“

Dolaze Alfonsu kralju s ovom tajnom:

„Molimo za milost gospodara dobra kralja!

1885

- Con vuestro consejo lo queremos fer nós
que nos demandedes fijas del Campeador;
casar queremos con ellas a su ondra e a nuestra pro.-
Una grant ora el rey pensó e comidió:
-Yo eché de tierra al buen Campeador, 1890
e faziendo yo a él mal e él a mí grand pro,
del casamiento non sé si s'abrá sabor;
mas pues bós lo queredes, entremos en la razón.-
A Minaya Álbar Fáñez e a Pero Vermúez
el rey don Alfonso essora los llamó, 1895
a una cuadra elle los apartó:
-¡Oídme, Minaya e vós, Pero Vermúez!
Sírvem' mio Cid el Campeador,
él lo merece e de mí abrá perdón; 1898b
viniéssem' a vistas, si oviesse dent sabor.
Otros mandados ha en esta mi cort: 1900
Diego e Ferrando, los ifantes de Carrión,
sabor han de casar con sus fijas amas a dos.
Sed buenos mensageros e ruégovoslo yo
que ge lo digades al buen Campeador;
abrá y ondra e crecrá en onor 1905
por consagrar con los ifantes de Carrión.-
Fabló Minaya e pliego a Pero Vermúez:
-Rogárgelo emos lo que dezides vós,
después faga el Cid lo que oviere sabor.-
-Dezid a Ruy Díaz, el que en buen ora nació, 1910
que l'iré a vistas do aguisado fuere;
dó él dixiere y sea el mojón;
andarle quiero a mio Cid en toda pro.-
Espidiéñse al rey, con esto tornados son;
van pora Valencia ellos e todos los sos. 1915
Cuando lo sopo el buen Campeador,
apriessa acavalga, a recibirlos salió;
sonrisós' mio Cid e bien los abraçó:

102

- Uz vaš savjet ovo činiti nam valja:
da vi za nas upitate kćeri Campeadora;
rad njihove časti i našega dobra.“
- Kralj je dobru uru smišljao i umovao:
„Ja izgnah iz zemlje dobrog Campeadora, 1890
zlo učinih njemu, a on meni mnoga dobra;
ne znam bi li za udaju svoj pristanak dao,
ali, kada upitaste, razmotrimo te poslove.“
- Minayu Alvara Fáñeza i s njim Pedra Bermúdeza,
kralj Alfonso obadva pozove, 1895
u odaju jednu tada ih odijeli:
„Vi, Minaya, i vi, Pedro Bermúdezu, čujte!
Moj Cid Campeador vjerno služi meni,
oprost će mu dati, on to zavrjeđuje; 1898b
na sastanak nek mi dođe, ako tako želi.
I drugih poruka ima s moga dvora; 1900
Diego i Fernando, infanti od Carrióna,
s njegove bi dvije kćeri ženiti se htjeli.
Ja vas molim da glasnici budete mi dobri,
dobrom Campeadoru tako ćete reći:
ugled će mu rasti i časti će steći, 1905
s infantima od Carrióna ako se orodi.“
- Drago Pedru Bermúdezu kad Minaya vrati:
„Sve to što ste rekli mi ćemo mu povijedati;
poslije neka Cid učini što mu godi.“
- „I kažite Ruyu Díazu, što u sretan čas se rodi: 1910
gdje sastanak uglavimo, ja ću doći,
gdje god rekne, nek se biljeg metne;
jer koliko mogu želim mu pomoći.“
- Oproste se s kraljem, putovat je njima;
idu prema Valenciji oni i svi što ih ima. 1915
Kad je to doznao Campeador vrli,
uzjahuje žurno te izlazi da ih prima;
smiješi se moj Cide i snažno ih grli:

- ¡Venides, Minaya e vós Pero Vermúez!
¡En pocas tierras ha tales dos varones! 1920
¿Cómmo son las saludes de Alfonso mio señor,
si es pagado o recibió el don?—
Dixo Minaya: —¡D'alma e de coraçón
es pagado e davos su amor!—
Dixo mio Cid: —¡Grado al Criador!— 1925
Esto diciendo, conpieçan la razón,
lo que'l' rogava Alfonso el de León
de dar sus fijas a los ifantes de Carrión,
que'l' coñoscié ý ondra e creçrié en onor,
que ge lo consejava d'alma e de coraçón. 1930
Cuando lo oyó mio Cid el buen Campeador,
una grand ora pensó e comidió:
—Esto gradesco a Christus el mio señor!
Echado fu de tierra, é tollida la onor,
con grand afán gané lo que he yo. 1935
A Dios lo gradesco que del rey he su amor
e pídenme mis fijas pora los ifantes de Carrión.
Ellos son mucho urgullosos e an part en la cort;
d'este casamiento non avría sabor,
mas, pues lo conseja el que más vale que nós, 1940
fablemos en ello, en la poridad seamos nós.
¡Afé Dios del cielo que nos acuerde en lo mejor!—
—Con todo esto a vós dixo Alfonso
que vos vernié a vistas dó oviéssedes sabor,
querervos ie ver e darvos su amor, 1945
acordarvos iedes después a todo lo mejor.—
Essora, dixo el Cid: —Plazme de coraçón!—
—Estas vistas ó las ayades vós
—dixo Minaya— vós sed sabidor.—
—Non era maravilla si quisiesse el rey Alfonso,
fasta dó lo fallássemos buscar lo iríemos nós,
por darle grand ondra commo a rey e a señor; 1950
mas lo que él quisiere, esso queramos nós.
Sobre Tajo, que es una agua cabdal,

- „Dođite, Minaya, i vi, Pedro Bermúdezu!
 Rijetko koja još je zemlja takva dva junaka dala! 1920
 Kakvi su pozdravi od Alfonsa gospodara?
 Je li zadovoljan, i uze li moga dara?“
 A Minaya reče: „U duši i grudi
 on je zadovoljan, i ljubav vam svoju nudi!“
 A moj Cide reče: „Štvoritelju hvala!“ 1925
 Nakon ovih riječi potegnu pitanje
 onog što je zaiskao don Alfonso od Leóna:
 da on svoje kćeri dade infantima od Carrióna,
 pa će steći časti i dobit imanje,
 iz duše i srca tako mu je svjetovao. 1930
 Kad je dobri Campeador sve to saslušao,
 on je dobru uru smišljao i umovao:
 „Kristu, svojem gospodaru, za to zahvalujem!
 Iz zemlje sam bio prognan, lišen časti,
 s trudom velikim zadobih to što posjedujem. 1935
 Zahvalujem Bogu što mi ljubav kralj uzvrati,
 i što moje kćeri ište za infante od Carrióna.
 Oholi su oni jako i dijelom su dvora;
 o udaji s moje strane ne bi bilo zpora,
 ali kad ih onaj snubi koji od nas više vrijedi,
 u tajnosti prozborimo o tome što slijedi. 1940
 A Bog s neba nek nas složi u onome što je bolje!“
 „Pokraj svega toga Alfonso vam veli
 na sastanak da će doći gdje vam je od volje,
 vidjet vas i svoju ljubav iskazat vam želi, 1945
 pa da se u svemu poslije složite najbolje.“
 Tada moj Cid reče: „To mi srce razveseli!“
 „Gdje god biste taj sastanak htjeli“,
 nastavi Minaya, „vi odlučujete.“
 „Ne bi bilo čudno da moj kralj Alfonso htjede
 da ga potražimo dok ga ne nađemo,
 da kralju i gospodaru počast iskažemo,
 ali to što hoće, i mi to hoćemo;
 pa na rijeci Tajo, na dubokoj vodi,

ayamos vistas cuando lo quiere mio señor.-
Escrivién cartas, bien las selló,
con dos cavalleros luego las enbió:
lo que el rey quisiere esso ferá el Campeador.

1955

103

Sean las vistas d'estas tres semanas;
si yo bivo só, allí iré sin falla.-

Non lo detardan, a mio Cid se tornavan.

D'ella part e d'ella pora las vistas se adobavan:
¿quién vio por Castiella tanta mula preciada
e tanto palafré que bien anda,

1965

caballos gruesos e corredores sin falla,
tanto buen pendón meter en buenas astas,
escudos boclados con oro e con plata,
mantos e pieles e buenos cendales d'Andria?
Conduchos largos el rey enbiar mandava
a las aguas de Tajo, ó las vistas son aparejadas
Con el rey atantas buenas compañías.

1970

Los ifantes de Carrión mucho alegres andan,
lo uno adebdan e lo otro pagavan;
commo ellos teníen, crecer les ía la ganancia,
cuantos quisiessen averes d'oro o de plata.

1975

El rey don Alfonso apriessa cavalgava,
cuendes e podestades e muy grandes mesnadas;
los ifantes de Carrión lievan grandes compañas.
Con el rey van leoneses e mesnadas galizianas,
non son en cuenta, sabet, las castellanas;
sueltan las riendas, e las vistas se van adeliniadas.

sastanak imajmo kada gospodaru godi:
 Napisaše pisma, dobro ih zapečatio,
 po dvojici konjanika smjesta otpravio;
 učinit će Campeador sve što kralj bi htio.

1955

103

Podastriješe pisma kralju velevrijednu;
 kad ih ovaj vidje, od srca se radovaše:
 „Pozdravite moga Cida,
 mač u dobar čas što paše.

1960

Ročište nek bude odsada u trećem tjednu;
 živ li budem neka ondje meni se nadaju.“
 Oni ne krzmaju, mojem Cidu se vraćaju.

1965

S ove se i s one strane za sastanak pripremaju:
 tko tolike u Kastilji vidje skupe mazge,
 i toliko sedlenika koji dobro gaze,
 i tovarnih konja i besprijekornih trkača,
 i toliko plamenaca vrh kopljaka postavljenih,
 i štitova i okova, pozlaćenih, posrebrenih,
 i plaštā i krznā, i andrijskih pokrivača?
 I obilna poputbina kralj naredi da se šalje
 do duboke vode Tajo, gdje ročište opremaju.
 Toliko je dobre pratnje s kraljem.

1970

Infanti od Carrióna jako se vesele,
 za jedno se zadužuju, a drugo plaćaju;
 porast će im imovina, kako se uzdaju,
 u zlatu i srebru koliko god želete.

1975

Kralj Alfonso s grofovima i glavarima
 žurno jaše, silna vojska je za njima;
 i veliku pratnju vode infanti od Carrióna.
 S kraljem idu Galježani, k tomu čete iz Leóna,
 i znajte da nema broja Kastiljcima;
 opuštaju uzde, do ročišta puta imo.

1980

104

Dentro en Valencia	mio Cid el Campeador	1985
non lo detarda,	pora las vistas se adobó:	
¡tanta gruessa mula	e tanto palafré de sazón,	
tanta buena arma,	e tanto buen cavallo corredor,	
tanta buena capa	e mantos e pelliçones!	
Chicos e grandes	vestidos son de colores.	1990
Minaya Álbar Fáñez	e aquel Pero Vermúez,	
Martín Muñoz	el que mandó a Mont Mayor,	
e Martín Antolínez,	el burgalés de pro,	1992b
el obispo don Jerónimo,	coranado mejor,	
Álvar Álvarez	e Álvar Salvadórez,	
Muño Gustioz,	el cavallero de pro,	1995
Galind Garcíaz,	el que fue de Aragón,	
éstos se adoban	por ir con el Campeador,	
e todos	los otros que ý son.	
Álvar Salvadórez	e Galind Garcíaz el de Aragón,	
a aquestos dos	mandó el Campeador	2000
que curien a Valencia	d'alma e de coraçón,	2000b
e todos	los que en poder d'éssos fossen.	
Las puertas del alcáçar	[.....]	
que non se abriessen	de día nin de noch.	2002b
Dentro es su mugier	e sus fijas amas a dos,	
en que tiene	su alma e su coraçón,	
e las otras dueñas	que las sirven a su sabor.	2005
Recabdado ha,	commo tan buen varón,	
que del alcáçar	una salir non puede	
fata que·s' torne	el que en buen hora nació.	
Salién de Valencia,	aguijan a espolón:	
¡tantos cavallos en diestro,	gruessos e corredores,	2010
mio Cid se los gañara,	que non ge los dieran en don!	
Ya·s' va para las vistas	que con el rey paró.	
De un día es llegado antes	el rey don Alfonso;	
cuando vieron que vinié	el buen Campeador,	
recebirlo salen	con tan grand onor.	2015

104

- Dotle se u Valenciji, gradu Cida Campeadora, 1985
 nimalo ne kasni, za sastanak sve je spremno:
 Toliko je krupnih mazga i toliko vrsnih konja,
 toliko oružja dobra i hata trkača,
 toliko plašteva i krvna i ogrtača!
 Malo i veliko raznobojno odjeveno. 1990
 Minaya Alvar Fáñez i Pedro Bermúdez,
 Martín Muñoz, nekoć glava Montemayora,
 Martín Antolínez, Burgosanin plemeniti, 1992b
 biskup Jerónimo, postrženik uzoriti,
 Alvar Álvarez i Alvar Salvadórez,
 Muño Gustioz, vitez uznositi, 1995
 i Galín García, što dođe iz Aragóna,
 ovi spremni stoje da prate Campeadora,
 njima će se svi ostali ondje pridružiti.
 A Alvaru Salvadórezu i Garcíji od Aragóna,
 toj dvojici stiže zapovijed od Campeadora 2000
 da čuvaju Valenciju, da dušom i srcem paze
 na sve koji pod njihovom skrbi se nalaze.
 Vrata od kaštela [.....]
 da ne otvaraju ni danju ni noću. 2002b
 Jer unutra mu je žena i njegove obje kćerke,
 u kojima njemu leži i duša i srce,
 i gospođe druge što ih vjerno služe. 2005
 Pobrinu se, kako hrabru plemiću i dolikuje,
 da nijedna od njih iz kaštela ne ishodi
 dok se ne povrne onaj što u sretan čas se rodi.
 Izlaze iz Valencije, mamuzati voljni;
 toliko je konja gojnih, sedlenika bojnih, 2010
 moj ih Cide sve zarobi, na dar ih ne dobi!
 Primiće se već ročištu što ga s kraljem on ureče.
 Kralj Alfonso stiže prije, za dan ga preteče;
 kada opaziše da moj Cid dohodi,
 izadoše da mu počast velika se dade. 2015

Don lo ovo a ojo el que en buen ora nació,
a todos los sos estar los mandó,
sinon a estos cavalleros que querié de coraçón.

Con unos quinze a tierra s' firió;
commo lo comidía el que en buen ora nació, 2020
los inojos e las manos en tierra los fincó,
las yerbas del campo a dientes las tomó.

Llorando de los ojos tanto avié el gozo mayor,
así sabe dar omildança a Alfonso so señor.

De aquesta guisa a los pies le cayó, 2025
tan grand pesar ovo el rey don Alfonso:
-¡Levantados en pie, ya Cid Campeador!
Besad las manos, ca los pies no;

si esto non feches, non avredes mi amor.-
Hinojos fitos sedié el Campeador:

-¡Merced vos pido a vós, mio natural señor!
Assí estando, dédesme vuestra amor,
que lo oyan cuantos aquí son.- 2030

Dixo el rey: -Esto feré d'alma e de coraçón.

Aquí vos perdono e dovos mi amor
e en todo mio reino parte desde oy.- 2035

Fabló Mio Cid e dixo esta razón:
-¡Merced! Yo lo recibo, don Alfonso mio señor.
Gradéscolo a Dios del cielo e después a vós,

e a estas mesnadas que están aderredor.-

Hinojos fitos, las manos le besó,
levos' en pie e en la boca l' saludó.

Todos los demas d'esto avién sabor;
pesó a Álbar Díaz e a Garcí Ordóñez.

Fabló mio Cid e dixo esta razón:
-Esto gradesco al Criador, 2040
cuando he la gracia de don Alfonso mio señor;
valerme ha Dios de día e de noch.

¡Fuéssedes mi huésped si vos ploguiesse, señor.-
Dixo el rey: -Non es aguisado oy:
vós agora llegastes e nós viniemos anoch,

Čim to vidje onaj što u sretan čas se rodi,
svima svojim naređuje, svi se ustaviše,
osim onih vitezova što ih srcem znade.
On uz njih petnaest na zemlju tad pade,
kako smisli onaj što u sretan čas se rodi,
koljena i ruke u zemlju zariše;
on zubima poljsku travu gristi stade.
Tolika ga radost prože te mu suze briznu,
tako kralju iskazuje pokornost poniznu.
Na taj način pred noge mu kleče,
a kralja Alfonsa silno u srcu zapeče:
„Na noge ustajte, Cide Campeadore!
Poljubite ruke, a nemojte noge;
ako to ne učinite, kratit će vam svoju ljubav.“
Campeador osta s koljenima gdje ih zari:
„Gospodaru dobri, milost u vas ištem!
U ovakvu meni stanju dajte svoju ljubav,
da to čuju svikoliki što su došli na ročište.
„Iz duše i srca to će učiniti“, kralj mu reče.
„Opraštam vam ovdje i dajem vam svoju ljubav,
da u kraljevstvu mi cijelom Cid od danas dijela ima.“
Proslovi moj Cide i besjedu ovu kaza:
„Milost! Kralju don Alfonso, gospodaru, ja je primam.
Zahvaljujem Bogu s neba, zatim vama,
i svima što ukrug stoje, ovim družinama.“
S koljenima još u zemlji, ruke mu cijeliva,
pa na noge usta, ljubi ga u usta.
Porad toga svi ostali raduju se živo,
a Garciji Ordóñezu i Alvaru Díazu krivo.
Moj Cid ove riječi kaza kad prozbori:
„Za sve ovo zahvaljujem Bogu što me stvori,
kad zadobih milost don Alfonsa, kralja moga;
danju me i noću pomoći pratila od Boga.
Budite mi gostom, kralju, ako vam je milo!“
Reče kralj: „To ne bi danas razborito bilo;
Mi smo sinoć došli, vi sada stigoste,

2020

2025

2030

2032b

2035

2040

2043b

2045

mio huésped seredes, Cid Campeador,
e cras feremos lo que ploguiere a vós.- 2050
Besóle la mano, mio Cid lo otorgó.
Essora se le omillan los ifantes de Carrión:
-¡Omillámosnos, Cid, en buen ora nasquiestes vós!
En cuanto podemos andamos en vuestro pro.-
Respuso mio Cid: -¡Assí lo mande el Criador!- 2055
Mio Cid Ruy Díaz, que en ora buena nació,
en aquel día del rey so huésped fue.
Non se puede fartar d'él, tanto-l' querié de coraçón,
catándol' sedié la barba, que tan aína-l' creció;
maravillanse de mio Cid cuantos que ý son. 2060
És día es passado e entrada es la noch,
otro día mañana claro salié el sol.
El Campeador a los sos lo mandó,
que adobassen cozina pora cuantos que ý son.
De tal guisa los paga mio Cid el Campeador, 2065
todos eran alegres e acuerdan en una razón:
passado avié tres años non comieran mejor.
Al otro día mañana, assí commo salió el sol,
el obispo don Jerónimo la missa cantó.
Al salir de la missa todos juntados son, 2070
non lo tardó el rey, la razón conpeçó:
-¡Oídme, las escuelas, cuendes e ifançones!
Cometer quiero un ruego a mio Cid el Campeador,
assí lo mande Christus que sea a so pro:
vuestras fijas vos pido, don Elvira e doña Sol, 2075
que las dedes por mugieres a los ifantes de Carrión.
Seméjam' el casamiento ondrado e con grant pro,
ellos vos las piden e mándovoslo yo.
D'ella e d'ella parte cuantos que aquí son,
los míos e los vuestros que sean rogadores: 2080
¡dándosalas, mio Cid, sí vos vala el Criador!-
-Non habría fijas de casar, -respuso el Campeador-,
ca non han grant edad e de días pequeñas son.
De grandes nuevas son los ifantes de Carrión,

- Cide Campeadore, primam vas u goste;
sutra čemo učiniti što vas bude volja.“ 2050
 To moj Cide prihvatio i ruku mu poljubio.
 Tada mu se pokloniše infanti od Carrióna:
 „Klanjam se onom, Cide, što u sretan čas se rodi!
 Bit čemo vam od koristi koliko budemo mogli.“
 Moj Cid odgovori: „Tako Bog zapovjedio!“ 2055
 Moj je Cid Ruy Díaz, što u sretan čas se rodi,
 toga dana gost u kralja bio.
 Kralj se njega ne nasiti, srcu mu priraste,
 gledajuć mu pomno bradu što brzo naraste;
 sve koji su ondje bili, Cid je listom zadivio. 2060
 Dan minuo, noća pala, već je kasno,
 drugog dana s jutra ogranolj sunce jasno.
 A ljudima svojim Campeador zapovijeda
 da prirede gozbu za sve ondje s reda.
 Nasiti ih Campeador, svi veseli krasno, 2065
 te u jednoj stvari složili se drage volje:
 da poslijednje tri godine nisu jeli bolje.
 Sljedećega dana s jutra, kako sunce granu,
 biskup im don Jerónimo reče misu ranu.
 Po izlasku s mise svi se okupiše, 2070
 kralj besjedu nače, ne okljeva više:
 „Počujte me, ljudi, grofovi i svi plemići!
 Podastrijet ču jednu molbu pred mog Cida Campeadora,
 tako Krist zapovjedio, u korist će njemu ići:
 doña Elviru i doña Sol, vaše kćeri, od vas ištem, 2075
 da ih dadete za žene infantima od Carrióna.
 Udaja je regbi časna, i korisna biti mora,
 oni vam ih prose, a to je i moja želja.
 Koliko ih ovdje ima s obadviju strana,
 i mojih i vaših, eto nam snuboka: 2080
 dajte ih, moj Cide, porad Božjeg blagoslova!“
 „Nemam kćeri za udaju“, odgovor je Campeadora,
 nejake su dobi i vidješe malo dana.
 Čestite su loze infanti od Carrióna,

- pertenecen para mis fijas e aún para mejores. 2085
 Yo las engendré amas e criásteslas vós,
 entre yo y ellas en vuestra merced somos nós:
 afellas en vuestra mano don Elvira e doña Sol,
 dadlas a qui quisiéredes vos, ca yo pagado só.—
 —Gracias, —dixo el rey— a vós e a tod esta cort.— 2090
 Luego se levantaron los ifantes de Carrión,
 ban besar las manos al que en ora buena nació;
 camearon las espadas ant'el rey don Alfonso.
 Fabló el rey don Alfonso, commo tan buen señor:
 —Grado e gracias, Cid, commo tan bueno
 e primero al Criador, 2095
 que m' dades vuestras fijas
 para los ifantes de Carrión.
 D'aquí las prendo por mis manos
 a don Elvira e doña Sol
 e dolas por veladas a los ifantes de Carrión.
 Yo las caso a vuestras fijas con vuestro amor,
 al Criador plega que ayades ende sabor. 2100
 Afelios en vuestras manos los ifantes de Carrión,
 ellos vayan convusco, ca d'aquéń me torno yo.
 Trezientos marcos de plata en ayuda les do yo
 que metan en sus bodas o dó quisiéredes vos;
 pues fueren en vuestro poder en Valencia la mayor, 2105
 los yernos e las fijas todos vuestros hijos son,
 lo que vos ploguiere d'ellos fet, Campeador.—
 Mio Cid ge los recibe, las manos le besó:
 —Mucho vos lo gradesco commo a rey e a señor,
 vós casades mis fijas, ca non ge las do yo.— 2110
 Las palabras son puestas [.....]
 que otro día mañana, cuando saliéś el sol
 que s' tornasse cada uno dón salidos son. 2112b
 Aquí s' metió en nuevas mio Cid el Campeador:
 tanta gruessa mula e tanto palafré de sazón,
 tantas buenas vestiduras que d'alfaya son, 2116
 conpeçó mio Cid a dar a quien quiere prender so don; 2115

- dolični za moje kćeri, pače i za bolje. 2085
 Ja ih obje začeh, vi ih odgojili,
 vama smo na milost vazda ja i one bili:
 evo ih u vašoj ruci, doña Elvira i doña Sol,
 komu želite njih dajte, meni je od volje.“
 „Vama i svem dvoru hvala“, don Alfonso zbori. 2090
 Smjesta ustadoše infanti od Carrióna,
 idu ljubit ruke onom što u sretan čas se rodi;
 mačeve pred kraljem don Alfonsom razmijeniše.
 Prozbori kralj don Alfonso, k'o gospodar dobri:
 „Čast i hvala, dobri Cide,
 Stvoritelju ponajviše, 2095
 što dadoste svoje kćeri
 za infante od Carrióna.
 U ruke ih ovdje primam,
 doña Elviru i doña Sol,
 predajem ih za supruge infantima od Carrióna.
 Vaše kćeri s vašom ljubavlju udajem,
 Stvoritelj vam dao da užitak iskusite. 2100
 Evo su vam u rukama infanti od Carrióna,
 oni idu s vama, ja se vraćam doma.
 Trista maraka u srebru na dar njima dajem,
 da ih porabe za svadbu, ili kako vi želite;
 u slavnoj će Valenciji poslije vam na skrbi biti, 2105
 zetovi i kćeri, sví su vaša djeca, Cide,
 što vam je po čudi, s njima čete učiniti.“
 Cid mu ruke ljubi, od njega ih prima:
 „Velika vam hvala, kao gospodaru kralju,
 vi mi kćeri udajete, jer ih ja ne dajem.“ 2110
 Rijeći su zadane, [.....];
 drugog dana s jutra, kada sunce grane,
 odakle su došli, da se vrati svojem kraju. 2112b
 Tu ih moj Cid Campeador iznenadi s novostima:
 jer toliko vrsnih konja, i toliko krupnih mazga,
 i toliko skupocjene i dobre odjeće, 2116
 tko god htjedne uzet, moj mu Cide daje na dar, 2115

cada uno lo que pide nadi no·l' dize de no. 2117
 Mio Cid de los cavallos sessenta dio en don.
 Todos son pagados de las vistas cuantos que ý son; 2120
 partirse quieren que entrada era la noch.
 El rey a los ifantes a las manos les tomó,
 metiólos en poder de mio Cid el Campeador:
 -Evad aquí vuestros fijos, cuando vuestros yernos son,
 de oy de más sabed qué fer d'ellos, Campeador.-
 -Gradéscolo, rey, e prendo vuestro don. 2125
 ¡Dios que está en cielo devos dent buen galardón!-
 Sobre el so cavallo Bavieca mio Cid salto dio:
 -Aquí lo digo ante mio señor el rey Alfonso:
 qui quiere ir a las bodas o recibir mi don,
 d'aquend vaya comigo, cuedo quel' avrá pro. 2130

105

Yo vos pido merced a vós, rey natural:
 pues que casades mis fijas así commo a vós plaz,
 dad manero a qui las dé cuando vós las tomades;
 non ge las daré yo con mi mano
 nin dend non se alabarán.-
 Respondió el rey: -Afé aquí Álbar Fáñez, 2135
 prendellas con vuestras manos e daldas a los ifantes,
 assí commo yo las prendo d'aquent
 commo si fosse delant,
 sed padrino d'elas a tod' el velar;
 cuando vos juntaredes comigo que·m' digades la verdat.-
 Dixo Álbar Fáñez: -¡Señor, afé que me plaz.- 2140

106

Tod' esto es puesto, sabed, en grant recabdo.
 -¡Ya rey don Alfonso, señor tan ondrado!
 D'estas vistas que oviemos, de mí tomedes algo:
 Tráyovos veinte palafrés, éstos bien adobados,
 e treínta cavallos corredores, éstos bien ensellados; 2145

- i svakomu tko upita uskratiti ništa ne će. 2117
 Moj Cide šezdeset konja dade na dar.
 Svi su zadovoljni na ročiju što ih ima;
 žele poći sada, jer već noćca pada. 2120
 Kralj one infante za ruke uzima,
 predaje ih skrbi Campeadora, moga Cida:
 „Evo vam sinova, kad su vašim zetovima,
 pa od danas znajte, Cide, što činiti s njima.“
 „Zahvaljujem kralju, uzimljem ih na dar. 2125
 A vas dobro da nagradi Bog s visine!“
 Na svog konja Babiecu moj se Cid užvine:
 „Kažem tu, pred licem svoga kralja gospodara:
 tko na svadbu želi ići il' od mene dar dobiti,
 nek odavde sa mnom krene, mnim da će mu dobro biti. 2130

105

Dobri kralju, milosrđe od vas molim blago:
 kad mi kćeri udajete kako vam je drago,
 odredite tko će mjesto vas ih dati;
 ja ih ne ću predat

niti će se tim hvastati.“

- „Evo tu je Alvar Fáñez“, kralj mu veli. 2135
 „Uzmite ih svojom rukom i dajte ih infantima,
 kako ja učinih prije,
 i kako ih sad uzimam,
 i na cijelome vjenčanju kum budite njima;
 istinu ćete mi reći kada budemo se sreli.“
 Reče Alvar Fáñez: „To me, gospodaru moj, veseli!“ 2140

106

- U najboljem redu, znajte, sve su stvari obavljene.
 „Kralju don Alfonso, gospodaru moj čaščeni!
 Na sastanku našem nešto uzmite od mene:
 dvadeset dovedoh konja, dobro opremljenih,
 i trideset bojnih hata, sa sedlima nerabljenim, 2145

tomad aquesto e beso vuestras manos.-

Dixo el rey don Alfonso:

-¡Mucho me avedes enbargado!

Recibo este don que me avedes mandado.

¡Plega al Criador, con todos los sos santos,
este plazer que·m' feches que bien sea galardonado! 2150

Mio Cid Ruy Díaz, mucho me avedes ondrado;
de vós bien só servido e tengon' por pagado,
aún bivo seyendo de mí ayades algo.

A Dios vos acomiendo, d'estas vistas me parto.

¡Afé Dios del cielo que lo ponga en buen recabdo! 2155

107

Ya s'espidió mio Cid de so señor Alfonso,
non quiere que l'escurra, quitól' dessí luego.

Veríedes cavalleros que bien andantes son
besar las manos e spedirse del rey Alfonso:

-Merced vos sea e fazednos este perdón:
iremos en poder de mio Cid 2160

a Valencia la mayor,
seremos a las bodas de los ifantes de Carrión

e de las fijas de mio Cid, de don Elvira e doña Sol.-
Esto plogo al rey, e a todos los soltó:

la compaña del Cid crece e la del rey mengó,
grandes son las yentes que van con el Campeador, 2165

adeliñan pora Valencia, la que en buen punto ganó.
E a don Fernando e a don Diego aguardarlos mandó,

a Pero Vermúez e Muño Gustioz
(en casa de mio Cid non ha dos mejores) 2170

que sopiessen sos mañas

de los ifantes de Carrión.

E va ý Asur Gonçález, que era bullidor,
que es largo de lengua, mas en lo ál non es tan pro.

Grant ondra les dan a los ifantes de Carrión.

Afelos en Valencia, la que Mio Cid gañó, 2175

uzmite od mene ovo, da vam ruke ljubnem.“

Reče kralj Alfonso:

„Zbog toga sam jako zbumen!

Dar koji mi pripremiste zahvalno se prima.

Svidjelo se Stvoritelju, i njegovim svetim svima,
za veselje priređeno nagradu ste zaslužili! 2150

Moj Cide Campeadore, puno ste me zadužili;
ja sam zadovoljan, dobro ste me uslužili,

da biste se čega moga dok sam živ još naužili.
Preporučujem vas Bogu, napuštam ročište.

Da sve dobro svrši, od Boga s nebesa ištem.“ 2155

107

Već se opraća moj Cide od Alfonsa kralja,
ne htjede ga otpratiti, smjesta ga ostavlja.

Da vidjeste vitezove kad su išli vjerno
oprostit se s gospodarom, poljubit mu ruke smjerno:

„Milost, don Alfonso, oprostite nama to:
do slavne smo Valencije

sluge Cida Campeadora,
bit ćemo na svadbi infanata od Carrióna
i Cidovih kćeri, doña Elvire i doña Sol.“

Otpusti ih kralj sve redom, ugodno mu što ga časte;
kraljeva se pratinja smanji, Cidova naraste. 2165

Mnogo ljudi slijedi Cida Campeadora,
kreću prema Valenciji koju u dobar čas osvoji.
A za don Fernanda i za don Diega, znajte,
reče Pedru Bermúdezu i Gustiozu da ih prate
(u kući mog Cida nema dvaju od njih boljih),
da pripaze na navade 2170

infanata od Carrióna.

I Asur González tu je, poznat mutikaša,
na jeziku junak, a inače nije strašan.

Čast veliku iskazuju infantima od Carrióna.

Evo ih u Valenciji koju Cid osvoji, 2175

cuando a ella assomaron los gozos son mayores.

Dixo mio Cid a don Pero e a Muño Gustioz:

—Dadles un reyal a los ifantes de Carrión,

vós con ellos sed, que assí vos lo mando yo.

Cuando viniere la mañana, que apuntare el sol,

2180

verán a sus esposas, a don Elvira e a doña Sol.—

108

Todos essa noch fueron a sus posadas;

mio Cid el Campeador al alcáçar entrava,

recibiólo doña Ximena e sus fijas amas:

—¡Venides, Campeador,

en buena ora cinxiestes espada,

2185

muchos días vos veamos con los ojos de las caras!—

—¡Grado al Criador, vengo, mugier ondrada!

Yernos vos adugo de que avremos ondrança.

¡gradídmelo, mis fijas, ca bien vos he casadas!—

Besáronle las manos la mugier e las fijas amas

2190

e todas las dueñas que las sirven sin falla:

109

—Grado al Criador e a vós, Cid, barba vellida!

Todo lo que vós feches es de buena guisa,

non serán menguadas en todos vuestrós días—

—¡Cuando vós nos casáredes bien seremos ricas!—

2195

110

—Mugier doña Ximena, ¡grado al Criador!

A vós digo, mis fijas, don Elvira e doña Sol,

d'este vuestro casamiento creçremos en onor,

mas bien sabet verdad que non lo levanté yo:

pedidas vos ha e rogadas

el mio señor Alfonso

2200

atán firmemientre e de todo coraçon

kad se u njoj pojaviše, slavlje veliko zareda.
Reče Muñu Gustiozu i don Pedru Cide moj:
„Podajte im boravište, infantima od Carrióna,
i budite s njima, tako vama zapovijedam.
Kada jutro svane, i sunce ograne,
mladenke će svoje vidjet, doña Elviru i doña Sol.“

2180

108

Te je noći svatko u odaji svojoj bio.
Moj Cid Campeador u kaštel je ulazio,
dočeka ga doña Jimena s kćerima objema:
„Dodoste nam, Campeadore,
mač u dobar čas pasaste, 2185
da vas mnogo dana naše oči u glavi časte!“
„Hvala Stvoritelju, dodoh, ljube počašćena!
Zetove vam vodim, čast će nama veća biti.
Zahvalite, kćeri moje, što vas znadoh udomiti!“
Poljubiše njemu ruke i žena i kćeri obje,
i gospođe što ih dvore odano bez dvojbe.

2190

109

„Hvala Bogu, a i vama, Cide brade krasne!
Što god učinite, svemu dobru mjeru znate;
dok vam dani teku, ne će biti siromašne.“
„Kada vi nas poudate, bit ćemo bogate!“

2195

110

„O doña Jimena, ljube, Stvoritelju hvala!
Doña Elvira i doña Sol, kćeri moje, kažem vama,
časti ćemo zadobiti zbog vaše udaje;
ali znajte da ja nisam onaj tko vas daje:
pitao vas i prosio
moj gospodar don Alfonso,
od sveg srca i toliko postojano

2200

que yo nulla cosa n·ol' sope dezir de no.
 Metívos en sus manos, fijas amas a dos;
 bien me lo creades que él vos casa, ca non yo.—

111

- Pensaron de adobar essora el palacio: 2205
 por el suelo e suso tan bien encortinado,
 tanta pórpola e tanto xamed e tanto paño preciado;
 sabor abriedes de ser e de comer en el palacio.
- Todos sus cavalleros apriessa son juntados; 2210
 por los ifantes de Carrión essora enbiaron,
 cavalgan los ifantes adelant, adeliñavan al palacio
 con buenas vestiduras e fuertemientre adobados,
 de pie e a sabor, ¡Dios, qué quedos entraron!
 Recibiólos mio Cid con todos sus vasallos,
 a él e a su mugier delant se les omillaron 2215
 e ivan posar en un precioso escaño.
- Todos los de mio Cid tan bien son acordados,
 están parando mientes al que en buen ora nasco.
 El Campeador en pie es levantado:
 -Pues que a fazer lo avemos,
- ¿por qué lo imos tardando? 2220
- Venit acá, Álbar Fáñez, el que yo quiero e amo:
 afé amas mis fijas métolas en vuestra mano;
 sabedes que al rey assí ge lo he mandado,
 no lo quiero fallir por nada de cuanto ha ý parado;
 a los ifantes de Carrión dadlas con vuestra mano 2225
 e prendan bendiciones e vayamos recabdando.—
- Estoz dixo Minaya: -Esto faré yo de grado.—
 Levántanse derechas e metiógelas en mano,
 a los ifantes de Carrión Minaya va fablando:
 -Afevos delant Minaya, amos sodes hermanos; 2230
 por mano del rey Alfonso, que a mí lo ovo mandado,
 dovos estas dueñas, amas son fijasdalgo,
 que las tomássedes por mugieres a ondra e a recabdo.—

te mu ništa nisam uskratiti znao.
U njegove ruke, kćeri, obje vas predadoh,
udade vas on, vjerujte, ja vas ne udadoh.“

111

Već palaču uređuju, sve sredno se brinu,
sve zidove u prizemlju i gore zastiru;
toliko grimiza, svile i tkanine,
tako biste bili i jeli u palači od miline.
Svi Cidovi vitezovi u žurbi se okupljaju,
po infante od Carrióna istog časa šalju; 2205
pojašu infanti, put palače krenu,
dobro odjeveni i bogato urešeni;
koračajući mirno, Bože, uđu tako smjerni!
Moj Cide ih prima sa svim svojim vazalima;
najprije se pokloniše ženi njegovoj i njemu, 2215
te na klupu skupocjenu podošće da sjednu.
Sve Cidove ljude jedna misao tek vodi:
promatraju onog što u sretan čas se rodi.
Campeador je odmah na noge ustao:
„Ako nam je to činiti, 2220
zašto oklijevamo?
Ljubljeni moj Alvare Fáñezu, pridite mi amo;
evo, u ruke vam dajem obje svoje kćeri;
znate da sam tako obećao,
što je urečeno nikada ne iznevjerih;
predajte ih svojom rukom infantima od Carrióna, 2225
blagoslov da prime, pa da sve to okončamo.“
Reče tad Minaya: „Učinit ću tako rado.“
Ustanu njih dvije smjesta, predade ih njima,
te Minaya progovori infantima:
„Obadva ste brata pred Minayom ovdje;
rukom kralja don Alfonsa, što zaduži mene, 2230
predajem vam ove gospe, plemkinje su obje,
časno njih i zakonito uzmite za žene.“ | 2205
2215
2220
2225
2230 |
|--|--------------------------------------|

- Amos las reciben d'amor e de grado,
a mio Cid e a su mugier van besar las manos. 2235
 Cuando ovieron aquesto fecho, salieron del palacio,
pora Santa María apriessa adeliñando.
 El obispo don Jerónimo vistió-s' tan privado,
a la puerta de la eclegia sediélllos sperando;
dioles bendictiones, la missa ha cantado. 2240
 Al salir de la eclegia cavalgaron tan privado,
a la glera de Valencia fuera dieron salto.
 ¡Dios, qué bien toyeron armas el Cid e sus vassallos!
 Tres caballos cameó el que en buen ora nasco,
mio Cid de lo que veyé mucho era pagado: 2245
los ifantes de Carrión bien an cavalgado.
 Tórnanse con las dueñas, a Valencia an entrado;
ricas fueron las bodas en el alcázar ondrado
e al otro día hizo mio Cid fincar siete tablados,
antes que entrassen a yantar todos los quebrantaron. 2250
 Quinze días conplidos en las bodas duraron,
cerca de los quinze días ya-s' van los fijosdalgo.
 Mio Cid don Rodrigo, el que en buen ora nasco,
entre palafrés e mulas e corredores caballos,
en bestias sines ál ciento ha mandados; 2255
mantos e pelliçones e otros vestidos largos,
non fueron en cuenta los averes monedados.
 Los vassallos de mio Cid assí son accordados,
cada uno por sí sos dones avién dados.
 Qui aver quiere prender bien era abastado, 2260
ricos tornan a Castiella los que a las bodas llegaron.
 Ya s'ivan partiendo aquestos ospedados,
espidiéndos' de Ruy Díaz, el que en buen ora nasco,
e a todas las dueñas e a los fijosdalgo;
por pagados se parten de mio Cid e de sus vassallos, 2265
grant bien dizen d'ellos ca era aguisado.
 Mucho eran alegres Diego e Fernando,
estos fueron hijos del conde don Gonçalo.
 Venidos son a Castiella aquestos ospedados,

S ljubavlju i harno obojica njih primiše,
mojem Cidu i ženi mu ruke poljubiše. 2235
 Po tom činu iz palače izadu u trenu,
put Marije Svetе hitajući krenu.
 Biskup Jerónimo žurno se odjenu,
potom čekajući na crkovna vrata stade;
otpjeva im misu i blagoslov dade. 2240
 Svi po izlasku iz crkve hitno pojahali,
i otišli iz Valencije, tamo gdje su žali.
 Bože, što se razigraše Cid i njegovi vazali!
 Tri promijeni konja onaj što u sretan čas se rodi;
i što vidje, mojem Cidu veoma ugodi: 2245
 infanti od Carrióna dobro su jahali.
 Poslije toga u Valenciju s gospama se vrate,
pa u slavni kaštel na svadbe bogate;
 drugog dana Cid podiže sedam borilišta,
do ručka ih porušili, ne ostade ništa. 2250
 Petnaest punih dana stalno pirovali,
primače se petnaesti, već plemiči kreću.
 Moj Cid don Rodrigo, što u sretan čas se rodi,
kako konje sedlenike tako mazge i bojne hate,
do stotinu grla bez krznanja dade, 2255
 te krzna i plašte i drugu odjeću,
nije bilo broja imovini dobre prođe.
 I vazali moga Cida složno su pristali
te svaki za sebe uzvanike darivali.
 Tko uzeti htjede, na pretek imade; 2260
 bogat u Kastilju ode tko na svadbu dođe.
 Zadovoljni gosti, i svaki odhodi
oprostiv se s mojim Cidom, što u sretan čas se rodi,
i s gospama svima i svim plemičima;
rastaju se od mog Cida i od njegovih vazala, 2265
dobro govore o njima, to su zaslužili.
 Diego i Fernando vrlo veseli su bili,
sinovi su svoga oca, grofa don Gonzala.
 Svi se gosti u Kastilju povratiše;

el Cid e sus yernos en Valencia son rastados.
Y moran los ifantes bien cerca de dos años,
los amores que les fazen mucho eran sobejanos;
alegre era el Cid e todos sus vassallos.
¡Plega a Santa María e al Padre santo
que·s' pague d'es casamiento

2270

mio Cid o el que lo ovo a algo!

2275

¡Las coplas d'este cantar aquí·s' van acabando,
el Criador vos vala con todos los sos santos!

a zetovi s mojim Cidom u Valenciji ostali. 2270
Tu infanti dvije godine dobrane proboraviše,
u svemu ih preko mjere od ljubavi počastiše;
veseo moj Cide i njegovi svi vazali.
Kad bi Sveti Otac i Marija Sveta dali
da s udajom budu sretni
moj Cid i ostali! 2275
Ovdje završiše ove pjesme redci,
Stvoritelj vam pomogao i njegovi sveci!

Cantar tercero

112

En Valencia seí Mio Cid con todos los sos,
con él amos sus yernos, los ifantes de Carrión.

Yaziés' en un escaño, durmié el Campeador;
mala sobrevienta, sabed que les cuntió:
salios' de la red e desatós' el león.

2280

En grant miedo se vieron por medio de la cort;
enbraçan los mantos los del Campeador
e cercan el escaño e fincan sobre so señor;
Ferrán Gonçález [.....]
non vio allí dó s'alçasse,

2285

nin cámara abierta nin torre,
metiós' so'l escaño, tanto ovo el pavor.

2286b

Diego Gonçález por la puerta salió;
diziendo de la boca: –¡Non veré Carrión!–
Tras una viga lagar metiós' con grant pavor,
el manto e el brial todo suzio lo sacó.

2290

En esto despertó el que en buen ora nació,
vio cercado el escaño de sus buenos varones:
–¿Qué·s' esto, mesnadas, o qué queredes vós?–
–¡Ya señor ondrado, rebata nos dio el león!–
Mio Cid fincó el cobdo, en pie se levantó,
el manto trae al cuello e adeliñó para'l león;
el león, cuando lo vio, assí envergoncó,
ante mio Cid la cabeza premió e el rostro fincó.

2295

Mio Cid don Rodrigo al cuello lo tomó,
e liévalo adestrando, en la red le metió.

2300

A maravilla lo han cuantos que ý son
e tornáronse al palacio, para la cort.

Mio Cid por sos yernos demandó e no los falló;
maguer los están llamando, ninguno non responde.
Cuando los fallaron, ellos vinieron assí sin color;

2305

Treće pjevanje

112

Moj je Cid u Valenciji sa svojima svima bio,
s infantima od Carrióna, s oba svoja zeta.

Ležaše na klupi, znajte, Campeador spio;
kad se njima zbio događaj nemio:
oslobodivši se, lav iz kaveza išeta.

2280

Cijela dvorana se trese porad straha i trepata;
s plaštevima na rukama svи Cidovi hite,
okružuju klupu, gospodara svoga štite.

2285

Fernando González [.....]
nema sobe otvorene

da se skrije, niti tornja,
zavuče se ispod klupe takav strah ga hvata.

2286b

A Diego González pobježe kroz vrata,
viče iza glasa: „Ne ћu vidjet Carrióna!“
Iza grede vinskog tjeska uplašen se sklanja,
ondje plašt ostavlja i haljetak sav ukaljan.

2290

Probudi se uto onaj što u sretan čas se rodi;
vidje, klupu opkolili vazali mu dobri:
„Što je ovo, družbo, što vas buni?“

„Gospodaru dični, lav nas je napao!“

2295

A moj Cid se nalaktio, na noge ustao,
plašt omota oko vrata, uputi se prema lavu;
lav, kada ga vidje, tako se pokunji,
spusti gubicu pred Cidom i obori glavu.

Moj Cid don Rodrigo za vrat ga uhvati,
pa ga desnicom odvuče, u kavez ga sprati.

2300

Koliko ih ondje bješe, od čuda se zgrau,
vraćaju se redom u palaču i dvoranu.

Za zetove Cid upita, da ih traže zapovjedi;
iako ih dozivali, nitko im ne odgovori.

2305

Kad ih pronađoše, došli su toliko blijedi;

non viestes tal juego commo iva por la cort,
mandólo vedar mio Cid el Campeador.
Mucho·s' tovieron por enbaídos los ifantes de Carrión,
fiera cosa les pesa d'esto que les cuntió.

2310

113

Ellos en esto estando, dón avién grant pesar,
fuerças de Marruecos Valencia vienen cercar,
cincuaenta mill tiendas fincadas ha de las cabdales.
Aqueste era el rey Búcar, si l'oviestes contar.

114

Alegravas' el Cid e todos sus varones,
que les crece la ganancia, grado al Criador;
mas, sabed, de cuer les pesa a los ifantes de Carrión,
ca veyén tantas tiendas de moros
de que non avién sabor.

2315

Amos hermanos apart salidos son:
—Catamos la ganancia e la pérdida no.
Ya en esta batalla a entrar abremos nós,
esto es aguisado por non ver Carrión,
bibdas remandrán fijas del Campeador.—
Oyó la poridad aquel Muño Gustioz,
vino con estas nuevas

2320

a mio Cid Ruy Díaz el Campeador:

2325

—¡Evades qué pavor han vuestrros yernos

tan osados son,

por entrar en batalla desean Carrión!

Idlos conortar, sí vos vala el Criador,

que sean en paz e non ayan ý ración.

—¡Nós conusco la vençremos e valer nos ha el Criador!—

2330

Mio Cid don Rodrigo sonrrisando salió:

—¡Dios vos salve, yernos, ifantes de Carrión!

En braços tenedes mis fijas tan blancas commo el sol.

Yo desseo lides e vós a Carrión;

ne vidjeste takve sprdnje kakva se dvoranom ori,
da prestanu s time Campeador im naredi.
Infante od Carrióna to je posramilo,
teško im je palo sve što ih je zadesilo.

2310

113

Dok su tako bili u golemu jadu,
osvajači iz Maroka Valenciju opsjednuli;
pedeset tisuća bijelih šatora imadu.
Kralj Bukar to bješe, ako za nj ste čuli.

114

Cid se poveseli i njegovi listom ljudi,
njihov pljen će ponarasti, Stvoritelju hvala.
Al' to, znajte, teško palo infantima od Carrióna,
mnoštvo maurskih šatora

2315

nije im po čudi.

Oba brata u stranu su stala:

„Nadali smo se dobitku, ne gubitku.

2320

Morat ćemo sada ući u tu bitku;

sve je spremno da mi više ne vidimo Carrióna,
ostat će nam udovice kćeri Campeadora.“Onaj Muño Gustioz to je čuo kriomice,
pa s tom vijesti dode

zboriti s Campeadorom:

2325

„Vaši zetovi u strahu;

takve uzdanice,

prije ulaska u bitku tuguju za Carriónom.

Podite ih ohrabriti, Stvoritelj vam pomogao,
da na miru stoje i nemaju u tom dijela.

Mi ćemo ih pobijediti, sve uz pomoć Stvoritelja!“

2330

Moj Cid don Rodrigo sa smiješkom je izašao:

„Božja pomoć, o zetovi, infanti od Carrióna!

Vi grlite moje kćeri, od sunca je svaka bjelja.

Ja za borbom čeznem, a vi željni Carrióna,

en Valencia folgad a todo vuestro sabor,
ca d'aquellos moros yo só sabidor,
arrancármelos trevo con la merced del Criador.-

2335

[*Ellos en esto fablando, enbió el rey Bucar dezir al Cid que le dexasse Valencia e se fuese en paz; si non, que le pecharié quanto avié ý fecho. El Cid dixo a aquél que troxiera el mensaje: –Id dezir a Bucar, a aquél fi de enemiga, que antes d'estos tres días le daré yo lo que él demanda–. Otro día, mandó el Cid armar a todos los suyos, e sallió a los moros. Los infantes de Carrón pidieronle estoncés la delantera. E después que el Cid oyo paradas sus azes, don Fernando, el uno de los infantes, adelantóse por inferior a un moro a que dizían Aladraf. El moro, cuando lo vio, fue contra él otrossí. E el infante, con el gran miedo que oyo d'él, bolvió la rienda e fuxo, que solamente non lo osó esperar. Pero Vermúdez, que iva cerca d'él, cuando aquello vio, fue ferir en el moro, e lidió con él e matólo. Desí tomò el caballo del moro e fue en pos del infante, que iva fuyendo, e dixole: 'Don Fernando, tomad este caballo, e dezid a todos que vós matastes al moro cuyo era, e yo otorgarlo he con-vusco'. El infante le dixo: 'Don Pero Vermúdez, mucho vos gradesco lo que dezides.']*]

115

–Aún vea el ora que vos meresca dos tanto.-
En una compaña tornados son amos.
A lo otorga don Pero cuemo se alaba Ferrando,
plogo a mio Cid e a todos sos vassallos:
–¡Aún, si Dios quisiere e el Padre que está en alto,
amos los mios yernos buenos serán en campo!
Esto van diciendo e las yentes se allegando.
En la hueste de los moros

los atamores sonando,

a maravilla lo avién muchos d'essos cristianos,
ca nuncua lo vieran, ca nuevos son llegados.
Más se maravillan entre Diego e Ferrando,
por la su voluntad non serién allí llegados.
Oíd lo que fabló el que en buen ora nasco:
–¡Ala Pero Vermúez, el mio sobrino caro!

2340

2345

2350

ostanite u Valenciji, koliko vas vuče želja;
glede tih Maura, znadem svoga neprijatelja,
smjelo ću ih poraziti po milosti Stvoritelja.“

2335

[*Dok su tako zborili, kralj Bukar posla poruku Cidu da mu prepusti Valenciju i da ode u miru; ako ne, da će ga skupo stajati ono što je učinio. Cid reče onomu koji doneše poruku: „Idite kazati Bukaru, onomu sinu moga neprijatelja, da ću mu za tri dana dati ono što ište.“ Sutradan naredi Cid da se naoružaju svi njegovi ljudi, te izade protiv Maura. Infanti od Carrióna tada ga zamoliše za čast prvih udaraca. I pošto Cid razvrsta svoje redove, don Fernando, jedan od infanata, krenu napasti nekoga Maura koji se zvaše Aladraf. Maur, kad ga vidje, krenu mu u susret. A infant, od velika straha što ga obuze, trgnu uzdu i pobježe, ne usudi se ni da ga dočeka. Kada to vidje Pedro Bermúdez, koji stajaše blizu njega, napade Maura, zametnu s njim boj i ubi ga. Potom uze Maurova konja i sustignu infanta, koji je bježao, te mu reče: „Don Fernando, uzmite ovoga konja, i recite svima da ste vi ubili Maura čiji bijaše, a ja ću to s vama potvrditi.“ Infant mu reče: „Don Pedro Bermúdezu, veoma vam zahvaljujem za to što rekoste.“]*

115

„Dvostruko ću vam uzvratit, kada bude zgode.“

Njih dvojica skupa natrag hode.

Tako potvrđuje Pedro dok se don Fernando hvali,

2340

uživa moj Cide i njegovi svi vazali:

„Bogu Ocu na visini bude li na volju,

oba će mi zeta biti čestita na polju!“

Dok se ljudi okupljaju takav glas se čuje.

A bubnjevi dotle

iz maurske vojske bruje;

2345

velikim se čudom čude svi kršćani listom,

nikada to ne vidješe jer su stigli istom.

Još se više Diego sa Fernandom čudi,

što se ondje zatekoše nije im po čudi.

Onaj što se sretan rodi, čujte kako nače:

2350

„Eto, Pedro Bermúdezu, mili moj nećače!

Cúriesme a Diego e cúriesme a don Fernando:
mios yernos amos a dos, la cosa que mucho amo,
ca los moros, con Dios, non fincarán en campo.—

116

- Yo vos digo, Cid, por toda caridad,
que oy los ifantes a mí por amo non abrán,
cúrielos quiquer, ca d'ellos poco m'incal,
yo con los míos ferir quiero delant,
vós con los vuestrlos firmemientre a la çaga tengades;
si cueta fuere, bien me podredes huviar.—

Aquí llegó Minaya Álbar Fáñez:

-¡Oíd, ya Cid, Campeador leal!
Esta batalla el Criador la ferá
e vós tan diño que con él avedes part,
mandádnoslos ferir de cual part vos semejar;
el debdo que ha cada uno a conplir será.
Verlo hemos con Dios e con la vuestra auze.—

Dixo mió Cid: -¡Ayamos más de vagar!—
Afevos el obispo don Jerónimo
muy bien armado está,
parávas' delant al Campeador
siempre con la buen auze:

-Oy vos dix la missa de Santa Trinidade.
Por esso salí de mi tierra e vinvos buscar,
por sabor que avía de algún moro matar.
Mi orden e mis manos querríalas ondrar
e a estas feridas yo quiero ir delant.
Pendón trayo a corças e armas de señal,
si ploguiesse a Dios querríalas ensayar,
mio coraçón que pudiesse folgar
e vós, mio Cid, de mí más vos pagar.
Si este amor no.n' feches, yo de vós me quiero quitar.—

Essora dixo mio Cid: -Lo que vós queredes plazme.
Afé los moros a ojo, idlos ensayar;
nós d'aquent veremos cómmo lidia el abbat.—

Pazite mi na don Diego, pazite na don Fernanda;
 zetovi su moji, bića meni draga,
 jer Mauri, uz Božju volju, ne će ostati na polju.“

116

- „Ja vam kažem, Cide, uz ljubav najveću, 2355
 da infante danas tetošti ne ču;
 nek ih pazi tko god hoće, jer za njih ne marim,
 sa svojima prvi udariti kanim,
 vi u zalaznici ostajte uz svoje ljude;
 možete mi dobro pomoći nevolje li bude.“ 2360
- Tu Minaya Alvar Fáñez prema njima krene:
 „Campeadore vjerni, Cide moj, počujte mene! 2361b
 Ovu će nam bitku voditi ruka Stvoritelja,
 a vi ste dostojni imati u tome dijela,
 naredite s koje ćemo strane udariti;
 dug svakoga pojedinca podmiren će biti. 2365
 To nam valja vidjet s Bogom i sa vašom kobi.“
 Moj Cid reče: „Samo mirni ostanimo!“
 Kadli dobro oboružan,
gle, biskup don Jerónimo
 izade pred Campeadora
uvijek s dobrom kobi:
 „Danas misu Svetog Trojstva za vas slavih. 2370
 Dodoh da vas tražim, domovinu stog ostavih,
 od želje da kojeg Maura pokosim.
 Hotio bih svoje ruke i svoj red prodičit,
 u tim napadima žudim sprijeda ići.
 Ja jelene na plamencu i grub na oružju nosim, 2375
 njih, po volji Božjoj, volio bih iskušati,
 da mi srce mogne u počinku uživati,
 i da s vama, Cide, zadovoljstvo dijelim.
 Ako me ne uslišite, napustit vas želim.“
 Tada moj Cid veli: „Vašoj molbi se veselim. 2380
 Mauri nam pred očima, idite ih iskušati;
 mi ćemo odavde gledat kako opat mlati.“

117

El obispo don Jerónimo priso a espolonada
e ívalos ferir a cabo del albergada.

Por la su ventura e Dios que l'amava, 2385
a los primeros colpes dos moros matava de la lança;
el astil ha quebrado e metió mano al espada.

Ensayávas' el obispo, ¡Dios, qué bien lidiava!,
dos mató con lança e cinco con el espada.

Los moros son muchos, derredor le cercavan,
dávanle grandes colpes, mas no'l falsan las armas. 2390

El que en buen ora nasco los ojos le fincava,
enbraçó el escudo e abaxó el asta:
aguijó a Bavieca, el cavallo que bien anda,
ívalos ferir de coraçon e de alma. 2395

En las azes primeras el Campeador entrava,
abatió a siete e a cuatro matava.

Plogo a Dios, aquésta fue el arrancada.
Mio Cid con los suyos cae en alcança;
veriedes quebrar tantas cuerdas

e arrancarse las estacas, 2400

e acostarse los tendales con huebras eran tantas.

Los de mio Cid a los de Bucar de las tiendas los sacan.

118

Sácanlos de las tiendas, cáenlos en alcaz,
tanto braço con loriga veriedes caer apart,
tantas cabeças con yelmos que por el campo caen,
caballos sin dueños salir a todas partes. 2405

Siete migeros complidos duró el segudar,
mio Cid al rey Búcar cayól' en alcaz.

-¡Acá torna, Bucar! Venist d'allent mar,
ver te as con el Cid, el de la barba grant,
saludarnos hemos amos, e tajaremos amistad.- 2410

Respuso Bucar al Cid: -¡Cofonda Dios tal amistad!
Espada tienes desnuda en mano e veot' agujar,

117

Biskup Jerónimo ostrugom podbode,
sve do kraja taborišta napadati ode.

Zahvaljujuć sreći i Bogu koji ga ljubi,
prvim udarcima koplja dva Maura ubi;
slomila mu se kopljača pa se lati mača.
Bože, što se hrabro bije biskupe junače!

2385

Petoricu mačem i dvojicu kopljem smače.
Mauri su brojni bili, odasvud ga opkolili,
teške udarce zadaše, oružja mu ne skrhaše.
Onaj što se sretan rodi pogledom ga spazi,
pa položi koplje, štit na ruku nabi,
podbode Babiecu, konja koji dobro grabi,
od srca i duše tući ih polazi.

2390

U prvim se redovima Campeador bori,
četvoricu ubi, sedam ih obori.
Po volji ga Božjoj pobjeda zapade.
Moj se Cide sa svojima u potjeru dade;
slamaju se kolci,

2395

konopi se prekidaju,
da vidjeste krasna platna kolika padaju.
Tu Cidovi Bukarove od šatorā odagnaju.

2400

Pognali ih od šatora, pa se za njima nàdàjù:
puste ruke s oklopima postrance padaju,
puste glave s kacigama po polju se kotrljaju,
konji na sve strane bez jahača i bez cilja.

2405

Potjera je potrajala punih sedam milja,
a moj Cid se za Bukarom u jurnjavu dade:
„Ti dolaziš preko mora. Vrati se, Bukare!
Ogledat se moraš s Cidom bujne brade;
pozdravit se nama valja i uglavit prijateljstvo.“
Bukar reče: „Bože, smeti takvo prijateljstvo!
Goli mač u ruci držiš i vidim te gdje podbadaš,

2410

así commo semeja, en mí la quieres ensayar;
 mas si el cavallo non estropieça o comigo non caye, 2415
 non te juntarás comigo fata dentro en la mar.-
 Aquí respuso mio Cid: -¡Esto non será verdad.-
 Buen cavallo tiene Búcar e grandes saltos faz,
 mas Bavieca, el de mio Cid alcançándolo va.
 Alcançólo el Cid a Bucar a tres braças del mar, 2420
 arriba alçó Colada, un grant colpe dádo-l' ha,
 las carbonclas del yelmo tollidas ge las ha,
 cortó-l' el yelmo e, librado todo lo ál,
 fata la cintura el espada llegado ha.
 Mató a Bucar, al rey de allén mar 2425
 e ganó a Tizón, que mill marcos d'oro val.
 Venció la batalla maravillosa e grant,
 aquí s'ondró mio Cid e cuantos con él están.

119

Con estas ganancias ya-s' ivan tornando.
 Sabet, todos de firme robavan el canpo, 2430
 a las tiendas eran llegados
 do estaba el que en buen ora nasco.
 Mio Cid Ruy Díaz, el Campeador contado,
 con dos espadas que él preciava algo,
 por la matança vinía tan privado, 2435
 la cara fronzida e almófar soltado,
 cofia sobre los pelos, fronzida d'ella yacuento.
 Algo veyé mio Cid de lo que era pagado,
 alçó sos ojos, esteva adelant catando
 e vio venir a Diegote a Fernando, 2440
 amos son hijos del conde don Gonçalo.
 Alegrós' mio Cid, fermoso sonrisando:
 -¡Venides mios yernos, mios hijos sodes amos!
 Sé que de lidiar bien sodes pagados,
 a Carrión de vós irán buenos mandados, 2445
 cómmodo al rey Bucar avemos arrancado.

na meni ga iskušati, čini mi se, ti se nadaš;
ako li mi konj ne padne i poda mnom ne posrne,
sraziti se sa mnom ne ćeš do morskih širina.“

2415

„To istina ne će biti!“ na to Cid povrne.
Dobra konja Bukar ima, grabi dugim skokovima,
ali mu je Babieca, Cidov konj, sve bliže.

Na tri hvata prije mora Cid Bukara stiže,
udarac mu težak zada, Coladu visoko diže,
s kacige mu njome razasu rubine,
kacigu raskoli, kroz sve drugo mine,
i pojas na kraju oštrica dotače.

2420

Bukara on tako, kralja onkraj mora, smače;
zadobi Tizonu, tisuć maraka u zlatu vrijedi.
U toj velikoj i divnoj bitci on pobijedi,
tu prodići moj Cid ime i svi što su bili s njime.

2425

S tolikim se pljenom već vraćaju zadovoljno.
Znajte, odlučno su poharali polje bojno,
tako stižu do šatora glavnih,
gdje stajaše onaj koji sretan se rodio.

2430

Moj Cid don Rodrigo, Campeador slavni,
su dva mača koja cijenjaše napose,
kraj tolikog ubijanja žurno je hodio,
namrštena čela, naglavnice opuštene,
i nabранa malko zatiljnika preko kose.

2435

Moj Cid vidje drugo što mu je godilo:
dok gledaše naprijed, vidješe mu zjene
kako dolazi Diego uz brata Fernanda,
obojica sinci grofa don Gonzala.

2440

Smiješeći se lijepo, Cid se obradova:
„Dođite, zetovi, sinovi ste moji oba!
Znam da vas je dobro zasitila borba,
u Carrión sad o vama dobre vijesti lete,
kako skupa kralja razbismo Bukara.

2445

- Commo yo fio por Dios e en todos los sos santos,
d'esta arrancada nós iremos pagados.— 2448
- De todas partes sos vassallos van llegando, 2455
Minaya Álbar Fáñez essora es llegado,
el escudo trae al cuello e todo espadado, 2449
de los colpes de las lanças non avié recabdo,
aquellos que ge los dieran non ge lo avién logrado.
- Por el cobdo ayuso la sangre destellando,
de veínte arriba ha moros matado:
—¡Grado a Dios e al Padre que está en alto,
e a vós, Cid, que en buen ora fuestes nado! 2456
- Matastes a Bucar e arrancamos el canpo;
todos estos bienes de vós son e de vuestrlos vassallos,
e vuestrlos yernos aquí son ensayados, 2460
fartos de lidiar con moros en el campo.—
- Dixo mio Cid: —Yo d'esto só pagado,
cuando agora son buenos, adelant serán preciados.—
Por bien lo dixo el Cid, mas ellos lo tovieron a mal.
Todas las ganancias a Valencia son llegadas, 2465
alegre es mio Cid con todas sus compañas,
que a la ración cayé seiscientos marcos de plata.
Los yernos de mio Cid cuando este aver tomaron,
d'esta arrancada, que lo tenién en so salvo,
cuidaron que en sus días nunqua serién minguados. 2470
Fueron en Valencia muy bien arreados,
conducthos a sazones, buenas pieles e buenos mantos.
Muchos son alegres mio Cid e sus vassallos.

120

- Grant fue el día en la cort del Campeador,
después que esta batalla vincieron
e al rey Bucar mató. 2475
- Alçó la mano, a la barba se tomó:
—¡Grado a Cristus, que del mundo es señor,
cuando veo lo que avía sabor,

U Boga se uzdam i njegove svete, od toga poraza bit će nam uhara.“	2448
Uto sa svih strana eto njegovih vazala, i Minaya Alvar Fáñez tada se pomalja,	2455
štit o vratu nosi, mač ga svuda izudara,	2449
nema broja udarcima od kopalja,	2450
onaj tko ih zada koristi ne steče.	
Niz lakat mu dolje curkom krvca teče, više od dvadeset Maura posiječe:	
„Bogu našem roditelju u visini hvala, i vama, moj Cide, koji sretni se rodiste!	2456
Bojišta smo gospodari, Bukara ubiste, sva su ova dobra vaša i vaših vazala;	
i obadva vaša zeta ovdje su se okušala,	2460
nasitili su se boja s Maurima nasred polja.“	
Moj Cid reče: „Ja sam zadovoljan; ugled će im rasti ako sad uspješe.“	
Cid na dobro reče, oni za зло to uzeše.	
U Valenciju se čitav taj dobitak slio, radostan je don Rodrigo s vazalima bio,	2465
šeststo maraka u srebru svakom zapade u dio.	
Zetovi mog Cida, blago što su zadobili od pobjede ove, na sigurno spreme,	
misleći da neće biti ubogi sve svoje dneve.	2470
Svi su u Valenciji dobro opskrbljeni bili: skupa krvna i plaštevi, sva poizbor jela.	
Moj se Cid veseli jako i družina cijela.	

120

Na dvoru mog Campeadora velik dan je bio, kad u bitci pobijediše	
i kralj Bukar zginu.	2475
Pa podiže ruku, za bradu se on uhvati:	
„Hvala Kristu koji gospodar je svijeta, kada vidim to što željeh uistinu,	

que lidiaran comigo en campo mios yernos amos a dos!
 Mandados buenos irán d'ellos a Carrión,
 cómмо son ondrados e avervos han grant pro.

2480

121

Sobejanas son las ganancias que todos an ganado,
 lo uno es nuestro, lo otro han en salvo.—
 Mandó mio Cid, el que en buen ora nasco,
 d'esta batalla que han arrancado
 que todos prisiessen so derecho contado,
 e ell su quinto non fuese olvidado.
 Assí lo fazen todos, ca eran acordados.
 Cayéronle en quinta al Cid seixcientos cavallos
 e otras azémilas e camellos largos,
 tantos son de muchos que non serién contados.

2485

2490

122

Todas estas ganancias hizo el Campeador:
 —¡Grado a Dios que del mundo es señor!
 Antes fu minguado, agora rico só,
 que he aver e tierra e oro e onor,
 e son mios yernos ifantes de Carrión.
 Arranco las lides commo plaze al Criador,
 moros e cristianos de mí han grant pavor.
 Allá dentro en Marruecos, ó las mezquitas son,
 que abráن de mí salto quiçab alguna noch,
 ellos lo temen, ca non lo pienso yo;
 no los iré buscar, en Valencia seré yo,
 ellos me darán parias con ayuda del Criador,
 que paguen a mí o a qui yo ovier sabor.—
 Grandes son los gozos en Valencia
 con mio Cid el Campeador,
 de todas sus compañas e de todos los sos.
 Grandes son los gozos de sus yernos amos a dos,
 d'aquesta arrancada que lidiaron de coraçon

2495

2500

2505

da su sa mnom vojevala oba moja zeta!
O njima će dobre vijesti u Carrión poći,
kako su se prodičili, i vama će još pomoći.

2480

121

Obilna smo dobra danas zadobili,
naš je jedan dio, drugi oni pospremili.“
Onaj što se sretan rodi, moj Cide, naredi
neka od te bitke, u kojoj pobijedi,
svatko uzme ono što po pravu njemu slijedi,
i da se ne zaboravi njegova petina.
Svi učine tako kako su se nagodili.
I pripade Cidu u petini šeststo konja,
puno deva i sva sila tovarnih živina,
tako ih je mnogo da im nema broja.

2485

2490

122

Svi su ti dobitci zasluga mog Campeadora:
„Hvala Bogu, koji svijeta je gospodar!
Prije bijah sirot, a sada sam bogat,
imam čast i zlato, imanje i zemlju,
i zetove svoje, infante od Carrióna.
Pobjeđujem u bitkama, to se svidje Stvoritelju,
i Mauri i kršćani svi se mene boje.
U Maroku dolje, gdje džamije stoje,
od napada strepe, tko zna, jedne noći,
strahuju od toga, ali ja ne mislim doći;
u Valenciji ću biti, u pohode ne ću poći,
davat će mi danak, Bog mi u pomoći,
plačat će ga meni ili komu budem htio.“
Velika je radost
u Valenciji sa Cidom,
radosni mu svi vazali i vojska njegova.
Velika je radost njegovih zetova,
nakon te pobjede, gdje se srčano boriše,

2495

2500

2505

- valía de cinco mill marcos ganaron amos a dos;
mucho·s' tienen por ricos los ifantes de Carrión. 2510
 Ellos con los otros vinieron a la cort,
aquí está con mio Cid el obispo do Jerónimo;
 el bueno de Álbar Fáñez, cavallero lidiador,
 e otros muchos que crió el Campeador.
- Cuando entraron los ifantes de Carrión, 2515
 recibiólos Minaya por mio Cid el Campeador:
 –¡Acá venid, cuñados, que más valemos por vós!–
 Assí commo llegaron, pagós' el Campeador:
 –Evades aquí, yernos, la mi mugier de pro
 e amas las mis fijas, don Elvira e doña Sol, 2520
 bien vos abracen e sírvanos de coraçón.
- ¡Grado a Santa María, madre del nuestro señor Dios, 2524
 d'estos nuestros casamientos vós abredes honor,
 buenos mandados irán a tierras de Carrión!– 2525

123

- A estas palabras fabló don Ferrando:
 –Grado al Criador e a vós, Cid ondrado,
 tantos avemos de averes que no son contados.
 Por vós avemos ondra e avemos lidiado, 2530
 venciendo moros en campo e matamos
 a aquel rey Bucar, traidor provado.
 Pensad de lo otro, que lo nuestro tenémoslo en salvo.– 2531
 Vassallos de mio Cid seyénsen sonrisando
 quién lidiara mejor o quién fuera en alcanço,
 mas non fallavan ý a Diego ni a Ferrando.
 Por aquestos juegos que ivan levantando 2535
 e las noches e los días tan mal los escarmentando,
 tan mal se consejaron estos ifantes amos.
 Amos salieron apart, ¡veramiente son hermanos!,
 d'esto que ellos fablaron nós parte non ayamos:
 –Vayamos para Carrión, aquí mucho detardamos. 2540
 Los averes que tenemos grandes son e sobejanos.
 mientra que visquiéremos despender no los podremos.

po pet tisuća maraka blaga zadobiše;
smatraju se bogatima infanti od Carrióna. 2510
 Kada s ostalima stigoše do dvora,
ondje s mojim Cidom biskup Jerónimo stoji;
vitez Alvar Fáñez, taj čestiti borac,
i još mnogi drugi što ih Campeador goji.
 Kad su ušli infanti od Carrióna, 2515
 primi ih Minaya mjesto Cida Campeadora:
„Dođite, rođaci, s vas vrijedimo više!“
 Radostan je Campeador čim se pojaviše:
„Evo vas, zetovi! Moja žena dična,
i obje mi kćeri, doña Sol i doña Elvira, 2520
nek vas grle, nek vam služe, od srca dolići.
 A Mariji Svetoj hvala, majci Boga Gospodina, 2524
što se svaki od vas oba tom ženidbom diči,
u zemlju od Carrióna dobar glas će ići!“ 2525

123

Na te riječi don Fernando reče:
„Stvoritelju, zatim vama, časni Cide, hvala,
imamo toliko blaga da ga i preteče.
 Oba smo po vama stekla čast i vojevala, 2530
 Maure na polju strsmo i ubismo zlicu,
kralja onoga Bukara, dokazana izdajicu.
 Mislite na drugo blago, zbrinuto je naše.“ 2522
 Vazali se moga Cida dvoume i smiješe:
tko li bolji u potjeri ili u borbi bješe?
 Ali ondje ni Diega ni Fernanda ne bijaše.
 I takve su sprdnje bivale sve jače, 2535
 ali što ih više i noću i danju more,
infanti to više potajno govore.
 U stranu su pošli (eto prave braće!),
no u tome što skovaše mi dijela nemamo:
„Idemo do Carrióna, tu previše oklijevamo; 2540
 naša imovina velika je prekomjerno,
dok budemo živi potrošit je ne možemo.

124

Pidamos nuestras mugieres al Cid Campeador,
digamos que las levaremos a tierras de Carrión,
e enseñarlas hermos dó las heredades son.

2545

Sacarlas hemos de Valencia, de poder del Campeador;
después en la carrera feremos nuestro sabor,
ante que nos retrayan lo que cuntió del león.

Nós de natura somos de condes de Carrión,
averes levaremos grandes que valen grant valor,
escarniremos las fijas del Campeador.

2550

D'aquestos averes siempre seremos ricos omnes,
podremos casar con fijas de reyes o de enperadores,
ca de natura somos de condes de Carrión.

Assí las escarniremos a las fijas del Campeador
antes que nos retrayan lo que fue del león.-

2555

Con aqueste consejo amos tornados son,
fabló Ferrán Gonçález e hizo callar la cort:
-¡Sí vos vala el Criador, Cid Campeador!

Que plega a doña Ximena e primero a vós, 2560
e a Minaya Álbar Fáñez e a cuantos aquí son:
dadnos nuestras mugieres que avernos a bendiciones,
levarlas hemos a nuestras tierras de Carrión,
meterlas hemos en las villas

que les diemos por arras e por onores.

2565

Verán vuestras fijas lo que avemos nós,
los hijos que oviéremos en qué avrán partición.-
De assí ser afontado no-s' curiava el Campeador;

2569

dixo el Cid: -Darvos he mis fijas

e algo de lo mio.

2568

Vós les diestes villas por arras en tierras de Carrión,
yo quiéroles dar axuvar tres mill marcos de oro,
darvos he mulas e palafrés muy gruesos de sazón,
caballos para en diestro, fuertes e corredores,
e muchas vestiduras de paños e de ciclatones.

2570

Darvos he dos espadas, a Colada e a Tizón;

2575

124

Zatražimo svoje žene od Campeadora,
i kažimo da ih vodimo do Carrióna,
da im pokažemo zemlju koju baštinismo.

2545

Moramo ih iščupati ispod vlasti Campeadora;
poslije ćemo učiniti kako nakanismo,
dok nas zbog slučaja s lavom opet ne uvrijede.
Mi smo po rođenju grofovi od Carrióna;
ponijet ćemo silna dobra koja mnogo vrijede,
osramotit ćemo kćeri Campeadora.

2550

Vazda ćemo s ovim blagom bogataši biti,
s kraljevskim i carskim kćerima se oženiti,
jer smo po rođenju grofovi od Carrióna.

Tako ćemo osramotit kćeri Campeadora,
dok nas porad zgode s lavom opet ne uvrijede.“
S tim naumom njih se oba vrata i proslijede;
prozbori Fernando i zavlada muk na dvoru:

2555

„Stvoritelj vas pomogao, Cide Campeadoru!

Po volji doña Jimeni, i najprije vama,
i Minayi Alvaru Fáñezu, i dojednom ovdje s nama:
dajte nama naše žene, vjenčane uz blagoslove,
vodit ćemo ih do naših posjeda u Carriónu,
da ih ondje posadimo u naše gradove,
da im njih u miraz i nasljeđe damo.

2560

I vidjet će vaše kćeri koliko imamo,
što budućoj djeci da podijele ostavljamo.“

Da će biti osramoćen, to ne brine Campeadora.

2569

„Kćeri ču vam dati,

i štošta od svoga“, kaza.

2568

„Vi im dadoste u miraz gradove od Carrióna,
ja im dajem tri tisuće zlatnih maraka miraza;
vama dajem mazge i konjice sedlenike,
i hatove snažne, trkače za bitke,
i odjeće mnogo, sukna i kadife.

2570

Dva ču mača vama dati, Coladu i s njom Tizonu,

2575

bien lo sabedes vós que las gané a guisa de varón.
 Mios fijos sodes amos, cuando mis fijas vos dó,
 allá me levades las telas del coraçon.

Que lo sepan en Gallizia e en Castiella e en León,
 con qué riqueza enbío mios yernos amos a dos. 2580
 A mis fijas sirvades que vuestras mugieres son;
 si bien las servides, yo vos rendré buen galardón.–
 Atorgado lo han esto los ifantes de Carrión,
 aquí reciben las fijas del Campeador,
 conpieçan a recibir lo que el Cid mandó.

Cuando son pagados a todo so sabor,
 ya mandavan cargar ifantes de Carrión.
 Grandes son las nuevas por Valencia la mayor,
 todos prenden armas e cavalgan a vigor,
 porque escurren sus fijas del Cid

a tierras de Carrión. 2590

Ya quieren cavalgar, en epidimiento son;
 amas hermanas, don Elvira e doña Sol,
 fincaron los inojos ant'el Cid Campeador:
 –¡Merced vos pedimos, padre, sí vos vala el Criador!
 Vós nos engendrastes, nuestra madre nos parió; 2595
 delant sodes amos, señora e señor:
 agora nos enviades a tierras de Carrión,
 debdo nos es a cumplir lo que mandáredes vós.
 Assí vos pedimos merced nós amas a dos
 que ayades vuestros mensajes en tierras de Carrión.– 2600
 Abraçólas mio Cid e saludólas amas a dos.

125

Él fizó aquesto, la madre lo doblava:
 –Andad, fijas, d'aquí el Criador vos vala.
 De mí e de vuestro padre bien avedes nuestra gracia.
 Id a Carrión, dó sodes heredadas; 2605
 assí commo yo tengo, bien vos he casadas.–
 Al padre e a la madre las manos les besavan,

na viteški način, dobro znate, osvojene.
Oba ste mi sinci, kad vam svoje kćeri dajem,
dušu moga srca tamo nosite od mene.
Neka znadu u Kastilji, Galiciji i Leónu,
da s bogatstvom pustum oba zeta šaljem. 2580
Služite mi dobro kćeri, one su vam žene;
za tu službu dat ču vama veliku nagradu.“
Složiše se s time infanti od Carrióna,
te primiše kćeri Cida Campeadora,
i počinju uzimati od mog Cida dare. 2585
Kad se nasitiše do mile im volje,
naređuju tovariti infanti od Carrióna.
Pronose se glasi diljem Valencije slavne,
oružje svi uzimaju, jašu brže-bolje,
u zemlje od Carrióna
da Cidove kćeri prate. 2590

Već se one oprštaju, pojahati žele;
doña Sol i doña Elvira, sestre obje,
koljena pred Cidom prignuše i vele:
„Oče, Bog vas pomogao, milosti imajte!
Vi ste nas začeli, rodila nas naša mati; 2595
gospodo i gospodaru, pred nama ste dvoje,
šaljete nas sada u zemlje od Carrióna,
što god naredite, dužnost nam je poslušati.
U vas jednu milost prosimo nas dvije,
da nam od vas nose vijesti u zemlje od Carrióna.“ 2600
Zagrli ih Campeador i poljubi obadvije.

125

Učini on tako, mati za njim ustopice:
„Odlazite, kćeri, Bog vam u pomoći bio!
Od mene i svoga oca imate prôšténje.
Idite do Carrióna gdje ste baštinice; 2605
kako držim, dobro vas je udomio.“
Ocu i materi ruke poljubile;

amos las bendixieron e diéronles su gracia.
 Mio Cid e los otros de cavalgar pensavan
 a grandes guarnimientos, a cavallos e armas. 2610
 Ya salién los ifantes de Valencia la clara,
 espidiéndos' de las dueñas e de todas sus compañas.
 Por la huerta de Valencia teniendo salién armas,
 alegre va mio Cid con todas sus compañas.
 Violo en los avueros el que en buen ora cinxo espada 2615
 que estos casamientos non seríen sin alguna tacha;
 no-s' puede repentir, que casadas las ha amas.

126

—¿Ó eres mió sobrino, tú, Félez Muñoz?
 Primo eres de mis fijas amas d'alma e de coraçón,
 mándot' que vayas con ellas fata dentro en Carrión, 2620
 verás las heredades que a mis fijas dadas son.
 Con aquestas nuevas vernás al Campeador.—
 Dixo Félez Muñoz: —Plazme d'alma e de coraçón.—
 Minaya Álbar Fáñez ante mio Cid se paró:
 —Tornémosnos, Cid, a Valencia la mayor, 2625
 que si a Dios ploguiere e al Padre Criador,
 irlas hemos ver a tierras de Carrión.—
 —A Dios vos acomendamos, don Elvira e doña Sol,
 atales cosas fed que en placer caya a nós.—
 Respondiéin los yernos: —¡Assí lo mande Dios!— 2630
 Grandes fueron los duelos a la departición,
 el padre con las fijas lloran de coraçón,
 assí fazían los cavalleros del Campeador.
 —Oyas, sobrino, tú, Félez Muñoz:
 por Molina iredes, ý yazredes una noch; 2635
 saludad a mio amigo el moro Avengalvón,
 reciba a misos yernos commo él pudier mejor.
 Dil' que enbío mis fijas a tierras de Carrión,
 de lo que ovieren huebos sírvulas a so sabor,
 desí escúrrralas fasta Medina por la mi amor; 2640

njih dvoje ih blagoslove, dadu im pròštènje.
 Moj Cid i ostali misle na konjice,
 na oružje svjetlo i opremu veličajnu. 2610
 Već infanti napuštaju Valenciju sjajnu,
 s gospama se proste i pozdrave družbenice.
 Kroz nasade valencijske igraju se ratne igre,
 radostan moj Cide sa svom svojom družbom ide.
 Taj što sretno mač opasa u znamenju vidje 2615
 da bez neke mrlje ne će udomljenja potrajati;
 ali udade ih obje, ne može se pokajati.

126

„Félezu Muñozu, ti nećače, gdje si?
 Rođak mojih kćeri od srca i duše jesi,
 šaljem te da ideš s njima, sve do Carrióna podi, 2620
 vidi što su baštinile moje kćeri.
 S tim vijestima natrag Campeadoru dodji.“
 „Od srca i duše hoću“, Félez Muñoz veli.
 Pred mojega Cida Alvar Fáñez ide:
 „U Valenciju se slavnu vratimo, moj Cide, 2625
 jer bude li volja Boga, Oca Stvoritelja,
 mi ćemo ih u zemljama Carrióna pohoditi.“
 „Doña Sol i doña Elvira, neka Bog vas štiti,
 a činima svojim nastojte nam ugoditi.“
 „Tako Bog zapovjedio!“ odgovoriše zetovi. 2630
 Velike su bile na rastanku boli;
 otac sa kćerima iz dna srca plače,
 isto tako moga Cida vitezovi.
 „Félezu Muñozu, čuj me, ti nećače.
 Kroz Molinu vam je proći, ondje ćete noćit; 2635
 Maura mi pozdravite, prijatelja Abengalbóna,
 neka zetove mi primi što bolje na konak.
 Reci mu da kćeri šaljem u zemlje od Carrióna,
 nek dolično njih podvori svim što ustrebaju,
 i meni za ljubav do Medine nek ih prati; 2640

- de cuanto él fiziere yo·l' daré por ello buen galardón.-
 Cuemo la uña de la carne ellos partidos son,
 ya·s' tornó para Valencia el que en buen ora nasció;
 piénsanse de ir los ifantes de Carrión.
 Por Santa María d'Alvarrazín fazían la posada, 2645
 aguijan quanto pueden ifantes de Carrión,
 felos en Molina con el moro Avengalvón.
 El moro, cuando lo sopo, plógol' de coraçon,
 saliólos recibir con grandes avorozes.
 ¡Dios, qué bien los sirvió a todo so sabor! 2650
 Otro día mañana con ellos cavalgó,
 con dozientos cavalleros escurrirlos mandó.
 Ivan trocir los montes, los que dizen de Luzón, 2653
 trocieron Arbuxuelo e llegaron a Salón,
 o dizen El Ansarera ellos posados son. 2656
 2657
 A las fijas del Cid el moro sus donas dio,
 buenos seños caballos a los ifantes de Carrión; 2654
 2655
 tod esto les hizo el moro
 por el amor del Cid Campeador. 2658
 Ellos veyén la riqueza que el moro sacó,
 entramos hermanos consejaron tración: 2660
 -Ya pues que a dexar avemos fijas del Campeador,
 si pudiésemos matar el moro Avengalvón,
 cuanta riquiza tiene averla iemos nós,
 tan en salvo lo abremos commo lo de Carrión,
 nuncua avrié derecho de nós el Cid Campeador.- 2665
 Cuando esta falsedad dizién los de Carrión,
 un moro latinado bien ge lo entendió,
 non tiene poridad, díxolo a Avengalvón:
 -Alcáyaz, cúriate d'estos, ca eres mio señor.
 Tu muert oí consejar a los ifantes de Carrión.- 2670

El moro Avengalvón mucho era buen barragán,
 con dozientos que tiene iva cavalgar,

- ja ču, za sve što učini, nagradu mu dobru dati.“
 Ko nokat od mesa, tu se oni odiljaju,
 onaj što se sretan rodi u Valenciju se vrati;
 dotle na put kreću infanti od Carrióna.
 Već Mariju Svetu minu u Albarracínu; 2645
 podbodu koliko mogu infanti od Carrióna,
 i eto ih u Molini kod Maura Abengalbóna.
 Kad doznade Maur, radosno mu srce gori,
 pa s velikim ushićenjem izade ih dočekati.
 Bože, kako dobro i dolično njih podvori! 2650
 Sutra ujutro će s njima pojahati,
 i naredi da ih dvjesta konjanika prati.
 Nastavili preko planine Luzóna, 2653
 te prođoše Arbujuelo i stigoše do Jalóna,
 gdje će, kažu, u Ansareri stati da počinu. 2656
 Maur daje svoje dare Cidovim kćerima, 2657
 po dva dobra konja infantima od Carrióna; 2654
 sve to Maur čini
 za ljubav Campeadora. 2655
 Kad su vidjeli bogatstvo koje Maur ima,
 među sobom braća izdaju skovaše: 2660
 „Kad moramo ostaviti kćeri Campeadora,
 da nam je ubiti tog Maura Abengalbóna,
 sve bogatstvo koje ima bit će naše,
 na sigurnu mjestu poput onog u Carriónu;
 i nikada više podložni Campeadoru.“ 2665
 Dok se među infantima takva podlost kuje,
 jedan Maur vješt jeziku sve to dobro čuje,
 i reče Abengalbónu, ne zadrža tajnu:
 „Čuvaj mi se ovih, *alcaide* gospodaru,
 čuo sam gdje smrt se tvoja među infantima snuje.“ 2670

Maur Abengalbón, prava junačina,
 pojaha sa svojih dvjesta što ih ondje ima,

armas iva teniendo, parós' ante los ifantes.
 De lo que el moro dixo a los ifantes non plaze:
 -Dezidme, ¿qué vos fiz, ifantes?
 Yo sirviéndovos sin art

2675

e vós, pora mí, muert consejastes.
 Si no lo dexás por mio Cid el de Bivar,
 tal cosa vos faría que por el mundo sonás,
 e luego levaría sus fijas al Campeador leal.
 ¡Vós nuncua en Carrión entrariedes jamás!

2680

128

Aquí·m' parto de vós commo de malos e de traidores.
 Iré con vuestra gracia, don Elvira e doña Sol;
 poco precio las nuevas de los de Carrión.
 Dios lo quiera e lo mande,

que de tod' el mundo es señor,
 d'aqueste casamiento que s' grade el Campeador.-
 Esto les ha dicho, e el moro se tornó,
 teniendo iva armas al trocir de Salón;
 cuemo de buen seso, a Molina se tornó.
 Ya movieron d'El Ansarera los ifantes de Carrión,
 acójense a andar de día e de noch.

2685

A siniestro dexan Atienza, una peña muy fuert,
 la sierra de Miedes pássaronla estoz,
 por los Montes Claros aguijan a espolón.

A siniestro dexan a Griza, que Álamos pobló

2695

(allí son caños dó a Elpha encerró),

a diestro dexan a Sant Estevan, más cae aluén.

Entrados son los ifantes al robredo de Corpes,
 los montes son altos, las ramas pujan con las nubes,
 e las bestias fieras que andan aderedor.

Fallaron un vergel con una limpia fuent,
 mandan fincar la tienda ifantes de Carrión,
 con cuantos que ellos traen y yazen essa noch,
 con sus mugieres en braços demuéstranles amor,

2700

s oružjem u ruci osvanu pred infantima.

Ono što im Maur reče ne svidje se njima:

„Recite, infanti, što li vam napravih?

Skovaste mi smrt, a ja vas

2675

bez prijevare podvorio.

Zbog mog Cida iz Vivara da se ne ustavih,

tako bih vam odmazdio da bi svijet se zaorio;

odveo bih smjesta kćeri vjernom Campeadoru.

Ne biste se nigda vrnuli svom Carriónu!

2680

128

Tu se od vas izdajica i zlotvora dijelim.

Doña Sol i doña Elvira, vaš blagoslov za put želim;

glas ljudi iz Carrióna malo cijenim.

Po želji i volji Boga,

što nad svijetom se gospodi,

neka Cidu Campeadoru ta udaja godi.“

2685

I Maur se vraća, kad im ovo kaza,

oružje držeći do Jalóna, do prijelaza;

razborit je čovjek, vratio se u Molinu.

Već iz Ansarere infanti izminu,

te se trse danju i noću putovati.

2690

Atienza im slijeva osta, timor moćan dosta,

i planinu Miedes prevalili zatim,

po Svjetlim gorama podbadali mamuzama.

Slijeva Grizu ostavili, koju Alamos napuči

(tu su špilje gdje zatoči Elfu i namuči),

San Esteban leži dalje, ostade im zdesna.

2695

Uđoše infanti tad u hrastik kod Corpesa;

šume su visoke, grane sežu pod oblake,

naokolo tumaraju zvijeri divlje i opake.

Tu nađoše pitominu s vrutkom bistre vode;

2700

nek šatore razapinju, infanti nalažu,

da prenoće tu sa svima koje vode,

i ženama u naručju ljubav da iskažu.

¡mal ge lo cunplieron cuando salié el sol!

Mandaron cargar las azémilas

con grandes averes a nombre,

2705

cogida han la tienda do albergaron de noch,

adelant eran idos los de crialón,

assí lo mandaron los ifantes de Carrión:

que non ý fincas ninguno, mugier nin varón,

sinon amas sus mugieres, doña Elvira e doña Sol,

2710

deportarse quieren con ellas a todo su sabor.

Todos eran idos, ellos quatro solos son,

tanto mal comidieron los ifantes de Carrión:

-Bien lo creades, don Elvira e doña Sol,

aquí seredes escarnidas, en estos fieros montes,

2715

oy nos partiremos e dexadas seredes de nós,

non abredes part en tierras de Carrión.

Irán aquestos mandados al Cid Campeador,

nós vengaremos por aquésta la del león.-

Allí les tuellen los mantos e los pelliçones,

2720

páranlas en cuerpos e en camisas e en ciclatones.

Espuelas tienen calçadas los malos traidores,

en mano prenden las cinchas fuertes e duradores.

Cuando esto vieron las dueñas, fablava doña Sol:

-¡Don Diego e don Ferrando rogámosvos por Dios!

2725

Dos espadas tenedes fuertes e tajadores,

al una dizen Colada e al otra Tizón,

cortandos las cabeças, mártires seremos nós;

moros e cristianos departirán d'esta razón,

que por lo que nós merecemos no lo prendemos nós.

2730

Atán malos ensienplos non fagades sobre nós;

si nós fuéremos majadas, abiltaredes a vós,

retraérvoslo an en vistas o en cortes.-

Lo que ruegan las dueñas non les ha ningún pro,

essora les conpieçan a dar los ifantes de Carrión,

2735

con las cinchas corredizas májanlas tan sin sabor;

con las espuelas agudas, dónde ellas an mal sabor,

ronpién las camisas e las carnes a ellas amas a dos.

Sve to na zlo okrenuše kada sunce sinu!
Nalože da na živinu

natovare imovinu,

2705

šatore su svili gdje noć boraviše;
i njihove sluge otisle su prije,
jer infanti od Carrióna tako naložiše:
ni žensko ni muško da ne bude ondje više,

2710

doña Sol i doña Elvira, jedino njih dvije,
jer do mile volje zabavit se s njima hoće.
Njih četvero sami, svi ostali odhodiše,
infanti od Carrióna naumili takve zloće:

„Doña Sol i doña Elvira, vjerujte zacijelo,
u toj hudoj čemo gori osramotiti vam tijelo;
tu vas danas ostavljamo, a mi odlazimo,
dijela ne čete imati u zemljama Carrióna.

2715

Te će vijesti stići do Cida Campeadora,
za nezgodu s lavom da se osvetimo.“

Ondje njima krvna i plašteve svuku,
ostave ih gole, u košulji i haljetku;
ostruge zli izdajice zapinju na petu,
čvrsto remenje i tvrdo uzimlju u ruku.

2720

Kad vidješe gospe, doña Sol prozbori:
„Don Diego i don Fernando, do Boga vas molim!

2725

Imate dva jaka mača, britke im oštice,
po imenima Colada i Tizona njih poznaju,
sijecite nam glave da budemo mučenice;
nek Mauri i kršćani o tom raspravljamaju,
kako ništa ne dobismo po zasluzi.

2730

Takav ružan primjer ne činite s nama;
zlijedeći nas, vi čete se izvrći poruzi,
na sijelima i dvorima predbacit će vama.“

Od toga što gospe mole koristi im nema,
infanti od Carrióna bičevat ih kane,
remenjem ih glatkim nemilice tuku;
oštrim ostrugama zadaju im ljutu muku,
košulje i kožu kidaju objema.

2735

Limpia salié la sangre sobre los ciclatones,
ya lo sienten ellas en los sos coraçones. 2740
 ¡Cuál ventura serié ésta, si ploguiesse al Criador,
que assomasse essora el Cid Campeador!
 Tanto las majaron que sin cosimente son,
sangrientas en las camisas e todos los ciclatones.
 Cansados son de ferir ellos amos a dos, 2745
 ensayándos' amos cuál dará mejores colpes.
 Ya non pueden fablar don Elvira e doña Sol,
por muertas las dexaron en el robredo de Corpes.

129

Leváronles los mantos e las pieles armiñas,
mas déxanlas marridas en briales e en camisas 2750
e a las aves del monte e a las bestias de la fiera guisa.
 Por muertas las dexaron, sabed, que non por bivas.
 ¡Cuál ventura serié si assomás essora el Cid Campeador!

130

Los ifantes de Carrión [.....]
 en el robredo de Corpes por muertas las dexaron, 2755
 que el una al otra no l' torna recabdo.
 Por los montes do ivan ellos ívanse alabando:
 –De nuestros casamientos agora somos vengados,
 non las deviemos tomar por varraganas
 si non fuéssemos rogados, 2759-60
 pues nuestras parejas non eran para en braços.
 ¡La desondra del león assí s'irá vengando!–

131

Alabando s'ivan los ifantes de Carrión,
 mas yo vos diré d'aquel Félez Muñoz,
 sobrino era del Cid Campeador. 2765
 Mandáronle ir adelante, mas de su grado non fue;

Rujna krvca teče, na haljetke kapne,
već im srce puca od teškoga jada. 2740
Kolika bi sreća bila da Stvoritelj dade
te Cid Campeador pojavi se sada!
Tako su ih tukli da su ostale bez svijesti,
košulje im sve krvave i haljetci.
Njih se dva od udaranja umoriše,
natječu se tko će jače, od obijesti. 2745
Doña Sol i doña Elvira ne govore više,
u hrastiku kod Corpesa k'o mrtve ih ostaviše.

129

Krzna im od hermelina uzeše i plaště,
u haljetku i košulji, ostaviše ih očajne, 2750
zar zvijerima divlje čudi i pticama u dubravi.
Kao mrtve ostaviše, a ne kao žive, znajte.
Kolika bi sreća bila da se sada Cid pojavi!

130

Infanti od Carrióna [.....]
u hrastiku kod Corpesa kao mrtve njih ostave, 2755
kako jedna drugoj ne bi pomagale.
Pa se kuda idu po gorama hvale:
„Sada smo se osvetili za ženidbe naše;
nisu nam ni suložnice
da nas ne iskahu,
jer u našem zagrljaju zakonito ne bijahu.
Sramote zbog onog lava tako se oprase!“ 2759-60

131

Hvaleći se idu infanti od Carrióna;
al' o Félezu Muñozu kazat ču vam prije,
on bijaše nećak Cida Campeadora. 2765
Rekli mu da naprijed ide, ali to mu drago nije;

en la carrera do iva doliól' el coraçón,
de todos los otros aparte se salió.

En un monte espesso Félez Muñoz se metió
fasta que viesse venir sus primas amas a dos
o qué an fecho los ifantes de Carrión.

Violos venir e oyó una razón,
ellos no·l' veyén ni dend sabiéñ ración.
Sabet bien, si ellos le viessen

non escapara de muert.

Vanse los ifantes, agujjan a espolón;
por el rastro tornós' Félez Muñoz,
falló sus primas amortecidas amas a dos.

Llamando: -¡Primas, primas!-, luego descavalgó,
arrendó el caballo, a ellas adeliñó:
-¡Ya primas, las mis primas, don Elvira e doña Sol!
Mal se ensayaron los ifantes de Carrión.

¡A Dios plega e a Santa María
que dent prendan ellos mal galardón!-

Valas tornando a ellas amas a dos,
tanto son de traspuestas que nada dezir non pueden.

Partiéronse las telas de dentro del coraçón,
llamando: -¡Primas, primas, don Elvira e doña Sol!
¡Despertedes, primas, por amor del Criador,
mientra que es el día, ante que entre la noch,
los ganados fieros non nos coman en aqueste mont!-

Van recordando don Elvira e doña Sol,
abrieron los ojos e vieron a Félez Muñoz:

-¡Esforçadvos, primas, por amor del Criador!
De que non me fallaren los ifantes de Carrión,
a grant priessa seré buscado yo.

Si Dios non nos vale, aquí morremos nós.-

Tan a grant duelo fablava doña Sol:
-¡Sí vos lo meresca, mio primo,

nuestro padre el Campeador,
dandos del agua, sí vos vala el Criador!-
Con un sonbrero que tiene Félez Muñoz

2770

2775

2780

2785

2790

2795

putem kojim hodi srce njega боли,
on se od svih drugih u stranu odvoji.
U jednoj se gustoj šumi Félez Muñoz skrije,
dok ne vidi da mu stižu obje rođakinje, 2770
ili što su učinili infanti od Carrióna.
Njih dvojicu vidje, razgovor je čuo;
oni ništa ne vidješe, niti o tom išta slute.
Da vidješe njega, znajte,
smrti ne bi umaknuo.

Podbadajući ostrugama, infanti se dalje pute; 2775
a po tragu Félez Muñoz natrag zađe,
rođakinje svoje polumrtve nađe.
Vičuć: „Sestre, sestre moje!“ smjesta sjase,
sveza konja, pa se k njima uputi i prigne:
„Doña Sol i doña Elvira, jao, sestre mile! 2780
Infanti od Carrióna tu se na zlo okušaše;
dao Bog i Sveta Mati
da ih teška kazna stigne!“
Uznastoja da ih obje vrati k svijesti i pridigne,
al' mu ništa ne kazuju, toliko su obamrle;
u grudima srce hoće da mu pukne. 2785
„Doña Sol i doña Elvira, sestre!“ zajaukne.
„Ah, za ljubav Stvoritelja, budite se, sestre vrle,
dok još ima dana, ne čekajmo noćcu crnu,
da nas u toj šumi divlje zvijeri ne rastrgnu!“
Doña Sol i doña Elvira malo se oporavile, 2790
vide Féleza Muñiza kad su oči otvorile.
„Zarad Stvoritelja, sestre, trsite se više!
Jer infanti od Carrióna, mene kad ne opaziše,
s velikom će žurbom u potragu pohitjeti.
Ako Bog nam ne pomogne, ovdje ćemo mrijeti.“ 2795
A doña Sol progovori uz toliko boli:
„Tako vam, rođače,
Campeador naknadio,
dajte nama vode, Bog vam u pomoći bio!“
Félez Muñoz klobuk na glavi imade,

- (nuevo era e fresco, que de Valéncia l' sacó) 2800
cogió del agua en él e a sus primas dio.
- Mucho son lazradas e amas las fartó,
tanto las rogó fata que las assentó;
valas conortando e metiendo coraçón
fata que esfuerçan e amas las tomó, 2805
e privado en el cavallo las cavalgó,
con el so manto a amas las cubrió.
- El cavallo priso por la rienda e luego dent las partio.
Todos tres señeros por los robredos de Corpes,
entre noch e día salieron de los montes. 2810
- A las aguas de Duero ellos arribados son,
a la torre de don Urraca elle las dexó.
- A Sant Estevan vino Félez Muñoz,
falló a Diego Téllez, el que de Álbar Fáñez fue.
- Cuando elle lo oyó, pesól' de coraçón, 2815
priso bestias e vestidos de pro,
iva recibir a don Elvira e a doña Sol.
- En Sant Estevan dentro las metió,
cuanto él mejor puede allí las ondró.
- Los de Sant Estevan siempre mesurados son, 2820
cuando sabién esto, pesóles de coraçón,
a llas fijas del Cid danles esfuerço.
- Allí sovieron ellas fata que sanas son.
- Alabándos' seían los ifantes de Carrión,
de cuer peso esto al buen rey don Alfonso. 2825
- Van aquestos mandados a Valencia la mayor,
cuando ge lo dizan a mio Cid el Campeador,
una grand ora pensó e comidió,
alçó la su mano, a la barba se tomó:
- ¡Grado a Christus, que del mundo es señor,
cuando tal ondra me an dada los ifantes de Carrión! 2830
- ¡Par aquesta barba que nadi non messó,
non la lograrán los ifantes de Carrión,
que a mis fijas bien las casaré yo!-
- Pesó a mio Cid e a toda su cort, 2835

- iz Valencije ga nova novcata donio, 2800
 u nj zagrabi vode, rodicama svojim dade,
 te objema jadnicama žed' utoli;
 i da sjednu, uporno ih moli.
 Hrabriti ih poče, i srce im osokoli,
 dok se nisu trgle, te ih pridizati stade; 2805
 i na konja njih posadi obadvije,
 i još svojim plaštem obje ih pokrije.
 Konja svog za uzdu hvata i smjesta odhode.
 Kroz hrastike kod Corpesa, troje njih osamljenika
 izađu iz šuma na razmeđu noći i dana. 2810
 Već su stigli do Duera, hladne vode,
 njih u kuli doña Urrace ostavi i ode.
 Ode Félez Muñoz do San Estebana,
 i Diega Télleza nadje, Minayina podanika.
 Kad je ovaj čuo, srce mu prepuče, 2815
 pa živine uze, sjajno se obuče,
 doña Elviri i doña Sol pode se poklonit.
 Unutar San Estebana njih će sklonit,
 što najbolje mogne da im čast iskaže.
 Duševni su vazda ljudi u San Estebanu; 2820
 kad to doznadoše, srce im se ganu,
 pa Cidove kćeri darovima blaže.
 Ondje one boraviše dok ne prizdraviše.
 Infanti od Carrióna hvastali se sve to jače,
 dobra kralja don Alfonsa to u srce tače. 2825
 Kad je u slavnu Valenciju o tom glas došao,
 i mojemu Cidu Campeadoru reknu,
 dobranu je uru smišljao i umovao,
 pa podiže ruku, bradu stegnu:
 „Kristu, gospodaru svijeta, budi hvala, 2830
 što me tako počastiše infanti od Carrióna!
 Tako meni brade, koju nitko ne potegnu,
 to na uhar neće biti infantima od Carrióna,
 jer će svoje kćeri dobro udomiti!“
 Moga Cida i sav dvor mu ta vijest bolno tišti, 2835

e a Álbar Fáñez d'alma e de coraçón.
 Cavalgó Minaya con Pero Vermúez,
 e Martín Antolínez, el buralés de pro,
 con dozientos cavalleros cuales mio Cid mandó.
 Díxoles fuertemientre

- que andidiessen de día e de noch,
 aduxiessen a sus fijas a Valencia la mayor. 2840
- Non lo detardan el mandado de su señor,
 apriessa cavalgan, andan los días e las noches,
 vinieron a Gormaz, un castiello tan fuert,
 ý albergaron por verdad una noch.
- A Sant Estevan el mandado llegó 2845
 que vinié Minaya por sus primas amas a dos.
 Varones de Sant Estevan, a guisa de muy pros,
 reciben a Minaya e a todos sus varones.
 Presentan a Minaya essa noch grant enfurción,
 non ge lo quiso tomar, mas mucho ge lo gradió:
 –Gracias, varones de Sant Estevan,
- que sodes coñoscedores,
 por aquesta ondra que vós diestes
 a esto que nos cuntió;
 mucho vos lo gradece, allá dó está,
 mio Cid el Campeador,
 assí lo fago yo que aquí estó.
- ¡Afé Dios de los cielos
 que vos dé dent buen galardón!– 2855
- Todos ge lo gradecen e sos pagados son.
 Adeliñan a posar para folgar essa noch;
 Minaya va ver sus primas dó son,
 en él fincan los ojos don Elvira e doña Sol:
 –Atanto vos lo gradimos
- commo si viéssemos al Criador,
 e vós a Él lo gradid cuando bivas somos nós.
 [.....] en los días de vagar,
 toda nuestra rencura sabremos contar.– 2860
 2862b

i Alvaru Fáñezu je na srce i dušu pala.
 Pojaha Minaya i Pedro Bermúdez,
 i čestiti Burgošanin, Martín Antolínez,
 s dvjesta konjanika po nalogu Cidu moga.
 On im strogo reče
 da danju i noću idu,
 i da mu dovedu kćeri u preslavnu Valenciju. 2840
 Ne kasne na zapovijedi gospodara svoga,
 žurno jašu oni, te danju i noću idu,
 i dodoše do Gormaza, kaštela tvrdoga,
 ondje uistinu jednu noć počinu.
 Do San Estebana dotle stigle vijesti, 2845
 kako dolazi Minaya rodice odvesti.
 Ljudi iz San Estebana čestito učine,
 pa Minayu i njegovu cijelu pratnju prime.
 Te noći Minayi bogate bi dare dali,
 ništa ne htjede uzeti nego im zahvali: 2850
 „Ljudi iz San Estebana,
 tako razboriti,
 hvala vam na časti
 nakon našega udesa;
 i Cid će, odande gdje je,
 vama zahvaliti,
 kako i ja evo činim koji ovdje jesam.
 Za ovo vas dobrim
 nagradio Bog s nebesa!“ 2855
 Svi mu zahvale na tomu, zadovoljni s njime.
 Upute se na počinak da se odmore po noći;
 a Minaya podje vidjet gdje li su mu rođakinje.
 Doña Sol i doña Elvira prema njemu svrnu oči:
 „Zahvalne smo vama kanda
 ugledasmo Božje lice,
 a vi zato što smo žive zahvalite Njemu;
 [.....] u danima dokolice,
 da znamo kazivat o patnjama i o svemu.“ 2860
 2862b

132

Lloravan de los ojos las dueñas e Álbar Fáñez,
e Pero Vermúez conortado las ha:

—Don Elvira e doña Sol, cuidado non ayades,
cuando vós sodes sañas e bivas e sin otro mal;
buen casamiento perdiestes, mejor podredes ganar.

2865

¡Aún veamos el día que vos podamos vengar!—
Y yazen essa noche e tan grand gozo que fazen,
otro día mañana piensan de cavalgar.

2870

Los de Sant Estevan escurriéndolos van
fata río d'Amor, dándoles solaz.

D'allent se espidieron d'ellos, piénsanse de tornar,
e Minaya con las dueñas iva cabadelant.

Trocieron Alcoceva, a diestro dexan Gormaz,
o dizen Bado de Rey allá ivan passar,
a la casa de Berlanga posada presa han.

2875

Otro día mañana métense a andar,
a cual dizen Medina ivan albergar
e de Medina a Molina en otro día van.

2880

Al moro Avengalvón de coraçón le plaz,
saliólos a recibir de buena voluntad,
por amor de mio Cid rica cena les da.

Dent para Valencia adeliñechos van.

Al que en buen ora nasco llegava el mensaje,
privado cavalga, a recibirlos sale,
armas iva teniendo e grand gozo que faze.

2885

Mio Cid a sus fijas ívalas abraçar,
besándolas a amas, tornos' de sonrisar:

—¡Venides, mis fijas, Dios vos curie de mal!

2890

Yo tomé el casamiento, mas non osé dezir ál.

¡Plega al Criador, que en cielo está,
que vos vea mejor casadas d'aquí en adelant!

De mios yernos de Carrión Dios me faga vengar.—

Besaron las manos las fijas al padre.

2895

Teniendo ivan armas, entráronse a la cibdad,

132

S gospama je Alvar Fáñez gorke suze lio,
a Pedro Bermúdez stalno ih tješio:

„Doña Sol i doña Elvira, nemajte zle volje, 2865
kad ste žive i zdrave, bez druge nevolje;
dobar brak ste izgubile, dobit ćete bolje.
Eh, kad bismo dočekali od osvete dane!“

Te su noći tu ležali, jako se vesele,
sutradan ujutro pojahati kane. 2870

Oni iz San Estebana otpratit ih žele,
do Amora rijeke zabavu im pruže;
oprose se ondje i natrag se vrate,
Minaya i gospe naprijed put produže.

Prolaze kroz Alcocebu, Gormaz im je zdesna, 2875
a kod Vadorreya, kažu, ondje im je prijelaz;
u selo Berlangu na noćiste došli.

Drugog dana jutrom dalje na put pošli,
i na konak pali kad stigoše do Medine;
a sljedećeg dana idu od Medine do Moline. 2880

Maur Abengalbón srcu ne odolje,
izađe ih dočekati drage volje,
večeru im spremi bogatu za ljubav Cidu;
odatle do Valencije putovati idu.

Onom što se sretan rodi stigle vijesti, 2885
pa pojaha brzo, izlazi ih sresti,
sve uz ratne igre i silno veselje.

Moj Cid svoje kćeri ide zagrliti,
ljubeći ih obje smiješi se od želje:
„Dođite mi, kćeri moje, neka Bog vas od zla štiti!
Na udaju vašu pristah, prigorovit nisam smio.

Stvoritelj s nebesa ako bude htio,
bolje ćete ubuduće udomljene biti!
Zetovima od Carrióna, Bože, daj se osvetiti.
Kćeri svojem ocu ruke cjelivale, 2895
sve uz ratne igre u grad dojahale;

grand gozo hizo con ellas doña Ximena su madre.
 El que en buen ora nasco non quiso tardar,
 fablós' con los sos en su poridad,
 al rey Alfonso de Castilla pensó de enbiar:

2900

133

—¿Ó eres, Muño Gustioz, mio vassallo de pro?
 En buen ora te crié a ti en la mi cort.
 Lieves el mandado a Castilla al rey Alfonso,
 por mí bésale la mano d'alma e de coraçon,
 cuemo yo só su vassallo e él es mio señor,
 d'esta desondra que me an fecha

2905

los ifantes de Carrión

que.l' pese al buen rey d'alma e de coraçon.
 Él casó mis fijas, ca non ge las di yo;
 cuando las han dexadas a grant desonor,
 si desondra ý cabe alguna contra nós,
 la poca e la grant toda es de mio señor.
 Mios averes se me an levado, que sobejanos son,
 esso me puede pesar con la otra desonor.
 Adúgamelos a vistas, o a juntas o a cortes,
 commo aya derecho de ifantes de Carrión.

2910

ca tan grant es la rencura dentro en mi coraçon.—
 Muño Gustioz privado cavalgó,
 con él dos cavalleros que.l' sirvan a so sabor
 e con él escuderos que son decriazón.

Salién de Valencia e andan cuanto pueden,
 no.s' dan vagar los días e las noches.

2920

Al rey en San Fagunt lo falló,
 rey es de Castilla e rey es de León,
 e de las Asturias bien a San Çalvador,
 fasta dentro en Sancti Yaguo de todo es señor,
 e llos condes gallizanos e él tienen por señor.
 Assí commo descavalga aquel Muño Gustioz,
 omillós' a los santos e rogó al Criador;
 adeliñó para.l' palacio do estava la cort,

2925

silno im se radovala doña Jimena, njina mati.
 Ne htjede oklijevat onaj što u sretan čas se rodi,
 sa svojima razgovore u tajnosti vodi,
 kralju Alfonsu od Kastilje poruku će slati.

2900

133

„Gdje si, Muño Gustiozu, diko od vazala mojih?
 U dobar te čas na dvoru svojemu odgojih!
 Kralju Alfonsu od Kastilje odnesi poruku,
 iz duše i srca za me poljubi mu ruku;
 kako sam mu vazal, a on moj gospodar,
 što infanti od Carrióna

2905

naniješe mi bruku,

iz duše i srca neka gane dobrog kralja.
 On udade moje kćeri, jer ih ja ne podah;
 kada ih sramoti izvrgnuše, da ih kalja,
 ako na nas kakva sramota je pala,
 sva je moga gospodara, velika i mala.
 Odnijeli su izobila moja dobra potom,
 i to mogu drugom smatrati sramotom.

2910

Na sud mi ih dovedite, na skupštinu il' ročište,
 da od infanata pravicu zaištem,
 jer toliko moje srce bol i srdžba tište.“

2915

Muño Gustioz istog časa jaše,
 s dva viteza što ga hotno dvore,
 i slugama što ih na dvoru bijaše.

Podoše iz Valencije trkom koliko mogoše,
 ni danju ni noću nimalo se ne uspore;
 tek u Sahagúnu kralja zatekoše.

2920

On je kralj Kastilje i Leóna cijela,
 Asturije pod okriljem Svetog Spasitelja,
 sve do Santiaga gospodar je svega,
 i galješki svi grofovi gospodarom drže njega.
 Čim je Muño Gustioz s konja odskočio,
 Bogu se pomoli, svecima pokloni;
 k palači se uputio gdjeno dvor je bio,

2925

2930

con él dos cavalleros que l'aguardan cum a señor.
 Assí commo entraron por medio de la cort,
 violos el rey e coñosció a Muño Gustioz:
 levantós' el rey, tan bien los recibió.
 Delant el rey fincó los inojos,
 besábale los pies aquel Muño Gustioz:
 -¡Merced, rey Alfonso, de largos reinos
2935
 a vós dizen señor!

Los pies e las manos vos besa el Campeador,
 ele es vuestro vassallo e vós sodes so señor.
 Casastes sus fijas con ifantes de Carrión,
 alto fue el casamiento ca lo quisiestes vós.
2940
 Ya vós sabedes la ondra que es cuntida a nós,
 cuémo nos han abiltados ifantes de Carrión.
 Mal majaron sus fijas del Cid Campeador,
 majadas e desnudas a grande desonor,
 desenparadas las dexaron en el robredo de Corpes
2945
 a las bestias fieras e a las aves del mont.
 Afelas sus fijas en Valencia, do son.
 Por esto vos besa las manos commo vassallo a señor
 que ge los levedes a vistas o a juntas o a cortes.
 Tiénes' por desondrado, mas la vuestra es mayor,
2950
 e que vos pese, rey, commo sodes sabidor;
 que aya mio Cid derecho de ifantes de Carrión.-
 El rey una grand ora calló e comidió:
 -Verdad te digo yo que me pesa de coraçón
 e verdad dizes en esto tú, Muño Gustioz,
 ca yo casé sus fijas con ifantes de Carrión,
 fizelo por bien que fuese a su pro;
 ¡siquier el casamiento fecho non fuese oy!
2955
 Entre yo e mio Cid pésanos de coraçón,
 ayudarl'he a derecho, sí'n' salve el Criador,
 lo que non cuidava fer de toda esta sazón.
 Andarán mios porteros por todo mio reino,
 pregonarán mi cort para dentro en Toledo.
 Que allá me vayan cuendes e ifançones;
2960
2965

s dva viteza što se o svom gospodaru brinu.	2930
Kad uđoše u dvoranu, na sredinu,	
kralj prepozna Muňa kad ga je video;	
kralj ustade, tako ih je srdačno primio.	
Pred kraljem je don Alfonsom koljena savio,	2935
noge mu je Muño Gustioz poljubio;	
„Milost, kralju Alfonso,	
gospodaru silnih kraljevstava!	
Noge vam i ruke Campeador ljubi,	
vi ste njemu gospodarom, on vazalom vama.	
Udaste mu kćeri za infante od Carrióna;	
udaja visoka bila, jer ste tako htjeli.	2940
Vi pak znate za sramotu koju smo podnijeli,	
kako su nas uvrijedili infanti od Carrióna.	
Kćeri Cida Campeadora teško su istukli,	
na sramotu veliku ih mučili i svukli,	
u hrastiku kod Corpesa ostavili bez obrane	2945
da se njima divlje zvijeri i šumske ptice hrane.	
I njegove kćeri, eno, u Valenciji se stane;	
kao vazal gospodaru, zato vama ruke ljubi	
da ih na sud dovedete, u skupštinu, na ročište.	
Oni njega uvrijediše, ali vas još više;	2950
kao što ste mudri, kralju, to neka vas gane,	
da moj Cid od infanata pravdu ište.“	
Kralj je dobru uru mučao i umovao:	
„Po istini da ti kažem, kamen mi na srce pao,	
i ti, Muño Gustiozu, istinu si tu rekao,	2955
za infante od Carrióna kćeri sam mu ja udao,	
jer učinih to na dobro, korist da imade.	
Ah, da barem ta udaja nikada se ne ostvari!	
I meni i Cidu, na srce nam kamen pade;	
Bog me čuo, pomoći će njemu zarad pravde,	2960
što ne mišljah nigda učiniti u toj stvari.	
Po kraljevstvu svemu glasnici će ići,	
objaviti da se drži moj sud u Toledo,	
te da tamo dođu grofovi i svi plemići;	2965

mandaré cómмо ý vayan ifantes de Carrión
e cómмо den derecho a mio Cid el Campeador,
e que non aya rencura podiendo yo vedallo.

134

Dezidle al Campeador, que en buen ora nasco,
que d'estas siete semanas adóbes' con sus vassallos,
véngam' a Toledo, ésto.l' do de plazo.

2970

Por amor de mio Cid esta cort yo fago,
saludádmelos a todos, entr'ellos aya espacio,
d'esto que les avino aun bien serán ondrados.—
Espidiós' Muño Gustioz, a mio Cid es tornado.

Assí commo lo dixo, suyo era el cuidado;
non lo detiene por nada Alfonso el castellano,
enbía sus cartas pora Léon e a Santi Yaguo,
a los portogaleses e a galizianos,
e a los de Carrión e a varones castellanos,
que cort fazié en Toledo aquel rey ondrado,
a cabo de siete semanas que ý fuessen juntados,
qui non viniesse a la cort,

2975

non se toviesse por su vassallo.

Por todas sus tierras assí lo ivan pensando,
que non falliessen de lo que el rey avié mandado.

2980

135

Ya les va pesando a los ifantes de Carrión,
porque el rey en Toledo fazié cort,
miedo han que ý verná mio Cid el Campeador.
Prenden so consejo assí parientes commo son,
ruegan al rey que los quite d'esta cort;
dixo el rey: —No lo feré, sí.n' salve Dios,
ca ý verná mio Cid el Campeador,
dar'ledes derecho, ca rencura ha de vós.
Qui lo fer non quisiesse o no ir a mi cort
quite mio reino, ca d'él non he sabor.—

2985

2990

infanti od Carrióna također da tamo gredu, i naredit ču da pravdu Campeadoru dadu, da ne bude mržnje, kad se može mimoći.“

134

„I još reci Campeadoru
nek za sedam tjedana se
nek mi dođe u Toledo, što u sretan čas se rodi,
spremi s vazalima,
rok toliki ima.

Rad ljubavi moga Cida ovaj sud se vodi;
pozdravljam ih redom, nek odlakne svima,
na čast će im ono biti što se prije zgodilo.“

Oprosti se Muño Gustioz i Cidu se vrati.

A kralj kako reče, prihvati se posla,

don Alfonso od Kastilje nije htio oklijevati, do Leóna i Santiaga pisma posla.

Portugalcima na znanje i Galiežanima.

onima iz Carrióna i kastiljskim plemićima, da kralj slavni u Toledu sud održat kapi-

u roku od sedam tjeđana su tamо zvani.

a toku od sedam tječjana su tako zvani, koji na sud pak ne dodu.

koji na sad pak ne dodu,
pisu mu vazali

Be piegavim zemliama

se svi spleniat

da s onog što kralj odredi ne bi izostali.

1

što sud don Alfonso u Toledu sazva,

jer se boje da će tamo moj Cid Camp

Vijećaju sa svima rođacima što ih ima.

mole kralja da ih od tog suda izuzima.

Reče kralj: To ne ču Božiega mi spas

„Tece kraj, „Te ne cu, „Dacă ești în spaza,
jer ce moj Cid Campeador tamo doći,
da mi pravdu učinite jer se na vas liuti.

Tko ne htiedne doči – i mei súd propustí.

Tko ne htjede doći — Tmoj sud propusti,
ne želim ga više — neka kraljevstvo napusti.

- Ya lo vieron qué es a fer los ifantes de Carrión, 2995
 prenden consejo parientes commo son;
 el conde don García en estas nuevas fue,
 enemigo de mio Cid, que mal siémpre'l buscó,
 aquéste consejó los ifantes de Carrión.
- Llegava el plazo, querién ir a la cort, 3000
 en los primeros va el buen rey don Alfonso,
 el conde don Anrich e el conde don Remond
 (aquéste fue padre del buen enperador),
 el conde don Fruella e el conde don Beltrán.
- Fueron ý de su reino otros muchos sabidores, 3005
 de toda Castiella todos los mejores.
- El conde don García con ifantes de Carrión
 (Diego e Ferrando ý son amos a dos), 3009
 e Asur González e Gonçalo Assúrez
 e con ellos grand bando que aduxieron a la cort, 3008
 enbaírle cuidan a mio Cid el Campeador.
 3010
- De todas partes allí juntados son,
 aún non era llegado el que en buen ora nació,
 porque se tarda, el rey non ha sabor.
- Al quinto día venido es mio Cid el Campeador, 3015
 a Álbar Fáñez adelante l'enbió,
 que besasse las manos al rey so señor,
 bien lo sopesse que ý serié essa noch.
- Cuando lo oyó el rey, plóglol' de coraçon,
 con grandes yentes el rey cavalgó 3020
 e iva recibir al que en buen ora nació.
- Bien aguisado viene el Cid con todos los sos,
 buenas compañas que assí an tal señor.
- Cuando lo ovo a ojo el buen rey don Alfonso,
 firiós' a tierra mio Cid el Campeador, 3025
 biltarse quiere e ondrar a so señor.
- Cuando lo vio el rey, por nada non tardó:
 -¡Par Sant Esidro verdad, non será oy!
 Cavalgad, Cid, sinon, non avría dend sabor;
 saludarnos hemos d'alma e de coraçon, 3030

Već vide što valja činit infanti od Carrióna, vijećaju sa rođacima koliko ih ima; i grof don García bio na tom vijeću, neprijatelj moga Cida, vazda za njim na zlosreću, on je svjetovao infante od Carrióna.	2995
Rok dolazi, na sud se odlazi, dobri don Alfonso među prvima polazi; i grof don Enrique, eto i grofa don Ramóna (to bijaše otac dobrog cara), i grof don Fruela, eto i grofa don Beltrána.	3000
Bjehu ondje iz kraljevstva mnogi znalci ini, listom ponajbolji u cijeloj Kastilji: grof García s infantima od Carrióna (Diego i Fernando tu su oba ona),	3005
i Asur González i Gonzalo Ansúrez, što jato pristaša na sud dovedoše, nadmudriti misle moga Cida Campeadora.	3009
Sa svih strana onamo već naljegoše, još ne stiže onaj što u sretan čas se rodi; zbog toga što kasni, kralju ne ugodi.	3008
Petog dana eto moga Cida Campeadora; Alvara Fáñeza naprijed je poslao, da mu kralju gospodaru ruke ljubi, te će noći ondje biti, on je dobro znao.	3010
Kad je kralj to čuo, radosnih je grudi pojahao s mnoštvom svojih ljudi, da dočeka onog što u sretan čas se rodi.	3015
Pod opremom dobrom stiže Cid i svoje vodi, gospodar što dobru družinu imade.	
Čim je ugledao don Alfonsa, dobrog kralja, moj Cid Campeador na zemljicu pade,	3020
htjede se poklonit i počastit gospodara. Kada kralj to vidje, bez krzmanja progovara:	
„Svetoga mi Izidora, danas to ne ide! Pojašite, jer inače ne uživam, Cide;	
pozdraviti ćemo se od duše i srca,	3030

de lo que a vós pesa a mí duele el coraçón.
 ¡Dios lo mande que por vós se ondre oy la cort!–
 –¡Amen!– dixo mio Cid el Campeador,
 besóle la mano e después le saludó:
 –¡Grado a Dios cuando vos veo, señor!
 Omíllom' a vós e al conde do Remond,
 e al conde don Anrich e a cuantos que ý son.
 ¡Dios salve a nuestros amigos e a vós más, señor!
 Mi mugier doña Ximena, dueña es de pro,
 bésavos las manos, e mis fijas amas a dos,
 d'esto que nos abino que vos pese, señor.–
 Respondió el rey: –¡Sí fago, sí n' salve Dios!–

3035

3040

Pora Toledo el rey tornada da,
 essa noch mio Cid Tajo non quiso passar:
 –¡Merced, ya rey, sí el Criador vos salve!
 Pensad, señor, de entrar a la cibdad
 e yo con los mios posaré a San Serván.
 Las mis compañas esta noche llegarán,
 terné vigilia en aqueste sancto logar,
 cras mañana entraré a la cibdad
 e iré a la cort enantes de yantar.–
 Dixo el rey: –¡Plazme de veluntad!–
 El rey don Alfonso a Toledo entrado ha;
 mio Cid Ruy Díaz es posado en San Serván,
 mandó fazer candelas e poner en el altar,
 sabor ha de velar en essa santidad,
 al Criador rogando e fablando en poridad.
 Entre Minaya e los buenos que ý ha
 acordados fueron cuando vino la man.

3045

3050

3055

137

Matines e prima dixieron faza los albores,
 suelta fue la missa antes que saliesse el sol

3060

ono što vas tišti, mene боли до dna srca.
Dao Bog da с vama danas суду буде на част!“
„Amen!“ мој Cid Campeador на то му узврати,
полјуби му руку и поздрави њега затим:
„Zahvaljujem Bogu kad vas видим, гospодару! 3035
Vama se i grofu don Ramónu klanjam,
grofu don Enriqueu i svima što su ovdje s nama.
Bog nam štitio prijatelje, vas još više, гospodару!
Moja žena доња Jimena, gospa časna,
ljubi vama ruke, i s njom obje moje kćeri,
što se nama zabilo, da vas tišti, гospodару!“ 3040
„Božjega mi spasa, tako mi je!“ kralj mu veli.

136

Kralj se sprema u Toledo natrag poći,
a мој Cide пријеći Tajo ne htjede te ноћи:
„Bog vas помогао, smilujte se, кralju! 3045
Vratite se u grad, гospodару,
ја ћу са svojima заночити у San Servánu.
Moja družina ће истом ноћас стићи;
на том светом мјесту у бдjenju ћу ноћ провести,
сutra ујутро ћу рано у grad иći, 3050
прије јела ћу се на суду обрести.“
„To mi je по volji“, njemu kralj узврати.
Kralj se don Alfonso u Toledo vradi.
Moj Cid don Rodrigo заночи у San Servánu;
naredi да праве свјеће, na oltar ih меће, 3055
želja mu je бдjetи у том светом стану,
i moleći Boga održati тajno вijeће.
Minaya se i остали vrijedni s njim сastanu,
dogovoriše se složno kada zora svanu.

137

Jutrenju i prvu misu rekli do svanuća,
misa je rečena prije nego sunce sinu, 3060

e su ofrenda an fecha muy buena e complida.
 –Vós, Minaya Álbar Fáñez, el mio braço mejor,
 vós iredes comigo e el obispo don Jerónimo,
 e Pero Vermúez e aqueste Muño Gustioz, 3065
 e Martín Antolínez, el burgalés de pro,
 e Álbar Álbarez e Álbar Salvadórez,
 e Martín Muñoz, que en buen punto nació,
 e mio sobrino Félez Muñoz,
 comigo irá Malanda, que es bien sabidor, 3070
 e Galind Garcíez, el bueno d'Aragón,
 con éstos cúnplanse ciento de los buenos que ý son;
 velmezes vestidos por sufrir las guarnizones,
 de suso las lorigas tan blancas commo el sol;
 sobre las lorigas armiños e peliçones, 3075
 e que non parescan las armas, bien presos los cordones;
 so los mantos las espadas, dulces e tajadores;
 d'aquesta guisa quiero ir a la cort,
 por demandar mios derechos e dezir mi razón.
 Si desobra buscaren ifantes de Carrión, 3080
 do tales ciento tovier, bien seré sin pavor.–
 Respondieron todos: –Nós esso queremos, señor.–
 Assí commo lo ha dicho, todos adobados son.
 No·s' detiene por nada el que en buen ora nació,
 calças de buen paño en sus camas metió, 3085
 sobr'ellas unos çapatos que a grant huebra son;
 vistió camisa de rançal, tan blanca commo el sol,
 con oro e con plata todas las presas son,
 al puño bien están, ca el se lo mandó;
 sobr'ella un brial primo de ciclatón, 3090
 obrado es con oro, parecen por o son;
 sobr'esto una piel vermeja, las bandas d'oro son,
 siempre la viste mio Cid el Campeador;
 una cofia sobre los pelos d'un escarín de pro,
 con oro es obrada, fecha por razón 3095
 que non le contalassen los pelos
 al buen Cid Campeador;

i milostinju su dali dobru i obilnu.
 „Alvare Fáñezu, ruko moja ponajljuća,
 vi i biskup Jerónimo poći ćeete sa mnom,
 i Pedro Bermúdez, i Muño Gustioz, 3065
 i Martín Antolínez, Burgošanin dobri,
 i Alvar Álvarez, i Alvar Salvadórez,
 i Martín Muñoz, što u sretan hip se rodi,
 i moj nećak Félez Muñoz,
 i Malanda, dobar znalač, sa mnom hodi, 3070
 i Galín García, aragonskog roda,
 i od hrabrih ovdje do stotine da se doda.
 Podstavljen ruho na se da opremu podnesete,
 iznad ruha bijeli oklop, koji poput sunca sine;
 svrh oklopa prebacite krvna i hermeline, 3075
 da se ne vidi oružje pritegnite dobro trake;
 pod plašteve zatim britke mačeve i slatke:
 ja na takav način na sud ići kanim,
 da pravicu tražim i svoj slučaj branim.
 Infanti od Carrióna zametnu li kavgu, 3080
 gdje ovakvih sto imadem, nema mjesta strahu.
 Svi mu odgovore: „To hoćemo, gospodaru!“
 I kako im reče, svi se tako preodjeli.
 Onaj što se sretan rodi kasniti ne želi:
 na noge obuva dobre čarape suknene, 3085
 iznad njih postole krasno urešene;
 košulju od lana djene, što se kano sunce bijeli,
 zlatom su i srebrom na njoj sve uzice izvezene,
 na zapešće dobro pada, skrojiti je tako zada;
 i haljetak iznad toga od skupocjene kadife, 3090
 protkale ga zlatne niti, posvuda se vide;
 iznad toga ride krvno, s kitama od zlata,
 kakvo moj Cid Campeador odijevaše vazda;
 zatiljnik od vrsne pređe preko vlasi metne,
 obrubljen je zlatom, s razlogom opleten, 3095
 da za vlasi dobrog Cida
 ne potegnu;

la barba avié luenga, e prísola con el cordón,
 por tal lo faze esto que recabdar quiere todo lo suyo;
 de suso cubrió un manto que es de grant valor,
 en él abrién que ver cuantos que ý son. 3100

Con aquestos ciento que adobar mandó,
 apriessa cavalga, de San Serván salió.

Assí iva mio Cid adobado a lla cort,
 a la puerta de fuera descavalga a sabor,
 cuerdamiente entra mio Cid con todos los sos, 3105
 él va en medio e los ciento aderredor.

Cuando lo vieron entrar al que en buen ora nació,
 levantós' en pie el buen rey don Alfonso
 e el conde don Anrich e el conde don Remont,
 e desí adelant, sabet, todos los otros: 3110

a grant ondra lo reciben al que en buen ora nació.
 No·s' quiso levantar el Crespo de Grañón,
 nin todos los del bando de ifantes de Carrión.
 El rey dixo al Cid: –Venid acá ser, Campeador,
 En aqueste escaño que·m' diestes vós en don. 3115

¡Maguer que a algunos pesa, mejor sodes que nós!–
 Essora dixo muchas mercedes el que Valencia gañó:
 –Sed en vuestro escaño commo rey e señor,
 acá posaré con todos aquestos mios.–

Lo que dixo el Cid, al rey plogo de coraçon. 3120
 En un escaño torniño essora mio Cid posó,
 los ciento que.l' aguardan posan aderredor.
 Catando están a mio Cid cuantos ha en la cort,
 a la barba que avié luenga e presa con el cordón;
 en sos aguisamientos bien semeja varón. 3125

No.l' pueden catar de vergüenza ifantes de Carrión.
 Essora se levó en pie el buen rey don Alfonso:
 –¡Oíd, mesnadas, sí vos vala el Criador!
 Yo, de que fu rey, non fiz más de dos cortes,
 la una fue en Burgos e la otra en Carrión, 3130
 e esta tercera a Toledo la vin fer oy
 por el amor de mio Cid, el que en buen ora nació,

i dugačku bradu vrpcom stegnu,
to učini jer sve svoje htjede zaštititi;
još odozgo vrlo vrijedan plašt prehit,
imali su što vidjeti svi koji su bili ondje. 3100
Sa stotinom onih što im zapovjedi da se spreme
pojahao žurno, te iz San Servána ode;
tako opremljen moj Cide na sud krene.
Pred vratima polagano s konja slazi,
moj Cid sa stotinom svečano ulazi, 3105
ide u sredinu, a njegovi ukrug stali.
Videći da uđe onaj što u sretan čas se rodi,
dobri kralj Alfonso na noge ustade,
to grof don Enrique i grof don Ramón urade,
i tako po redu, znajte, svi ostali: 3110
časno dočekaše onog što u sretan čas se rodi.
Nije htio ustati Crespo od Grañóna,
niti itko od pristaša infanata od Carrióna.
Reče Cidu kralj: „Sjednite, Campeadore, amo
na klupu što od vas na dar je imamo. 3115
Prem nekima bilo krivo, vi ste bolji od nas sviju!“
Mnoge hvale reče onaj što osvoji Valenciju:
„Budite na svojoj klupi, poput gospodara kralja,
meni s pratnjom ovdje smjestiti se valja.“
To što reče Cide, dirnu kralja do dna srca. 3120
Te moj Cid se spusti na struganu klupu,
a stotina što ga prati posjeda u krugu.
Gledaju mog Cida koliko ih jest na sudu,
i njegovu bradu dugu što je steže vrpca;
dobro izgleda odjeven, poput velikana. 3125
Infanti od Carrióna ne gledaju u nj od srama.
Kralj ustade tada, don Alfonso dobri:
„Čujte, podanici, Stvoritelj vas pomogao!
Otkad se zakraljih, dva sam suda održao,
jedan bješe u Burgosu, drugi usred Carrióna,
a za treći u Toledo dodoh da ga danas vodim, 3130
za ljubav mog Cida što u sretan čas se rodi,

- que reciba derecho de ifantes de Carrión.
 Grande tuerto le han tenido, sabémoslo todos nós.
 Alcaldes sean d'esto [.....] 3135
 el conde don Anrich e el conde don Remond
 e estos otros condes que del vando non sodes.
 Todos meted ý mientes, ca sodes coñoscedores,
 por escoger el derecho, ca tuerto non mando yo.
 D'ella e d'ella part en paz seamos oy;
 juro par Sant Esidro, el que bolviere mi cort 3140
 quitarme ha el reino, perderá mi amor.
 Con el que toviere derecho, yo d'essa parte me só.
 Agora demande mio Cid el Campeador,
 sabremos qué responden ifantes de Carrión.—
 Mio Cid la mano besó al rey e en pie se levantó: 3145
 —Mucho vos lo gradesco, commo a rey e a señor,
 por cuanto esta cort fizistes por mi amor.
 Esto les demando a ifantes de Carrión:
 por mis fijas que·m' dexaron yo non he desonor,
 ca vós las casastes, rey, sabredes qué fer oy; 3150
 mas cuando sacaron mis fijas de Valencia la mayor,
 yo bien los quería d'alma e de coraçón,
 diles dos espadas, a Colada e a Tizón,
 (éstas yo las gané a guisa de varón),
 que s'ondrassen con ellas e sirviessen a vós. 3155
 Cuando dexaron mis fijas en el robredo de Corpes,
 comigo non quisieron aver nada e perdieron mi amor:
 ¡denme mis espadas cuando mios yernos non son!—
 Atorgan los alcaldes: —Tod' esto es razón.—
 Dixo el conde don García: —A esto fablemos nós.— 3160
 Essora salién aparte ifantes de Carrión
 con todos sus parientes e el vando que ý son;
 apriessa lo ivan trayendo e acuerdan la razón:
 —Aún grand amor nos fazel Cid Campeador
 cuando desondra de sus fijas no nos demanda oy, 3165
 bien nos avendremos con el rey don Alfonso.
 Démosle sus espadas, cuando assí finca la boz,

- da dobije pravdu naspram infanata od Carrióna,
krivdu su mu učinili, svi to ovdje znaju.
- Sudci u ovom slučaju [.....] 3135
- neka su grof don Enrique i grof don Ramón
i grofovi drugi koji strankama ne pripadaju.
Jer ste mudri znalci, danas imajte u vidu
da izaberete pravdu, jer ne trpim krivdu.
- U miru smo s obje strane, i s ovom i s onom;
tko moj sud omete, kunem mu se Svetim Izidorom, 3140
ljubav ču mu uskratiti, iz kraljevstva njega gnati.
- Tko imadne pravo, ja ču na tu stranu stati.
Sada čujmo zahtjev moga Cida Campeadora;
saznat ćemo odgovore infanata od Carrióna.“
- Na noge se moj Cid diže i poljubi ruku kralju: 3145
„Velika vam hvala, kano kralju gospodaru,
što ste ovo sudovanje sazvali za ljubav meni.
Evo što od infanata ovdje ištem:
nisu mene uvrijedili što mi kćeri ostaviše,
jer ih, kralju, vi udaste, svoje djelo danas znate. 3150
- Kad iz slavne Valencije odvedoše moje kćeri,
od duše i srca tako sam ih zavolio,
ter im mača dva darovah, Coladu i s njom Tizonu
(na viteški način njih sam zadobio),
eda s njima služe vama i sebi na diku. 3155
- Kad mi kćeri ostaviše kod Corpesa u hrastiku,
ne htjedoše sa mnom ništa, moju ljubav izgubiše.
Neka mačeve mi vrate, zetovi mi nisu više!“
To potvrde sudci: „Zahtjevi su razboriti!“
- A grof don García reče: „O tom ćemo govoriti.“ 3160
- Infanti od Carrióna odijele se tad na stranu
s pristašama ondje i svim rođacima svojim,
pa se žurno došaptavat o slučaju stanu:
„Još nam silnu sklonost pokaza Cid Campeador,
kad se za sramotu kćeri danas neće sporit; 3165
lako ćemo s kraljem Alfonsom se dogovorit.
Mačeve mu dajmo, kad je to posrijedi samo,

e cuando las toviere partir se ha la cort,
ya más non avrá derecho de nós el Cid Campeador.-

Con aquesta fabla tornaron a la cort:
-¡Merced, ya rey don Alfonso, sodes nuestro señor!
No lo podemos negar, ca dos espadas nos dio;
cuando las demanda e d'ellas ha sabor
dárgelas queremos delant estando vós.-

Sacaron las espadas Colada e Tizón,
pusiéronlas en mano del rey so señor.
Saca las espadas e relumbra toda la cort,
las maçanas e los arriajes todos d'oro son,
maravíllanse d'ellas todos los omnes buenos de la cort.

Recibió el Cid las espadas, las manos le besó,
tornós' al escaño dón se levantó,
en las manos las tiene e amas las cató,
no-s' le pueden camear, ca el Cid bien las coñosce,
alegrós' le tod' el cuerpo, sonrisós' de coraçon;
alçava la mano, a la barba se tomó:

-Por aquesta barba que nadi non messó,
assí s'irán vengando don Elvira e doña Sol!-

A so sobrino Pero Vermúez por nónbre'l llamó,
tendió el braço, la espada Tizón le dio:
-Prendetla, sobrino, ca mejora en señor.-

A Martín Antolínez, el burgalés de pro,
tendió el braço, el espada Coláda'l dio:
-Martín Antolínez, mio vassallo de pro,
prended a Colada, ganéla de buen señor,
del conde do Remont Verengel, de Barcelona la mayor;

por esso vos la dó, que la bien curiedes vós.
Sé que si vos acaeciere [.....]
con ella ganaredes grand prez e grand valor.-

Besóle la mano, el espada tomó e recibió;
luego se levantó mio Cid el Campeador:
-¡Grado al Criador e a vós, rey e señor,
ya pagado só de mis espadas, de Colada e de Tizón!
Otra rencura he de ifantes de Carrión,

pa kad ih dobije, sud će se zatvorit,
više ne će od nas pravdu iskati Cid Campeador.“

S ovom besjedom se vrata i sudu obrate:

3170

„Milost, kralju don Alfonso, naš gospodar vi ste!
Dva nam mača dade, ne možemo to nijekati;
ako ih zahtijeva i natrag ih ište,
u vašoj ih nazočnosti njemu ćemo dati.“

Pa Coladu i Tizonu izvadiše,

3175

pruže kralju gospodaru da ih rukom hvata.
Kralj isuka tad mačeve i obasja sve na sudu,
jabuka im na balčaku i branik od suha zlata,
dobri ljudi svi na sudu ostanu u čudu.

Cid mačeve primi, poljubi mu ruke,

3180

vrati se do klupe odakle ustade,
držeć ih u ruci, razglédat ih stade,
ne mogli mu ih zamijenit, jer ih dobro znade,
raduje se cijelim bićem, iz dna srca se osmjejhnu;
pa podigne ruke, za bradu se dira:

3185

„Tako meni ove brade koju nitko ne potegnu,
bit će osvećene doña Sol i doña Elvira.“

Zazva Pedra Bermúdeza, svog nećaka, po imenu,
pruži ruku, mač Tizonu njemu predra:

„Uzmi je, nećače, da dobije boljeg gospodara.“

3190

I Martínu Antolínezu, čestitu Burgošaninu,
pruži ruku, mač Coladu njemu predra:

„Vi, Martíne Antolínezu, čestiti vazale,

uzmite Coladu, dobih je od dobra gospodara,

3195

od Ramóna Berenguera, grofa od Barcelone slavne;
brinite se dobro za nju, zato vam je dajem.

Znam, ako se desi [.....],

stjecat ćete s njome časti, vrijednost će vam rasti.“

3197b

Poljubi mu ruku, a mač uze i prihvati.

Moj Cid Campeador smjesta ustade i veli:

„Stvoritelju Bogu i vama kralju gospodaru hvale,
moji mačevi mi gode, Colada i s njom Tizona!

3200

Drugu mržnju zasijaše infanti od Carrióna;

- cuando sacaron de Valencia mis fijas amas a dos,
 en oro e en plata tres mill marcos les di yo;
 yo faziendo esto, ellos acabaron lo so: 3205
 ¡denme mis averes, cuando mios yernos non son!–
 Aquí veriedes quexarse ifantes de Carrión,
 dize el conde don Remond: –¡Dezid de sí o de no!–
 Essora responden ifantes de Carrión:
 –Por éso·l' diemos sus espadas al Cid Campeador, 3210
 que ál no nos demandasse, que aquí fincó la boz.–
 –Si ploguiere al rey, assí dezimos nós:
 a lo que demanda el Cid, que-l' recudades vós.–
 Dixo el buen rey: –Assí lo otorgo yo.–
 Levantado es en pie el Cid Campeador: 3215
 –D'estos averes que vos di yo,
 si me los dades, o dedes d'ello raçón.– 3216b
 Essora salién aparte ifantes de Carrión,
 non acuerdan en consejo, ca los haveres grandes son,
 espesos los han ifantes de Carrión;
 tornan con el consejo e fablavan a so sabor: 3220
 –Mucho nos afinca el que Valencia gañó
 cuando de nuestros averes assí·l' prende sabor.
 Pagarle hemos de heredades en tierras de Carrión.–
 Dixieron los alcaldas, cuando manifestados son:
 –Si esso ploguiere al Cid, non ge lo vedamos nós; 3225
 mas en nuestro juvizio assí lo mandamos nós:
 que aquí lo enterguedes dentro en la cort.–
 A estas palabras fabló el rey don Alfonso:
 –Nós bien la sabemos aquesta razón,
 que derecho demanda el Cid Campeador. 3230
 D'estos tres mill marcos los dozientos tengo yo,
 entr'amos me los dieron los ifantes de Carrión.
 Tornágelos quiero, ca tan desfechos son,
 enterguen a mio Cid, el que en buen ora nació.
 Cuando ellos los an a pechar, non ge los quiero yo. 3235
 Fabló Ferrán González e dixo esta razón:
 –Averes monedados non tenemos nós.– 3236b

- kad su moje kćeri iz Valencije poveli,
tri tisuće maraka im u zlatu i srebru udijelih;
ja učinih tako, oni svoje izvršiše. 3205
Nek mi vrate moje blago, zetovi mi nisu više!“
Da vidjeste, zakukaše infanti od Carrióna.
A grof Ramón reče: „Da? Ne? Recite to jasno!“
Tada odgovore infanti od Carrióna:
„Zato Cidu Campeadoru maćeve predasmo, 3210
da ne traži drugo, kad je to posrijedi samo.“
„Ako je po volji kralju, sudimo ovako mi:
ono što Cid potražuje, podmirite vi.“
A kralj добри reče: „Ja se s time slažem.“
Ustade Cid Campeador na noge, pa kaže: 3215
„Ono moje blago što ga vama dadoh,
ili ga vraćajte, ili razlog dajte.“ 3216b
Odijele se tad na stranu infanti od Carrióna,
ne postignu dogovora, veliko je blago,
a sve su već potrošili infanti od Carrióna;
s odlukom se vrate i govore što im drago: 3220
„Taj što osvoji Valenciju previše nam šteti,
kad za našim blagom toliko ga želja nijeti.
Baštinom čemo mu platit u zemljama Carrióna.“
A rekoše sudci, po tom njihovu priznanju:
„Ako je po volji Cidu, to mu ovaj sud ne priječi; 3225
ovako određujemo sudeći po našem znanju:
morate to podmiriti tu na sudu samo.“
Dobri kralj Alfonso progovori na te riječi:
„Mi razloge za taj prijepor dobro znamo, 3230
i nepravdu koja tišti Cida Campeadora.
Od tri tisuće maraka dvjesta mi imamo,
dadoše ih njih dvojica, infanti od Carrióna.
Vratiti ih želim, kad ih takva propast zgodi,
da podmire moga Cida što u sretan čas se rodi.
Ne želim ih za se, kad moraju platit oni.“ 3235
Reče Fernando González i ovako zbori:
„Bogatstva u novcu mi nemamo.“ 3236b

Luego respondió el conde don Remond:
 -El oro e la plata espendiésteslo vós.
 Por juvizio lo damos ant'el rey don Alfonso:
 páguenle en apreciadura e préndalo el Campeador.— 3240
 Ya vieron que es a fer los ifantes de Carrión.
 Veriedes aduzir tanto cavallo corredor,
 tanta gruesa mula, tanto palafré de sazón,
 tanta buena espada con toda guarnizon;
 recibiólo mio Cid commo apreciaron en la cort. 3245
 Sobre los dozientos marcos que tenié el rey Alfonso
 pagaron los ifantes al que en buen ora nació;
 enpréstanles de lo ageno, que non les cumple lo suyo.
 Mal escapan jogados, sabed, d'esta razón.

138

Estas apreciaduras mio Cid presas las ha,
 sos omnes las tienen e d'ellas pensarán; 3250
 mas cuando esto ovo acabado
 pensaron luego d'ál:
 -¡Merced, ya rey e señor, por amor de caridad!
 La rencura mayor non se me puede olvidar;
 oídme toda la cort e pésevos de mio mal; 3255
 de los ifantes de Carrión, que.m' desondraron tan mal,
 a menos de riebtos no los puedo dexar.

139

Dezid, ¿qué vos merecí, ifantes de Carrión,
 en juego o en vero o en alguna razón?
 Aquí lo mejoraré a juvizio de la cort. 3259b
 ¿A qué.m' descubriestes las telas del coraçon?
 A la salida de Valencia mis fijas vos di yo
 con muy grand ondra e averes a nombre.
 Cuando las non queriedes, ya canes traidores,
 ¿por qué las sacávades de Valencia, sus honores?
 ¿A qué las firiestes a cinchas e a espolones? 3260
 3265

Smjesta grof don Ramón odgovori:
 „Kad ste potrošili sva srebra i zlata,
 sudimo pred licem don Alfonsa kralja:
 platite mu imovinom, i Cid nek je uzme sada.“ 3240
 Infanti od Carrióna vide što im činit valja.
 Da vidjeste gdje dovode toliko trkača hata,
 i toliko sedlenika i toliko krupnih mazga,
 mačeva toliko dobrih sa svom opremom što spada;
 a moj Cid prihvata što procjena sudska reče. 3245
 Svrh kraljevih dvjesti maraka i više
 onom što se sretan rodi infanti platiše;
 uzajmljuju od tuđega, njihovo im ne doteče,
 u tom prijeporu se, znajte, loše nagodiše.“

138

Cid je prihvatio procijenjenu imovinu, 3250
 sve njegovi ljudi drže, o svemu se brinu;
 ali kada to završi,
 već na drugo pomisliše:
 „Milost, kralju gospodaru, na čast Gospodinu!
 Ne mogu zaboraviti najveću gorčinu;
 neka čitav sud me čuje, neka moje zlo ih tišti. 3255
 Infanti od Carrióna mene tako uvrijediše,
 ako ih ne izazovem, ne mogu im otpustiti.

139

Kažite mi gdje vam zgrijšeših, infanti od Carrióna,
 il' u šali il' ozbiljno, ili s kakva god povoda?
 Ovdje ču to popraviti kako sud dosudi. 3259b
 Zbog čega ste istrgnuli srce mi iz grudi? 3260
 Na odlasku iz Valencije kćeri dadoh vama
 i bezbrojnu imovinu, s velikom počasti.
 O psi izdajnički, kad ih htjeli niste,
 zašto ih lištite i Valencije i časti?
 Zašto ste ih tukli remenjem i ostrugama? 3265

U hrastiku kod Corpesa same ostaviste,
zvijerima zar divljim i šumskim pticama.
Za to što im učiniste, vi manje vrijedite!
Neka sud se očituje, ako ne odgovorite.“

140

- A grof don García na noge ustane: 3270
 „Milost, ponajbolji kralju od Španjolske cijele!
 Moj Cide je sviknut na te sudove sazvane.
 Pustih ga da raste i da dugu nosi bradu,
 jedni ga se boje, drugi strah imadu.
 Ovi su od Carrióna iz grofovskе porodice, 3275
 ne morahu ni pitati kćeri mu za suložnice.
 Ta tko bi ih njima dao za družice ili žene?
 S pravom postupiše kad ih ostaviše;
 on što kaže, to nikakve za nas nema cijene.“
 Tad se Campeador uhvati za bradu: 3280
 „Hvala Bogu koji zemlju i nebesa vodi!
 Dugačka je zato što je s ushićenjem gojih.
 A što vi imate, grofe,
 da me trgnete za bradu?
 Otkada se rodih, s ushićenjem ja je gojih,
 jer me za nju ne uhvati sinak koga majka rodi, 3285
 ni maurski ni kršćanski sin me za nju još ne zgrabi,
 kako vašu čupah, grofe, u kaštelu Cabri,
 kad zauzeh Cabru i potegnuh vas za bradu.
 Ne bijaše mladca ondje što vas ne trgnu od šale,
 dlake koje ja počupah još se nisu poravnale.“ 3290

141

- Fernando González na noge ustane,
 i što jakim glasom reče sada ćete čuti:
 „No, povucite se, Cide, iz ove rasprave!
 Za svu imovinu potpuno vas isplatismo,
 ne možete svađu među nama zametnuti. 3295

De natura somos de condes de Carrión,
deviemos casar con fijas de reyes o de enperadores,
ca non pertenecién fijas de ifançones;
porque las dexamos derecho fizemos nós;
más nos preciamos, sabet, que menos no.—

3300

142

Mio Cid Ruy Díaz a Pero Vermúez cata:
—¡Fabla, Pero mudo, varón que tanto callas!
Yo las he fijas e tú primas cormanas,
a mí lo dizen, a ti dan las orejadas.
Si yo respondier, tú non entrarás en armas.—

3305

143

Pero Vermúez conpeçó de fablar,
detiénes'le la lengua, non puede delibrar,
mas cuando enpieça, sabed, no'l da vagar:
—Dirévos, Cid, costunbres avedes tales,
siempre en las cortes, Pero mudo me llamades;
bien lo sabedes que yo non puedo más,
por lo que yo ovier a fer por mí non mancará.
¡Mientes, Ferrando, de cuanto dicho has:
por el Campeador mucho valiestes más!
Las tus mañas yo te las sabré contar.

3310

3315

Miémbrat' cuando lidiamos cerca Valencia la grand:

pedist las feridas primeras al Campeador leal,
vist un moro, fústel' ensayar,
antes fuxiste que a él te allegasses.

3318b

Si yo non uviás, el moro te jugara mal;
passé por ti, con el moro me of de ayuntar,
de los primeros colpes ofle de arrancar.

3320

Did' el cavallo, tóveldo en poridad,
fasta este día no lo descubrí a nadi.

Delant mio Cid e delante todos ovístete de alabar
que mataras el moro e que fizieras barnax;

3325

Grofovi od Carrióna po rođenju mi smo,
 kraljevskim i carskim kćerima nas žene,
 ne doliće nama kćeri seoske vlastele;
 bili smo u pravu kad ih ostavismo,
 cijenimo se više, znajte, manje vrijedni nismo.“

3300

142

Pedra Bermúdeza moj Cide pogleda:
 „Zbori, Pedro Nijemi, čovječe što vazda šutiš!
 To su kćeri moje, a rodice prve tvoje;
 ovo meni kažu, ali tebi pune uši.
 Ako odgovorim, ti se ne ćeš oružati.“

3305

143

A Pedro Bermúdez poče govoriti,
 zapinje mu jezik, ne može ga odriješiti,
 ali kada krene, znajte, ne da njemu stati:
 „Navadu imate, Cide, to ču vam kazati,
 uvijek me na sudovima Pedrom Nijemim zvati; dobro znate da ne mogu bolje razvezati,
 ali što je moja dužnost pomanjkati ne će.
 Lažeš ti, Fernando, sve što ovdje reče;
 mnogo veća vam je vrijednost zbog Campeadora!
 Sjeti se, o tvojoj časti mogu kazivati.

3310

3315

Podno slavne Valencije vodila se borba,
 ti prve udarce zaiska od Campeadora,
 i Maura jednog spazi, s njim si ogledat se htio,
 al' pobježe prije nego k njemu si se približio.

3318b

Da ti ne pomogoh, taj te Maur zgazi;
 prođoh mimo tebe, s Maurom se srazih,
 od prvih ga udaraca ja porazih.

3320

Njegova ti konja dao, u tajnosti zadržao,
 nikomu do ovoga dana nisam te odao.

Ti si se pred mojim Cidom i pred svima hvalisao
 da si Maura ubio, da si zator učinio;

3325

croviérontelo todos, mas non saben la verdad,
e eres fermoso, mas mal varragán
¡Lengua sin manos, cuémo osas fablar!

144

Di, Ferrando, otorga esta razón:
 ¿non te viene en miente en Valencia lo del león,
 cuando durmié mio Cid e el león se desató? 3330

E tú, Ferrando, ¿qué fizist con el pavor?
 Metístet' tras el escaño de mio Cid el Campeador,
 metístet', Ferrando, por o menos vales oy.
 Nós cercamos el escaño por curiar nuestro señor,
 fasta do despertó mio Cid, 3335
 levantós' del escaño e fues' pora'l león,
 el león premió la cabeza, a mio Cid esperó,
 dexós'le prender al cuello e a la red le metió.
 Cuando se tornó el buen Campeador, 3340
 a sos vassallos violos aderredor,
 demandó por sus yernos, ninguno non falló.
 ¡Riébtot' el cuerpo por malo e por traidor,
 ésto-t' lidiaré aquí ant' el rey don Alfonso!
 Por fijas del Cid, don Elvira e doña Sol,
 por cuanto las dexastes menos valedes vós.
 Ellas son mugieres e vós sodes varones,
 en todas guisas más valen que vós.
 Cuando fuere la lid, si ploguiere al Criador,
 tú lo otorgarás a guisa de traidor;
 de cuanto he dicho verdadero seré yo.-
 D'aquestos amos aquí quedó la razón. 3345
 3350

145

Diego Gonçález odredes lo que dixo:
-De natura somos de los condes más lmpios,
estos casamientos non fuessen aparecidos, 3355

sve su tebi vjerovali, al' istinu nisu znali,
krasan jesi, ali kukavelj si veći.
Jeziče bez ruku, kako se usuđuješ to reći!

144

Kažider, Fernando, priznaj ovo sada.
Zar ti na pamet ne pada, iz Valencije, o lavu, 3330
kada moj Cid usnu, a lav banu iznenada?
I što ti, Fernando, učini u strahu?
Sakrio se iza klupe Campeadora moga,
sakrio, Fernando, danas manje vrijediš stoga.
Mi smo klupu okružili da branimo gospodara, 3335
dok moj Cid se ne probudi,
koji Valencijom vlada;
on se s klupe dignu, krenu prema lavu,
i pričeka malo, a lav spusti glavu;
za vrat ga uhvati, u kavez ga sprati.
Kad se zatim dobri Campeador vrati 3340
k svojim vazalima, uokrug ih vidi,
pa za zetove upita, ne, ne nađe nijednoga.
Na dvoboј te izazivam kao zlicu izdajicu,
ovdje pred Alfonsom kraljem s tobom ču se biti!
Zbog Cidovih kćeri, doña Elvire i doña Sol, 3345
manje vi vrijedite, jer ih ostaviste.
I premda su žene, a muškarci vi ste,
u svakom slučaju više od vas vrijede.
Kad se pobijemo, i Stvoritelj htjedne,
pred svima ćeš priznat da si izdajica; 3350
za sve to što kazah vjerodostojan ču biti.“
Ovdje prenje završiše njih dvojica.

145

A Diego González, čujte što izjavи:
„Po rođenju od grofova najsjajnijih mi smo;
da se barem ta udaja ne pojavi 3355

por consagrar con mio Cid don Rodrigo.
 Porque dexamos sus fijas aún no nos repentimos;
 mientra que bivan pueden aver sospiros,
 lo que les fizimos serles ha retráido.
 ¡Esto lidiaré a tod' el más ardido:
 que porque las dexamos
 ondrados somos nós.—

3359b

3360

146

Martín Antolínez en pie se levantar:
 —¡Calla, alevoso, boca sin verdad!
 Lo del león non se te deve olvidar:
 saliste por la puerta, metístet' al corral,
 fústed' meter tras la viga lagar,
 más non vestist el manto nin el brial.
 Yo'l lo lidiaré, non passará por ál:
 fijas del Cid, porque las vós dexastes,
 en todas guisas, sabed, que más que vós valen.
 ¡Al partir de la lid, por tu boca lo dirás,
 que eres traidor e mintist de cuanto dicho has!—
 D'estos amos la razón fincado ha.

3365

3370

147

Assur Gonçález entrava por el palacio,
 manto armiño e un brial rastrando,
 vermejo viene, ca era almorzado,
 en lo que fabló avié poco recabdo:

3375

148

—¡Ya varones! ¿quién vio nunca tal mal?
 ¿Quién nos darié nuevas de mio Cid el de Bivar?
 Fuesse a Río d'Ovırna los molinos picar
 e prender maquilas, commo lo suele far.
 ¿Quí'l darié con los de Carrión a casar?—

3380

zbog koje se s don Rodrigom orodismo!
Mi se ne kajemo što mu kćeri ostavismo;
sve dok budu žive mogu uzdisati,
jer će im se predbacivat što im učinismo.
Za to ču se s najhrabrijim ogledati:
jer smo stekli časti
kad ih napustismo!“

3359b

3360

146

Martín Antolínez tad na noge skače:
„Usta su ti bez istine, umukni podlače!
Ono s lavom tebi ne će se zaboraviti:
kroz vrata si u dvorište pošao se skriti,
sklonio se iza grede od vinskoga tjeska,
niši više odjenuo plašta ni haljetka.
S tobom ču se ja boriti, drugačije ne će biti;
a Cidove kćeri, zato što ih ostaviste,
u svakom slučaju, znajte, od vas vrijede više.
Na svoja češ usta reći, kad megdan isteče,
da si izdajica i da same laži reče!“
Njih dvojica svoje prenje završiše.

3365

3370

Tad Asur González u dvoranu uđe,
plašt od hermelina i haljetak vuče;
zajapuren dolazi s objeda,
u onom što reče malo bješe reda:

3375

148

„Hej, gospodo! Tko ikada vidje takva kvara?
Tko donese glase o tom Cidu iz Vivara?
Na Ubierni rijeci neka oštri mlinski kamen
i ubire ujam, po navadi kako znade.
Udati ih u Carrión tko mu dade?“

3380

Essora Muño Gustioz en pie se levantó:

-¡Calla, alevoso, malo e traidor!

Antes almuerzas que vayas a oración,
a los que das paz fártaslos aderredor.

3385

Non dizes verdad a amigo ni a señor,
falso a todos e más al Criador,

en tu amistad non quiero aver ración.

¡Fazértelo he dezir, que tal eres cual digo yo!-

Dixo el rey Alfonso: -¡Calle ya esta razón!-

3390

Los que an rebtado lidiarán, sí n' salve Dios.-

Assí commo acaban esta razón,

afé dos cavalleros entraron por la cort,

al uno dizen Ojarra e al otro Yéñego Simenoz,

el uno es del ifante de Navarra

e el otro del ifante de Aragón,

3395-3396

besan las manos al rey don Alfonso,

piden sus fijas a mio Cid el Campeador

por ser reinas de Navarra e de Aragón,

e que ge las diessen a ondra e a bendición.

3400

A esto callaron e ascuchó toda la cort,

levantós' en pie mio Cid el Campeador:

-¡Merced, rey Alfonso, vós sodes mio señor!

Esto gradesco yo al Criador,

cuando me las demandan de Navarra e de Aragón.

3405

Vós las casastes antes, ca yo non;

afé mis fijas en vuestras manos son,

sin vuestro mandado nada non feré yo.-

Levantós' el rey, hizo callar la cort:

-Ruégovos, Cid, caboso Campeador,

3410

que plega a vós e atorgarlo he yo.

Este casamiento oy se otorgue en esta cort,

ca crécevos ý ondra e tierra e onor.-

Levantós' mio Cid, al rey las manos le besó:

-Cuando a vós plaze, otorgolo yo, señor.-

3415

149

- Tada Muño Gustioz na noge ustade:
 „Umukni, podlače, izdajnički gade!
 Na molitvu kada podješ, prije objeduješ,
 u znak mira dok se ljubiš, sve okolo zapahnjuješ. 3385
 Istinu svom gospodaru ne kažeš, ni prijatelju,
 himben jesi svima, a najviše Stvoritelju;
 u tvom prijateljstvu udjela ne želim.
 Nagnat ču te reći da si takav kako velim!“
 Reče kralj Alfonso: „Dosta toga prenja! 3390
 Tko izazva, borit će se, Božjeg nam spasenja!
 Tako oni završiše svoju svađu,
 kadli dva viteza u dvoranu zađu,
 jedan se Ojarra zove, Iñigo Jiménez drugi,
 jedan u ime infanta od Navarre,
 drugi u ime infanta od Aragóna; 3395-3396
 ruke kralju don Alfonsu svaki ljubi,
 i pitaju kćeri moga Cida Campeadora,
 da kraljice budu od Navarre i Aragóna,
 da ih njima časno s blagoslovom dade. 3400
 Svi umuknu na to, čitav sud da čuje,
 a Cid Campeador na noge ustade:
 „Milost, kralju don Alfonso, vi ste moj gospodar!
 Ja za ovo Stvoritelju zahvalujem,
 kad ih pitaju u mene iz Navarre i Aragóna. 3405
 Vi ih, mimo mene, udadoste prije;
 u rukama vašim kćeri su mi obadvije,
 ja bez vaše zapovijedi ništa ne ču učiniti.“
 Kralj ustade tada, sud zamuknu:
 „Ja vas molim, Campeadore poglaviti,
 nek vam s voljom bude što ču danas potvrditi. 3410
 Ova udaja se danas prihvaća na ovom sudu,
 s tim će vaše časti i zemlje i dobra rasti.“
 Ustade moj Cide, ruke ljubi kralju:
 „Kad je vama s voljom, ja prihvaćam, gospodaru.“ 3415

- Essora dixo el rey: –¡Dios vos dé dén buen galardón!
 A vós, Ojarra, e a vós, Yéñego Ximenoz,
 este casamiento otórgovosle yo
 de fijas de mio Cid, don Elvira e doña Sol,
 pora los ifantes de Navarra e de Aragón, 3420
 que vos las dé a ondra e a bendición.–
 Levantós' en pie Ojarra e Yéñego Ximénoz,
 besaron las manos del rey don Alfonso
 e después de mio Cid el Campeador.
 Metieron las fes e los omenajes dados son 3425
 que, cuemo es dicho, assí sea, o mejor.
 A muchos plaze de tod esta cort,
 mas non plaze a los ifantes de Carrión.
 Minaya Álbar Fáñez en pie se levantó:
 –¡Merced vos pido commo a rey e a señor, 3430
 e que non pese esto al Cid Campeador!
 Bien vos di vagar en toda esta cort,
 dezir querría yacuanto de lo mío.–
 Dixo el rey: –Plazme de coraçón,
 dezid, Minaya, lo que oviéredes sabor. 3435
 –Yo vos ruego que me oyades toda la cort,
 ca grand rencura he de ifantes de Carrión.
 Yo les di mis primas por mandado del rey Alfonso,
 ellos las prisieron a ondra e a bendición;
 grandes averes les dio mio Cid el Campeador. 3440
 Ellos las han dexadas a pesar de nós:
 ¡riébtosles los cuerpos por malos e por traidores!
 De natura sodes de los de Vanigómez,
 onde salién condes de prez e de valor,
 mas bien sabemos las mañas que ellos han oy. 3445
 Esto gradesco yo al Criador,
 cuando piden mis primas don Elvira e doña Sol
 los ifantes de Navarra e de Aragón.
 Antes las aviedes parejas pora en braços amas a dos,
 agora besaredes sus manos e llamarlas hedes señoras, 3450
 averlas hedes a servir, mal que vos pese a vós.

A kralj reče: „Bog vas nagradio za to!
Vama, Ojarra, i vama, Iñigo Jiménezu,
da se udat mogu, pristanak svoj dajem,
doña Sol i doña Elvira, kćeri moga Cida,
za infante od Navarre i od Aragóna;
časno s blagoslovom vama ih predajem.“

3420

Ojarra i Iñigo Jiménez ustadoše na to,
pa poljube ruke kralju don Alfonsu,
potom mojem Cidu Campeadoru.

Na vjeru su prisegnuli i k tomu obrekli,
da će tako ili bolje biti što su rekli.

3425

Ovaj sud u svemu mnogima ugodi,
ali ne ugodi infantima od Carrióna.

Tad Minaya Alvar Fáñez na noge se dignu:
„Kralju moj i gospodaru, milost u vas molim,
i da Cidu Campeadoru ne zadajem boli!

3430

Na volju vam ja prepustih čitavo sudište,
a htio bih reći stvari što me tište.“

A kralj reče: „Ovo u srce me dirnu;
recite, Minaya, što vam duša ište.“

3435

„Počujte me, molim, svi na sudu ovom,
za infante od Carrióna gojim veliku gorčinu.
Rodice im predah po kraljevu naređenju,
uzeše ih oni časno s blagoslovom;
a moj Cid im dade silnu imovinu.

3440

Oni su ih ostavili, veliku nam bol zadali:
ja ih izazivam kao zlice izdajice!

Od onih ste Beni-Gómeza, po rođenju,
gdje grofovi potekoše ugledni i vrijedni,
ali dobro znamo na što su vam danas spali.

3445

A za ovo zahvaljujem Stvoritelju
što moje rodice, doña Elviru i doña Sol,
infanti od Aragóna i Navarre sad pitaju.
Imaste ih prije obje zakonito u zagrljaju,
sad ćeće im ljubit ruke, gospodarcama zvati,
i služiti njima, premda će vam teško pasti.

3450

Grado a Dios del cielo e a aquel rey don Alfonso,
así'l crece la ondra a mio Cid el Campeador.

En todas guisas tales sodes cuales digo yo;

si ay qui responda o dize de no,

3455

yo só Álbar Fáñez pora tod' el mejor.-

Gómez Peláyet en pie se levantó:

-¿Qué val, Minaya, toda essa razón?

Ca en esta cort afartos ha pora vós,

e qui ál quisiesse, serié su ocasión.

3460

Si Dios quisiere que d'ésta bien salgamos nós,

después veredes qué dixiestes o qué no.-

Dixo el rey: -¡Fine esta razón!

Non diga ninguno d'ella más una entención.

Cras sea la lid, cuando saliere el sol,

3465

d'estos tres por tres que rebtaron en la cort.-

Luego fablaron ifantes de Carrión:

-Dandos, rey, plazo, ca cras ser non puede.

Armas e cavallos tienen los del Campeador,

nós antes abremos a ir a tierras de Carrión.-

3470

Fabló el rey contra'l Campeador:

-Sea esta lid ó mandáredes vós.-

En essora dixo Mio Cid: -No lo faré, señor.

Más quiero a Valencia que tierras de Carrión.-

En essora dixo el rey: -A osadas, Campeador.

3475

Dadme vuestros cavalleros

con todas vuestras guarnizones,

vayan comigo, yo seré el curiador,

yo vos lo sobrelievo

commo a buen vassallo faze señor,

que non prendan fuerça de conde nin de ifançón.

Aquí les pongo plazo de dentro en mi cort,

3480

a cabo de tres semanas en begas de Carrión

que fagan esta lid delant estando yo.

Quien non viniere al plazo, pierda la razón,

desí sea vencido e escape por traidor.-

Prisieron el juicio ifantes de Carrión.

3485

Hvala Bogu s neba i Alfonsu kralju,
ovako će rasti Campeadoru časti.
Vi ste takvi kako kažem, u svakom slučaju;
ako ovo tko zaniječe, ili odgovori, 3455
ja sam Alvar Fáñez, u svemu najbolji.“
Gómez Peláez na noge ustade:
„Što vrijedi, Minaya, ovaj govor cijeli?
Jer ih za vas tu na sudu na pretek imade,
i grdno će požaliti tko drugo poželi. 3460
Ako Bog da iz ovoga da se izvučemo,
vidjet ćete što rekoste ili ne rekoste.“
A kralj reče: „Neka svrši ovo prenje!
Nitko više da ne kaže o tom svoje mnjenje.
Sutra, kad ograne sunce, megdan će voditi 3465
ovi koji se na sudu izazvaše, tri na tri.“
Smjesta prozboriše infanti od Carrióna:
„Rok nam dajte, kralju, ne može to sutra biti.
Naše oružje i konje drže ljudi Campeadora,
pa moramo prije poći u zemlju od Carrióna.“ 3470
Progovori kralj i gleda u Campeadora:
„Vi ćete za megdan mjesto odrediti.“
Moj Cid reče: „Gospodaru, ja to ne ću učiniti.
Radije ću u Valenciju nego u zemlju od Carrióna.“
A kralj reče: „Dobro, Cide, ali znajte, 3475
vitezove svoje
s opremom mi dajte:
sa mnom neka idu, skrbnik ću im biti dobar,
to vam jamčim
kao vazalu gospodar,
nasilja pretrpjjet ne će od grofa ni vlastelina.
Rok pred svojim sudom određujem ovdje njima, 3480
za tri tjedna na poljima ispod Carrióna
u mojoj se nazočnosti taj megdan održat ima.
Nek izgubi parbu tko ne dođe na poprište,
i poražen nek se broji, izdajica nek se piše.“
Infanti od Carrióna pravorijek mu prihvatiše. 3485

Mio Cid al rey las manos le besó
e dixo: —Plazme señor.

3486b

Estos mis tres cavalleros en vuestra mano son,
d'aquí vos los acomiendo commo a rey e a señor.
Ellos son adobados para cumplir todo lo so,
¡ondrados me los enbiad a Valencia,

por amor del Criador!—

Essora respuso el rey: —¡Assí lo mande Dios!—

3490

Allí se tollió el capiello el Cid Campeador,
la cofia de rançal, que blanca era commo el sol,
e soltava la barba e sacóla del cordón;
no-s' fartan de catarle cuantos ha en la cort.

3495

Adeliñó al conde don Anrich e el conde don Remond,
abraçólos tan bien e ruégalos de coraçon
que prendan de sus averes cuanto ovieren sabor.

A éssos e a los otros que de buena parte son
a todos los rogava assí commo han sabor;
tales ý ha que prenden, tales ý ha que non.
Los dozientos marcos al rey los soltó,
de lo ál tanto priso cuant ovo sabor.

3500

—¡Merced vos pido, rey, por amor del Criador!

Cuando todas estas nuevas assí puestas son,

3505

beso vuestras manos con vuestra gracia, señor,
e irme quiero para Valencia, con afán la gané yo.—

[*Estonces mandó dar el Cid a los mandaderos de los infantes de Navarra e de Aragón bestias e todo lo ál que menester ovieron, e enbiólos. El rey don Alfonso cavalgó estonces con todos los altos omnes de su corte, para salir con el Cid que se iva, fuera de la ciudad. E cuando fueron quanto dos leguas de la ciudad cuando llegaron a Cocadover, yendo el Cid en su caballo que dizién Bavieca, dixole el rey: 'Don Rodrigo, ruégovos que remetades agora esse caballo, que tanto bien oí dezir'. El Cid comenzó a sonreír e dixo: 'Señor, aquí en vuestra corte ha muchos altos omnes a guisados para fazer esto, e a éssos mandat que trebejen con sus caballos'. El rey le dixo: 'Cid, págome yo de lo que vós dezides, mas quiero todavía que corrades ese caballo por mi amor'. El Cid remetió estonces el caballo, e tan de rezio lo corrió que todos se meravillaron del correr que hizo.]*

Moj Cid kralju ruke ljubi,
kaže: „Hvala, gospodaru.

3486b

U vašim su sad rukama ova moja tri viteza;
preporučujem ih vama kao kralju i gospodaru.
Sve su to izvršit spremni, nijedan ne preza;
šaljite ih na čast meni u Valenciju

za ljubav Stvoritelja!“

„Tako Bog zapovjedio!“ kralj mu odgovara.

3490

Pokrivalo s glave Campeador skide,
zatiljnik od lana što se bijeli poput sunca,
i raspusti bradu, ne steže je više vrpca;
na sudu ga svikoliki gledaju i vide.

3495

Pa do grofa Enriquea i grofa Ramóna ide,
zagrli ih čvrsto i zamoli njih od srca
da od njega uzmu blago, koliko im drago.
Njih i druge što njegovoj stranci pripadaju,

3500

sve ih zamoli da uzmu koliko im drago;

neki od njih uzimaju, neki se nećkaju.

Za dvjesta maraka kraljevh ne mari;
uostalom, ovaj uze koliko mu drago.

„Milost u vas prosim, rad ljubavi Božje, kralju!

Sada kad su tako sredene sve ove stvari,

3505

oprost ištem, gospodaru, i ljubim vam ruke,

želim poći u Valenciju, zadobih je s mnogo muke.“

[*Tada zapovjedi Cid da se glasnicima infanata od Navarre i Aragóna dadu živine i sve što im bijaše potrebno, te ih otpusti. Kralj don Alfonso pojaha tada sa svima drugim svojim dvorjanicima kako bi izašao sa Cidom koji je odlazio iz grada. I kada bijahu na svoje dvije milje od grada, a Cid jahao na svojem konju kojega zvahu Babieca, reče mu kralj: „Don Rodrigo, molim vas da podbodete toga konja o kojem sam čuo gdje se tako dobro govorи.“ Cid se nasmiješi i reče: „Gospodaru, na vašemu dvoru ima mnogo velikaša koji su spremni to učiniti, i njima zapovjedite da napregnu svoje konje.“ Kralj mu reče: „Cide, zadovoljan sam time što kažete, ali ipak želim da vi sada toga konja podbodete meni za ljubav.“ Tada Cid podbode konja, i s takvom je žestinom pojurio da su se svi čudili njegovu trku.]*

150

El rey alcó la mano, la cara se santigó:
-¡Yo lo juro par Sant Esidro el de León
que en todas nuestras tierras non ha tan buen varón!–

Mio Cid en el cavallo adelant se llegó,
fue besar la mano a so señor Alfonso:
-Mandástesme mover a Bavieca el corredor,
en moros ni en cristianos otro tal non ha oy.
Y vos le dó en don, mandédesle tomar, señor.–

3510
Essora dixo el rey: -D'esto non he sabor.
Si a vós le tolliés el cavallo no havrié tan buen señor,
mas atal cavallo cum ést pora tal commo vós,
pora arrancar moros del campo e ser segudador;
quien vos lo toller quisiere no-l' vala el Criador,
ca por vós e por el cavallo ondrados somo nós.–

3515
Essora se espidieron e luego·s' partió la cort.
El Campeador a los que han lidiar tan bien los castigó:
-Ya Martín Antolínez, el burláns de pro,
e vós, Pero Vermúez e Muño Gustioz,
firmes sed en campo a guisa de varones.

3520
Buenos mandados me vayan a Valencia de vós.–
Dixo Martín Antolínez: -¿Por qué lo dezides, señor?
Preso avemos el debdo, e a passar es por nós;
podedes oír de muertos, ca de vencidos no.–

3525b
Alegre fue d'aquesto que en buen ora nació,
espidiós' de todos los que sos amigos son,
mio Cid para Valencia e el rey para Carrión.
Las tres semanas de plazo todas complidas son.
Felos al plazo los del Campeador,
cunplir quieren el debdo que les mandó so señor;
ellos son en poder del rey don Alfonso el de León,
dos días atendieron a ifantes de Carrión.
Mucho vienen bien adobados

3530

de cavallos e de guarnizones,
e todos sus parientes con ellos son,

150

- Kralj podiže ruku i prekriži lice:
 „Kunem vam se Svetim Izidorom od Leóna,
 u svoj našoj zemlji nema takve perjanice!“ 3510
- Moj Cid krenu naprijed da bi s konja
 poljubio ruku gospodaru kralju:
 „Rekoste mi da razigram Babiecu trkača,
 ni Mauri ni kršćani danas slična ne imaju.
 Na dar vam ga dajem ovdje, naredite da ga vode.“ 3515
- „To mi se ne čini dobro“, kralj uzvraća.
 „Da ga uzmem, ne bi dobra imao jahača,
 kad je konjic već ovakav i junak mu treba takav
 što je u boju s Maurima pobjednik i gonitelj;
 tko bi vam ga htio uzet, suzbio ga Stvoritelj,
 jer sam s vama i s vašim konjem dičio se vazda.“ 3520
- Tada su se oprostili, sud se smjesta rasta.
 One koji će se boriti Campeador upozori:
 „Čestiti Burgošanine, Martíne Antolínezu,
 i vi, Muño Gustiozu, i vi, Pedro Bermúdezu,
 da ste čvrsti na megdanu, junački se bijte;
 da mi od vas u Valenciju stignu glasi dobri.“ 3525
- Reče Martín Antolínez: „Zašto nam to govorite?
 Dužno ćemo, gospodaru, vršit što smo preuzeli;
 možda čujete da smo mrtvi, al' ne da smo pobijeđeni.“ 3525b
- Raduje se tomu onaj što u sretan čas se rodi,
 prašta se od sviju koji su mu prijatelji;
 te moj Cid u Valenciju, a kralj u Carrión hodi.
 Istekoše sva tri tjedna do zadana roka.
 Evo ih, na vrijeme stižu zatočnici Campeadora,
 da ispune dužnost što im naredi gospodar; 3535
- pod zaštitom kralja don Alfonsa od Leóna
 dva dana čekaju infante od Carrióna.
- Kadli dodu opremljeni
 pod oružjem, na konjima,
 i njihovi svi rođaci tu su s njima:

- que si los pudiessen apartar a los del Campeador, 3540
 que los matassen en campo por desontra de so señor.
 El cometer fue malo, que lo ál no s'enpeçó,
 ca grand miedo ovieron a Alfonso el de León.
 De noche belaron las armas e rogaron al Criador.
 Trocida es la noche, ya quiebran los albores. 3545
 Muchos se juntaron de buenos ricos omnes
 por ver esta lid, ca avién ende sabor.
 Demás sobre todos y es el rey don Alfonso,
 por querer el derecho e non consentir el tuerto.
 Ya-s' metién en armas los del buen Campeador, 3550
 todos tres se acuerdan, ca son de un señor.
 En otro logar se arman los ifantes de Carrión,
 sediélos castigando el conde Garcí Ordóñez.
 Andidieron en pleito, dixiéronlo al rey Alfonso,
 que non fuessen en la batalla Colada e Tizón, 3555
 que non lidiassen con ellas los del Campeador.
 Mucho eran repentidos los ifantes
 por quanto dadas son.
- Dixiérongelo al rey, mas non ge lo conloyó:
 -Non sacastes ninguna cuando oviemos la cort;
 si buenas las tenedes, pro avrán a vós,
 otrosí farán a los del Campeador. 3560
 Levad e salid al campo, ifantes de Carrión,
 huebos vos es que lidiades a guisa de varones,
 que nada non mancará por los del Campeador.
 Si del campo bien salides, grand ondra avredes vós,
 e si fuéredes vencidos, non rebtedes a nós, 3565
 ca todos lo saben que lo buscastes vós.-
 Ya se van repintiendo ifantes de Carrión,
 de lo que avién fecho mucho repisos son,
 no lo querrién aver fecho por quanto ha en Carrión. 3570
 Todos tres son armados los del Campeador;
 ívalos ver el rey don Alfonso,
 dixieron los del Campeador:
 -Besámosvos las manos commo a rey e a señor

jer Cidove ljude žele razdvojiti, 3540
na sramotu gospodaru na megdanu njih pobiti.
Bijaše to zao naum, al' ga nisu ni počeli,
zbog velika straha od Alfonsa od Leóna;
molili su svu noć Boga i s oružjem bdjeli.
Noć minula, već svanuće zabjeljuje. 3545
Skupljaju se mnogi velikaši silni
da gledaju megdan, tako naumili.
Ali iznad sviju kralj Alfonso tu je,
da zahtijeva pravdu i spriječi nepravdu.
Već se oružaju zatočnici Campeadora, 3550
u jednog su gospodara, pa se sva tri slažu.
Na drugom se mjestu pašu infanti od Carrióna;
grof García Ordóñez savjet njima daje,
jer je prijepor iskrnsnuo, da ga kralju kažu:
da ne budu na megdanu ni Colada ni Tizona, 3555
da se s njima ne nadmeću zatočnici Campeadora.
Infanti se pokajali
 što su ih predali,
pa to kažu kralju, ali kralj im ne priznaje:
„Vi to niste zahtijevali kad smo sudovali;
dobre mačeve imajte, korisni će vama biti, 3560
što jednak vrijedi onima od Campeadora.
Ustanite pa na megdan, infanti od Carrióna,
valja vam se sukobiti, junački boriti,
jer to ne će propustiti zatočnici Campeadora.
Ako megdan odnesete, čast ćete dobiti; 3565
budete li pobijđeni, nâs ne prozivajte za to,
jer ste sami to tražili, svima je poznato.“
Već se grdno kaju infanti od Carrióna,
zbog svoga su djela skrušeni žalosno,
sad ga ne bi počinili za sve blago Carrióna. 3570
A pod oružjem su sva tri zatočnika Campeadora;
u pohode k njima ide kralj Alfonso,
rekoše mu zatočnici Campeadora:
„Ljubimo vam ruke kao kralju i gospodaru,

que fiel seades oy d'ellos e de nós; 3575
 a derecho nos valed, a ningún tuerto no.
 Aquí tienen su vando los ifantes de Carrión,
 non sabemos qué's comidrán ellos, o qué non.
 En vuestra mano nos metió nuestro señor,
 ¡tenendos a derecho, por amor del Criador!– 3580
 Essora dixo el rey: –¡D'alma e de coraçón!–
 Adúzenles los caballos, buenos e corredores;
 santiguaron las siellas e cavalgan a vigor,
 los escudos a los cuellos que bien blocados son,
 en mano prenden las astas de los fierros tajadores, 3585
 estas tres lanças traen seños pendones;
 e derredor d'ellos muchos buenos varones.
 Ya salieron al campo do eran los mojones.
 Todos tres son acordados los del Campeador
 que cada uno d'ellos bien fos ferir el so. 3590
 Fevos de la otra part los ifantes de Carrión,
 muy bien acompañados, ca muchos parientes son.
 El rey dioles fieles por dezir el derecho e ál non,
 que non varagen con ellos de sí o de non.
 Dó sedién en el campo fabló el rey don Alfonso: 3595
 –Oíd qué vos digo, ifantes de Carrión:
 esta lid en Toledo la fiziérades, mas non quisiestes vós.
 Estos tres caballeros de mio Cid el Campeador
 yo los adux a salvo a tierras de Carrión.
 Aved vuestro derecho, tuerto non querades vós, 3600
 ca qui tuerto quisiere fazer, mal ge lo vedaré yo,
 en todo mio reino non avrá buena sabor.–
 Ya les va pesando a los ifantes de Carrión.
 Los fieles e el rey enseñaron los mojones,
 librávanse del campo todos aderredor, 3605
 bien ge lo demostraron a todos seis cómмо son,
 que por ý serié vencido qui saliesse del mojón.
 Todas las gentes esconbraron aderredor,
 más de seis astas de lanças que non llegassen al mojón.
 Sorteávanles el campo, ya les partién el sol, 3610

- da budete sudac danas i njima i nama; 3575
pa nam sudite po pravdi, nikom po nepravdi.
Tu imaju svoju družbu infanti od Carrióna,
mi ne znamo hoće li se rotiti il' ne će.
Kad nas naš gospodar predade u ruke vama,
rad ljubavi Božje, nek nam sve po pravdi teče.“ 3580
„Od srca i duše!“ kralj im tada reče.
Dovode im konje, svaki ima brza hata,
blagoslove sedla, silovito jašu;
štitovi im čvrsto privezani oko vrata,
svaki rukom kopljje s britkim šiljkom hvata, 3585
na kopljima nose plamence i mašu;
mnoštvo hrabrih vitezova za njima pojezdi,
slaze već na borilište gdje su im biljezi;
Cidova se sva tri zatočnika slažu
da dojedan dobro sa svojim se bije. 3590
Infanti od Carrióna s druge strane stižu,
s njima dobra pratnja, mnogi rođaci se nižu.
Kralj im dade sudce da jedino pravdu kažu,
da se s njima ne prepiru je li nešto ili nije.
Kad su stali na poprište, kralj im don Alfonso veli: 3595
„Čujte što vam kažem, infanti od Carrióna.
Ovaj megdan u Toledou niste htjeli,
pa tri zatočnika moga Cida Campeadora
pod zaštitom svojom amo ja dovesti morah.
Istjerujte svoju pravdu, ne poželite nepravdu, 3600
jer tko nepravedno htjedne, spriječit ću ga ja opako,
u kraljevstvu cijelom ne će njemu biti lako.“
Već infante od Carrióna oko srca steže.
A granice kralj i sudci obilježe,
oslobode borilište od svih što su naokolo; 3605
i sve dobro protumače, da upamte šestorica,
kako pobijeden će biti tko izade van granica.
Svi se ljudi odmaknuli naokolo,
šest su kopinjača daleko, ne prilaze biljezima.
Da ne budu prema suncu, ždrjebali su stranu; 3610

salién los fieles de medio, ellos cara por cara son.
Desí vinién los de mio Cid a los ifantes de Carrión,
e llos ifantes de Carrión a los del Campeador;
cada uno d'ellos mientes tiene al so.

Abraçan los escudos delant los corações,
abaxan las lanças abueltas con los pendones,
enclinavan las caras sobre los arçones,
batién los cavallos con los espolones.

Tembrar querié la tierra dond eran movedores.
Cada uno d'ellos mientes tiene al so,
todos tres por tres ya juntados son;
cuédanse que essora cadrán muertos

3615

los que están aderredor.

Pero Vermúez, el que antes rebtó,
con Ferrán Gonçález de cara se juntó,
firiéñse en los escudos sin todo pavor.

3620

Ferrán Gonçález a Pero Vermúez el escúdo.l' passó,
prísol' en vazío, en carne no.l' tomó,
bien en dos logares el astil le quebró.

Firme estido Pero Vermúez, por esso no s'encamó:
un colpe recibiera mas otro firió,
quebrantó la boca del escudo, apart ge la echó,
passógelo todo, que nada no.l' valió,

3625

metiól' la lança por los pechos, que nada no.l' valió.
Tres dobles de lriga tenié Fernando, aquéstol' prestó,
las dos le desmanchan e la tercera fincó,

3630

El belmez con la camisa e con la guarnizón
de dentro en la carne una mano ge la metió,
por la boca afuera la sanguine.l' salió.

Quebráronle las cinchas, ninguna no.l' ovo pro;
por la copla del cavallo en tierra lo echó,
assí lo tenién las yentes que mal ferido es de muert.
Él dexó la lança e mano al espada metió;
cuando lo vio Ferrán Gonçález conuovo a Tizón,
antes qu'el colpe esperasse dixo: –¡Vençudo só!–
Atorgárongelo los fieles, Pero Vermúez le dexó.

3640

isred njih izađu sudci, da licem u lice stanu.
 Krenu ljudi moga Cida na infante od Carrióna,
 a infanti od Carrióna na ljude od Campeadora;
 svaki od njih samo svog na umu ima.

U štitove ruke zavukoše na prsima,
 položiše koplja skupa s plamencima,
 pa prignuše lica prema oblucima,
 podbodoše konje oštrim ostrugama;
 kuda grabe, zemlja se prolama.

Svaki od njih samo svog na umu ima,
 svi, trojica na trojicu, sada će napasti;
 oni naokolo misle

da će mrtvi pasti.

A Pedro Bermúdez, onaj što prvi izazva,
 s Fernandom se Gonzálezom sučelice skobi;
 gruhnuše po štitovima bez straha ikakva.

I González Bermúdezu štit po srijedi probi,
 ali zahvati u prazno, ne dotaknu mesa;
 kopljaču mu ipak slomi na dva mjesta.

Čvrsto stoji Pedro, zbog toga ne pade,
 on udarac jedan primi, a drugi zadade:
 razbi izbočinu šita, u stranu ga hita,
 zgruha mu ga svega, ne pomože njemu ništa,
 koplje mu u prsi zabi, ne pomože njemu ništa.

Trostruk oklop na Fernandu, i to mu valjade,
 dva su mu se rasporila, a treći ostade;
 i haljetak i košulju i drugu opremu
 za čitavu šaku u tijelo mu zari;
 na njegova usta rujna krv navalii.

Remenje mu puklo, ne koristi njemu,
 preko konjski sapi na zemlju se svali;
 pomisliše ljudi, smrt ga stiže grozna.

Pedro se okani koplja, ruku na mač stavi;
 kad to vidje Fernando González, Tizonu prepozna,
 udarca ne dočekavši, „Pobjeđen sam!“ on zausti.
 Priznaše to njemu sudci, Pedro Bermúdez ga pusti.

3615

3620

3625

3630

3635

3640

3645

151

Martín Antolínez e Dia Gonçález

firiéronse de las lanças,

tales fueron los colpes que les quebraron amas.

Martín Antolínez mano metió al espada
(relumbra tod' el campo, tanto es limpia e clara),

diol' un colpe, de traviéssol' tomava,

3650

el casco de somo apart ge lo echava,

las moncluras del yelmo todas ge las cortava,

allá levó el almófar, fata la cofia llegava,

la cofia e el almófar todo ge lo levava,

rásol' los pelos de la cabeza, bien a la carne llegava,

3655

lo uno cayó en el campo e lo ál suso fincava.

Cuando este colpe ha ferido Colada la preciada,

vio Diego Gonçález que no escaparié con el alma.

Bolvió la rienda al caballo por tornasse de cara;

3660

essora Martín Antolínez recibiól' con el espada,

un colpeol' dio de llano, con lo agudo no.l' tomava.

Dia Gonçález espada tiene en mano,

mas no la ensayava,

3662-63

esora el ifante tan grandes voces dava:

-¡Valme, Dios, glorioso señor,

e cúriam' d'este espada!-

3665

El caballo asorrienda e, mesurándol' del espada,

sacól' del mojón; [.....]

Martín Antolínez en el campo fincava.

3667b

Essora dixo el rey: -Venid vós a mi compaña.

Por quanto avedes hecho, vencida avedes esta batalla.-

Otorgangelo los fieles, que dize verdadera palabra.

3670

152

Los dos han arrancado, dirévos de Muño Gustioz
con Assur Gonçález cómmodo se adobó.

Firiéntse en los escudos unos tan grandes colpes.

Assur Gonçález, furçudo e de valor,

151

Martín Antolínez i Diego González

kopljima se sudariše,
takvi udarci su bili da obadva polomiše.

Martín Antolínez svog se mača rukom maša
(tako mu se blista sjajan, cijelo poprište obasja),
ukoso ga sjeknu, udarac mu zada strašan, 3650
vršak kacige mu skinu, u stranu ga hitnu,
i dojedan remen na šljemu prekinu;
odnese mu naglavnici, sve do zatiljnika stiže,
zatiljnik i naglavnici njemu diže; 3655
odreza mu vlasti s glave i meso dotače,
na poprište dio pade, a drugi ostade.

Kada taj udarac zada velećijenjena Colada,
već Diego González vidi da s dušom u tijelu ne umače,
pa konjicu trgnu uzdu da se vrati sučelice;

Martín Antolínez dočeka ga s mačem, 3660
oštricom ga ne dohvati, udari ga ploštimice.

Diego drži mač u ruci,
ali ne zamahnu, 3662-63
nego infant u nevolji snažno se oglasi:
„Pomozi mi, Bože slavni,
ovoga me mača spasi!“ 3665

Obuzda konjica, od mača se s njim izmaknu,
preko granice u stranu, [.....]

Martín Antolínez osta na megdanu. 3667b
Kralj mu tada reče: „Dođite u moju pratnju.
Po tom što ste učinili, pobijediste u toj borbi.“
A sudci mu potvrđuju istinitu riječ da zbori. 3670

152

Dvojica su likovala; a sada za Muña
reći će vam kako s Asurom se obračuna.
Gruhnuše po štitovima silnim udarcima.
Asur je González snažan i junačan,

firió en el escudo a don Muño Gustioz, 3675
 tras el escudo falsóle la guarnizón,
 en vazío fue la lança, ca en carne no'l tomó.
 Este colpe fecho, otro dio Muño Gustioz,
 tras el escudo falsóe la guarnizón.

por medio de la bloca el escúdo-l' quebrantó, 3680
 no-l' pudo guarir, falsóle la guarnizón;
 a part le priso, que non cab'el coraçon,
 metiól' por la carne adentro la lança con el pendón,
 de la otra part una braça ge la echó, 3685
 con él dio una tuerta, de la siella lo encamó,
 al tirar de la lança en tierra lo echó,
 vermejo salió el astil e la lança e el pendón:
 todos se cuedan que ferido es de muert.

La lança recombró e sobr'él se paró;
 dixo Gonçalo Assúrez: -¡No-l' fírgades, por Dios! 3690
 ¡Vençudo es el campo cuando esto se acabó!-
 Dixieron los fieles: -Esto oímos nós.-
 Mandó librar el campo el buen rey don Alfonso,
 las armas que y rastaron él se las tomó.

Por ondrados se parten los del buen Campeador, 3695
 vencieron esta lid grado al Criador;
 grandes son los pesares por tierras de Carrión.
 El rey a los de mio Cid de noche los enbió,
 que no les diessen salto nin oviessen pavor.

A guisa de menbrados, andan días e noches, 3700
 felos en Valencia con mio Cid el Campeador,
 por malos los dexaron a los ifantes de Carrión,
 conplido han el debdo que les mandó so señor;
 alegre fue d'aquesto mio Cid el Campeador.

Grant es la biltança de ifantes de Carrión: 3705
 qui buena dueña escarnece e la dexa después
 atal le contesca o siquier peor.

Déxemosnos de pleitos de ifantes de Carrión,
 de lo que an preso mucho an mal sabor;
 fablemos nós d'aqueste que en buen ora nació: 3710

- gruhnu u štit Muña Gustioza, 3675
 iza štita kopljem probi mu opremu,
 pogodi u prazno, jer u meso ne zapade.
 Nakon tog udarca Muño Gustioz drugi dade,
 iza štita kopljem probi mu opremu;
 po sredini izbočine štit mu smrska, 3680
 nije izdržao, probi mu opremu;
 zahvati po boku njega, nije bilo blizu srca,
 u meso mu kopljje zabode s plamencem,
 izade mu čitav sežanj s druge strane,
 iz sedla ga svali kad kopljem zavrnu, 3685
 na zemlju ga zbaci kad kopljje istrgnu,
 kopljaca mu sva rumena i šiljak s plamencem;
 svu pomislili da je smrtno ranjen.
 Kad se nad njim zaustavi i kopljje podignu:
 „Rad Boga, ne udarite!“ Gonzalo Ansúrez viknu. 3690
 „Megdan je dobiven kad se tako sluči!“
 „To smo čuli“, izjaviše sudci.
 Naredi kralj don Alfonso da raščiste borilište,
 oružje što ondje osta za se ište.
 Osvjetlavši obraz kreću borci Campeadora, 3695
 pobijediše u toj borbi, Bogu hvala;
 veliko je ogorčenje u zemljama Carrióna.
 Zatočnike moga Cida noću kralj otpremi,
 da ih nitko ne napadne, da nemaju straha.
 Putovali danju i noću, ljudi su oprezni, 3700
 evo ih u Valenciji kod mog Cida Campeadora;
 ostavili na zlu glasu infante od Carrióna,
 ispunili dužnost što im zadade gospodar;
 moj Cid Campeador zbog toga se obradova.
 Veliko je ruglo infanata od Carrióna: 3705
 koji god napuste gospe, pošto ih ozlijede,
 neka im se sve to ili gore još dogodi.
 Ali ostavimo parbu infanata od Carrióna,
 zbog nečasna čina grdno im prisjede;
 govòrimo mi o onom što u sretan čas se rodi. 3710

grandes son los goços en Valencia la mayor
porque tan ondrados fueron los del Campeador.

Prísos' a la barba Ruy Díaz, so señor:

–¡Grado al rey del cielo, mis fijas vengadas son,
agora las ayan quitas heredades de Carrión!

3715

¡Sin vergüenza las casaré o a qui pese o a qui non!–

Andidieron en pleitos los de Navarra e de Aragón,
ovieron su ajunta con Alfonso el de León,

fizieron sus casamientos con don Elvira e con doña Sol.

Los primeros fueron grandes,

mas aquéstos son mejores,

3720

a mayor ondra las casa que lo que primero fue.

¡Ved cuál ondra crece al que en buen ora nació
cuando señoras son sus fijas de Navarra e de Aragón!

Oy los reyes d'España sos parientes son,

a todos alcança ondra por el que en buen ora nació.

3725

Passado es d'este sieglo mio Cid el Campeador
el día de cincuaesma, ¡de Christus aya perdón!

Assí fagamos nós todos justos e pecadores.

Éstas son las nuevas de mio Cid el Campeador,

en este logar se acaba esta razón.

3730

Quien escribió este libro dél Dios paraíso, amen!

Per Abbat le escribió en el mes de mayo,

en era de mill e dozientos e cuaraenta e cinco años.

E el romanz es leído,

datnos del vino:

3734b

si non tenedes dineros,

3734c

echad allá unos peños,

3735

que bien nos lo darán sobr'ellos.

3735b

Velika su slavlja u Valenciji slavnom gradu,
kad su obraz osvjetlali zatočnici Campeadora;
a Cid se, gospodar njihov, uhvati za bradu:
„Kćeri su mi osvećene, hvala Bogu živom,
sad slobodno neka prime baštinu od Carrióna!
Udat ču ih bez sramote, komu pravo, komu krivo!“
Na viđenje pošli oni iz Navarre i Aragóna,
i sastanak uglavili s don Alfonsom od Leóna,
sklopiše vjenčanja s doña Elvirom i doña Sol.
Ako prve bjehu sjajne,

3715

još su bolje ove svadbe,
jer ih sada na čast veću nego prije on udade.
Eto, čast poraste onom što u sretan čas se rodi,
kada su mu kćeri gospe od Navarre i Aragóna!
Danas španjolske kraljeve za svojtu imade,
svima je to čast po onom što u sretan čas se rodi.
A moj Cid je Campeador s ovog svijeta otiašao
na Pedesetnicu, Krist mu oprost dao!
Pravednima i grješnima tako nam priliči.
To je povjesnica moga Cida Campeadora,
na ovom je mjestu konac ovoj priči.

3720

3725

3730

Tko napisala ovu knjigu, Bog mu dao raja. Amen!
Napisala je Per Abbat u mjesecu svibnju
tisuću dvijesta četrdeset petog ljeta našeg doba.

Kad je pjesan otpjevana,
dajte pehar vina nama;
ako novca ne imate,
komad ruha nama dajte,
dobro će nam doći, znajte.

3734b

3734c

3735

3735b

Prikaz kršćanskih osvajanja Iberskog poluotoka od 8. do 15. stoljeća

KOMENTARI

1

Iz očiju tako gorke lijuć suze

Slika je klasično epska: junak u tišini jeca i prolijeva suze pred svima. To se ne smije smatrati izrazom slabosti ili pomanjkanjem hrabrosti; naprotiv, to je iskazivanje herojske vrline, sposobnosti da se osjeti i pokaže duboka emocija.

4

bez krvna i plašta

Spominje se skupocjena odjeća da se naglasi kako je kastiljsko plemstvo u to doba živjelo u izobilju.

5

i lijegala bez sokola, bez jastreba mitarena

Plemići su imali običaj loviti uz pomoć ptica grabljivica, sačuvani su mnogi srednjovjekovni priručnici za lov koji se tretira kao vrsta zabave; *mitarenje* je mijenjanje perja kao znak da je ptica odrasla.

6

Uzdahnu moj Cide... dobro i s mjerom on zausti

Glavni junak Rodrigo Diaz, kao i mnogi drugi kršćanski vojskovođe, nosi nadimak *Cid* što dolazi od arapske riječi *sayyid* (*gospodin, gospodar*) a u kastiljskom je jeziku još pojačan zamjenicom (*mio Cid*). Mjera je bitna Cidova karakteristika kao tradicionalna vrlina kršćanina (*homo christianus*) u kojoj su pomiješane mudrost i opreznost, snaga i hrabrost, poniznost i umjerenost; ovo početno određenje daje pečat svakom budućem Cidovu postupku, čak i kad zbog laganog pada u stilu i tonu njegovo ponašanje odudara od idealno zacrtana portreta.

9

ovo meni zli dušmani moji čine

Tipično opće mjesto u folklornim pričama: vladar kažnjava vjernog vazala po nagonu podlij savjetnika i klevetnika.

11-12

imali su zdesna vranu... imali je s lijevu stranu

Ova se epizoda pripisuje i historijskom Cidu, jer je bio na glasu po vidovitosti. Dvije vrane se tumače kao dobar i loš predznak; inače se u poemi njegova sudbina stalno naglašava astrološkim opisima (*što u sretan čas se rodi; u čas dobar mač što pasa*).

13

potréše glavom... ramenima potom slegne

I ove kretnje mogu se shvatiti kao magična formula za otklanjanje uroka.

14

Dobar znak, Alvare Fáñezu

Usklik treba shvatiti u ironičnom smislu; neki priređivači ovdje dodaju optimističan stih (*Ali s većom čemo čašću vratiti se u Kastilju*) koji se nalazi u nekim kronikama. Alvar Fáñez je jedan od glavnih likova u pjesmi, Cid ga naziva svojim nećakom.

16b

Žene i muškarci da ga vide izlazili

Ako uz broj stiha стоји slovo (16b), to znači da su priređivači izvornoga teksta, zbog metričkih razloga, prethodni redak (16) pretvorili u dva retka.

22

srdžbi

Srednjovjekovna pravna odredba *ira regis* ili *indignatio regis* (*kraljeva srdžba, ljutnja, gnjev; u izvorniku saňa*) uključivala je konfiskaciju imovine i prognanstvo.

27-28

i oči iz glave... bez duše i tijela

Prijetnje fizičkim kaznama potječe iz ranijega gotičkog prava; već u doba nastanka *Pjesme o Cidu* pripadale su zastarjeloj folklornoj baštini.

31

Moj se Campeador uputi do svoga sijela

Campeador je epitet raznih junaka u značenju *ratnik, borac* (od glagola *camppear*, što znači *ratovati, vojevati*); *sijelo* je prijevod kastilske riječi *posada* koja ima mnogo značenja (od glagola *posar*, što znači *smjestiti se, počinuti, odmoriti se, leći, boraviti, prebivati*), a ovdje označuje *kuću, prebivalište*.

40

curica od devet ljeta

Djevojčica se pojavljuje kao andeoski glasnik s neba; činjenica da govori kao odrasla osoba objašnjava se srednjovjekovnim običajem da svi likovi u priči govore pripovjeđačevim jezikom.

61

kanda je u gori

Riječ *montaña* imala je dva značenja: *planina* i *šuma*; isto je nekada vrijedilo za hrvatsku riječ *gora*.

65-212

Martín Antolínez... Raquel i Vidas... brzo rok istječe

Epizoda služi da se pokaže koliko su neutemeljene optužbe protiv Cida: budući da nije zadržao novac od dažbina, prisiljen je namaknuti nužna sredstva za sebe i svoje ljude s pomoću lukavštine. Prijevara je folklornoga tipa i susreće se u raznim starijskim tekstovima, a dva židovska lihvara spadaju među smiješne likove u poemu (pojavit će se opet u stihovima 1431-1438).

66

kruhom opskrbi i vinom

Kruh i vino, osnovne namirnice poljoprivrednoga gospodarstva (karakteristične za sakrament *pričesti*), predstavljaju svu hranu i opskrbu koja je Cidu i njegovoj pratnji potrebna na putu.

70

počujte što zbori

Tipičan poticajni poziv slušateljima usmenoga kazivanja; izraz *audite* javlja se već u *Vulgati* (primjerice, *Audite verbum Domini*, Izaija 1,10) i potom posvuda u srednjovjekovnoj književnosti.

77

sube smokve mi ne vrijedi

Pučki izraz (u izvorniku: *no lo precio un figo*), primjer konkretnog i slikovitog stila *Pjesme o Cidu*; slična je formula *k'o nokat od mesa* (*commo la uña de la carne*) u stihu 375, kad se opisuje bol zbog rastanka.

87

šarnom kožom

Obojena koža s motivima u reljefu bila je skupocjen proizvod berberskoga pučanstva iz područja Ghadamesa (otuda u izvorniku naziv *guadalmecí*).

95

to nerado činim al' mi druge nema

Čini se da ova epizoda sa škrinjama s pijeskom nije istinita nego je preuzeta iz mnogih priča od najstarijih vremena. Valja istaknuti da nam autor do kraja pjesme zabavljajući priopćiti je li Cid vratio taj dug.

98

po Burgosu zađe, do kaštela hita

Židovi su živjeli unutar utvrđenih dijelova gradova, nisu se smjeli miješati s ostalim stanovništvom.

107

Mauru ni kršćaninu

Značenje: ni živoj duši, nikomu.

109

danak

Kastiljska riječ *parias* značila je godišnji porez koji su maurska kraljevstva plaćala kršćanskim kraljevstvima u zamjenu za zaštitu; isto značenje u hrvatskoj tradiciji ima riječ *dānak, dažbina, harač* (drugo je *dānak*, umanjenica od riječi *dān*, stih 770).

115

palače i kuće

Zanimljivo je da u izvorniku *palacio* može značiti ne samo *palača* nego i *dvorana te salon*, dok *casa* nije samo *kuća* nego i *grad te općenito naselje*.

155

ab, zaboraviste mene

Dokaz da je Cid i prije imao odnosa s dvojicom lihvara.

179

ruk u vama ljubim

Poljupcem u ruku vazali su iskazivali poštovanje prema feudalnom gospodaru; šire značenje izraza bilo je: *pokorno molim, prosim, ištem*.

181b-d

[*Raquel i Vidas... u kuću prispjeli.*]

Umetnuti stihovi da bi se mogao razumjeti slijed radnje; ovakve zgrade, s tekstom ili bez njega, nalaze se na svim mjestima gdje je izvorni rukopis izgubljen ili nečitljiv.

185

ne važe ih don Martín, pogledom ih prebra

U Cidovo vrijeme novac se nije samo brojio nego ga je trebalo i vagati, jer su kovance jednake nominalne vrijednosti često znale sadržavati manje plemenite kovine od propisane količine.

190

ja zaslužih bječve

Čarape (kao dio plemićke odjeće) često su se davale posrednicima u sklapanju poslova te donositeljima dobrih vijesti; i u hrvatskom folkloru poznata je ta nagrada.

209

u Cardeñi, u Svetom Petru

U samostanu San Pedro de Cardeña (nalazi se desetak kilometara daleko od Burgos-a, a osnovali su ga benediktinci u 6. stoljeću) sahranjen je Cid godine 1102., a uza nj je položena i njegova žena Jimena; poslije su njihovi posmrtni ostatci prenijeti u Burgos i pokopani u katedrali gdje i danas leže.

215

put Marije Svetе

Santa María je katedrala u Burgosu.

239

tu je bila doña Jimena

Jimena Díaz, Cidova supruga, bila je kći grofa od Ovieda, prva rođakinja kralja Alfonса VI. koji ih je vjenčao u početku svoga kraljevanja.

262

Gle, doña Jimena s dvije kćeri stiže

Pjevač na gotovo teatralan način uvodi likove da bi „aktualizirao“ događaje kao da se odvijaju pred očima slušatelja; to čini na desetak mesta služeći se riječju *afevos* (eto vam, evo vam, gle, kadli).

268

brado njegovana

Brada je simbol muževnosti i časti; kod Cida je znak nepobjedivosti.

324

o pijevcima drugim

Na više mesta spominju se pijevci koji kukurijekanjem objavljaju kanonske ure: prvi u ponoć (*gallos primeros*), srednji ili drugi u tri sata ujutro (*gallos mediados*), treći u svanuće (*gallos del amanecer*).

330-365

O Gospode slavni, Oče... daj nam da se živi sastanemo

Jimenina molitva se sastoji od raznih biblijskih ulomaka, od *Postanka* do *Evangelja*, uključujući apokrifne tekstove i martyrologiju; *Vjerovanje* je okosnica svim navodima.

359-360

Iz groba si uskrsnuo... i sašao nad pakao

Nije riječ o doktrinarnoj pogrješci nego o alternativnoj srednjovjekovnoj tradiciji po kojoj se uskrsnuće dogodilo prije silaska u pakao.

393

Cid moj u Espinaz de Can

Espinaz de Can je nepoznato mjesto između Burgosa i San Estebana.

400

kolovoz Quineu

Možda se misli na rimsku cestu koja je vodila od Zaragoze do Galicije; i danas postoje njezini ostatci između naselja Osma i Tiermes.

404-409

Sada Cid moj lježe... sve dokle poživiš

Tijekom cijelog srednjeg vijeka ratnici su zazivali pomoć arkandela Gabrijela.

413

Drugog dana jutrom jahati je nastavio

Počinje priča o Cidovim bitkama koje su isprva vođene radi pukog opstanka njegove družine. Tako su pohodi duž Henaresa i Jalóna plod pjesnikove maštete, jer za njih ne postoje historijske potvrde, ali poslije se poduzimaju pohodi koji se zemljopisno i povijesno dadu točno odrediti.

441

nakon što u Castejónu u zasjedu namamimo

Alvar Fáñez potanko izlaže plan kako će pobijediti stanovnike Castejóna, ali ti su stihovi izgubljeni.

442

Vi podite u poharu

Riječju *pohara* preveden je izraz *algara* — riječ arapskoga podrijetla koja je označavala pohod skupina konjanika na neprijateljski teritorij radi pljačke i paleža (usp. bilješku uz stih 953).

443

Alvar Álvarez nek tamo i Alvar Salvadórez ide

Alvar Álvarez je Cidov nećak; skupa s Alvarom Salvadórezom spominje se na Jimeninu popisu miraza i svadbenih darova (*carta de arras*); taj se pergament čuva u burgoskoj katedrali.

510-523

Naredi da stečvina... pouzdano isplatiše

Cid se žuri podijeliti pljen. Prema normama onoga doba, njegovi su časnici (*quiñoneros*) trebali ukupnu stečevinu razdijeliti na petine: prva je išla kralju, druga najistaknutijim vođama, a preostale tri vojsci. Ali vidi se da ništa nije predviđeno za kralja Alfonsa, jer prognanici nisu bili na to obvezni, pa Cid uzima čitavu petinu za sebe. Ponekad se i osvojena zemlja dijelila na sličan način.

578

oklope su svi navukli

Tadašnji oklop (*loriga*) bio je svojevrsna tunika načinjena od malenih željeznih prstenova i čeličnih ljusaka prišivenih na kožu. Obično je bio jednostruk, ali ponekad se sastojao od dva pa i tri sloja kože. Kako je borcima bio prilično težak, a koža ih je previše žuljala po golu tijelu, ispod njega su nosili košulju, a često je imao i podstavu.

580

Vide to iz Alcocera; Bože, hvastati se stali

Mauri iz Alcocera, zasljepljeni vlastitom pohlepom, padaju u Cidovu zamku.

611

A Pedro Bermúdez dođe, što u ruci stijeg vijori

Pedro Bermúdez je Campeadorov nećak i stjegonoša; ta se dužnost vraća u obnovljene vojne strukture u drugoj polovici 12. stoljeća i ovaj povijesno-kulturni element sugerira kasniju dataciju *Pjesme o Cidu*.

654

Galve i Fáriz nazivaju

O ovim emirima ne postoje nikakvi povijesni podatci.

649

Izađoše oni iz Celle, od Kanala zvane

Aluzija na rimski kanal koji je bio iskopan u kamenu i djelomice podzemani.

672

Iz Kastilje plemenite

U srednjovjekovnim poemama često se uz imena zemalja i mjesta susreće stalni ukrasni pridjev; ovdje je to *Castiella la gentil*, dok u *Pjesmi o Rolandu* nalazimo *France dulce (mila Francuska)*.

696

od bubenjeva silne buke

Bubnjevi nisu bili dijelom vojne opreme u europskom svijetu. Prva muslimanska provala na Iberski poluotok mogla je računati na iznenadujući učinak buke s gole-mih bubenjeva od kože vodenkonja.

707

Vaš stijeg idem postaviti

U to doba još je bilo prostora za pojedinačne okršaje koji su počinjali odmah poslije općega napada.

721

Ja sam Cid Ruy Díaz, Campeador borac

Vojskovoda je jurio s jedne na drugu stranu bojišnice napadajući neprijatelje i bra-neći se; stalno je izvikivao svoje ime da njegovi ljudi znaju da je živ i tako ih poticao da se hrabrije bore.

725

a kad bilo na povrate

Ta se tehnika ratovanja nazivala *carga de tornada*: napadači bi na konjima projurili kroz sve neprijateljske redove i zatim se vratili istim putem, nastojeći na prolasku i povratku nanijeti protivniku što veće gubitke.

726

Da vidjeste vi tolika kopљa

Nabranjanje je jedno od pjevačevih stilskih sredstava kad slušateljevu pozornost želi usmjeriti na najzanimljivije situacije.

731

a kršćani „Santiago!“

Prizivanje Svetoga Jakova u pomoć na kastiljskom jeziku glasi *Santi Yagüe* što izravno potječe od latinskoga vokativa *Sancte Iacobus*; svečeva crkva u Composteli na sjeverozapadu Španjolske glasovito je mjesto hodočašća još od 9. stoljeća.

735

Minaya Alvar Fáñez, koji Zoritom upravlja

Retorička figura, tipična za epsko pjesništvo: nabrajaju se imena vojskovođa.

737

Muño Gustioz, svojta Campeadora

Vitez iz Linquelle, oženjen sestrom doña Jimene; bio je dakle Cidov pašanac.

738

Martín Muñoz, gospodar Monte Mayora

Grof od Coimbre, vladao spomenutim portugalskim gradom.

816

trideset bib konja na dar poslati mu htio

Prvi od tri dara što ih Cid od svoga plijena šalje kralju Alfonsu u znak vjernosti, svaki put po odanom Alvaru Fáñezu; konji pod opremom bili su vrijedni darovi koji su malo-pomalo smekšali strogoga vladara.

880

i ljubi vam noge

Istočnjački običaj koji su u Španjolsku donijeli Arapi.

921

pa mu ljubi usta i oči u glavi

Poljubac u usta bio je znak prijateljstva, a poljubac u oči visok stupanj prisnosti (još od rimskih vremena).

930

Bože, kad se lijepa brada stade radovati

Kao što se već moglo vidjeti, pjesnik na mnogim mjestima ispušta Cidovo ime zamjenjujući ga ukrasnim izričajima: *junak, dični gospodar, lijepa brada, onaj što u sretnan čas se rodi.*

953

u toj provali im bješe boraviti deset dana

Riječju *provala* preveden je izraz *corrida* — riječ koja je označavala pohod manjih razmjera radi pljačke i paleža (usp. bilješku uz stih 442).

963

nećaka mi rani

Cid je doista bio u Barceloni (1081.), ali epizoda s grofovom nećakom nema povijesne potvrde.

1010

Tu dobi Coladu

Bio je običaj da se predmeti „personaliziraju“ kako bi se što jače istaknula važnost feudalnog gospodara. *Colada* je prvi Cidov mač; ne pojavljuje se u povijesnim dokumentima, kao ni drugi mač *Tizona* (usp. bilješku uz stih 2426). Za razliku od Rolandova mača *Durendala*, kojemu se pripisuju magične moći, Cidovi su izvrsno i skupo ali obično oružje.

1021

Ne ču zalogaj

Grof odbija hranu jer bi, prema nekim tumačenjima, „jeo gospodarov kruh“ i time priznao vazalski odnos; zbog humorističkog karaktera prizor se može smatrati parodijom na viteški običaj da se posti uoči bitke.

1049

Radosno je grof za ruke vode zaiskao

Grof nakon tri dana gladovanja ipak ne zanemaruje dvorske navike; ujedno je to dokaz da u Cidovo vrijeme nije postojao pribor za jelo.

1085

Ovdje počinju junaštva

Riječju *junaštva* preveden je izraz *gesta* koji na srednjovjekovnom kastiljskom znači *djela, pothvati*. Cidovo osvajanje istočnih dijelova Španjolske, posebice Valencije, potvrđena je historijska činjenica.

1092

Pod mojim je Cidom Onda, Jérica i Almenara

Još jedna retorička figura, tipična za epsko pjesništvo: nabrajaju se naselja i pokrajine koje je osvojio junak (usp. bilješku uz stih 735).

1174-79

Kukaju u Valenciji... kako umiru od gladi

Jedan od najpotresnijih trenutaka u *Pjesmi o Cidu*: ljudi u opsjednutom gradu bespomoćno skapavaju nemajući hrane.

1182

rat s onim iz Svjetlib gora

Planine *Montes Claros* su današnji sjevernoafrički lanac Atlas (usp. bilješku uz stih 2693).

1187

Proglas ga po Aragónu i Navarri prati

Osim leonsko-kastiljskoga kraljevstva i barcelonske grofovije, u sjevernoj je Španjolskoj u Cidovo doba postojala treća politička jedinica koju su tvorila kraljevstva Aragón i Navarra.

1222

onom kralju od Sevilje

U to vrijeme Seviljom nije više vladao kralj; riječ je o namjesniku.

1238

Već mu raste brada

Puštanje duge brade bilo je znakom tuge i žalosti; zbog istih su se razloga puštali i nokti da narastu.

1252b

i ruku mu poljubio

Ljubljenjem ruku potvrđivalo se kako primanje u feudalnu službu tako i otpuštanje iz nje (kao što je ovdje slučaj).

1290

biskup koga po imenu don Jerónimom su zvali

Francuski svećenik Jérôme iz Périgorda (umro 1120.) postao je biskupom nekoliko dijeceza u Španjolskoj; čini se da je bio istaknut ratnik, ljuti neprijatelj Maura i učen čovjek.

1308-1315

Zemlje Valencije... onamo se upućuje

Cid šalje drugi dar kralju Alfonsu, ovaj put sto konja. Minaya mora ući u trag vladaru i njegovu dvoru koji se po srednjovjekovnom običaju premještao po Kastilji.

1329

to učini s Castejónom

Riječ je o mjestu Castellón de Burriana na valencijskoj obali koje pjesnik piše na kastiljski način; ne smije se pobirkati s Castejónom na rijeci Henares (stih 435).

1332

Svojom rukom Campeador biskupa zaredi

U stvarnosti nije osnovana nova biskupija, samo je potvrđeno dotadašnje stanje.

1342

svetoga mi Izidora

Seviljski biskup, teolog i učenjak iz 7. stoljeća; kult mu se osobito razvio nakon prijenosa njegovih kostiju u katedralu u Leónu (1063.).

1360

Nek me čuje pratnja i moj cijeli dvor

Dvor kastiljskoga kralja činila je *pratnja* (*escuelas* ili *schola regis*, tj. svi laički i vjerski moćnici) skupa s kraljevskom obitelji te vazalima i službenicima.

1375

Ne bismo se ipak smjeli u te stvari upustiti

Iz riječi infanata od Carrióna izbjija antagonizam između visokoga dvorskog plemstva i sitnih plemića (*infanzones*); uostalom, Vivar je maleno selo dok je Carrión glavni grad grofovije.

1380

Povedite i dvornika

Dvornik (*portero*) je službenik koji je dovodio posjetitelje pred kralja, raznosio njegova pisma i obavljao razne druge visoke dužnosti.

1472

u Valenciji će ostati, baštinom će mojom postati

Potkraj 12. stoljeća, u sklopu oslobođanja španjolskih zemalja ispod arapske vlasti, uobičajilo se da pojedini vojskovođe postaju gospodarima osvojenih teritorija.

1502

i alcaide Abengalbón

Alcaide (kastiljski *alcáyaz*) je namjesnik tvrdave (od arapskoga *qa'id*, zapovjednik, vođa).

1519

u rame ga ljubi

Mauri su se pri pozdravljanju ljubili u mišicu, rame i vrat, ovisno o hijerarhijskom položaju i stupnju prijateljstva.

1573

i Babiecu da dovedu

Cidov hvaljeni konj Babieca bio je ratni plijen kao i njegovi mačevi. Ne zna se po-drijetlo imena kao što također ostaje nejasno zašto je u španjolskom riječ *babieca* dobila pogrdno značenje *neznalica, glupan*.

1624

ugodi svom Isukrstu

Jedino mjesto u spjevu gdje se spominje religiozna komponenta u ratničkim pothva-tima Cida i njegovih muslimanskih neprijatelja.

1669

Takav zavjet Cid Campeador učini pred njima

Valencijska je džamija po Cidovoj zapovijedi pretvorena u katedralu i posvećena Bo-gorodici.

1709

prve udarce da zadam

Biskup dobiva visoku čast, prema viteškom kodeksu, da započne bitku i pokaže vla-stite vrline srčana ratnika.

1813

otići će njemu na dar ovih dvjesta konja

Treći i najveći Cidov dar kralju, u skladu s propisima srednjovjekovnih pravnih ko-deksa; time će se definitivno obnoviti njihovi prijateljski odnosi.

1835

Infanti od Carrióna

Bila su trojica: Asur, Diego i Fernando, sinovi grofa don Gonzala Ansúreza čiji je brat Pedro bio vrlo utjecajan na dvoru Alfonsa VI.

1971

i andrijskih pokrivača

Glasoviti i skupocjeni su bili predmeti od svile s grčkoga otoka Androsa u Cikladskom arhipelagu; još jedan dokaz da se Cid toliko obogatio te se može natjecati u raskoši s članovima kraljevskoga dvora.

1979

Kralj Alfonso s grofovima i glavarima

Grofovi (condes) su bili kraljevski namjesnici u pokrajinama; niži su od njih bili *glavari (podestades)*, bogati ljudi koji su upravljali utvrdama i naseljima.

2022

on zubima poljsku travu gristi stade

Završni čin poniznosti u svečanom izražavanju vazalskoga podaništva.

2075

doña Elviru i doña Sol

Prvi put se Cidove kćeri spominju po imenu; zapravo su se zvale Cristina i María, a imale su i brata Diega; nema nikakvih povijesnih dokaza da su se bile udale za infante od Carrióna.

2080

eto nam snuboka

Snuboci (rogadores) su posrednici koji uime mladoženje prose („snube“) i katkada umjesto njega svjedoče pri obredu vjenčanja da bi poslije mlađenku odveli budućem mužu.

2083

nejake su dobi i vidješe malo dana

Cidove su kćeri mogle imati između trinaest i petnaest godina.

2093

mačeve pred kraljem don Alfonsom razmijeniše

U znak potvrde zadanih riječi razmjenjivali su se mačevi i plaštevi.

2105

u slavnoj će Valenciji

U izvorniku stoji *en Valencia la mayor*; taj se epitet pridaje i Barceloni (stih 3195).

2172

I Asur González tu je

To je brat infanata od Carrióna, spomenut u bilješci uz stih 1835.

2233

časno njih i zakonito

Zakon je zahtijevao od muževa da pri sklapanju braka dadu ženama „protumiraz“ u obliku nekretnina (*carta de arras*) koji su one morale čuvati za djecu; to se izrijekom spominje u stihovima 2565 i 2570.

2242

tamo gdje su žali

To su obale rijeke koja teče ispod Valencije (Turia).

2282

lav iz kaveza išeta

Temeljna epizoda koja definira uloge i karakteristike skupina i pojedinaca: Cid je smiren i odmijeren, sposoban ukrotiti zvijer; vjerni vazali spremni su oružjem braniti gospodara; infanti sebično i kukavički misle samo kako spasiti vlastitu kožu.

2307

ne vidjeste takve sprdnje kakva se na dvoru ori

Ruglo kojemu su infanti izvrgnuti poslužit će im kao razlog za osvetu nad nevinim Cidovim kćerima. Koliko god događaj s lavom prelazi u fantastiku, izvanredno je uklopljen u epsko kazivanje.

2314

Kralj Bukar to bješe

Taj kralj se ne spominje ni u jednom onodobnom ljetopisu.

2335

ostanite u Valenciji, koliko vas vuče želja

Mladoženje su bili oslobođeni vojne službe punu godinu dana nakon vjenčanja; iako je prošlo mnogo više vremena, Cid velikodušno nudi infantima da ne sudjeluju u bitci.

2426

steće Tizonu što tisuću maraka u zlatu vrijedi

Tizona je drugi Cidov mač; za nj vrijede opaske koje su iznijete za prvi mač, Coladu (usp. bilješku uz stih 1010).

2483

naš je jedan dio, drugi oni pospremili

Vjerojatno želi reći da su časnici koji su dijelili pljen (*quiñoneros*) uzeli svoj dio.

2545

da im pokazemo zemlju koju baštinimo

Ta bi zemlja, prema ženidbenom zakonu, trebala postati suvlasništvo Cidovih kćeri (usp. bilješku uz stih 2233).

2693

po Svetlim gorama podbadali mamuzama

Riječ je o planinama u Španjolskoj koje je teško odrediti; ne smiju se pobrkatiti s onima koje se spominju u stihu 1182 (Atlas).

2694-2695

Slijeva Grizu ostavili... Elfu i namuči

Ovi se stihovi odnose na potpuno nepoznatu lokalnu legendu.

2697-2700

hrastik kod Corpesa... grane sežu pod oblake... s vrutkom bistre vode

Lijep primjer srednjovjekovnog ubava mjestošča (*locus amoenus*) usred divlje šume, da bi se jače istaknuo kontrast prema zločinu koji će se na njemu dogoditi. Hrastik više ne postoji, danas je ondje neplodna golet.

2812

njih u kuli doña Urrace ostavi i ode

Mjesto je nepoznato, ali Urraca je kraljeva sestra iz rekonstruirane poeme *Sancho II* (12. stoljeće), simbol okrutnosti u španjolskoj folklornoj predaji.

2914

Na sud mi ih dovedite, na skupštinu il' ročište

Postojale su tri instance za rješavanje sporova: *vistas* (*sastanci* ili *ročišta*, gdje su se razmirice rješavale dogовором i nagodbом), *juntas* (*skupštine*, gdje su o prijeporima odlučivali lokalni sudci) i *cortes* (kraljevski *sudovi*, gdje su se rješavali najteži oblici

nepravde među plemićima). Ovaj posljednji oblik sudovanja značio je plenarno i izvanredno okupljanje ne samo „stalnog“ suda (*curia ordinaria*) nego i svih aristokratskih i crkvenih dostojanstvenika; od kraja 12. stoljeća tim su iznimnim događajima nazočili također niži plemići i predstavnici gradova.

2924

Asturije pod okriljem Svetog Spasitelja

Sveti Spasitelj (San Salvador) zaštitnik je katedrale u Oviedu, izgradene potkraj 12. stoljeća; koristan podatak za datiranje *Pjesme o Cidu*.

2963

objaviti da se drži moj sud u Toledu

Kralj saziva svoj sud (*cortes*) da se raspravlja o nepravdi nanijetoj Cidu; preskače niže instance (*vistas i juntas*), dajući tako slučaju najveću važnost.

3002

i grof don Enrique, eto i grofa don Ramóna

Enrique je bio grof od Portugala, Ramón grof od Galicije; oba su bila iz burgundske obitelji i zetovi kralja Alfonsa VI.

3003

to bijaše otac dobrog cara

Dobri car je Alfons VII., kralj Kastilje i Leóna. Carski se naslov nerijetko pripisivao vladarima, a pridjev *dobri* tumači se na dva načina: ili je taj kralj bio živ u doba nastanka *Pjesme o Cidu*, ili je već bio mrtav pa se taj pridjev rabi umjesto izraza *pokojni*.

3005

mnogi znalci ini

To su pravni stručnjaci (*sabidores*), posebice važni u to doba kad se u Španjolskoj odlučno obnavlja primjena rimskog prava.

3008

i Asur González i Gonzalo Ansúrez

Tu su redom brat i otac infanata od Carrióna (usp. bilješku uz stih 1835).

3014

zbog toga što kasni, kralju ne ugodi

Dogada se isto što i za vrijeme njihova pomirbenog sastanka (*vistas*) na rijeci Tajo (stih 2013): Cid dolazi poslije kralja, jer pjevač želi što teatralnije prikazati njegov ulazak u sudnicu.

3112

Nije htio ustati Crespo od Grañona

To je nadimak grofa Garcíje Ordóñeza, Cidova neprijatelja (spominje se u stihovima 1345, 2042 i 3553); *crespo* znači *koprčast, kudrav*, što se tada smatralo znakom bezobrazna i ohola ponašanja.

3116

Prem nekima bilo krivo, vi ste bolji od nas sviju

Čini se kao hiperboličan izraz u kraljevim ustima, ali riječ je jednostavno o obliku ljubaznosti.

3231

Od te tri tisuće maraka dvjesta mi imamo

Ovdje se tumačenja razilaze: jedni drže da je vjerojatno riječ o globi koju je morao platiti onaj tko napusti ženu (sto maraka); drugi drže da je to novac koji je pripao kralju zato što je kumovao udaji Cidovih kćeri.

3268

vi manje vrijedite

Reći vitezu da „manje vrijedi“ (*menos valer*) značilo je tešku uvredu ili izazov na dvoboju, kao i nazvati ga kukavicom (v. stihove 3300, 3334, 3346).

3272

Moj Cide je sviknut na te sudove sazvane

Ovo treba shvatiti ironično: grof se ruga sitnom plemiću.

3288

kad zauzeh Cabru i potegnuh vas za bradu

Cid spominje grofovovo nečasno ponašanje kad ga zbog uvrede nije izazvao na dvoboju; time gubi svaku vrijednost grofov govor o visokom podrijetlu infanata od Carrióna.

3302

Zbori, Pedro Nijemi, čovječe što vazda šutis

Nadimak mučaljivoga Pedra Bermúdeza (*Pero Mudo*), a možda je i bio mucavac; valja primijetiti i neprevodivu igru riječima u prezimenu i nadimku, prema latinskom *mutus* što znači *nijem*.

3328

Jeziče bez ruku

Doslovan prijevod snažna kastiljskoga izraza *lengua sin manos* koji je bio uvrjedljiv i značio otprilike „hrabar na jeziku“.

3343

kao zlicu izdajicu

Klasična formula u izazovu na dvoboju (*por malo e por traidor*); rabila se i kad je zločin bio posve drukčije naravi.

3366

nisi više odjenuo plašta ni haljetka

Antolínez neizravno govori infantu kako se u prizoru s lavom onečistio od straha (v. stih 2291).

3379-3380

Na Ubierni rijeci... i ubire ujam

Ubierna protjeće kroz Vivar, selo gdje je Cid imao zemlju i vodenicu; *ujam* je određena količina žita ili brašna koju je vlasnik mлина uzimao umjesto novca. Asur želi poniziti Cida govoreći o njegovu niskom podrijetlu.

3385

u znak mira dok se ljubiš

Bio je običaj da se vjernici na svećenikov zaziv *Pax Domini* ljube; danas se rukuju.

3399

da kraljice budu od Navarre i Aragóna

Povjesna je činjenica da Cidove kćeri nikada nisu bile kraljice; starija Cristina udala se za Ramira, infanta od Navarre, a mlađa María za Ramóna Berenguera III., grofa od Barcelone.

3400

časno s blagoslovom

Formula kojom se odreduje zakonitost braka (*a ondra e bendición*); ponavlja se u stihu 3439.

3588

gdje su im biljezi

Granice borilišta obilježavale su se kamenjem i kolcima; prekoračenje se smatralo porazom natjecatelja.

3690

Gonzalo Ansúrez viknu

O tac užvikuje da je njegov sin pobijeđen, a sudci to prihvaćaju kao da je sam borac izjavio i donose presudu.

3708-3727

Ali ostavimo prijepor... Krist mu oprost dao!

Kao što je spjev počeo *in medias res* tako se i završava s oskudnim napomenama o Cidovim posljednjim danima.

3733

tisuću dvjesto četrdeset petog ljeta našeg doba

Po španjolskom srednjovjekovnom računanjem vremena, godine su se brojile od tobožnjega datuma kad je Julije Cezar razdijelio Hispaniju na provincije (godine 38. prije Krista). Stoga od zapisanoga broja 1245 treba oduzeti 38 da bi se dobila godina 1207. kada je zapisana *Pjesma o Cidu* (jedini sačuvani prijepis toga teksta potječe iz sredine 14. stoljeća).

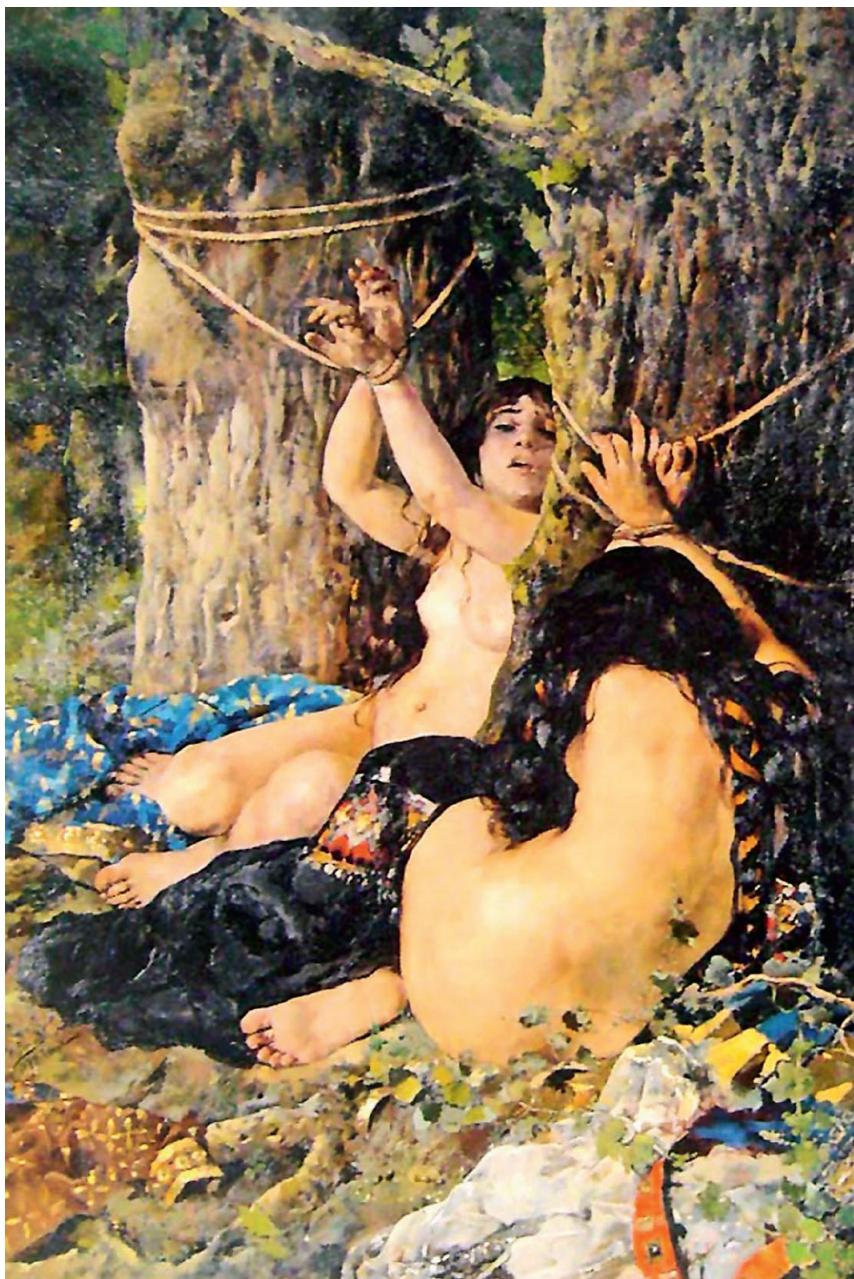
3734

Kad je pjesan otpjevana

Posljednjih pet stihova napisala je druga ruka, vjerojatno u 14. stoljeću.

Bitka između kršćana i Maura
(*Cantigas de Santa Maria*, 13. stoljeće)

Na slici Ignacija Pinaza „Cidove kćeri“ (1879) prikazane su Doña Elvira i Doña Sol, zavezane i pretučene od infanata iz Carrióna

OSOBE

ABENGALBÓN (stihovi 1464, 1477, 1487 itd.), vjerni muslimanski vazal Rodriga Díaza i namjesnik Moline; predstavlja suživot Španjolaca i „integriranih“ Maura, protiv almoravidskih osvajača. Tradicionalno se nastojalo pokazati kako se u njegovu liku krije Ibn Galbun, proslavljeni junak koji je obranio Cordobu za vrijeme kasnije kastiljske opsade iz godine 1150.

ALFONSO VI. (stihovi 22, 33, 42 itd.), zvan Hrabri, vladar kraljevstva Leóna (1065-1072), poslije Kastilje i Leóna (1072-1109). Bio je jedan od glavnih tvoraca uspona kastiljsko-leonskoga svijeta; prije svega ujedinio je posjede kraljevstva koji su se bili rascjekali po liniji nasljedstva, a zatim bio pokrenuo ratove prema jugu poluotoka za povratak izgubljenih teritorija (*reconquista*), da bi vrhunac vojnih pohoda ostvario osvojenjem Toledo (1085). Od 1077. proglašio se carem cijele Španjolske (*Imperator totius Hispaniae*) da bi istaknuo kako svoju težnju prema „nacionalnom“ jedinstvu tako i nadmoć Leóna i Kastilje.

U spjevu on predstavlja inkarnaciju važnijega dijela vazalskoga odnosa, ali pojavljuje se manje puta nego glavni junak, iako njegove akcije određuju sudbine, od prognanstva do oprosta, i na kraju do sazivanja suda koji će Campeadoru dati zadovoljštinu za nanijetu uvredu.

ALMORAVIDI (ne spominju se izrijekom), islamska sekta i dinastija koja je u drugoj polovini 11. stoljeća počela iz Maroka prodirati na Iberski poluotok; nakon pobjede kralja Jusufa nad Alfonsom VI. pod njihovu je vlast došla čitava arapska Španjolska (1086).

ALVAR DÍAZ (stih 2042), Cidov vazal; spominje se u dokumentima kao namjesnik nekih utvrda u blizini Burgosa.

ALVAR ÁLVAREZ (stihovi 443, 739, 1719, itd.), nazvan Cidovim nećakom u jednom dokumentu nepotvrđene autentičnosti, u spjevu se pojavljuje kao jedan od vjernih

kapetana Cidove vojske; od mnogih Alvara Álvareza koji su živjeli u drugoj polovini 12. stoljeća ni za jednoga se ne može pouzdano tvrditi da je lik iz *Pjesme o Cidu*.

ALVAR FÁÑEZ (stihovi 14, 378, 387 itd.), zvan Minaya (složenica od kastiljske zamjenice *mi* i baskijske imenice *anaya*, u značenju „moj brat“), drugi je glavni junak spjeva gdje se ističe da je Cidov nećak (prvi rođak njegovih kćeri). U nekim dokumentima se doista spominje kao *sobrinus* Rodriga Díaza, ali značenje toga izraza u ono vrijeme je pokrivalo razne rodbinske odnose, pa čak i „mladoga druga po oružju“ ili „vjernoga pratioca“. U stvarnosti nije sudjelovao u Cidovim pothvatima niti je bio njegova desna ruka nego se istaknuo kao izvrstan ratnik u službi Alfonsa VI. i vjerojatno bio oženjen iz obitelji grofova od Carrióna.

ALVAR SALVADÓREZ (stihovi 443, 739, 1681 itd.), Cidov vazal, poznat iz dokumentata kao brat grofa od Lare koji je imao tijesne veze s Campeadorom; ipak nije sudjelovao u Cidovim pothvatima tijekom prognanstva.

ASUR GONZÁLEZ (stihovi 2172, 3008, 3373 itd.), prema navodima iz spjeva, brat infanata od Carrióna, treći i najstariji. Nema povijesnih dokaza da je postojao, ali potvrđena je onomastika osobe: prvorodenici su obično nosili ime po djedu (Ansúr) a prezime po ocu (Gonzalo). Njegova kratka pojавa na pozornici *Pjesme o Cidu* potvrđuje karakteristike cijele obitelji: arogantan, pijan, glup, izaziva Muña Gustioza koji ga lako svlada u dvoboju.

BUKAR (stihovi 2314, 2402, 2408 itd.), označen kao kralj Maroka, dolazi preoteti Valenciju ali pretrpi poraz od Cida; njegov lik je vjerojatno stvoren prema nekoliko kasnijih arapskih osvajača prezimena Bakr.

DIEGO TÉLLEZ (stih 2814), lik u *Pjesme o Cidu* u kojem se stopilo nekoliko povijesnih osoba koje se na neki način mogu povezati sa Cidovim doživljajima. Tako je postojao Diego Téllez, namjesnik Sepúlvede, gradića koji se istaknuo u ponovnom naseljavanju oslovojenih područja.

DON ENRIQUE (stihovi 3002, 3037, 3109 itd.), knez od Burgundije, rođak grofa don Ramóna; od 1093. živio u Španjolskoj, oženio se vanbračnom kćeri Alfonsa VI., umro 1114. Ostavio u nasljedstvo dvije grofovije (Oporto i Coimbra) sinu Alfonsu Enríquezu koji je postao prvim portugalskim kraljem (1139).

DON FRUELA (stih 3004), grof od Leóna i Astorge, stvarna figura s dvora Alfonsa VI.; pjesnik ga uvodi u radnju da bi dao veću živost i vjerojatnost svojoj prići.

DON JERÓNIMO (stihovi 1289, 1303, 1460 itd.), lik kojemu je model bio Jérôme de Périgord, francuski redovnik, kojega je Cid zaredio za biskupa 1098., prigodom posvećenja katedrale (bivše džamije) u Valenciji. Predstavlja lik učena i ratoborna svećenika (*miles Christi*), oličenje duha križarskih ratova.

DON RAMÓN (stihovi 3002, 3036, 3109 itd.), knez od Burgundije, rođak grofa Enriqueta; oženio se Urracom, kćerju Alfonsa VI., i dobio grofoviju Galiciju te obećanje da će naslijediti prijestolje ali je umro prije kralja.

DON SANCHO (stihovi 237, 243, 246 itd.), opat samostana u Cardeñi, ali nije živio u doba Rodriga Díaza. Pravi tadašnji poglavar opatijske opatije bio je Sisebuto (1056-1086), proglašen svecem u 13. stoljeću.

DOÑA ELVIRA I DOÑA SOL (stihovi 254, 255, 262 itd.), izmišljena imena za Cidove kćeri koje se u kronikama zovu Cristina i María; starija se udala za infanta Ramira od Navarre, a mlađa za Ramóna Berenguera III., grofa od Barcelone. U ljetopisu *Corónicas navarras* spominje se da je njihov brat Diego poginuo u bitci protiv almoravidskih osvajača.

DOÑA JIMENA (stihovi 209, 239, 253 itd.), Cidova žena plemenita podrijetla, udala se za Rodriga Díaza (vjerojatno godine 1074), vladala Valencijom nakon Cidove smrti sve dok Almoravidi nisu ponovno osvojili grad (1102); po nekim legendama pod starost se povukla u samostan San Pedro de Cardeña gdje je i umrla.

FÉLEZ MUÑOZ (stihovi 741, 2618, 2764 itd.), jedan od „nećaka“, omiljen lik iz *Pjesme o Cidu*; pomaže doña Elviri i doña Sol u epizodi Corpesa, pokazujući iznimnu osjećajnost.

GALÍN GARCÍA (stihovi 443b, 740, 1996 itd.), povijesna ličnost iz Aragóna, gospodar Ligüerre i Estade, jedan od Cidovih kapetana. Teško je prihvatići ideju da je junaka spjeva pratio u prognanstvu; možda se javlja kao simbol pretpostavljenog sudjelovanja aragonskih snaga u osvajanju Valencije.

GALVE I FÁRIZ (stihovi 654, 765, 769 itd.), gotovo sigurno izmišljeni likovi, ali ute-meljeni na sličnim stvarnim osobama i događajima; i njihova su imena arapskoga podrijetla.

GARCÍA ORDÓÑEZ (stihovi 1345, 1348, 1836 itd.), povijesna ličnost s dvora Alfonsa VI., grof od Nájere i Grañóna, muž Urrace, kćeri kralja od Navarre, poražen od Cida kod Cabre (1080); vjerojatno je potaknuo kralja da progna Rodriga Díaza.

GÓMEZ PELÁEZ (stih 3457), saveznik obitelji Carrión; spominje se u onodobnim dokumentima kao *comes (grof)*.

GONZALO ANSÚREZ (stihovi 2268, 2441, 3008 itd.), otac infanata od Carrióna; u spjevu nosi naslov grofa, ali postoje indicije da je ta atribucija bila lažna; njegova se obitelj spominje u dokumentima i pod poarabljenim imenom Beni-Gomez.

INFANTI OD CARRIÓN (DIEGO I FERNANDO GONZÁLEZ), (stihovi 1372, 1835, 1901 itd.), pojavljuju se u paru i rijetko nastupaju neovisno, stalno su pokvareni i doživljavaju poraze; gotovo da ne posjeduju vlastitu osobnost osim zajedničkih komičnih crta. Nije poznato zbog čega su prikazani kao Cidovi ljuti neprijatelji kad se iz povijesnih dokumenata ne može izvući nikakav dokaz o tome; naprotiv, postoji zapis o dobrim odnosima između junaka spjeva i Pedra Ansúreza, njihova strica.

IÑIGO JIMÉNEZ (stihovi 3394, 3417 i 3422), izaslanik infanta od Aragóna; proučavatelji povijesne pozadine spjeva navode nekoliko plemića koji su mogli biti u toj ulozi.

JUSUF (stihovi 1621, 1622, 1725 itd.), kralj Maroka, povijesna ličnost, prvi almoraidski monarh; u pomoć su ga pozvali muslimani iz Valencije, ali nema potvrde da je sudjelovao u bitci; poslao je samo svoje snage koje im nisu mogle pomoći.

MALANDA ILI MAL ANDA (stih 3070), vjerojatno nadimak neke izmišljene osobe; po gradi toga nadimka dalo bi se naslutiti da je riječ o nekom židovskom ili arapskom pravniku koji je mogao obavljati sudački posao samo pod pseudonimom.

MARTÍN ANTOLÍNEZ (stihovi 65, 70, 79 itd.), po svoj prilici izmišljena osoba koja pomaže Cidu u raznim prigodama, inkarnacija Burgosa kao grada koji je naklonjen glavom junaku spjeva; iz povijesnih izvora proizlazi suprotno: stanovništvo Burgosa bilo je poslušno Alfonsu i negativno se odnosilo prema prognanom Campeadoru. Usprkos svemu tome postoji njegov spomenik u Burgosu i navodni grob u samostanu San Pedro de Cardeña.

MARTÍN MUÑOZ (stihovi 738, 1992 i 3068), lik u kojem se preklapaju razne povijesne figure, prema procesu taloženja koji je karakterističan za *Pjesmu o Cidu*; nigdje se ne spominje njegova izravna veza sa Cidom.

MUÑO GUSTIOZ (stihovi 737, 1458, 1481 itd.), pojavljuje se na mnogo mjesta u spjevu kao vazal kojega je odgojio Cid i obavlja za gospodara povjerljive i važne po-

slove: dočekuje Cidovu ženu i kćeri u Medini, pazi na infante u Valenciji, bori se u dvoboju protiv Carrióna; ali teško ga je identificirati s nekim od istoimenih pojedinača koji su živjeli potkraj 11. stoljeća.

OJARRA (stihovi 3394, 3417 i 3422), glasnik kneza od Navarre; nosi tipično navarsko-baskijsko ime.

PEDRO ANSÚREZ (stih 3008b), povijesna osoba, stric infanata od Carrióna, pravi grof od Zamore, Saldañe i Liébana; vjerojatno je sudjelovao u radu kraljevskih sudova (*cortes*).

PEDRO BERMÚDEZ (stihovi 611, 689, 704 itd.), jedan od Cidovih nećaka u spjevu, njegov stjegonoša i čovjek od malo riječi („Pedro Nijemi“); spominju se u onodobnim zapisima razni pojedinci toga imena, ali nijedan se ne može poistovjetiti s figurom neukrotiva životnog poleta u spjevu.

RAHEL I VIDAS (stihovi 89, 98, 100 itd.), izmišljeni likovi; njihova imena pripadaju hebrejskoj onomastici.

RAMÓN BERENGUER III. (stihovi 957, 960, 975 itd.), grof od Barcelone; u *Pjesmi o Cidu* brka se njegova osoba s grofom Berenguerom Ramónom II. kojega je Cid pobijedio u bitkama kod Almenare (1082) i Tévara (1090). Zbrka je lako mogla nastati ako se zna da su se tijekom čitava 11. stoljeća imena tih grofova sastojala od elemenata Berenguer i Ramón (i obratno) te rimskih brojeva.

RODRIGO RUY DÍAZ (CID) v. Predgovor.

TAMIN (stih 636), predstavljen kao kralj Valencije, možda izmišljen lik s imenom koje je nastalo stapanjem raznih muslimanskih namjesnika u Španjolskoj koji su se zvali Tamim.

BILJEŠKA O PREVODITELJU

Mate Maras rođen je 1939. u Studencima kod Imotskog. U Zagrebu je završio Petu gimnaziju i na PMF-u diplomirao matematiku i fiziku. Radio je kao srednjoškolski profesor i profesionalni prevoditelj. Bio je predsjednik Društva hrvatskih književnih prevodilaca, urednik u nakladničkim kućama i na Hrvatskome radiju, te potpredsjednik središnjice Matice hrvatske. Sedam godina proveo je kao diplomat u Parizu i Washingtonu.

Preveo (između ostalog) s engleskoga: William Shakespeare, *Sabrana djela*; Walter Scott, *Ivanhoe*, John Milton, *Izgubljeni raj*; Virginia Woolf, *Gospođa Dalloway*, Robert Browning, *Izabrane pjesme*. S američkog engleskoga: Thomas Wolfe, *Pogledaj dom svoj, anđele*; Robert Frost, *Izabrane pjesme*, Vladimir Nabokov, *Blijeda vatra*. Sa staroengleskoga: *Beowulf*. S francuskoga: François Rabelais, *Gargantua i Pantagruel*; Marcel Proust, *Put k Swannu*; Albert Camus, *Stranac*. Sa starofrancuskoga: Marie de France, *Pjesni; Pjesma o Rolandu*. S makedonskoga: Luan Starova, *Vrijeme koza*. S rumunjskoga: Mihai Eminescu, *Večernja zvijezda*. S talijanskoga: Guido Calvacanti, *Rime*; Dante Alighieri, *Božanstvena komedija* (dio); Francesco Petrarca, *Kanconijer* (s drugima); Giovanni Boccaccio, *Dekameron* (s Jerkom Belan); Giuseppe Gioachino Belli, *Soneti*; Niccolò Machiavelli, *Firentinske povijesti*; Giordano Bruno, *Optimizam slobodnog mišljenja* (soneti); Alberto Fortis, *Put po Dalmaciji*, Michelangelo Buonarroti, *Rime. Poezija*.

Sastavio je *Rimarij – Srokovni rječnik hrvatskoga jezika* (1995), i objavio zbirku pjesama *Kasna berba* (2005) te roman *Pisma od smrti* (2013).

Za prijevod *Gospođe Dalloway* dobio je nagradu Društva hrvatskih književnih prevodilaca (1981), za Rabelaisa Veliku nagradu Francuske akademije (2002), za Shakespearea Nagradu Grada Zagreba (2009).

MATICA HRVATSKA
Posebna izdanja

Pjesma o CIDU
Dvojezično izdanje

Za nakladnika *Stipe Botica*

Priprema *Tehnička priprema Matice hrvatske / Pavao Damjanović*

Likovno rješenje *Željko Podoreški*

Tiskanje dovršeno u studenome 2018.

u tiskari *Denona d.o.o., Zagreb*

ISBN 978-953-341-131-6